

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Anton
HOLBAN

O moarte care nu dovedește nimic

LITERA

biblioteca școlarului

Anton
HOLBAN

O MOARTE CARE NU DOVEDEŞTE NIMIC

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

CZU 859.0-3
H 75

CUPRINS

NOT{ ASUPRA EDI|IEI

Edi\ia de fa\[reune=te dou[romane din tripticul erotic, preluate din volumul Anton Holban **O moarte care nu dovede=te nimic**, seria *Biblioteca pentru to\i*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1993 (edi\ie]ngrijit[de Elena Beram).

}n text au fost respectate formele de limb[specific[autorului.

Coperta: *Isai C`rmu*

ISBN 9975-74-047-2

TABEL CRONOLOGIC

1902 La *10 februarie* se na=te Antoniu Gh. Holban]n nefericita familie a Antoanetei Lovinescu =i a c[pitanului Gheorghe Holban (portretizat de M. Sadoveanu]n persoana c[pitanului Manoilescu din *Amintirile c[prarului Gheorghi\[*, precum, mai t`rziu, =i de propriul fiu, at`t]n piesa *Oameni feluri\i*: “un om r[u, avar, grosolan, teroriz`nd pe cei dimprejur”, c`t =i]n nuvela *Halucina\ii*).

1909-1913 Anton Holban urmeaz[cursurile =colii primare “Al. I. Cuza” din F[lticeni.

1912 La *26 ianuarie* Tribunalul Jude\ului Suceava pronun\[Sentin\a de divor\ intentat de mama scriitorului contra so\ului ei, din motive lesne de]n\eles.

La *26 octombrie*, bolnav de nervi, Gheorghe Holban, tat[l scriitorului, moare la Hu=i.

1913 *25 iunie* Conform Certificatului de absolvire a =colii primare, Anton Holban este primul din cei 54 elevi cu media general[de 9,34.

}n *octombrie* sus\ine examenul de admitere la gimnaziul “Alecu Donici” din F[lticeni;]n aceast[perioad[, afl`ndu-se]ntr-o ambian\[intelectual[propice dezvolt[rii]nsu=irilor native din casa Lovine=tilor din F[lticeni,]=i descoper[disponibilit[\i nea=teptate de candoare (prin contrast, brutalitatea tat[lui s[u avea s[-l obsedeze constant) =i o nevoie de prietenie resim\it[acut de-a lungul]ntregii vie\i.

1913-1916 Termin[cu succes studiile gimnaziale =i]=i preg[te=te examenele]n particular.

1918-1919 Perioad[c`nd]=i scrie primele taton[ri poetice, pierdute ulterior; urmeaz[clasa a VI-a la Liceul “Unirea” din Foc=ani.

1919-1921 Ultimele dou[clase de liceu, ca =i examenul de absolvire, sunt trecute de viitorul scriitor la Liceul “Matei Basarab” din Bucure=ti.

1921 }n *ianuarie* se rec[s[tore=te mama sa cu +tefan Dragomirescu, func\ionar comercial.

Septembrie Anton Holban se]nscrie la Facultatea de Litere din Bucure=ti.

1922 }ntr-o excursie studen\easc[, organizat[la Curtea de Arge=, se]mprietene=te cu colega sa Nicoleta Ionescu, preludiul unei iubiri tragice, care va servi mai t`rziu ca substan\[epic[a romanului *O moarte care nu dovede=te nimic*.

1923 Este pasionat de cenaclul “Sbur[torul”.

1924 Este scutit de satisfacerea serviciului militar pe motive de s[n[tate.

Vara viziteaz[m[n[stirile din nordul Moldovei care vor constitui obiect de inspira\ie pentru nuvela *“Dou[fete ale aceluia=i peisagiu”*.

Noiembrie Anton Holban debuteaz[ ]n revista “Mi=carea literar[“, condus[de Liviu Rebreanu, cu articole despre monumentele de art[rom`neasc[veche, recenzii, d[ri de seam[=i “figurine” critice.

1925 *ianuarie* Anton Holban sus\ine examenul de licen\[=i]n *iunie* se]nscrie la examenul de burs[pentru +coala normal[superioar[din Paris.

1926 *martie* este cooptat]n comitetul de redac\ie ca reprezentant al genera\iei tinere. }ncepe, totodat[, colaborarea la “Via\a literar[“ a lui I. Valerian.

Iulie-august particip[la cursurile de var[ale Universit[\ii din Dijon, al[turi de +erban Cioculescu =i Alexandru |u\uianu,]ntr-un grup de treizeci =i doi de profesori tineri rom`ni.

Septembrie Pleac[din nou]n Fran\a pentru perfec\ionare.

1927 *aprilie* }n paginile revistei “Sbur[torul” A. Holban]ncepe publicarea unui amplu studiu despre Hortensia Papadat-Bengescu.

1928 *septembrie* Este numit profesor de francez[la liceul “V. Alecsandri” din Gala\i.

Octombrie Depune la direc\ia Teatrului Na\ional din Bucure=ti dactilograma piesei sale *Oameni feluri\i* pentru “o eventual[reprezentare”.

1929 *ianuarie* Apare]n “Gazeta literar[“ un fragment din *Romanul lui Mirel*, apoi]n *mai* apare ca volum la editura “Ancora”.

C[l[tore=te din nou]n Fran\a.

1930 *17 ianuarie* Premiera piesei *Oameni feluri\i* pe scena Teatrului Na\ional din Bucure=ti.

15 mai }ncepe colaborarea la “Vremea”. Piesa *Oameni feluri\i* ob\ine premiul “Al. Gh. Florescu” al Societ[\ii Autorilor Dramatici,]n valoare de 25000 lei.

1931 *21 februarie* Se c[s[tore=te cu Maria Dumitrescu, prototipul eroinei romanului *Ioana*.

Martie Apare romanul *O moarte care nu dovede=te nimic* la Editura “Cugetarea”. Cartea se bucur[de un mare succes.

1932 *20 februarie* Apare, la Editura “Cugetarea”, volumul *Parada dasc[lilor*.

Iunie - iulie Public[ ]n “Rom`nia literar[“ amplul s[u studiu *Via\a =i moartea]n opera d-nei H. Papadat-Bengescu*. Se]mprietene=te cu Mircea Eliade =i cu Octav +ulu\iu.

Decembrie }n urma unor conflicte sentimentale, Holban se desparte de Maria Dumitrescu.

1933 *iunie* Solicit[transferul de la Seminarul Cernica (unde lucra din septembrie 1931), la +coala Comercial[elementar[de b[ie\i nr. 1, Bucure=ti, pe un post vacant la catedra de limb[francez[.

1934 +coala Comercial[elementar[de b[ie\i nr. 1, Bucure=ti, se desfiin\eaz[, Holban r[m`ne]n continuare la Seminarul Cernica.

Aprilie Scriitorul face o c[l[torie]n Egipt. }nsemn[rile sale de drum vor fi publicate]n “Vremea”.

Mai }n paginile revistei “Azi” apare primul act al piesei *Oameni feluri\i*.

12 iunie Prin decizia Ministerului Instruc\iunii, A. Holban este transferat la Seminarul Central din Bucure=ti.

Noiembrie }n “Revista Funda\iilor Regale” se public[nuvela *Bunica se preg[te=te s[moar[*.

Decembrie Apare romanul *Ioana* la Editura “Panteon” din Brad.

1935 Este ales membru activ al Societ[\ii Scriitorilor Rom`ni, cu maximum de voturi.

Particip[, pe parcurs, la diferite =ez[tori literare, organizate la Sf. Gheorghe, C[l[ra=i, Lugoj, Cern[u\i.

1936 Starea s[n[t[\ii lui A. Holban se]nr[ut[\e=te. Lucreaz[la romanul *Jocurile Daniei*.

1937 *ianuarie* Este expus unei opera\ii de sec\iune a nervului la Spitalul Filantropia, la sec\ia chirurgical[a doctorului Amza Jianu, dar opera\ia nu reu=e=te =i la 15 ianuarie Anton Holban moare. Ulterior, urna este depus[ ]n cavoul familiei Lovinescu de la F[lticeni.

CUPRINS

O MOARTE
CARE NU DOVEDE+TE
NIMIC

Fericirea a fost mare c`nd mi s-a dat prilejul s[ plec la Paris! Scopul copil[riei mele se realiza. Aveam s[ str[bat ]n fine eu ]nsumi toate ungherele prin care m[ orientam cu u=urin\[ cu mintea =i unde plasasem numai cu imagina\ia sute de romane a c[ror ac\iune se petrecea acolo. Palpit`nd de bucurie, studiam, al[turi de Irina, ghidurile, h[r\ile, c[r\ile explicative. O purtam cu mine prin magazine, pe la lega\ii, pe la birouri de bilete de tren, peror`ndu-mi toate planurile. Ziua plec[rii sosi, =i m[ conduse la gar[. Trenul mai avea 20 de minute p`n[la plecare, m[instalasem bine =i acum nu =tiam ce s[-i vorbesc. (Poate pentru c[m[obseda ideea c[desp[r\irile trebuiesc]ntov[r[=ite de suspine =i de vorbe.) +i am schi\at o teorie: “}ntotdeauna]nainte de a te desp[r\i de cineva drag nu te pricepi s[-i vorbe=ti, tocmai pentru c[ai prea multe de spus”. }mi scuzam astfel usc[ciunea din momentul acela? Sau era un mijloc s[m[lini=tesc, v[z`nd-o indiferent[? }n orice caz, sarbezi eram am`ndoi (poate c[din cauza lumii care ne]mpiedica) =i desp[r\irea n-avea nimic din tragediile de odinioar[, din fiecare sear[. Pe obrazul rece pusei o s[rutare scurt[, iar gura ei nici nu m[atinse. Apoi trenul porni.

Am uitat repede motivele de griji pe care le l[sasem. Tr[iesc din surprize, =i seara adorm istovit de at`ta goan[ prin muzee =i pe str[zi. De la Irina ]mi vin scrisorile la data fix[, a=a cum hot[r`sem acas[. }i r[spund con=tiincios, dar gr[bit, cu g`ndul ]n alt[ parte, vorbindu-i de lucruri care probabil n-o intereseaz[. De pild[, ]ntr-o scrisoare nu i-am spus dec`t de Sainte-Chapelle. Despre mine =i despre d`nsa nimic, doar un “drag[“ la]nceput =i “s[rut[ri” la urm[. A=a]=i scriu]ndr[gosti\ii =i acestea sunt mijloacele de a]ntre\ine focul nestins?

A trecut o lun[=i m[g[sesc]ntr-un amurg]n Jardin du Luxembourg. E minunat, soarele abia a apus, seara coboar[armonios, pe pomi, pe flori, pe bazinurile cu apa cu reflexe ro=cate. Singur,]mpreun m`inile,]ndrept ochii spre cer =i m[rog:

“Doamne, te vizitez rar, dar sunt acum a=a de fericit c[vizita mea e obligatorie, oric`t de neatent ai fi Tu fa\[de to\i, sau numai fa\[de mine. Gra\ie |ie, poate, via\a mea este]n perpetu[transformare. Surprizele]mi]mpodobesc orice moment cu noi prilejuri de]mb[tare... }mi simt corpul s[n[tos =i sprinten, nici un defect la ma=in[ria complicat[, iar mintea o pot]ndrepta dup[voie,]nspre descoperirile cele mai subtile. Ai]mbog[\it lumea ca ochii =i urechile s[fie]n ve=nic[ ]nc`ntare. Sunt aproape complect fericit. Toate nemul\umirile de odinioar[ au disp[rut, poate pentru c[ am exagerat crez`ndu-m[iremediabil bolnav, indiferent de motive.

Numai o singur[nemul\umire. Am l[sat acas[o fat[care m[iube=te. Nu e frumoas[, =i ochii mei au obosit repede]ndrept`ndu-se spre silueta ei bicisnic[. Nu e savant[, =i am ostenit vorbind singur, inutil =i ridicol. Nu e bogat[ =i mi-ar ]ngreuia mersul purt`nd-o pe umerii mei, ca melcul cocioaba. Dar e]ndr[gostit[, c[ci pentru dragoste nu e nevoie de minte, de frumuse\e sau de bani. Am sim\it-o c[tr[ie=te numai din g`ndul la mine, c[singur[s-ar usca]ntocmai ca o floare neudat[.

Doamne, f[s[-mi recap[t libertatea... Cum, nu ai putea pricepe dec`t Tu, cu priceperea Ta savant[. Eu nu sunt ]n stare de nici o hot[r`re.”

Cum au trecut trei zile, =i cum n-am primit scrisoare de la Irina, dup[obicei, am telegrafiat: *“Ecrivez. Comprends pas votre silence.”*

Telegrama mea a r[mas, dup[o s[pt[m`n[, f[r[ r[spuns. O nelini=te brusc[ mi-a alungat calmul =i mi-a uscat curiozitatea pentru frumos, pe care o socoteam inepuizabil[. Rug[ciunea mea de acum c`teva zile mi se pare f[r[sens, sau eu acum sunt f[r[sens, c[ci nea=teptat[era tulburarea care m[st[p`ne=te. }ncerc s[ m[ g`ndesc precis la Irina, ca s[pot g[si explica\ia probabil[(l[s`nd la o parte

vreo fatalitate a naturii extravagante). Poate c[m[enerveaz[mai mult faptul neputin\ei logicii mele dec`t motivul ]nsu=i al ]nt`rzierii scrisorii. Cum? S[nu pot deduce ce ar fi]n stare s[fac[Irina]n lipsa mea, dup[ce am tr[it at`\ia ani ]n preajma ei =i, chiar dac[ nu m-am ocupat special s-o analizez, totu=i o cunosc, fatal, destul de bine? S[ m[ g`ndesc la s[rut[rile disperate din fiecare sear[... dar =i la s[rutul rece de la urm[... A evoluat poate? }ns[mi-aduc aminte de m[rturisiri tandre care s-au petrecut]n ultimul timp. +i apoi mai sunt at`tea probe care se contrazic ]n timp, sau, chiar cu ]n\elesuri inverse, se suprapun. Ca s[ fiu sincer, nu pot afirma nimic. Cu c`t m[g`ndesc mai mult cu at`t se multiplic[detaliile =i v[d mai pu\in clar. E dureros c[sufletul omenesc este a=a de lipsit de consisten\[. +i cu groaz[v[d c[se poate ca Irina s[fi luat hot[r`ri exagerate sau at`tea altele intermediare. Se poate, admi\`nd posibilit[\ile cele mai extreme, *s[ se fi omor`t pentru mine* sau *s[se fi m[ritat pentru un altul.*

C`nd am cunoscut-o, eram t`n[r de tot, abia intrasem la Facultatea de litere. Aveam toate defectele tinere\ii. M[credeam frumos =i]nt`rziam bucuros la oglind[, unde ]mi variam mereu pozele, printre care buza r[sfr`nt[mi se p[rea un semn sigur de distinc\ie. }mi schimbam hainele de mai multe ori pe zi, m[pudram =i d[deam chiar cu ro=u. M[comparam cu ceilal\i studen\i, m[g[seam cel mai bine =i,]n dragoste, succesele mele mi se p[reau indiscutabile. Totu=i, p`n[ atunci, aventurile fuseser[ foarte vagi. O timiditate dezastruoas[ m[ oprea s[ fac primul pas, s[ ]ndr[znesc s[ m[ apropii de o fat[ f[r[ recomanda\ie prealabil[ =i ]ndelungi preliminarii, timiditate care — vedeam cu ciud[ — ]mi ]nt`rzia planurile,]ns[ ]n acela=i timp m[=i consola: puneam pe seama ei singur[tatea mea. Dar am izbutit cu]ncetul s[am cuno=tin\e. Vorbeam cu toate fetele ur`te. Curios, ca s[ intru ]n vorb[ cu ele, nu sim\eam nici o emo\ie. Voiam s[ fiu ]nc`ntat cu orice pre\, =i la]nceput n-am b[gat de seam[c[,]n definitiv, eram tot a=a de singur. Fa\[de o ur`t[eram incapabil s[m[angajez]n vreun fel. Priveam]ns[din fundul amfiteatrului =i m[felicitam c[lipsea]nc[pu\in ca s[cunosc pe toat[lumea.

Un grup de trei fete,]ndeosebi, mi se p[rea intangibil.

Erau mereu]mpreun[, f[r[amestec printre ceilal\i, vioaie, gr[bite, sur`z[toare, pricep`ndu-se, mi se p[rea, s[fie politicoase fa\[de to\i =i]n acela=i timp distante. U=urin\a cu care se strecurau prin lumea mult[, siguran\a gesturilor =i totu=i singur[tatea lor m[impresionau, =i atunci o ambi\ie m-a str[b[tut: cuno=tin\a lor — nu mergeam mai departe — ar fi o dovad[a importan\ei mele. Dar nu =tiam cum s[ ]ncep. }nceputul mi se p[rea totdeauna extrem de dificil. M[temeam ca prima mea mi=care s[nu fie ridicol[. }nclinat de pe atunci la neurastenie, g[seam un motiv bun de chin. +i exclamam ridicol — ridicol pe care-l credeam atenuat, deoarece]mi dam seama de prezen\a lui: “Nu voi fi niciodat[un don Juan!”

Le examinam tot timpul pe cele trei muze,]n grup =i, uneori, pe c`te una, f[r[ s[ le disting la ]nceput bine =i f[r[ s[ am vreo preferin\[. Pe atunci mi se p[rea c[ sem[nau ]ntre ele. D[deam fiec[reia aceea=i importan\[ general[ de culoare, mi=care =i zgomot. Din imaginea tuturor trei se ]ntregea o singur[ fiin\[ nou[. Dec`t s[aleg]n parte, preferam juc[ria]ntreag[.

Cu vremea am auzit cum le cheam[. Maia era mai blajin[, mai umil[. Dudu sur`dea f[r[ ]ntrerupere cunoscu\ilor =i necunoscu\ilor, strecur`ndu-se gra\ios prin mul\imea care se gr[bea]ntotdeauna s[-i fac[loc. Irina era mai greu de definit. Odat[s-a a=ezat, singur[,]n apropierea mea. G[tit[ ]ntr-o rochie de m[tase scurt[,]i ie=eau picioarele sub\iri, interminabile, pe care =i le leg[na pe r`nd, f[r[ sfial[, ca o persoan[ care n-ar sim\i nici cea mai mic[ nedumerire printre streini, cu m`inile f[r[m`neci ]n m`nu=i lungi, cu fa\a pudrat[prea mult. A fost]ntrebat[ceva de profesor =i a r[spuns cu un glas melodios, cu un timbru u=or, tremur[tor, fran\uzesc. R[spunsul, cu toate c[ ]nceti=or, era dat f[r[ezitare,]ntreg, explicit. }ns[cu tot glasul fran\uzesc =i sigur, picioarele dezvelite =i fardul mi se p[ruser[exagerate.

+i]n alt[sal[,]n aceea=i zi, impresie diferit[. Pe nea=teptate o z[rii la spatele meu. }ntr-o bluz[alb[, capul ei mi se p[ru mic, cu

p[rul, din cauza c[ldurii, ud de transpira\ie =i c[z`nd ]n la\e s[race, fa\a umflat[ =i moale, genele aproape inexistente, nasul c`rn, din\ii sub\iri =i interminabili.

}n fa\a ne]nsemn[t[\ii ei am fost satisf[cut ca de un c`=tig personal. Vioiciunea =i prestan\a ei de odinioar[ m[ umilise. +i ]ntr-adev[r, la o ]nt`lnire pe scara mare a Universit[\ii — ea urca, eu coboram — cu tot aerul ei seme\,]nfoindu-m[ ]n hainele mele noi, i-am aruncat o privire]ncrez[toare]n acele ce vor urma. Curaj mare pentru sfiiciunea mea obi=nuit[.

Cuno=tin\a se f[cu]ntr-o zi]nt`mpl[tor, din nimic. O excursiune studen\easc[ la Curtea de Arge= cu ni=te camarazi neprieteno=i =i abia cunoscu\i ne-a apropiat. Acolo, ]n fa\a m[m[ligu\ei cu br`nz[=i a cepei, ne descoperir[m am`ndoi mofturo=i (sau c[ f[cea pe mofturoasa ca s[-mi plac[). Am`ndoi nu reu=ir[m, ca ceilal\i, s[ne culc[m imediat. Dup[o ezitare,]n urma propunerii mele, se hot[r] s[mearg[cu mine prin noapte. Din urm[, o amic[ne vesti stupid: “Bine, o s[v[spun m`ine domnului profesor!”

Pornir[m]n]ntuneric =i cobor`r[m la Arge=. Era lini=te, aerul curat, copacii l[sau umbre lichide. Arge=ul tremura sprinten, lumin`nd argintiu pietricelele. Atmosfera poetic[, am`ndoi singuri, abia sco\`nd c`te o vorb[. Ne sim\eam aproape. +i atunci un regret m-a chinuit: n-o cuno=team mai bine ca s[am curajul unei s[rut[ri. Dup[cum se vede, pe atunci aveam gustul armoniei oric[rui fapt.

Prelimin[rile amorului trebuiau s[aib[o durat[hot[r`t[.

Oric`t de nea=teptat[ ar fi fost o s[rutare atunci, dup[ un a=a de pu\in timp de cuno=tin\[ (era t`n[r[=i, cu tot fardul, nu-i b[nuiam experien\e sentimentale), cred c[ar fi fost bine primit[. O exclamare acolo,]n noapte,]n singur[tatea noastr[, departe de t`rg, ar fi fost ridicol[. Dar am preferat s[ ne ]ntoarcem, nu prea t`rziu, ca s[nu ne speriem complect vecinii, trec`nd pe l`ng[o pr[v[lie luminat[, f[r[s[am curajul s[cump[r ceva de m`ncare, de fric[ s[ nu par greoi, tulbur`ndu-m[o foame teribil[, la care, cu tot amorul =i poezia Arge=ului, m[g`ndeam tot timpul, =i astfel mi-o exageram. Pe drum,

aduc`ndu-mi aminte de amenin\area camaradei, o ]nv[\ai o minciun[ (ca =i cum ar fi fost nevoie s[ ne scuz[m fa\[ de cineva!): “M`ine vei spune singur[domnului S. de plimbarea noastr[nocturn[. Astfel paralizezi orice aluzie r[ut[cioas[.”

}n trenul care ne]ntorcea mai t`rziu acas[, am`ndoi, l`ng[ fereastr[, ne ]ntreceam s[ prindem din fug[ frunzele copacilor apropia\i, cu exclama\ii, bucurii =i regrete copil[re=ti =i, ca din ]nt`mplare, ne atingeam m`inile. De pe banca din fa\[, profesorul S. deschidea vag pleoapele l[sate greoi, =i ne z`mbea amuzat de vreun vis scurt sau de aventura ce se]nnoda,]n fa\a lui, tot mai puternic la fiecare st`lp de telegraf.

Am continuat la Bucure=ti conversa\iile lungi =i ne]nsemnate f[r[s[ne fi f[cut vreo m[rturisire anume, dar sim\indu-ne complici. G[seam]ntre noi asem[n[ri care ne apropiau: eram pripi\i =i dezordona\i. Observa\ia o f[cu Dudu: “Ce nostimi =i identici sunte\i c`nd v[vede cineva de departe!”

P[rerile asupra ei mi se schimbaser[mult. O priveam cu un aer de u=oar[superioritate. Nu mai eram impresionat de vreun aspect de-al ei. Odat[o fat[o]ntrerupse cu o voce r[gu=it[=i]ntrebuin\`nd mul\i “la dracu”]n vorb[. “Sora mea Elena”, prezint[Irina f[r[s[ ]ncerce cu timbrul vocii s[o scuze.

Alt[dat[, Irina f[cea planuri pentru viitorul nostru, f[r[s[m[numeasc[pe fa\[. “O s[m[scol t`rziu, s[mi se aduc[la pat cafeaua cu lapte.”

Orice socoteal[de via\[tihnit[mi s-a p[rut totdeauna ridicol[, burghez[, cu toate c[personal am fost un burghez care se]nsp[im`nta la prima noapte nedormit[. Totu=i, n-am protestat, probabil dintr-o mic[perversitate: m[apropiam mai mult de ea, aveam mai multe drepturi, f[r[ca]n schimb s[-i f[g[duiesc ceva anume. Con=tiin\a era lini=tit[. Dar poate c[m[ponegresc acum =i nu-mi mai aduc bine aminte. }n orice caz, Irina poate c[a luat totul ca o aprobare.

Vacan\a mare venise. Toate aceste se]nt`mplaser[ foarte repede, =i dup[ at`tea nedumeriri de o iarn[ ]ntreag[, explica\iile asupra

caracterului =i a aspectului Irinei se rezolvaser[de]ndat[. Nu mai aveam curiozit[\i. Dudu =i Maia nu m[mai interesau. Tot grupul mi se clarificase de]ndat[ce cuno=team bine o parte din el. Eram, de fapt, foarte]ncurcat, ne]ncrez[tor]ntr-o leg[tur[definitiv[. }n schimb,]mi pierdeam timpul =i-mi limitam inutil probabilit[\ile de succes pentru mai t`rziu. Crez`ndu-m[“aranjat” nimeni nu s-ar mai fi g`ndit la mine. Se f[ceau =i glume, iar camarazii mei — mi se p[rea — nu m[invidiau prea mult. Aveam =i remu=c[ri. M[sim\eam vinovat fa\[de speran\ele pe care o l[sam s[=i le puie]n mine.

Tragic]nceput pentru un don Juan...

Dar era prea t`rziu s[ m[ opresc ]n drum. N-a= fi avut curajul — =i mi-ar fi p[rut prea umil — s[ provoc o explica\ie sincer[. Ca s[ fiu drept, m[ obi=nuisem cu via\a mea nou[ =i-mi era fric[ s[ nu r[m`n iar singur.

Acum, Irina nu se mai sfia s[r[m`n[ tot timpul cu mine, invent`nd am`ndoi minciunile cu care trebuia s[-=i explice ]nt`rzierile acas[. Dar mereu nimic]ntre noi. Rude, cuno=tin\e, profesori, examene... C`teodat[, ]ntr-o aglomera\ie o str`ngeam pu\in de m`n[, acesta]mi era tot curajul. }ntr-o zi]mi spuse: “S[ ]nconjur[m strada. S-ar putea s[v[d pe cineva de acas[.”

Atmosfer[periculoas[, care]ns[nu se]nregistra prin nici un semn. Nu mai =tiu, de-atunci e vreme mult[, s[reconstitui fiecare zi]n parte, acum mi se par toate la fel, probabil]ns[c[era o ad`ncire perpetu[. Obi=nuin\a ne ajut[f[r[voia noastr[.

Vacan\a veni tot atunci. Trebuia s[plec]n str[in[tate pentru c`teva luni, =i acolo aveam timpul tuturor reflexiilor. Aveam prilejul de a]nceta aventura mea. Prea pierdusem timpul... Nasul scurt al Irinei m[persecuta. }mi aduceam aminte de drumurile lungi pe str[zile m[rgina=e, apoi de toate descoperirile asupra cuno=tin\elor ei simple; mai ales o vorb[de a tat[lui meu m[convinsese: “Cine era ur`\ica ceea cu care te-am v[zut pe strad[?”

De ar fi zis “ur`ta” nu m-ar fi impresionat a=a, l-a= fi numit numai r[ut[cios. “Ur`\ica” avea o impresie de adev[r care m[umilea. }ncercai

astfel de la Berlin s[r[spund tot mai rar (totu=i r[spundeam!) la scrisorile Irinei, care veneau tot mai dese. Scria la]nt`mplare, f[r[ virgule =i puncte (o ironizam mai t`rziu c[scrie *“genre Mallarmé”*),]nseil`nd laolalt[tot felul de idei care-i alergau prin cap. Din]n\elesul lor general, tr[geam concluzia c[m[iube=te la nebunie =i c[se plictise=te singur[.

E u=or de]nchipuit, g[seam toat[istoria stupid[. La]ntoarcere, nu am c[utat s-o v[d la]nceput. M-a z[rit]ntr-o sear[de la plafonul Operei. Era cu familia, pe care n-o v[zusem]n complectul ei p`n[atunci...

“Domnule Sandu, m[a=tepta\i la ie=ire, nu-i a=a?” Am disp[rut la ie=ire, dar am]nt`lnit-o mai t`rziu. Era fatal]n t`rgul Bucure=tilor, m[ mir cum nu prev[zusem de la ]nceput. +i dup[ c`teva repro=uri =i dup[scuze de ale mele poc[ite (m[scuzam fa\[de mine, interpret`nd ]ndoielnic morala “nu vreau s-o fac s[ sufere”, cu toate c[ nu-mi luam nici o obliga\ie pentru mai t`rziu: de fapt, eram la= =i foarte plictisit de singur[tate), plimb[rile]ncepur[— mai]nt`i pe strada principal[ =i apoi pe din dos — =i discu\iile despre familie =i despre rochii; =i apoi, intr-o sear[ de lun[ plin[, s[rut[rile nebune cu tot felul de demonstra\ii din partea ei. +i apoi zilele identice: ]nt`rzieri pe uli\e, s[rut[ri la]ntuneric... Desp[r\irile zilnice se f[ceau tot mai greu. Trebuia mult[imagina\ie ca s[-=i explice acas[ ]nt`rzierile.

}ncepuse s[pl`ng[ ]n fa\a tramvaiului, =i asta ]n fiecare sear[. Lumea se uita curios la noi =i mie ]mi era ru=ine. Acas[, din pricina ]nt`rzierilor, d[deam na=tere la ironii, =i eu nu puteam suferi ironii pe seama mea. +i timpul trecu la fel, plictisindu-m[, dezgustat de mine, regret`nd succesele la care renun\asem =i deseori av`nd remu=c[ri. M[obicinuisem]ns[, =i astfel eram zilnic cu ea. Nu mai c[utam minciuna cu care s[m[sustrag. V[z`ndu-m[ incapabil s[ iau vreo hot[r`re, eram =i mai nenorocit. Ca s[nu pierd timpul,]ncercai s[vorbesc cu ea de pictur[sau literatur[, subiectele care m[interesau ori=ic`nd. }i dam s[citeasc[volumele pe care le studiam]n acela=i timp, =i discutam mai pe urm[impresiile. De fapt, eu]mi spuneam p[rerile, iar Irina aproba. Aproba]ns[cu a=a vioiciune, c[nu-i mai sim\eam rolul

subordonat. }ntre timp, la vacan\a Cr[ciunului, am mai]ncercat o desp[r\ire definitiv[. }ntr-o scrisoare am avut curajul s[-i spun multe. }i ar[tam c[nu-i pot promite nimic pentru viitor, c[aveam de g`nd s[-mi p[strez toata via\a independen\a. Am g[sit-o la scobor`rea mea din tren, mititic[,]nfrigurat[ ]n paltonul sub\ire, neav`nd curajul s[-mi ias[ ]nainte, cer=ind cu privirea o vorb[ bun[. Ce mil[ am avut de d`nsa atunci! Cum m[socoteam o brut[pentru toate planurile mele viclene! O luai str`ns de m`n[=i merser[m kilometri f[r[s[ne spunem nici o vorb[. +i m[chinuiam: “Ce trebuie s[fac, Doamne, ce trebuie s[fac?” M[durea acum sup[rarea ei, frigul care o r[zbea =i nu =tiam cum s-o lini=tesc. “Voi fi iubind-o!” Privind-o]ntreag[, sim\eam c[mi-e drag[. Am promis la urm[ca s-o]mbun: “Fac tot ce vrei!” +i apoi iar plictiseal[=i]ndoieli. I-am repetat: — “Nu m[voi]nsura, dar vei fi prietena mea cea mai bun[!”

C`nd o sim\eam mai m`hnit[, c[utam s-o entuziasmez asupra frumuse\ii naturii cu teorii fantastic de naive: “E=ti o intelectual[, vom citi, vom discuta!”

Cu toate c[nu vedeam nici un sf`r=it pentru mai t`rziu, nu-mi mai f[ceam iluzia c[e posibil[o]ntrerupere brusc[. }mi dam seama,]n sf`r=it, c[ nu eram ]n stare de nici o hot[r`re definitiv[.

M[resemnam cu g`ndul c[ nu mi-am sacrificat dec`t prezentul (cu toate c[nu vedeam nimic pentru viitor, =i]ncetarea iubirii ei sau renun\area mea mi se p[reau oribile). Prezentul,]ns[, vedeam, era cu des[v`r=ire sacrificat. Nu mai puteam spune nici un cuv`nt altei fete f[r[s[ ]nt`mpin lacrimile Irinei. De altfel, nu m[ mai lua nimeni ]n serios. La =coal[ cu to\ii m[ os`ndiser[printre “aranja\ii definitiv”. Totul era a=a de limpede,]nc`t nu mai]ncasam nici m[car ironii.

}ncercai cel pu\in ca acest prezent s[fie c`t mai copios: citeam ]mpreun[ tot timpul, vizitam expozi\iile =i respiram melancolia parfumului de tei de pe bulevarde, ]i dam sfaturi cum s[ se ]mbrace, cum s[ r`d[, cum s[-=i \ie capul, cum s[se coafeze.

Sfaturi binevoitoare de “prieten bun”, de fapt indelicate\e. Mult am ar[tat-o, s[rmana!

Am dat examene, am f[cut excursii, am discutat, a trecut mult[vreme]n felul acesta; am sim\it emo\ii mari =i, mereu cu ea, a trebuit s[i le]mp[rt[=esc. C[utam deseori consolarea]n fiin\a ei; uneori l[crimam, alteori m[exaltam]n fa\a vreunui apus de soare.

}n ce fel a= putea descrie aceast[via\[cu mici obiceiuri zilnice =i alteori cu surprize vaste! Cum nu mai f[ceam planuri de elaborare, nu mai aveam remu=c[ri. Din pricina teoriilor pe care le peroram m[credeam darnic: o educam!

}ntr-o zi n-a venit: a fost la nunta unei prietene. Mi-a povestit a doua zi toat[petrecerea, cu entuziasm pentru dans, invita\i =i muzic[.

La toate reflexiile mele nu mai era a=a de atent[ca de obicei. Citisem o carte, nu m-a]ntrebat de impresiile pe care le-am avut. Numai rochii, glume, mirele =i mireasa. Fusese domni=oara de onoare =i avusese cavaler. M-am enervat c[nu mai eram luat]n seam[=i prefera,]n locul discu\iilor intelectuale, flec[relile mahalalei. Ca s[fiu sincer, m-a durut mai ales petrecerea la care se amuzase f[r[mine. Eram gelos,]mi dam seama, =i m[sup[ram, c[ci m[g[seam ridicol. Sentimentul geloziei nu pretinde neap[rat dragostea. Eu nu iubeam, eram convins de asta. Nu f[ceam nici un sacrificiu, aveam ve=nic necazul de a fi legat f[r[voie, =i,]n genere, m[plictiseam. +i totu=i, atunci, l`ng[Irina povestind vioi petrecerea, am suferit. }mi trebuia o r[zbunare imediat[. Am urcat-o]ntr-un automobil]nchis =i am tras perdelele. Pe drum]mi vorbea despre nunt[.

Am ajuns la o cas[de petreceri cunoscut[=i obscur[ ]n acela=i timp.

Am cerut de m`ncare =i-mi aduc perfect aminte de ni=te varz[ro=ie.

Apoi am dezbr[cat-o pe]ncetul,]nt`rziind la s`nii goi, pe care ii cuno=team mai de mult. N-a protestat o clip[, nu s-a revoltat =i n-a f[cut nici gestul ced[rii amoroase.

A sc`ncit doar, =i, ]n ]ntunericul care se l[sa, ]i vedeam ochii mari deschi=i, sfor\`ndu-se s[vad[tot ce se petrecea cu d`nsa. Probabil c[nu era curiozitatea, ci mai mult frica. La]ntoarcere mi-am exagerat

r[ul pe care mi-l f[cuse vinul b[ut ca s[m[pot duce de-a dreptul acas[, c[ci b[nuiam c[dup[un act a=a de mare erau necesare tot felul de mul\umiri =i de efuzii sentimentale care m-ar fi]nt`rziat pe drumuri. Irina mi-a dat astfel drumul, ]ncerc`ndu-se s[nu pl`ng[ =i trime\`ndu-m[singur[ca s[m[ ]ngrijesc. Plin de mil[pentru gestul ei — =tiam c`t pl`nge la desp[r\irile obicinuite — am l[sat-o totu=i. Probabil c[par grozav de hain. Cred c[oricine, de =i-ar exprima sincer vagile impresii, ar ajunge la acelea=i rezultate. De obicei sunt cu to\ii de rea-credin\[=i nu-=i recunosc sl[biciunile. Pentru mine,]ns[=i aceast[sinceritate scrupuloas[=i]ncercare de analiz[lucid[nu este o scuz[? Vina mea depinde de punctul de vedere din care era privit[. Irina era destul de mare ca s[-=i dea seama de actele comise =i nu protestase]n nici un fel. N-o min\isem niciodat[asupra viitorului: voiam s[-mi p[strez libertatea. Ca prieten]i f[g[duisem totdeauna ajutorul. Eram]n tov[r[=ia ei pe c`t puteam =i nu m[ g`ndeam s[m[sustrag vreodat[.

Nu aveam nici o preten\ie de nici un fel, =i m[rturisesc c[nu f[r[pl[cere am dat leg[turii noastre o nou[putin\[de]mprosp[tare. Dac[nu eram]nc[peste m[sur[de]nfierb`ntat, nu eram eu de vin[. Sunt vinovat, dar a mea este singura aventur[din lume? Aventura nu mai revolt[pe nimeni acum.

Probabil c[m[iubea =i nu-=i precupe\ea darurile. Trebuia imediat s[m[sacrific? De altfel, nu renun\asem la orice planuri pentru mai t`rziu?

Odat[ ]mi spusese: “Cum suntem v[zu\i tot timpul]mpreun[, de ce nu vii acas[la mine s[faci o vizit[? Asta i-ar asigura pe to\i. E=ti un copil =i n-or s[te cread[periculos.”

M-am dus cu toat[timiditatea mea, din curiozitate.

O cas[cu trei etaje, sub\ire =i]nalt[ca un joben, cu o scar[ ]nv`rtindu-se]n loc, p[s[ri =i oameni peste tot.

Voci care]ntrebau de la acoperi= la pivni\[: “Cine-i acolo?” Apoi un tril de pian =i apoi o ocar[care n-avea]n\eles. }nso\it de Irina, am

intrat]ntr-un salona=, =i, la intrarea mea, am auzit cele patru u=i ale camerei]nchiz`ndu-se]n grab[.

Am]nceput conversa\ia, jenat. Irina m[ ]ncuraja. “Nu te speria, a=a e la noi!” Apoi, pe r`nd, au intrat, membrii familiei. *Madame* Lisa, cu o rochie *beige* cu tren[, cu *evantail* =i coafat[ “Pompadour”, cu obrazul de 60 de ani vopsit gros, mereu cu vorba “Noi, femeile”... Apoi *madame* Cleo, ]ncorsetat[ =i cu s`nii pepeni, examin`ndu-m[ cu *pince-nez-ul*; apoi *madame* Aspasie, sub\ire =i nesf`r=it[,]ntoars[ca un cinci. Se vorbea: “*Mon Dieu!*“ — “*C’est epatant*!” “Noi, femeile!” — “Vai, cum zici!”... “|i-aduci aminte!”... “Asta nu se cade!”

M-a privit fiecare]n felul ei: *madame* Aspasie se sub\ia, *madame Cleo* se]ngro=a, *madame* Lise z`mbea gra\ios. Apoi ap[ru =i Michel, tat[l Irinei, c[pitan pensionar.

Era gros, cu c[rarea]n mijloc, cu gu=a proeminent[prin gulerul tare r[sfr`nt. R`dea =i f[cea pe glume\ul, =i cucoanele]ntrerupeau ciripind: “Vai, cum spui, Michel! Ui\i c[suntem =i noi de fa\[! Noi, femeile!” Totul era ridicol =i amuzant. Nu]n\elegeam nimic, z`mbeam =i aprobam. To\i vorbeau laolalt[=i nimeni nu]n\elegea ce spune cel[lalt. P[reau mai multe gramofoane puse]n mi=care deodat[, cu pl[ci diferite.

Michel deveni impudic, =i cum femeile se revoltau, se enerva c[i se stric[efectul povestirii. Vocile se ridicau. Am fost luat ca martor. }n acela=i timp, la u=[ ]ncepur[l[tr[turi diferite.

T`n[rul Grégoire, galben =i unsuros ca un sparanghel fiert,]=i f[cu apari\ia:

Tante Eliza scuz[: “Grégoire ador[animalele!” Nu puteam pricepe gradele de rudenie ale fiec[ruia. Aveam impresia c[stau cu to\ii]n camera aceea. Grégoire]ntrerupse cu un aer autoritar: “N[prasnic zgomot!” Apoi, ca =i cum i s-ar fi]nmuiat enervarea, c[zu ca o hain[pe un scaun.

Convorbirea continu[, suvenirurile circulau, reflexiile melancolice fumegau. R`sul gros al lui Michel re]ncepu. La fiecare izbucnire i se zguduia tot stomacul. Picioarele umflate stau dep[rtate unul de altul =i i se vedea coada jachetei pe sub scaun b[l[b[nindu-se.

Ap[rur[atunci dou[gra\ii tinere. Domni=oarele Riri =i Coca,]n *rose* =i *bleu*. “Porumbi\ele noastre!”

“R[zboiul de la 77”. “Las[, Michel, s-a terminat cu eroismul!” Riri]ncepu la piano o roman\[, cu m`na st`ng[trec`nd peste m`na dreapt[. Ce oi fi g`ndit eu atunci? Nu mai \iu minte. La un moment dat, =tiu c[ socoteam, m[sur`nd din ochi pulpele rotunde ale lui Michel, dac[ar putea pune un picior peste cel[lalt. Grégoire numai din c`nd ]n c`nd spunea c`te o vorb[: “Fantastic!” “N[prasnic!” “Bombastic!” }=i]nt[rea astfel moliciunea galben[prin cuvinte energice.

Am plecat cu fric[s[nu strivesc p[s[rile =i oamenii, ame\it,]nv`rtindu-m[ pe scara ]nv`rtit[, pe c`nd, pe deasupra capului meu, re]ncepuser[conversa\iile dintre pod =i pivni\[. }n poart[, Irina]mi spuse: “A ap[rut luna!” Vorba mi se p[ru f[r[nici o noim[.

Irina vorbea deseori de rudele ei =i totdeauna le critica sau se amuza pe socoteala lor. Nu o dat[punea]n mi=care scene hazlii. Am avut nedelicate\a,]n fa\a complectei ei]ng[duin\e, s[r`d din ce]n ce mai tare.

“Ce curios lucru: to\i ai t[i au ceva str`mb ]n ei. Poart[ haine demodate =i sclipitoare, amestec[ rom`neasca cu fran\uzeasca]ntr-un mod caraghios. Tu singur[din to\i e=ti precis[, ai sim\ul propor\iunilor, n-ai fost influen\at[de cas[, de oameni =i de p[s[ri!”

Irina sur`se m[gulit[=i primi vorbele mele ca pe un compliment.

Timpul trecea, scenele se repetau]ntocmai. Irina]mi suporta firea. Nici una din speran\ele sau din deziluziile mele n-aveam delicate\a sau n-aveam t[ria sa i le ascund. Nu eram nici copil, nici om]ntreg, =i transformarea aceasta aducea cu sine o stare nesigur[, entuziasm, planuri, petreceri =i apoi =ov[ial[, ne]ncredere, disperare. Prezum\ios peste m[sur[, fiecare insucces m[istovea. Era pe timpul c`nd ]ncepea s[ m[ tulbure ]n\elesul mor\ii, la care nu m[ g`ndisem p`n[ atunci dec`t cu u=urin\[, =i m[deprindeam cu greu cu aceast[idee. Irina suferea toate toanele mele. O pedepseam amarnic de orice mi se]nt`mpla, o umileam, o dispre\uiam. G[seam cuvinte savant combi-

nate care s-o doar[. De la tat[l meu, care]njura birj[re=te, =i p`n[ la mine, care c[utam =i ]n m`nie s[m[exprim interesant, era un progres mare. C`nd o vedeam a=a de ab[tut[, m[ cuprindea mila, =i o t`ram cu aceea=i frenezie spre camera unde ne]nt`lneam de obicei, =i acolo ne gr[beam sa ne ]mbr[\i=[m p[tima=, ca s[ nu mai avem vreme s[ ne g`ndim la ceea ce a fost. La urm[pl`ngeam ]nceti=or, =i Irina m[ m`ng`ia ca o sor[. Atunci m[ recuno=team incapabil de a duce via\a singur, =i nimeni altul nu m[ putea potoli mai bine ca Irina. +i bucuria, tot a=a de intens[, mi-o rev[rsam tot asupra ei. R`deam copil[re=te, fugeam f[r[s[-mi pese de nimeni pe strad[, f[ceam planuri, pline de fantezie, =i fata se l[sa]n voia fericirii mele. Aveam]ncredere]n mine atunci, =i, la bra\ cu Irina, visam succese cu altele...

Cu toate lacrimile Irinei, care izbucneau zilnic]naintea celei mai scurte desp[r\iri, cu toate]mbr[\i=[rile ei]nfrigurate, uneori eram nefericit din cauza ei chiar. Astfel de]nt`mpl[ri erau ]ns[ rare, fie c[ ea le pricinuia numai uneori, fie c[ eu, \in`nd-o tot timpul l`ng[mine, nu-i dam prilejul. M-am indignat intr-o zi c[a putut prelungi o discu\ie cu mediocrul X. Irina, la argumentele mele, spuse: “Ai dreptate, eu nu-mi d[deam seama!” Cu un astfel de r[spuns de femeie — =i deseori veneau astfel de r[spunsuri din partea Irinei — nu erai sigur de nimic. Aveam vag intui\ia c[toate teoriile mele asupra vie\ii, a naturii sau a artei, aprobate cu at`ta grab[ =i ]mp[m`ntenite imediat, nu fuseser[dec`t ni=te monologuri, Irina neav`nd dec`t rolul s[-mi]ntre\ie elocin\a, rolul confidentelor din tragediile clasice.

Am f[cut o excursie de elevi, =i am avut multe peripe\ii =i nedumeriri. Amicii erau, unii, de cea mai proast[calitate. Fete cu vorbe greoaie =i gesturi la fel. Schimbau]ntre ele zilnic cele c`teva rochii =i cei c`\iva ciorapi pe care-i aveau. E ridicol s[vezi aceea=i bluz[ro=ie cu panglicu\e colorate, ornamentate preten\ios, ap[r`nd ]n fiecare zi pe alt trup. M[ indignam c`nd vedeam c[Irina las[s[i se schimbe hainele]n felul acesta. “Dac[mi le iau ele, ce vrei s[fac!” B[ie\ii se]mb[tau, glumeau grosolan =i \ineau la mese interminabile discursuri. Unul

din ei p[ruse Irinei bine. “Cel mai bine dup[tine!” Iar deoarece eu, la]nceput, m[jenasem s[stau numai cu d`nsa, Irina se ]mprietenise cu cel[lalt. A trebuit s[-i ar[t cum avea be\ia vorbelor, cum ad[uga spume =i floricele la fiecare cuv`nt =i cum, la masa oficial[care ni se d[dea, arunc[ ]n mijlocul perora\iei un “cu v`rf =i *str[lucit*]ndesat!”

Toate acestea]mi ar[tau gustul prost al Irinei =i c[, de nu m-ar fi]nt`lnit ]nt`mpl[tor pe mine, ar fi g[sit cu u=urin\[pe altcineva pe care l-ar fi admirat. La fel gust prost a ar[tat =i c`nd am c`ntat la pian mai mult ca mediocru, spre admira\ia celorlal\i nepricepu\i, =i apoi c`nd, r[ma=i singuri, Irina avu o criz[ de lacrimi nebune de umilin\[ =i de admira\ie pentru priceperea mea vast[. Cuno=team destul de bine muzica, ca s[ =tiu ce prost c`ntasem, dar laudele ei]mi f[cur[pl[cere =i nu am tras imediat concluzii rele. De atunci, Irina spunea despre mine, ca =i despre to\i cei care]i erau simpatici — “Sandu c`nt[ dr[gu\ la piano!” Dup[ at`tea c[r\i citite =i comentate]mpreun[, se mul\umea cu astfel de formul[ri rudimentare, care nu]nsemnau nimic =i care demonstrau nepriceperea ei complect[.

}n preajma tuturor — =i to\i r[uvoitori — f[cusem cele mai mari impruden\e. Curios, dorin\a de a-mi p[stra independen\a persista totu=i]n mine =i]mi era tot a=a de ur`t s[-mi leg existen\a ]ntr-o aventura mic[. Ridicolul de a m[ vedea suspectat de al\ii pe care-i socoteam inofensivi =i mai ales ironizat m[ chinuia. Dar groaza de a r[m`ne singur =i de a vedea pe Irina cu al\ii m[f[cea s[suport orice ridicol. Astfel, la bra\ cu d`nsa, f[ceam un col\ separat, c[ut`nd doar s[-l mai atenuez, aduc`nd]ntre noi pe inofensivul Niki Mihail. Trio caraghios, la care ne pretam cu to\ii — Niki =i Irina, din incon=tien\[, eu din nemernicie.

Deseori mi se]nt`mpla s[ m[ plictisesc cu Irina, dar asta nu ne oprea s[ fim mereu ]mpreun[ =i s[ ne p[r[sim cu greu. Neputin\a de a o avea ]n voia mea ]mi ]mboldea dorin\ele. De ]ndat[ ce nervii se discordau, temerile de a nu fi descoperi\i veneau, =i mai ales plictiseala de a r[m`ne cu ea c`nd nimic nu m[mai tenta, cu tot trupul

fraged =i gol de l`ng[mine. Atunci nu =tiam ce s[-i mai vorbesc =i m[sim\eam r[u]n camera str[in[.

Cu perversitate]mi preg[team plecarea, ca ea s[nu simt[plictiseala =i indiferen\a mea, c`nd voiam s[ p[r[sesc camera dup[ o or[, eu, care ]nainte de a intra, dorind-o, ]i promisesem c[ vom sta patru ore ]mpreun[. Cugetam minciuna pe ]ndelete, =i printr-o jum[tate de vorb[ reflectam c[ ceasul meu ]nt`rzie, c[timpul trece f[r[s[ne d[m seama, c[aveam presupunerea c[cineva ne p`nde=te intrarea. Pl`ng`nd, Irina ]nt`rzia pe c`t putea plecarea. C`nd se hot[ra s[se]mbrace, era]ncovoiat[ca la o veste rea. }mi p[rea r[u, =i]n strad[nu =tiam ce s[fac ca s[-i readuc veselia.

Irina nu a fost niciodat[convins[c[eu \in la ea. Nu f[ceam nici un sacrificiu, nu renun\am la nici un spectacol numai pentru a r[m`ne cu d`nsa =i nu o puteam min\i cu totul. }i =i spuneam r[spicat c[nu o voi lua de nevast[. Pretextam, pentru ca s-o]mbl`nzesc, o teorie asupra temperamentelor artistice, din care voiam s-o conving c[f[ceam parte. Un astfel de temperament trebuia l[sat]n voie =i nu trebuia]nl[n\uit cu obiceiuri burgheze. Ba izbucnea]n lacrimi: “Dar dac[eu nu m[pot lipsi de tine!” Atunci tot a=a de pervers, dar cu sufletul]n acela=i timp plin de p[rere de r[u pentru durerea ei, o pov[\uiam s[aib[voin\a s[m[uite =i s[se distreze cu al\ii. Imediat ce s-ar fi distrat, a= fi suferit. Odat[, familia Irinei i-a g[sit chiar un candidat, la \ar[, la o m[tu=[. C`nd mi-a spus Irina, r`z`nd, istoria, am trimis-o s[-l vad[ =i, dac[ se poate, s[-l accepte. La ]ntoarcere mi-a povestit toat[ prostia candidatului =i eu m-am amuzat cel dint`i.

(Am trimis-o ca s[ ]ncerc s[g[sesc o modalitate de a sc[pa de ea,]n acela=i timp, s[-i v[d repulsia fa\[de al\ii =i]ntoarcerea ei =i mai nebun[spre mine.)

}n imposibilitatea de a g[si vreo sc[pare, Irina se g`ndea deseori la moarte, ]n momentele desp[r\irii m[rturisea sc`ncit, f[c`ndu-m[ sa l[cr[mez eu ]nsumi: “+tii cum a= vrea s[ mor, Sandule!” Nu mai =tiu c`nd a spus pentru prima oar[Irina astfel de vorbe =i nici c`nd

le-a transformat, d`ndu-le un sens nou: “Eu o s[m[omor!” }mi dam
seama c[de la cuvinte la fapt distan\a era enorm[, dar astfel de eve-
nimente, oric`t de rare, se ]nt`mpl[totu=i, =i uneori era a=a de com-
plect[tragedia ei]ntip[rit[pe toata fiin\a, c[o sim\eam]n stare de
orice. Aceast[stare i-o producea ne]ncrederea pe care o avea]n vii-
tor. (Eu nu-i promiteam nimic, dimpotriv[, o consolam doar spun`n-
du-i c[ ]ntotdeauna voi trece pe la ea =i a= fi f[cut-o, c[ci n-a= fi avut
curajul s-o p[r[sesc c`nd a= fi =tiut-o nenorocit[.) Aceasta ne]ncredere
era o hran[ve=nic[=i un ve=nic motiv de explozie la desp[r\irile noas-
tre de fiecare sear[. Nu =tiam cum s-o conving c[ ]ns[=i dragostea ei
pentru mine o oprea s[fac[a=a ceva, deoarece =tia ce nevoie aveam
de ea. Eram deseori trist, =i atunci o chemam s[m[consoleze. Atu-
nci Irina nu m[mai amenin\a c[se omoar[. Vorbea despre viitorul ei
cu o oarecare lini=te.

Ad[uga doar —]ns[ca ceva normal: “Nu m[omor, fiindc[nu m[
la=i tu!” +i de c`te ori eram ]mpreun[ l`ng[vreun pericol — deasu-
pra unei st`nci]n excursii — o sim\eam mi=cat[,]=i uita vorba =i privea
]n spa\iu. Pricepeam c[se petrecea ceva anormal]n ea. De cele mai
multe ori vedeam clar ce o zbuciuma pe Irina, uneori]ns[nu]n\ele-
geam bine, fie c[ ]n ea se petreceau lucruri neobi=nuite, fie c[firea
mea curioas[, nesuprapun`ndu-se pe starea ei normal[, o f[ceau s[
mi se par[ciudat[(c[ci eu nu puteam p[rea fa\[de mine ciudat,
fiind deprins cu sinuozit[\ile mele, care mi se p[reau normale).

Astfel, poate din pricina mea, ap[rea Irina tulbure =i ne]n\eleas[.
Zbuciumul ei era a=a de spontan c[nu-l b[nuiesc nesincer.

}ntr-o zi vorbeam, b[t`ndu-mi joc de fetele b[tr`ne =i, ca s-o chinui,
am ad[ugat, f[r[vreo schimbare a vocii, ca s[cread[c[glumesc sau
c[sunt numai r[ut[cios =i astfel s[-=i preg[teasc[un r[spuns: “Tu ai
s[r[m`i fat[ b[tr`n[“ — “Asta pentru nimic]n lume!”

La o nou[ ]ntrebare, de data asta sincer[, c[ci eram prea]ndu-
rerat ca s[nu fiu sincer: “Dar ce o s[faci?”, nu-mi r[spunse nimic,
dar nici nu fu]n stare s[repare ceva. Ce rost a avut vorba aceea (sau
ce rost a avut]ntrebarea mea)? +i asta dac[nu la]nceputul dragostei,
totu=i, pe c`nd mai pl`ngea]nc[cu aceea=i dezn[dejde.

Se g`ndea c[ ]n cele din urm[ tot o s-o iau? Sau dragostea ei pentru mine n-o ]mpiedica s[-=i fac[, m[car uneori, =i mici socoteli pentru mai t`rziu?

}n ce constau mai t`rziu u=urin\ele Irinei? }ntr-o vorb[ pe care i-o spuneam deseori, f[r[ s[ b[nuiesc ce adev[rat[ era: ]n a nu conta niciodat[ pe d`nsa. Cu toate c[aceasta privea numai lucrurile ne]nsemnate, totu=i]ndoielile mele subzistau.

Un exemplu: una din preten\iile mele era s[vie exact la]nt`lniri (ceea ce era destul de greu pentru ea, care sta departe). Reu=eam s-o fac s[ fie exact[, dar ]ntotdeauna aveam impresia c[ are grij[ de a nu ]nt`rzia numai spre a nu provoca m`nia mea. Scuzele ei umile la cea mai mic[ inexactitate nevoit[ ]mi f[ceau mil[. Nu puteam ]ns[ renun\a la preten\ia mea: sim\eam c[ imediat ce nu s-ar teme, ar veni f[r[ nici o ordine, m-ar face s[ a=tept ridicol, =i nu mi-ar face pl[cerea dec`t]n cazuri cu totul speciale, c`nd m-a= fi pl`ns, =i numai pu\in[vreme dup[pl`ngerea mea,]nainte de a uita din nou.

Nu contam pe d`nsa, mai ales c`nd o rugam de ceva care nu i se p[rea c[mi-e necesar neap[rat. }mi pl[cea s[discut cu ea literatur[sau art[, chiar dac[nu f[cea dec`t s[-mi repete p[rerile, =i asistam, ascult`nd-o, la propriile mele g`nduri. }mi pl[cea s[ se ocupe =i ea singur[, fie c[ a= fi voit o dezvoltare a personalit[\ii ei, fie c[ a= fi voit s[ ad`nceasc[vreun autor pe care-l cuno=team superficial, =i la care, ocupat aiurea, nu puteam s[ ]nt`rzii. Ea mi-ar fi]ntreit cuno=tin\ele, f[r[s[fiu nevoit s[m[ocup special.

Dar observa\iile ei erau a=a de disperate,]nc`t nu puteam armoniza nimic. C`nd plecam undeva,]i l[sam un plan de studii, ea trebuia s[-mi scrie observa\iile =i nu-mi scria niciodat[despre asta]n fierbin\eala r`ndurilor pasionate sau numai oarecare, iar la]ntreb[rile mele repetate se mul\umea numai cu generalit[\i (“foarte interesant” sau “nu-mi prea place”), care m[enervau.

La]ntoarcere, constatam c[nu lucrase aproape nimic, c[ ]n fiecare zi i se]nt`mplase c`te un accident care s-o opreasc[, =i c[ceea ce cetise fusese]n fug[, f[r[de nici un sistem.

Nu-mi pl[cea la Irina nici u=urin\a cu care vorbea despre oameni,]mp[r\ind repede acel “e dr[gu\” sau “e antipatic” sau “e bine, vorbe=te fran\uze=te”, care ar[tau c`t de superficial[ =i c`t de egal[tuturor fetelor era]n judec[\ile ei. Uneori, c`te o exclamare de a ei venea a=a de pe nea=teptate =i ]n a=a contradic\ie cu temperamentul meu, pe care presupuneam c[-l cunoa=te cel pu\in ]n tr[s[turile lui generale, ]nc`t r[m`neam uimit. Unul din cele mai puternice sentimente pe care le aveam era acel al cinstei (excep\ie]n dragoste), pe care-l]mpingeam la exces, =i pentru care aveam toate scrupulele. De aci, o ve=nic[persiflare a moravurilor celorlal\i =i de cele mai multe ori dezgust. Poate c[totul pornea din acela=i instinct de a m[diferen\ia =i de a avea motivele unor noi m`ndrii personale. Nu admiteam deci nu numai necinstea f[\i=[, dar nici aranjamentele cele mai nuan\ate care sunt ]n obiceiul celor mai cinsti\i dintre noi. Irina, bine]n\eles, c[ oric`nd,]mi]mp[rt[=ea p[rerile. Fuseser[sute de discu\ii =i totdeauna r`sese =i ea, batjocorise =i ea, despre\uise =i ea. Asta n-o]mpiedecase odat[s[m[ ]ntrebe f[r[de nici o]ndoial[: “Prietena mea Florica (o prieten[oarecare, pe care abia o suportam) e amenin\at[la profesorul X, camaradul t[u de =coal[. Insist[tu s-o treac[!”

Si,]n momentul c`nd ]mi ar[tam indignarea =i m`hnirea ad`nc[, v[z`nd c[at`tea discu\ii fuseser[ zadarnice =i at`tea momente de]n\elegere]ntre noi, o fars[— c[ci ea nu f[cuse dec`t s[m[aprobe =i s[m[repete f[r[vreo convingere proprie, c[mai ales m[l[sasem prins de aceast[glum[— ea adaug[=i mai incon=tient: “Bine, =tiu c[nu trebuie s[faci de astea *pentru nimic]n lume*, dar credeam c[pentru mine e altceva!”... R[spuns de femeiu=c[...

Mi-aduc aminte c[i-am f[cut o moral[lung[de un ceas, =i]n momentul c`nd i-o f[ceam sim\eam ce inutil[e aceast[moral[, ce ridicol[, nu numai pentru c[era imposibil de schimbat ceva din fiin\a Irinei, dar =i pentru vorbele mele]nse=i, care nu se mai ispr[veau, repetau acelea=i lucruri, eram banal ca cele mai banale pagini de moral[de prin clasele primare; nu aveam nici o convingere de a schimba ceva ca s[dau o via\[vorbelor, sau poate aveam chiar indiferen\a dup[unul

din instinctele mele ciudate de a-mi fi brusc indiferent un fapt pentru care lucrasem, la care visasem ani de zile, de a m[persecuta brusc,]n miezul unor g`nduri, pe care le crezusem primordiale, o pr[jitur[ colorat[ pe care n-o puteam s-o alung din minte cu c`t m[ ]nc[p[\`nam mai mult s-o uit, con=tient ]n acela=i timp c[ m[ amuz, neput`nd-o s-o alung. +i totu=i, continuam cu persecu\ia spre Irina, pe care mi-o]nchipuiam distrat[, plictisit[, enervat[, doritoare s-o las mai iute]n pace, cu pl[cerea de a m[sim\i =i a ap[rea caraghios, pl[cere egal[cu aceea c`nd, fiind de obicei bun, faci f[r[ nici o pricin[ r[u unui animal la care \ii, numai ca s[ te sim\i r[u, s[ te dispre\uie=ti =i s[-\i strici o reputa\ie la care lucrase=i cu trud[ =i de care te sim\eai m`ndru.

Mereu nici o scrisoare.

Un vis... M[g[sii deodat[ ]ntr-o bisericu\[de mahala. Acolo, o nunt[umil[=i tot lume cunoscut[, ocupat[toat[ca s[dea impresia unei nun\i mari. }ntr-un col\ Niki Mihail]=i rezimase capul pe g`tul de cocost`rc =i,]n mijloc, mirii: domnul, rotofei, f[cut cu peni\a rond[; al[turi, Irina, dizgra\ioas[ ]n v[luri albe, gesticul`nd dizgra\ios, vopsit[cu ro=u pe fa\a ei ro=ie. O sim\eam c[joac[un rol =i c[-=i permite chiar s[fac[exclam[ri sau gesturi ridicole ca s[impresioneze pe cei care g[seau prezen\a ei acolo nefireasc[. Dup[ce acceptase totul, nu numai faptul, dar =i exhibi\ia lui]n toate detaliile, acum i se p[rea, din scrupul pentru trecut, c[n-ar trebui s[r[m`n[ calm[. Din c`nd]n c`nd arunca chiar c`te un r[spuns nervos vecinului conciliant. Rudele toate]n preajm[, cu demnitate. C[rarea impecabil[a lui Michel se prelungea, lat[=i alb[prin p[rul negru, sticlos de pomad[. Apoi un pop[pi\ig[iat a]nceput *Isaia d[n\uie=te,* =i au]nceput cu to\ii s[se]nv`rteasc[ dup[ vocea lui. Tot mai repede =i mai dizgra\ios. Irina =optea mereu vecinului: “Ah, cum m[ enerveaz[!” }n mers, voalurile i se deranjaser[. M[ g`ndeam cum s[m[r[zbun... S[-mi fac apari\ia brusc acolo. Dar cum?...

Sufeream]ngrozitor, dar preferam orice, numai s[nu fiu ridicol. Tot atunci aten\ia]mi fu atras[ ]n alt[parte, pe obiectul din mijloc,

]n jurul c[ruia se d[n\uia. Mi se p[ruse la]nceput o mas[, dar era un catafalc. (Vis melodramatic, stupid,]ns[care m[face =i acum s[tremur.) +i pe el, printre c`teva flori, cu ochii ]nchi=i, cu gura deschis[, cu nasul c`rn, iar[=i Irina. V`n[t[, umil[, =i mic[, tocmai ca atunci c`nd o alungam acas[=i ea se \inea dup[mine. F[r[mi=care, acolo, din pricina mea... Nu puteam s-o v[d dec`t uneori, ceilal\i treceau mereu primprejur =i-mi ]mpiedecau vederea. Treceau tot mai repede =i m[ miram cum de nu ame\esc. De la o vreme au ]nceput s[ \op[ie. +i la un moment dat — =i m[ asigur c[ asta e nemaipomenit chiar =i ]n vis, — *le-am v[zut pe am`ndou[deodat[*. Una ro=ie, dizgra\ioas[, cealalt[neagr[,]n\epenit[.

M-am trezit \ip`nd. Imaginile erau a=a de puternice, c[le-am v[zut]nc[=i treaz. A trebuit s[-mi]nt[resc toat[judecata ca s[m[potolesc. Nu se poate s[fie a=a. Aceea=i persoan[de dou[ori deodat[, asta nu se poate. A=]n\elege s[se fi m[ritat, chiar din motive u=uratice. S-a deprins cu altul, sper[s[ ]nceap[alt[via\[, cu toate c[repede s-au mai petrecut toate. Dar s[fi f[cut nunta la biseric[, adic[s[dea amploare unor lucruri pe care trebuia s[le lase]n c`t mai mare obscuritate pentru ea =i pentru al\ii, asta nu cred. O cred astfel]n stare de vicii fundamentale =i mi se par imposibile anumite chestiuni de detaliu. Nu pot s[m[explic bine, dar sunt convins c[to\i care ar cunoa=te perfect situa\ia ar judeca la fel.

Fac sfor\[ri s-o reconstituiesc ca s[pricep ce a f[cut. Caut acum din memorie s[refac scenele dintre noi,]n toate nuan\ele — c[ci mai cu seam[nuan\ele pot tr[da adev[rul. S[dau exact[ ]nsemn[tate unor vorbe pe care nu le-am ad`ncit atunci dec`t vag, pentru c[atunci nu m[interesau dec`t rareori, c`nd aveam vreo nemul\umire sau c`nd nervii mei m[ chinuiau mai ascu\it. S[ aflu adev[rul dup[ ni=te fr`nturi de adev[r care pot fi interpretate]n at`tea feluri. Greutatea vine mai ales din neputin\a de a putea clasa toate amintirile. Sunt doar vorbe, priviri, interjec\ii care nu se leag[de nici un eveniment. Nu =tiu]n ce ordine s-au produs ele, =i astfel nu voi izbuti s[dau o consisten\[

precis[descoperirilor mele. Voi forma o fiin\[static[compus[din sute de exclam[ri tr[d[toare, care s-au petrecut]n timp.

}n definitiv, Irina poate a evoluat. M-a iubit la]nceput mult, =i apoi g`ndul c[trebuie s[se aranjeze]ntr-un fel i-a]ncol\it, i-a]nmuiat dragostea =i la urm[a invadat-o complect. Deci sentimentele ei au fost]n ve=nic[mi=care. +i nici evolu\ia nu s-a f[cut mecanic.

Au fost reveniri, remu=c[ri, apoi din nou hot[r`ri de eliberare. Ezit[rile perpetue complic[ extrem chestiunea. Memoria mea nu poate s[ aranjeze trecutul. (Opera lui Proust e o dovad[ de memorie prodigioas[. Cu c`t mai complicat[ar fi fost din punct de vedere psihologic dac[memoria lui ar fi fost defectuoas[! Dar n-ar fi putut =ti adev[rul, =i numai adev[rul intereseaz[ ]n anumite ocazii.) Arunc`nd la ]nt`mplare tot ce-mi aduc aminte despre d`nsa, formez o fiin\[ stranie din cauza prea multor apuc[turi contradictorii =i suprapuse. Nu imposibil[, c[ci ]n via\[ toate sunt posibile. Oamenii sunt f[cu\i din p[m`nt netrecut prin sit[, au fost lucra\i]n grab[. Nu mi se pare c[rezultatul la care voi ajunge va fi lipsit de via\[.

Aud respira\ia Irinei, nu =tiu numai dac[aceasta va fi Irina adev[rat[, =i asta a= vrea s-o =tiu. +i mereu]ncep cercet[rile mele de la cap[t, cercet[ri zadarnice, care nu vor duce la nici un rezultat, dar la care nu am t[ria s[renun\. Cum s[=tiu adev[rul asupra ei c`nd nu =tiu adev[rul asupra mea? +i eu m[ am la ]ndem`n[, m[=tiu sincer fa\[de mine, =i]n acela=i timp m[analizez pasionat =i f[r[ ]ntrerupere de c`nd m[ cunosc. C`nd m[g`ndesc, v[d ce gusturi mereu contrarii am avut ]ntotdeauna. De-mi citesc jurnalul de zi al c`torva clipe din via\a mea, vad c[uneori sunt mul\umit =i alteori disperat, uneori mi-e mil[de ea =i alteori o ur[sc =i alteori nu m[intereseaz[. Cum s[disting din tot ce a spus ea ce e sincer, c`nd eu nu sunt sigur dac[ reflexiile mele nu sunt pornite din ciud[ sau din remu=care, =i c[ n-o judec pe r`nd sau cu excesiv[ ]ng[duin\[sau cu excesiv[severitate. Nu =tiu dac[tot chinul meu se nume=te dragoste sau amor propriu... Dac[mi-ar p[rea r[u s[aflu c[a murit... Nu =tiu]n c`t

timp m-a= consola dac[a murit =i]n c`t dac[ m-a ]n=elat. Cred ]ns[ c[ dac[ a= afla c[ totul n-a fost dec`t o glum[, a= fi fericit pentru o clip[. Mi-a= destinde nervii, m-a= odihni. Apoi, cu d`nsa, iar a=]ncepe s[m[plictisesc groaznic, cum m-am plictisit tot timpul. Sau poate]ntre doi care se cunosc total, care au terminat de a gunguri amorul =i care]l practic[la ore fixe, ca]ntr-un menaj autentic, plictiseala este inevitabil[? Sau port cu mine aceast[plictiseal[? Sau numai sunt sugestionat de ideea asta? Sunt incapabil de dragoste proasp[t[mereu re]nceput[, cu toate c[mintea mea o viseaz[ ]ntotdeauna. M[duc cu mine =i nu m[cunosc, cu toate c[m[observ cu o grij[mig[loas[=i trud[inutil[. Vreau s[pricep pe al\ii! M[mir cum pot suporta s[t`r`i cu *mine*, pretutindeni, pe **mine**, str[inul. +i uneori acel str[in e bl`nd, agreabil, dar alteori e odios cu egoismul lui. +i eu]l port mereu cu mine...

Sfinxul]n\epeni pe nisipuri (c`rn ca =i Irina), ]ncruntat, cu buza at`rn`nd, pare c[ p[streaz[ un secret din pricina t[cerii lui ]ndelungate. Oamenii vorbesc tot timpul. Dac[ ar fi ]nregistrat pe discuri tot ce spun zilnic, te-ai ]ngrozi de at`ta pierdere de vreme, =i mai ales de at`tea contraziceri. Leg`nd toate vorbele din timp de o lun[te-ai crede]ntr-un haos. Te-ai]ndoi de preten\ia noastr[de a te crede organic =i de a-\i da limite. Ar trebui s[degajezi — imens[dificultate — ceea ce-\i apar\ine personal de ceea ce e omenesc. O munc[invers[de cea pe care o faci]n art[. Acolo cau\i generalit[\i =i aci le dai la o parte. Nu m[intereseaz[prin ce sem[n cu al\ii, ci prin ceea ce difer. A= g[si pe discul gramofonului meu imaginar tot felul de exclam[ri momentane, mereu contrare =i idioate: “mi-e foame, mi-e sete, mi-e frig, mi-e cald”, sau “supa te]nc[lze=te, friptura e prea ars[, pr[jitura prea dulce”, mici exclama\ii necesare, se va zice, totu=i num[rul lor mare e sinistru. Unul f[cea socoteal[asupra bunicii lui, buna menajer[, c`t a dormit ]n via\[ =i c`t a m`ncat. Chiar c`teva zile]n =ir n-a f[cut dec`t s[ sune pe slugi. Cu to\ii spunem fraze goale =i inutile de milioane de ori. C[ci e inutil s[ spui c[ \i-e foame c`nd ai m`ncarea

gata regulat la aceea=i or[. S[c[ut[m s[degaj[m din acest lest ce e caracteristic unui anumit om care ne intereseaz[=i]i apar\ine]n mod special. De altminteri, chiar =i acele exclama\ii pot servi. Num[r`ndu-le =i compar`ndu-le, vei putea zice: A e mai m`nc[cios ca B. A e cel mai m`nc[cios din to\i cei o sut[pe care i-am cercetat. Cu toate c[concluziile pot fi defectuoase. }ntr-adev[r, un om poate s[m[n`nce mult =i s[ nu spuie la fiecare moment “mi-e foame”. +i invers, altul se poate t`ngui toat[ziua, tocmai pentru c[nu are ce m`nca. Oricum, un om e tot a=a de misterios ca =i Sfinxul. Unul pentru c[tace, celalt pentru c[vorbe=te.

Am fost]ntr-o sear[ ]ntr-o tavern[l`ng[ Saint-Julien la Pauvre. Era distractiv. Sub p[m`nt,]ntr-o veche]nchisoare a Revolu\iei, se c`ntau c`ntece vechi franceze, tandre sau cu o savoare galic[. Cornemusa acompania. A c`ntat roman\e sentimentale =i o mic[ bab[ vopsit[ exagerat, sfor\`ndu-se s[par[t`n[r[. M-a str[fulgerat o idee: a=a va fi Irina la b[tr`ne\e! }ntr-adev[r, cu toat[carnea bo\it[, avea mult din aspectul Irinei.

Silueta, culoarea fe\ii =i a p[rului, ochii, nasul scurt, din\ii lungi, buza inferioar[strivit[. Apoi gesturile aveau, ca =i la Irina, ceva strident]n ele.

A=a va fi Irina b[tr`n[! Ce satisfac\ie am avut! Sim\eam c[ descoperirea asta are s[ m[ bucure ]ntotdeauna, chiar c`nd totul]mi va fi egal.

Aveam o r[zbunare pentru a m[potoli pu\in. Consolare imbecil[,]mi d[deam seama, dar m[bucuram totu=i...

Sunt talente speciale ca s[pricepi o oper[literar[, o bucat[muzical[, o statuie sau un copac, oric`t ar p[rea c[ aceste lucruri sunt la ]ndem`na oricui. }ntr-adev[r, de=i fiecare m[rturise=te f[r[jen[c[nu poate pricepe o problem[de matematic[,]=i va permite s[-=i dea p[rerile asupra chestiunilor literare (mai ales]n Fran\a), se va ofensa de nu le vei lua]n serios =i nu va crede c[pentru asta trebuie pricepere

]nn[scut[pe care s-o educi apoi prin ani de zile de munc[mig[loas[. }n orice caz, nimeni nu va m[rturisi (afar[de cei care vor s[fie originali) c[nu gust[natura. Pot s[nu fac[nici cea mai mic[sfor\are s[fie]n preajma ei, pot s[tr[iasc[ani de zile f[r[s[se g`ndeasc[la ea, preten\ia lor nu este mai mic[. Ca =i cum a nu pricepe farmecul naturii ar]nsemna ceva pentru inteligen\a cuiva. Genialul Kant a putut s[transforme judecata lumii f[r[s[fac[mica distan\[dintre Königsberg =i mare ca s[vad[valurile. Fiecare poate s[aib[alte competin\e, s[scrie un act judec[toresc caligrafic, de pild[. Poate c[fiind a=a de lega\i de schimb[rile perpetue ale anului, de raze =i de frunze, e greu de m[rturisit c[n-am]nv[\at nimic de la ele.

Exist[lucruri =i mai str`ns legate de noi =i nu le observ[m: *moartea*. Nici m[car groaza c[ vom suporta-o nu ne dezmor\e=te. Unii dau o interpretare: prefer[m s[ nu ne g`ndim. N-au dreptate. Nu renun\[m la g`ndul ei din stoicism sau din la=itate mascat[, ci din incapacitatea de a o gusta. A gusta moartea (cu spaim[ sau cu delicii, ]n orice caz a fi impregnat de ea) este un talent special, =i oamenii talenta\i sunt rari. De aceea vedem at`tea]nmorm`nt[ri, =i nu facem nici o reflexie, dup[ cum vedem at`tea apusuri de soare, =i nu le observ[m. (Bine]n\eles, sunt unii care observ[toate apusurile =i al\ii care fream[t[la fiecare mort, iar amintirea lor continu[apoi s[-i tulbure.) Facem doar o socoteal[de tarab[: “s-ar putea s[mai tr[im, deoarece sunt oameni mai b[tr`ni ca noi”. +i ne punem din nou la micile noastre treburi zilnice. Am`n[m cu u=urin\[pe anul viitor un plan mai neobi=nuit, f[r[de nici o grab[ne sorbim cafeaua =i ne facem siesta, =i nici]n momentul c`nd, ]n sf`r=it, facem pasul sacru, nu ne tulbur[m, c[ci suntem mediocri =i atunci. M[g`ndeam odat[ c[ ar fi interesant de studiat un om mediocru fiind obligat s[ fac[ un gest mare. De pild[, un general prost, trebuind s[ ia o hot[r`re mare]ntr-o lupt[, cu riscul c[de va gre=i sau de se va sustrage va fi]mpu=cat. Ar fi interesant de v[zut storc`ndu-=i creierul =i mi=c`ndu-=i fruntea cum nu mai obicinuise s[fac[,]ncrunt`ndu-=i tr[s[turile, de obicei moi =i lene=e. La fel =i un om care este silit s[moar[=i nu pricepe ce e

moartea. Un viteaz d[o ultim[comand[de lupt[, ceea ce se admir[, dar mie, care nu pricep regulile militare, =i care nu m[preocup dec`t de cadavre, mi se pare f[r[rost aceast[admira\ie. E tot a=a de enervant ca =i pentru un muzician, c[ruia]n momentul interpret[rii unei sonate a lui Beethoven i-ai povesti despre o important[teorem[algebric[. Un gramatic va face]n timpul mor\ii o observa\ie gramatical[(]n isonul lui Felix d'Arvers), un func\ionar]=i va clasa actele, un avar]=i va aranja banii, unul care a avut impresia c[a fost un tat[exemplar va da pove\e. Nu vor savura clip[cu clip[toat[amplitudinea mor\ii dec`t acei care au tr[it tot timpul cu sufletul =i toate g`ndurile]n preajma ei =i au pus-o]n toat[meseria lor zilnic[, la care, de=i nepricepu\i, trebuiau s[ia parte. Cel ales va fi agasat de vecinii care]l tulbur[, de doctorul care-l pip[ie, de rudele care \ip[dup[el. Are o unic[ocazie s[simt[ ]n toat[plenitudinea un vis pe care l-a urm[rit at`ta vreme =i acela]i este ratat din neghiobia celorlal\i. C[ci ceilal\i nu-i pot pricepe gustul, talentul mor\ii fiind rar de tot.

F[r[rost a fost, de pild[, moartea lui Bonbonel. Sub\irel,]n haina perfect[periat[, cu pantaloni pe dung[. De vreo 24 ani. Avea tr[s[turile fine, complect b[rbierit, nasul sub\ire u=or arcuit, buzele abia conturate, spr`ncenele abia vizibile, fa\a alb-galben[, pe care cea mai mic[ bubuli\[ era cu ]ngrijire ascuns[ sub pudr[. Gesturile ]i erau ]ntotdeauna "interesante", =i la discu\ii spinteca u=urel aerul cu dou[ degete alipite la v`rf. Vocea]i era sub\iric[, discret[, d`nd impresia c[face reflexii subtile. Eu eram copil pe atunci, =i tot]mi d[deam seama de farsa ne]ntrerupt[a lui Bonbonel. Asta nu m[ ]mpiedeca s[-l iau de model, dar nu-l salutam, c[ci]n\elegeam c[ar fi fost ridicol s[-l salu\i. Ve=nic]l vedeam]n tov[r[=ia domni=oarelor, care, mi se spunea, nu-l luau niciodat[ ]n serios. Le oferea servicii. Astfel, o dat[a promis s[le fac[fotografii. Le-a dat]nt`lnire ]n gr[dina public[, le-a aranjat ]n grupe =i ]n parte, pe alei, pe b[nci, printre flori, a montat aparatul, l-a apropiat =i l-a dep[rtat, a cerut de zece ori imobilitate perfect[, =i c`nd, peste o s[pt[m`n[, i s-au cerut fotografiile, a m[rturisit cu r`sul

lui sub\irel c[“totul n-a fost dec`t o glum[“. Pe la serb[rile or[=elului, care se f[ceau la gr[din[, era b[tut de to\i cu confeti, pe jum[tate ironic, el r[spundea tuturor gra\ios *merci*, =i ]=i l[sa confetile pe haine, pe p[l[rie =i ]n urechi. C`nd cineva]i atr[gea aten\ia s[se scuture, schi\a un gest de suprem[plictiseal[, se peria vag cu m`na de c`teva ori =i ad[uga:

— }nchipuie=te-\i, *mon cher*, nu =tiu ce s[m[mai fac! +i apoi, la prima ocazie, iar[=i *merci*!

Acest “fleac” purta]n el o tragedie autentic[. Inima lui mic[, probabil =i ea gra\ioas[=i parfumat[, b[tea capricios, mai tare =i mai]ncet, amenin\`nd la fiecare moment s[se opreasc[de tot.

P[rea imposibil ca fluturatecul de Bonbonel s[aib[ascuns]n el un secret a=a de grav. Orice mi=care de a lui te f[cea s[crezi c[totul nu este dec`t o nou[ “poz[“, cu toate c[, de data aceasta, to\i doctorii atestau adev[rul. }ntr-adev[r, la vreo sincop[, ]=i lungea degetele ]n st`nga pieptului cu at`ta elegan\[, ]=i ]nchidea pe jum[tate ochii cu at`ta falsitate, murmura un *mon cher* a=a de delicat, c[nu puteai fi impresionat. Moartea i-a venit dup[dou[zile de boal[ ]n pat. Mi s-a spus c[nu =i-a schimbat deloc obiceiurile nici atunci. A rugat s[fie ridicat ca s[i se puie sub saltea pantalonii pentru dung[. }n pantalonii irepro=abili l-au dus la cimitir =i din C`mpiile Elizee trebuie s[ se fi privit ]nc`ntat. Ce rost are moartea s[vie la astfel de oameni?

La Ivonne Segal, vecina mea din t`rgul X, a intrat moartea la fel. Ovreica purta vreo 50 de ani, dar era]nc[frumoas[, elegant[, zdrav[n[. B[rbatul s[u, avocatul Segal, avea ochii sub\ia\i =i buzele lungite de satisfac\ia de a avea o astfel de nevast[. B[iatul lor, sub\irel =i cochet, tocmai venise de la Paris, unde-=i terminase studiile. Seara f[cuser[petrecere, =i casa lor din mijlocul gr[dinii]nflorite fusese singura luminat[p`n[ t`rziu]n strada neagr[=i calm[. Au stins apoi luminile, pe r`nd, ]n salon, ]n camera b[iatului =i ]n ietac. A doua zi diminea\a am fost trezit de ni=te \ipete sf`=ietoare =i cur`nd am v[zut pe b[iat fugind prin gr[din[, rup`nd c`\iva trandafiri =i intr`nd]n

cas[, l[s`nd u=a deschis[. Apoi au ]nceput lumini, palide din pricina zilei, ]nt`i]n ietac =i apoi]n salona=.

Mi s-a spus c[Ivonne se trezise cu o durere de piept =i murise,]nainte de a veni doctorul, de o anghin[pectoral[pe care o ignorase. La u=a din fa\[, un om a a=ezat draperii negre,]n timp ce altul \inea scara. Pe o u=[din dreapta au]nceput vizitatorii. Dup[o zi a pornit co=ciugul. S-au cobor`t draperiile, s-au deschis ferestrele, =i totul a reintrat ]n normal. L`ng[gard o mic[b[tr`n[f[cea reflexia:

— S[raca! Cu o zi]nainte era fericit[, c`ntase la piano, m`ncase bine. Cine s-ar fi a=teptat!

}ntr-adev[r, a=a am v[zut =i pe b[rbatul ei mai pe urm[. Nu]mpov[rat de o groz[vie precis[, ci sub\iat ca un semn de]ntrebare, c[ut`nd s[priceap[un eveniment care nu avea rost]n cas[la el.

}n schimb, sp[l[toreasa familiei noastre, Dumitra, avea despre moarte, cu toat[neghiobia ei, idei mai precise. Nu doar[c[price-puse cine =tie ce sisteme filosofice complicate]n leg[tur[cu ea, nici c[o persecutau curiozit[\i metafizice =i nici m[car nu]nchipuia, pentru folosul ei, vreo poveste copil[reasc[,]n care]ngerii ar c`nta f[r[ gri-je. Numai c`nd freca rufele de diminea\[p`n[seara,]ndoindu-=i cor-pul schilod deasupra albiei, reflecta cu toat[sinceritatea: “De-a= muri odat[, s[m[odihnesc =i eu!”

At`ta a ]n\eles Dumitra: un loc de repaos. +i c`\i sunt oamenii mai de=tep\i dec`t ea care s[ ]n\eleag[ m[car at`ta?

Cum a sim\it Dumitra cea schiload[c[e pe duc[, s-a]mbr[cat cu haina ei de s[rb[toare, =i-a]ntins trupul mic c`t a putut mai bine, f[r[ s[ economiseasc[ din spa\iu dintre cele patru sc`nduri. N-a renun\at nici la o p[rticic[din dreptul ei, dar n-a luat o poz[prea impertinent[, ca =i cum nu s-ar mai teme de dojan[. Fa\a ei era sfi-oas[, a=a cum se cade s[fie la o ocazie at`t de solemn[.

Boierul Barbu Pandele, dimpotriv[, a iubit cu furie via\a. N-a f[cut teorii, dar a sorbit din ea cum sorbi apa proasp[t[dup[o zi de munc[pe c[ldur[, cu violen\[=i cu zgomot. Copil, slugile se]ndoiau de pe

atunci sub ordinele lui despote. }n r[zboiul de la 77 s-a jucat cu via\a altora f[r[nici o considera\ie, ca =i cum numai pentru distrac\ia lui s-ar fi]nceput un joc boieresc. A v`r`t groaza =i]n inamici, =i]n amici, =i era convins c[un glonte n-ar]ndr[zni s[-l loveasc[. Ca =i cum ar fi avut dreptate, gloan\ele nu omorau dec`t pe vecinii lui. Nici patriotism, nici instinctul datoriei, numai satisfac\ia de a porunci =i de a-=i cheltui energia.

F[cea impresia unei for\e imense: corp enorm, mu=chii tres[rind la orice mi=care. Fa\a ro=ie de s`nge, vinele umflate, p[rul \epos. Avea gesturile scurte, iar vorba aspr[, sacadat[nu permitea nici o ezitare.

Dup[lupt[, dragostea. Femeile de pe mo=ie veneau la porunca lui, fete sau neveste, f[r[ ]mpotrivire, ca =i cum ai g[si nerod s[te]mpotrive=ti unui cataclism. Le \inea c`teva zile la d`nsul, apoi le da drumul. Cine le cuno=tea mai dinainte nu le mai recuno=tea. Trupurile lor palpit`nd de tinere\e, s`nii puternici, coapsele v`njoase, r`sul s[n[tos, toate disp[reau. Ca ni=te umbre]mpov[rate, mute, g[lbui,]=i vedeau de treab[, parc[boierul le-ar fi stors]n c`teva clipe toat[ pofta de via\[. Le furase f[r[ mil[ =i tinere\ea, =i frumuse\ea, =i s[n[tatea. Pandele, ]n schimb, neistovit, ap[rea imediat pe calul v`njos ca un taur,]n c[utarea unor noi succese. Umili, \[ranii]l salutau, iar el nu r[spundea]n nici un fel. Nu se sup[ra nimeni =i-l acceptau cum accep\i neputincios o for\[de a naturii.

Ospe\ele de la conac erau celebre]n \ar[.

Avea Pandele o imens[satisfac\ie de a primi bine. A=tepta pe musafiri]n capul sc[rii,]ncerc`nd chiar s[ sur`d[gra\ios. }n antreul enorm era aranjat[o armat[de l[utari. Apoi]ncepeau jocul. Pandele privea din jel\, indulgent =i dispre\uitor, cum ai privi o juc[rie pe care, de]nv`rte=ti de manivel[, danseaz[ c`teva p[pu=i]ntr-o melodie de c`teva sunete. Mosafirii se ame\eau de dansul =i de veselia la care erau sili\i negre=it, =i mai ales de teama care plutea ]n aer. Se ]ncepea, mai t`rziu, m`ncarea. P[s[rile nenum[rate erau aduse pe mas[, vinul clocotea ]n sticle. }n buc[t[rie, pe un cuptor mare c`t un rug, se frigea boul]ntreg. Cu to\ii m`ncau =i beau ca sminti\ii, pe ner[suflate,

=i la urm[, ghiftui\i, umfla\i,]nvine\i\i, cu bale la gur[, cu sos pe haine, be\i complect, adormeau pe mese, =i de sfor[iturile lor tremura casa. Boierul, care m`ncase =i b[use mai mult dec`t to\i, r[m`nea ]ns[ neschimbat. Impun[tor, de pe jel\ patrona pe adormi\i, dup[ cum un p[zitor =i-ar p[zi porcii. C`nd se convingea c[nimeni nu-l mai stinghere=te, chema un l[utar =i punea s[-i c`nte la ureche c`ntecul lui favorit *La deal la Ani=oara*!...

Cu o m`n[ ]=i \inea necontenit paharul la gur[, cu toate c[nu sorbea tot timpul, iar cu cealalt[b[tea]n mas[tactul.

C`nd se lumina de ziu[, pleca la culcare, f[r[s[se mai]ngrijeasc[de cei r[ma=i. }n lipsa lui totul reintra]n ordine.

}=i iubea p[m`ntul cum ai iubi un om. Privea lanurile de gr`u cu ochii sclipind, cum s-ar fi uitat la carnea de femeie alb[, proasp[t[, neacoperit[. }=i]ngrijea pomii fructiferi cum =i-ar]ngriji o mam[copilul. Cu art[desprindea un m[r p`rguit, =i-l ]ntorcea ca s[-l ar[te, cum ai ]ntoarce un vas pre\ios. +i c`nd ap[rea]n v`rful dealului de unde coborau gr[din[riile, =i c`nd se apleca asupra sufletelor de pomi, asupra straturilor f[r[num[r unde legumele cele mai felurite sorbeau p[m`ntul, f[cea impresia unui muzician inspirat, dirij`nd la o imens[orchestr[o simfonie extrem de complicat[, dar s[lt`nd de via\[. C[ci pentru boierul Pandele ramurile copacilor erau bra\e fierbin\i, trunchiurile umede corpuri prin care curge s`ngele, iar merele rotunde s`ni de femeie]mplinit[.

A murit deodat[, dobor`t ca un stejar]ntr-o p[dure. Oamenii s-au minunat de aceast[veste =i =i-au f[cut cruce. Erau deprin=i ca]n fiecare an s[conduc[pe cineva la cimitir, dar boierul li se p[rea etern. To\i repetau =tirea, nedumeri\i. +i dac[Pandele s-ar fi sculat din sicriul enorm]n care]nc[puse cu greu, nu s-ar fi mirat nimeni.

I s-a f[cut o]nmorm`ntare magnific[, a=a cum hot[r`se el prin testament =i cum se =i c[dea s[se fac[. Era tocmai]n zi de Pa=te. Se str`nsese lume mult[ =i, ceea ce nu hot[r`se boierul mai dinainte, mul\i erau sincer emo\iona\i. Femeile pe care le terorizase odinioar[acum jeluiau din toat[inima. Au venit domni de la ora= care au adus

coroane multe, muzic[militar[=i au \inut discursuri. Ca =i cum natura ar fi fost p[rta=[la aceast[s[rb[torire, cire=ii to\i erau]n floare. Pe dedesubtul florii alb[-roz au purtat opt \[rani asud`nd trupul de plumb. C`nd a atins sicriul p[m`ntul din fundul gropii, zgomotul a avut o nuan\[ciudat[: un plesc[it special, prelungit =i forte, ca o s[rutare pe care ar fi dat-o Wotan Endei.

Preo\ii au continuat mult[vreme c`ntecele lor t`nguitoare =i nepotrivite pentru b[tr`nul Pandele. Ar fi fost mai bine, ]n loc de flori, s[ dea drumul unui butoi de vin pe \[rna r[scolit[ =i, ]n preajm[, s[ se ]ntind[ un praznic monstru unde s[ se ghiftuiasc[ mosafirii, c[ci boierului nu-i pl[cea s[ plece nimeni de la el fl[m`nd. S[se aduc[haita de v`n[toare care s[ se bat[ netulburat[ pe sub mas[ dup[ ciolanele ]ntregi, s[ se r`d[, s[se fac[glume suculente. Cine-l cuno=tea pe boier =i-ar fi dat seama c[e singura petrecere demn[de el; \ipetele be\ivilor ar fi p[rut sacre, iar sindrofia]ntreag[ciudat[, dar corespunz[toare. Iar la urm[, c`nd ar fi c[zut pe jos, neput`nd s[se mi=te din pricina stomacului prea plin =i ar fi adormit sfor[ind, un l[utar s[se aplece la capul lui Pandele =i s[-i c`nte prelung — *}n sat, la Ani=oara...*

C[ci n-ar fi fost nici un sacrilegiu...

Ce-o fi crezut Irina despre moarte?

Odat[, de pild[— dar am`ndoi eram ]n ocazia aceea identici — intrasem dispu=i, vorb[re\i, fl[m`nzi, intr-o cofet[rie mic[.

}n momentul c`nd Irina ]=i ]ndesa cu chef din\ii ]ntr-o pr[jitur[ de =ocolat[, privirea ]i alunec[ pe fereastr[ =i exclam[: “Ah! Ce ]nt`mplare!”

M[uit: la masa de pe pavaj a cofet[riei =edea, domol, domnul Cornea, o cuno=tin\[destul de vag[de a noastr[. +tiam c[domnului Cornea]i murise cu c`teva zile ]nainte nevasta; ]l cuno=team destul de pu\in =i ne sim\eam destul de tineri ca s[ trebuiasc[ s[-i fi scris c`teva r`nduri de condolean\[, dar, de obicei, c`nd]l]nt`lneam, vorbeam cu el. Era imposibil s[ plec[m f[r[ s[ ne oprim ]n calea noastr[ la el. Era complicat, v[z`ndu-l ab[tut, s[ne prefacem c[nu =tim nimic despre nenorocirea lui =i c[nici m[car nu-i observam r[spunsurile

anevoioase. Eram prea gr[bi\i, prea dornici de plimbare ca s[-l a=tept[m s[plece, =i domnul Cornea sta cu r[bdare, m`nca ]ncet, ca un om care nu mai pre\uia timpul. Eram prea bine dispu=i ca s[ fim tri=ti =i s[-i spunem cuvinte de consolare. Am fi fost comici, hipocri\i, =i — cine =tie? — ne-ar fi cuprins un r`s nervos =i ridicol]n momentul acela. Am iesit =i am vorbit cu el ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat, ne-am ar[tat mai veseli ca de obicei, am f[cut =i mai mult scandal, ca s[ fac[ impresia c[ nu-i observ[m deloc nici figura, nici doliul de la m`n[, am debitat spirite unul l`ng[altul, stupide toate, pe un ton strident, =i l-am l[sat brusc, f[r[s[=tim dac[el a spus vreo vorb[tot timpul...

Oricum ar fi luat domnul Cornea scena aceasta — sau de-i va fi sunat falsitatea ei, sau de va fi crezut-o adev[rat[— aceast[explozie c[z`ndu-i deodat[, ]ntr-un moment c`nd se credea mai singur, trebuie s[-i fi p[rut dezgust[toare =i totdeauna]i vom apare]n mintea lui ca ni=te personagii grote=ti.

Am avut remu=c[ri, dar de ce se vor fi produs ele? Ru=inea de a fi fost comic? Gelozia de a fi dat domnului Cornea o ocazie de superioritate? Sau g`ndul mor\ii, care, ca de obicei, a ]nceput cur`nd s[m[tulbure? Sau bucuria de a-mi g[si o scuz[=i de a arunca, la=, numai pe Irina tot dispre\ul pe care-l meritam am`ndoi? +i acum, dup[ at`\ia ani, c`nd a pornit s[ m[ fr[m`nte g`ndul micimii mele de atunci — totul n-o fi dec`t]ncercarea de a o ponegri pe Irina =i astfel a m[consola?

Dar o alt[ocazie]mi precizeaz[sensibilitatea ei fa\[de moarte. }n absen\a mea, murise tat[l unui bun prieten comun. Prietenul fusese deseori cu noi, ar[tase un suflet ales =i ne era drag. Mi-a p[rut r[u desigur, acea p[rere de r[u obi=nuit[la oameni (timp de zece minute, dup[noutate, discu\ii asupra prietenului, asupra durerii lui, asupra ultimei clipe c`nd l-am v[zut, supozi\ii, apoi discu\ia trece asupra altui obiect, asupra vremii, a pr[jiturilor uneori, ca s[ revie din timp ]n timp =i tot mai rar, prin c`te un “s[racul”).

C`nd asi=ti personal la toat[ desf[=urarea mor\ii =i a durerii celor dimprejur, atunci discu\iile =i chiar p[rerea de r[u dureaz[ mai mult. Totul e ]n raport cu cantitatea peripe\iilor. Moartea, singura important[, \ine mai pu\in aten\ia dec`t detaliile ei f[r[importan\[. Unei mame c[reia i s-ar aduce vestea mor\ii pe nea=teptate a copilului ei,]nainte de a \ipa, de a pl`nge, de a le=ina, de a se omor] chiar, ar]ntreba: “Cum?”

Irina p[rea =i ea afectat[de sup[rarea prietenului nostru. Mi-a spus: “I-am scris. Cum erai absent, te-am scuzat =i pe tine!” Gestul ei mi-a pl[cut. }l f[cuse singur[, f[r[s[-i dau ideea, o =tiam lene=[la scris =i eram mi=cat. E drept cu acel “te-am scuzat =i pe tine” suna oficial =i demonstra c[ea scrisese mai mult pentru c[“trebuia” dec`t pentru c[sim\ise nevoia. Dar era inutil s[interpretez]n r[u ceea ce f[cuse.

Era zadarnic =i imposibil sa reconstituiesc starea ei sufleteasc[din momentul acela, =i faptul “de a m[fi scuzat =i pe mine” nu era poate dec`t o expresie gre=it[. Se g`ndise s[m[aminteasc[, fie c[orice emo\ie de a ei venea spre mine, fie c[=tiuse sup[rarea pe care aveam s-o]mp[rt[=esc =i eu. Dar nu este totul. Cur`nd dup[ aceea, abia dup[ dou[ s[pt[m`ni, bietul prieten]=i pierdu =i pe mama, =i tot a=a, din cauza lipsei mele, am aflat vestea mai t`rziu de la Irina.

— +i i-ai scris?

— Trebuia?

O! Acel “trebuia”, care ar[ta perfect ce stearp[suflete=te era! Crezuse de datoria ei s[scrie]nt`i, dar printr-o interpretare u=or for\at[ putea s[ nu se mai c[zneasc[ a doua oar[ (=i ce cazn[ ]\i pricinuiesc scrisorile acestea c`nd nu sim\i mare lucru!). Cum termenii primei scrisori erau vagi, mintea prietenului meu era destul de dezordonat[acum ca s[-=i mai dea seama; avea mai t`rziu s[ profileze scrisoarea unic[ pe suferin\a lui dubl[ =i s[ ne p[streze recuno=tin\a. }n special, u=urin\[ sufleteasc[ din partea ei. }i p[ruse r[u o dat[, era obositor s[ re]nceap[ p[rerea de r[u. Prilejul unei ]ndoite mor\i era rar, =i ea nu-=i educase sensibilitatea dec`t pentru o singur[moarte. Dar poate, din motive exact contrarii,]n sufletul prietenului nostru se petrecuse o stare sufleteasc[similar[. Fusese r[pus a=a de mult prima oar[, se

sim\ea]nc[a=a de extenuat,]nc`t a doua lovitur[ o suportase calm (c[ci durerea nu se ]nmul\e=te cu num[rul mor\ilor. Dimpotriv[, parc[ se lini=te=te: cape\i convingerea c[ nu mai ai nici un rost ]n via\[ =i c[ totul poate s[-\i fie egal). Cu toate c[ a doua lovitur[ era mult mai teribil[: prietenul nostru r[m`nea singur pe lume...

Moartea Irinei n-ar putea fi dec`t mediocr[. E plictisitor cum natura sile=te pe to\i oamenii s[ joace un rol la care nu se pricep. Te dezgu=ti de ei v[z`ndu-i a=a de st`ngaci. }i auzi ]n momentul acela rostind c`te o vorb[goal[, pe care aveau obiceiul s-o spuie =i alt[dat[, la mas[sau la culcare,]ntreab[, =i]ntreb[rile r[m`n tot a=a de ne]nsemnate, cer cu st[ruin\[ s[ li se povesteasc[ pentru a zecea oar[ spiritul unui copil al familiei sau descrierea unui eveniment care umple ultima pagin[ a unui ziar. Mor pentru o ve=nicie =i spun grav vreunui copil: “S[ nu ui\i =i s[ ascul\i de mama ta!”, c`nd copilul,]n c`\iva ani doar, va fi mare. Trec hotare nem[surate =i m[sur[ cu metrul. Irina n-ar putea ]n\elege un astfel de moment, ar vorbi tot timpul =i chiar ar da din m`ini. Ar spune ceva similar lui: “X c`nt[ dr[gu\ la piano!”, cu toate c[ ea nu poate distinge dec`t un *tango* de un *schimmy*. +i-ar da un aer de importan\[ca s[aib[ce povesti lumea, acela=i aer pe care =i l-ar da =i dac[s-ar m[rita.

M[recitesc: or fi adev[rate observa\iile mele, sau singurul lucru adev[rat o fi numai ura mea]mpotriva ei, b[nuind-o necredincioas[? Cu ce drept trag concluzii pentru viitor c`nd eu nu =tiu nimic precis despre trecut? Sau pot fi sigur c[ eu, ]n momentul mor\ii, voi fi mai pu\in mediocru? }n orice caz, voi fi at`t de curios s[m[v[d cum sunt, c[sentimentele mele nu vor mai fi spontane. Cu tot gustul pentru adev[rul pur,]n momentul cel mai tragic voi fi artificial...

Un g`nd nou m[intereseaz[acum: ce credea Irina despre Dumnezeu? Asta nu pentru c[m[preocup[ ]n mod special astfel de chestiuni, dar poate pentru c[vreau s[umplu cu tot dinadinsul cu vreun

sentiment trupul Irinei, pe care, cu toat[bicisnicia lui, nu pot s[-l admit de=ert, =i a= vrea s[-l =tiu interes`ndu-se de ceva, chiar ]n afara gusturilor mele. Mi-aduc aminte de o figur[ conven\ional[, c`nd]nt`mpl[tor intram prin vreo biseric[. Continua, f[r[ sfial[, s[-mi str`ng[m`na =i acolo. Apoi mi-aduc aminte cum ]=i b[tea joc de preotul care o spovedea, de copil[, ]n fiecare an, =i care o mai ]ntreba ]nc[, =i acum, c`nd cuno=tea toate p[catele, de nu fura din dulapul mamei vreo buc[\ic[de zah[r. La fel conven\ional[era =i fa\[de vreo tragedie uman[. Uneori chiar era rea. Mi-a povestit, astfel, c[s-a dus cu mai multe camarade s[-i prezinte condolean\e unei profesoare la care \inea =i c[reia]i murise tat[l. Acolo,]n momentul c`nd profesoara, de obicei re\inut[, a izbucnit ]n lacr[mi, ele s-au pornit pe un r`s nebun, suspect, pe care au trebuit s[=i-l ascund[cu batista, pref[c`ndu-se c[ pl`ng, astfel c[profesoara,]ngrijorat[, nu =tia cum sa le mai potoleasc[. Situa\ia era grotesc[=i denota usc[ciune sufleteasc[. E drept]ns[c[eu, c`nd mi s-a spus ]nt`mplarea,]n loc s[m[indignez, am g[sit c[nu e dec`t un interesant caz psihologic, c`nd]n momente grave, cu toate inten\iile bune =i emo\ia sincer[, te manifestezi invers de cum ar trebui.

M[ ]ntreb iar dac[ ]i pl[cea natura. O duceam,]n entuziasmul meu, pretutindeni dup[mine, pe dealuri, prin p[duri, pe mun\i, la mare, exclamam, \ipam, tremuram de pl[cere sau eram melancolic c`nd, imperial, se cobora soarele s[ se culce. }mi ]ntrerupeam extazul numai pentru a ]ntreba: “Nu e a=a c[ e frumos?” +i mi se r[spundea identic: “Da!” Cum pot s[ =tiu, a=adar, ]ntruc`t]i pl[ceau aceste lucruri cu adev[rat sau numai m[repeta =i dac[truda excursiei n-o suporta dec`t din dragoste pentru mine? Dar pe atunci nu-mi puneam astfel de ]ntreb[ri. Vedeam clar numai cu intermiten\e, =i aceste lucidit[\i nu cauzau frici zadarnice. C`nd eram asupra vreunei lecturi, m[mul\umeam de cele mai multe ori cu aproxima\ii din partea ei, =i eu continuam, ca un nebun, s[-mi monologhez p[rerile =i eram fericit. C`nd, deci, ]n fa\a unor chestiuni destul de precise, m[ l[sam ]n=elat, cu at`t mai mult nu puteam s[-mi dau seama]ntruc`t

admira\ia Irinei pentru natur[era profund[, aci, unde afirma\iile nu se pot face precis. Imaginile sau observa\iile l[turalnice nu v[desc neap[rat]n\elegerea. +i apoi eu]nsumi, care sunt a=a de m`ndru ]n chestiunea aceasta, de c`te ori nu p[r[sesc o sear[parfumat[, cu stele sclipitoare, cu luna enorm[, cu pomii fo=nitori leg[n`nd umbre, ca s[m[duc s[m[culc,]nainte chiar de a-mi fi somn?! Cred, totu=i, c[acum nu-mi dau seama de credin\ele religioase ale Irinei pentru c[nu m[intereseaz[religia, =i nu-mi dau seama de gustul ei pentru natur[tocmai pentru c[m[interesa prea mult natura, =i vibra\ia mea proprie]mi era suficient[.

Erau]ns[=i subiecte asupra c[rora n-am discutat niciodat[cu Irina, cu toate c[m[preocupau mult. Muzica, la care m[g`ndeam mereu, care m[urmarea prin vreo fraz[zile]ntregi, pentru care f[ceam toate sacrificiile =i toate nebuniile,]i era complect necunoscut[. Nu am lipsit timp de ani de la un singur concert, mergeam de zeci de ori la aceea=i oper[=i nu m[v[d o singur[dat[ ]mpreun[cu ea. O p[r[seam seara oric`t de disperat[a= fi l[sat-o, f[r[s[pot face sacrificiul vreunei ore de muzic[. S[sim\i c[te cuprinde]n]ntregime vreun pasaj wagnerian, s[te urm[reasc[ ]ntocmai ca o fiin\[, s[-\i pui]n el toate g`ndurile, toate voile, s[-\i r[scoleasc[toate puterile tale interioare,]n momentele acelea s[nu existe pentru tine altceva pe lume, =i aceea cu care stai tot timpul]mpreun[s[nu poat[pricepe nimic din toate acestea! (+i nici nu po\i s[-i nume=ti sufletul sterp, c[ci totul nu e dec`t un mic defect al urechii.) M[mir c[am putut crede]n oarecare asem[n[ri dintre noi. Irina era vorb[rea\[, spunea la]nt`mplare tot ce auzea, tot ce credea momentan, dar timp de ani, c`t am fost]mpreun[, nu-mi amintesc s-o fi auzit vreodat[f[c`nd vreo reflexie asupra muzicii. Doar uneori o vorb[banal[=i proast[, pe care o zicea identic =i cu acelea=i inten\ii: “E un b[iat foarte dr[gu\!” =i apoi “c`nt[dr[gu\ la piano “]nlocuit c`teodat[prin “vorbe=te dr[gu\ fran\uze=te!”

Lipea pe acela=i “dr[gu\” de fraze enervant de banale.

}n definitiv, nici nu =tiu c`t era de dezinteresat[. Nu c[mici apuc[turi de a primi =i cheltui bani cu u=urin\[ar]nsemna ceva pentru

o dragoste profund[. Am`ndou[ instinctele pot coexista, dup[ cum un avar des[v`r=it poate avea ureche muzical[. }mi pun]ntrebarea ca s[ ]ncerc s-o]n\eleg mai bine, =i nu ca s-o critic neap[rat sau s-o laud... +tiu perfect c[a avut mai pu\in de la mine dec`t femeia cea mai nepreten\ioas[ =i nu primea dec`t c`teva bomboane, c`teodat[;]=i pl[tea de obicei toate excursiile, petrecerile =i chiar biletele de teatru. Voi fi eu a=a de pornit]mpotriva ei]nc`t, cu at`tea dovezi mari, totu=i s[ezit de a fi concludent? +i totu=i, n-am]ncredere]n absoluta ei scrupulozitate, dup[cum nu mi se pare nici un gust al ei absolut indiscutabil. Poate din pricin[c[mi-o]nchipui]ntr-o atmosfer[general[, fluid[, care nu admite liniile bine trase, =i amestec laolalt[ezit[rile =i siguran\ele ei, ne\in`nd seama de motivele diferite care le cauzase. +tiu c[, prev[z[tor, ]i spusesem r[spicat: “N-a= vrea s[-\i dau un ban niciodat[, pentru c[ ]ntre noi totul trebuie s[ r[m`n[pur. Minciuna ta fa\[de ai t[i nu numai c[are toate scuzele din pricina dragostei, dar, prin sacrificiile zilnice, este =i de admirat. }ns[la cea mai mic[neb[gare de seam[totul s-ar putea murd[ri. Atunci ai r[m`ne ca toate celelalte =i ai fi o simpl[femeie]ntre\inut[.” Era un argument care abia masca frica de a nu fi obligat s[fac prea multe sacrificii =i care poate fi u=or interpretat ca o simpl[grosol[nie de a mea. Am sim\it]ns[c[-i necesar s[-l dau. Cu o alt[ocazie, cu o alt[femeie, nici nu m-am g`ndit la un astfel de mijloc, nu fiindc[eram de data asta cu adev[rat]ndr[gostit, ci pentru c[aveam]ncredere deplin[. (+i unei alte femei, vizibil interesat[, i-am dat ce a cerut.)

F[r[s[m[fi convins mai mult dec`t printr-un gest mic dar definitiv, sim\eam c[fa\[de Irina trebuie s[-mi sus\in o teorie, ca s[nu trebuiasc[s[par meschin sau s[nu fiu nevoit s[fac sacrificii pe care nu le-a= fi putut]ndeplini tot timpul.

Irina era s[rac[=i]n acela=i timp cheltuitoare. C`nd avea bani, cheltuia ]n modul cel mai nesocotit posibil. Ve=nic se pl`ngea de s[r[cia ei, dar numai pentru c[-i pl[cea s[vorbeasc[despre tot ce g`ndea, nu pentru a m[ face s[ iau vreo hot[r`re. Vorbele “nu vreau s[fii]ntre\inut[“ o zguduiser[pu\in =i f[cuser[imposibile orice fel de

inten\ii rele. Nu cred]ns[c[p[trunseser[ad`nc ]n fiin\a ei, c[ci ar fi trebuit ca fiin\a ei s[ fie profund[, =i atunci n-ar mai fi fost nevoie de ele. }ns[ c`nd voiam s-o iau cu mine la vreo petrecere pentru care nu avea bani, =i c`nd voiam s[-i dau eu, ea protesta identic: “Nu vreau s[ fiu ]ntre\inut[!” }ntrebuin\a propriul meu argument, =i sim\eam c[ dac[ n-ar fi fost acela, ea nu ar fi avut nimic de spus. De altfel, aveam o putere a=a de mare asupra ei, ]nc`t la prima rug[minte renun\a =i la el. +i nu vedeam atunci pe obrazul ei dezastrul resemn[rii, cum]l vedeam pentru motive mult mai mici, de pild[c`nd trebuia s[ne desp[r\im pentru o noapte.

Cred c[s-ar putea dovedi destul de l[murit acestea. Un cadou de ziua ei, aceasta nu putea ridica riposta “e=ti]ntre\inut[“. Deci, f[r[scrupule, putea anun\a din vreme ziua ei de na=tere =i cele dou[de botez (o chema =i Marie-Anne) =i]mi spunea printr-un ton degajat c`t de mult \inea la ele. Eu m[ revoltam (cu durere, v[z`nd ce u=or o]n\eleg, =i cu perversitatea de a-i strica planurile), ar[t`nd c[ mi se pare stupid obiceiul acesta. Ea atunci, cu un ton de copil[ mic[ de tot, ]mi explica, m`ng`indu-se c[ “o amuz[“ s[ primeasc[ daruri (ca =i cum nu darul ar avea vreo importan\[, ci gesturile ce-l ]ntov[r[=esc). Irina, care at`t de u=or renun\a la p[rerile ei literare sau la oricare alte credin\e, aici insista. }ntr-o astfel de ocazie am avut o impresie care m-a cutremurat aproape. De diminea\[ ]mi anun\ase ziua ei, care trebuia s[se]nt`mple peste dou[ zile, =i eu m[ ar[tasem tot a=a de contrar obiceiului. Dup[ mas[ mi-a venit cu noi argumente, ceea ce-mi sugera g`nduri destul de curioase. Dup[pu\in timp sosi fratele ei, care spuse f[r[leg[tur[: “+tii c[poim`ine e ziua Irinei!” Atunci am ]n\eles prin cuv`ntul brusc ce venea st`ngaci dup[ cele dou[ conversa\ii c[ Irina ]=i prevenise fratele ]n felul acesta. Mi s-a p[rut c[-i aud vocea: “C`nd vezi pe Sandu dup[amiaz[, adu-i aminte de ziua mea”. Deci nu numai]n\elegeri cu mine asupra altora, ci =i invers. Sunt convins c[a=a a fost]n\elesul zilei aceleia. Numai doar de nu eram prada unei idei fixe, pe care c`teva ]nt`mpl[ri ridicole mi-o]ntre\ineau.

Nu vreau s[probez interesul ei, ci numai u=urin\a ei.

}nt`mpl[tor am g[sit c`teva excep\ii]ntr-o chestiune]n care,]n bloc, din indiferent ce motive, s-a ar[tat irepro=abil[. Cred c[cea mai corespunz[toare caracteristic[a Irinei era de a putea fi influen\at[imediat de mine, dup[cum voiam. (Mai t`rziu va trebui s[m[conving c[oricine putea face aceast[opera\ie asupra ei?)

Dac[n-avea calit[\i intelectuale, nu cred s[fi fost]n stare nici de instincte puternice. N-o \in minte de minciuni grozave, de ur[, de gelozie disperat[, de sacrificii rare. Cuvintele ei, uneori mari, nu-mi f[ceau iluzii =i nu le luam dec`t ca rezultatul unei logici =ubrede. Cu toate acestea, era format[ numai din instincte. Niciodat[ n-am v[zut-o contrazic`ndu-m[numai din pricina unei judec[\i proprii.

Aceste instincte erau]ns[f[r[vreun relief, comune,]nlocuindu-se unul pe altul la]nt`mplare,]n voia ultimei impresii. Femeia momentului, una din acele femei obicinuite, care sunt]n stare numai de mici r[ut[\i sau generozit[\i. A fost deseori geloas[, dar starea ei permanent[nu era gelozia. De]i dam vreo ocazie, se consola destul de iute, =i ra\ionamentul meu cel mai fals o lini=tea.

Era senzual[? Iar[=i]ncep ezit[rile]nainte de a da un r[spuns =i v[d c`t de neprecis va trebui s[fiu. Cum senzualitatea — v[dit[sau cel pu\in sub forma unei s[rut[ri fugare — pricinuia cele mai multe scene dintre noi, nu poate fi cercetat[cu u=urin\[.

Au fost str`ngeri p[tima=e, c`nd f[ceam pentru ele, cu toate c[frico=i, cele mai mari impruden\e. }n case str[ine,]n camere necunoscute,]n mijlocul naturii sau profit`nd de ]ntuneric, ]n preajma cuno=tin\elor. N-a avut amorul nici o practic[ pe care Irina s[ n-o cunoasc[ =i la care s[ nu se preteze. N-am v[zut-o numai umilit[, ci tremur`nd, pl`ng`nd. }n vreun tren, al[turi de mine,]n noapte, tres[rea c`nd ]mi luneca m`na pe toat[pielea cald[. Dar cu toate momentele aceste ascu\ite, n-a= fi renun\at pentru ele la vreun bilet de concert. D`nsa m[rturisea c[ nu asta o f[cea cea mai fericit[, ci dragostea ]ns[=i, care ]ncepea cu mult ]nainte =i dura infinit dup[ ]mplinire. S[ stea f[r[ ]ntrerupere l`ng[mine, aceasta a fost f[r[ ]ndoial[satisfac\ia ei cea mai adev[rat[, mai ales c`nd, ]nt`lnindu-m[zilnic, aceast[stare era]ntre\inut[. N-am

v[zut-o timp de ani niciodat[gr[bit[s[se]ntoarc[spre cas[, dup[oric`t[vreme petrecut[ ]mpreun[=i dup[orice-a= fi f[cut.

Totdeauna desp[r\irile erau disperate. Pentru a =i le]nt`rzia, f[cea, f[r[ezitare, sacrificii zilnice.

Dar dac[separa\iile dintre noi erau mai lungi, imediat se sim\ea o oarecare r[ceal[din partea ei. Dac[se amuzase cu al\ii, nu mai contenea s[povesteasc[amuzamentul, =i sim\eam o atmosfer[strein[, cu toate c[faptul de a-mi povesti tocmai mie toate detaliile m[f[cea s[nu m[impresionez prea mult.

Astfel, se duse]ntr-o zi cu toat[familia la logodna unei prietene de a ei, =i numai cu greu putu s[se hot[rasc[s[renun\e la un timp pe care l-ar fi putut petrece cu mine. A doua zi,]ns[, nu mai]nceta s[-mi povesteasc[=i s[-mi critice, dar cu un ton]n care se sim\ea c[s-a distrat, chiar f[c`nd aceste critice. }mi spuse apoi l[murit: “Am f[cut cuno=tin\[cu ziaristul X. M-am amuzat tot timpul cu el, e un b[iat foarte inteligent” etc.

Nu m-am putut opri s[nu-i spun: “Dup[cum se vede, nu m-ai regretat prea mult!”

C`nd desp[r\irea era mai mare, se sim\eau =i mai mari schimb[ri ]n ea. O p[r[seam dezn[d[jduit[ =i o reg[seam discut`nd cu al\ii, vesel[, vorbare\[. +i atunci, imediat, cu toate c[ ]n lips[o dorisem vag, voiam s-o supun iar[=i,]n loc s[m[bucur de aceast[desfacere lini=tit[a noastr[, la care m[g`ndisem at`ta. O luam cu mine, m[t`nguiam, o ]mbr[\i=am, p`n[ce o vedeam tot a=a de subjugat[ca =i la]nceput =i spun`nd ca o scuz[: “}ncercasem cu tot dinadinsul s[m[vindec de tine, dar v[d c[nu se poate”.

Bine]n\eles, totul intra]n normal, d`nsa mereu ]ndr[gostit[, iar eu din c`nd]n c`nd dorind-o, iar restul timpului petrec`ndu-l cu ea, uneori din afec\ie, alteori din mil[sau din plictiseal[=i mereu cu impresia c[-mi sacrific tinere\ea]n mod neinteresant.

Mintea ei capabil[de a uita imediat s-a tr[dat mai ales atunci c`nd a trebuit s[se mute cu familia ei]n provincie. Cred c[acest eveniment

a produs, de fapt, tragedia de la urm[, =i de am fi r[mas]mpreun[nu =tiu cum s-ar fi terminat leg[tura dintre noi. N-a= fi avut curajul nici s-o las pe d`nsa, nici sa]ncep cu alta, =i, fiind zilnic sub influen\a mea, s-ar fi crezut fericit[a=a.

A f[cut tot posibilul =i a mai r[mas c`teva zile dup[ plecarea alor ei. Apoi am condus-o p`n[la o sta\ie intermediar[. Tremur`nd toat[ de dezn[dejde, str`ng`ndu-se l`ng[mine convulsiv,]n]ntunericul vagonului]mi lua m`na =i mi-o s[ruta ]n ne=tire. +i, la desp[r\ire, sub lumina felinarului din gara umil[ de provincie, am v[zut-o cu obrazul ud de lacrimi, cu cearc[ne ad`nci]n jurul ochilor, cu privirea r[t[cit[=i lucind nefiresc, cu din\ii]n\epeni\i unii]ntr-al\ii l[s`ndu-se la ]nt`mplare]mpins[de mine p`n[ la trenul de schimb pe care trebuia s[-l ia. Scena aceasta m-a urm[rit de multe ori, =i c`nd mi-o aduc aminte nu pot s[nu scuz at`tea u=urin\e pe care le-a f[cut mai t`rziu =i s[nu cred c[, indiferent de cele c`teva probe care m[ convinser[ c[ urm[rea ]n ascuns =i mici planuri egoiste, era ]nv[luit[ ]ntreag[ ]n plasa dragostei pentru mine, tragic[ =i dezinteresat[. Desigur, nu trebuie c[utat ceva ra\ional ]n aceast[ dragoste. Ea nu-=i da seama de nimic din tot ce se ]nt`mpla cu noi, =i totul la ea, cu toate orele petrecute]n preajma lecturilor subtile, nu era]ntemeiat pe nici o convingere, pe nici o]n\elegere a mea, pe nici o cunoa=tere a ei, ca s[-=i poat[da seama]ntruc`t]i pot fi eu — =i nu altul — indispensabil, =i se l[sa]n voia instinctelor care o f[ceau, capricios s[se sacrifice, s[dispereze, s[spere, s[se amuze =i s[m[uite.

Ne-am f[g[duit s[ne vedem s[pt[m`nal, =i s-a \inut mult[ vreme de f[g[duial[, f[c`nd drumul lung =i obositor p`n[ la or[=elul unde trebuia s[ ne ]nt`lnim.

Atunci revederile erau pasionate,]mbr[\i=[rile repezi =i puternice, iar senzualitatea ne f[cea s[comitem cele mai mari impruden\e. Desp[r\irile, f[r[s[semene cu nebunia primei desp[r\iri, erau totu=i dureroase. Sim\eam]ns[c[multe se schimbaser[ ]n fiin\a ei. E curios cu ce luciditate =i f[r[s[-mi fac nici o iluzie o judecam tot timpul. Asta nu m-a]mpiedicat, poate din indiferen\a cu care primeam aceste

nout[\i, ca s[adaug “poate m[ ]n=el”. }mi povestea, dup[obicei, tot ce se petrecea]n t`rgul mediocru — politica, ho\iile, amorurile. Acum, deoarece aceea=i situa\ie dura, personagiile pentru mine se conturau, se detailau, le =tiam cusururile =i calit[\ile toate, clevetirile, existen\a lor umil[.

Observam c[discu\iile noastre de odinioar[asupra unor chestiuni mai]nalte nu folosiser[la nimic =i c[,]n loc s[ ]nceap[s[-mi povesteasc[tot ceea ce citise]n lipsa mea, sau m[car tot ceea ce g`ndise despre mine, ]=i pierdea timpul ]n mod ne]nsemnat. Al[turi de critici trebuiau s[ vie =i laudele. Erau acei “dr[gu\i”, acei “buni”, acei “care c`ntau dr[gu\ la piano”. }ndeosebi calificativul de “bun”]l risipea cu mult[d[rnicie. De o]ntrebam “a citit ceva?” sau “se pricepe]n ceva?”]mi riposta, ca o scuz[suficient[: “Dar e a=a de bun!”, ca =i cum bun[tatea ar fi putut s[-l caracterizeze]n mod deosebit pe sublocotenentul X. zorn[ind de diminea\a p`n[seara sabia pe trotuarul str[zii principale, ie=it ofi\er numai cu cinci clase liceale, terminate =i ele anevoie.

A=a =i-a]nceput Irina existen\a ei]n afar[de a mea.

Cum eram nemul\umit, ca s[nu m[supere, trebuia s[m[mint[deseori. De fapt, nu-mi dau seama]ntruc`t a min\it, nu =tiu dac[ obiceiul acesta nu l-a avut ]ntotdeauna. Totu=i, la ]nceput nu mi s-a p[rut c[ minte, poate pentru c[ fiind tot timpul ]mpreun[ cu mine, n-avea prilejul s[ ascund[ ceva. Fiind fericit[ al[turi de mine, petrec`nd din tot ce petreceam eu, nu avea motive. Am v[zut-o deseori disperat[, =i nu cred ca aceast[disperare s[fi fost numai o]nalt[comedie magnific jucat[ca s[m[fac[s[iau anumite hot[r`ri, cu toate c[, dup[ cum am mai spus, anumite socoteli nu-i lipseau. Se poate ca aceste minciuni care trebuiau s[-mi lini=teasc[ ]ndoielile s[ fi fost pricinuite chiar de mine, bine]n\eles, ea av`nd instinctul, de pe c`nd ]i inventam cu un lux de detalii prev[z[toare scuzele pe care trebuia s[ le duc[ la familie, despre tot ceea ce se ]nt`mpla ciudat]n via\a ei de]ndr[gostit[. M[ ]ntreba]ntotdeauna, cu nelini=te,]nainte de desp[r\irea de la miezul nop\ii, cum]=i va explica]nt`rzierea. Asta ar putea fi o prob[c[obiceiul nu-l avea de la]nceput. Trebuia s[-l]nve\e de la

mine =i apoi s[-l m`nuiasc[ ]ndem`natec tocmai]mpotriva mea. A=a mi-am pl[tit vina. Acum nu-mi mai aduc aminte dec`t de o singur[ minciun[ ]nainte de desp[r\irea noastr[: ]i d[dusem o ]nt`lnire =i ea]nt`rziase cu o or[. Ploua teribil =i eu eram indignat, c[ut`nd-o pe la toate col\urile str[zii. }n sf`r=it, o g[sii, =i ea pretext[ c[ se ad[postise sub un balcon =i se pref[cea mirat[ fiindc[ nu m[ v[zuse. Eu, care o c[utasem de mai multe ori ]n locul acela, am putut s[-mi dau seama de neadev[r. Totu=i, n-am mai insistat, ned`nd nici o importan\[faptului, indignat numai fiindc[o a=teptasem]n ploaie. Acum rev[d a=a de bine scena, c[m[mir cum am fost a=a de neatent atunci.

Dup[plecarea Irinei, b[nuielile mele aveau de ce s[fie]nte\ite.

Observam toate st`ng[ciile ei, dar nu le cercetam cu de-am[nuntul. Sufeream pentru alte motive (sau f[r[ motiv) =i aveam nevoie s[ fiu m`ng`iat c`t mai iute. }ncetam deci toate]ntreb[rile de]ndat[ce vedeam pe fa\a ei cea mai mic[p[rere de r[u. Poate =i caracterul meu era]nclinat, dup[at`tea dovezi de dragoste, s[ nu cread[ ]ntr-o a=a de mare transformare sufleteasc[. Acum, c`nd]mi]nchipui de tot ce a fost ea]n stare, dau invers o interpretare rea tuturor gesturilor ei.

Sunt]ntotdeauna de o nervozitate extrem[. Asta m[face ca s[nu pot fi niciodat[potolit. Fizice=te nu-mi g[sesc locul. Am ticuri. }mi mi=c m`inile =i picioarele p`n[c`nd adorm. Ideea acestei nervozit[\i mi-o accentueaz[ ]nc[. Intelectual, sar tot a=a de la un g`nd la altul. C`nd vorbesc, sunt deseori incoherent, fiindc[ mintea mea, fugind prea repede, nu are timpul s[ ]nt`rzie =i s[se explice fa\[de ceilal\i. Astfel, nu m[pot niciodat[bucura de moment. Nu pot savura pe]ncetul developarea lui. N-am putut citi niciodat[o carte pe]ndelete,]n muzic[, tr[iesc mai ales din a=teptarea notei urm[toare. Este ca =i cum la Luvru,]n fa\a *Giocondei*, ai tres[ri pentru Crivelli. G`ndul e tot a=a de puternic, emo\ia e mare =i de calitate bun[, dar e=ti ca]n fa\a unei fotografii care \i-ar ar[ta c[aparatul este bun, dar c[n-a fost bine pus la punct. Aceast[nervozitate place la femei la]nceput. A fi nervos e pentru ele un atribut nobil. Denot[inteligen\[=i mai

ales vioiciune, iar o femeie poate suporta uneori oameni pro=ti, dar]i sunt insuportabili cei blegi.

Place numai la]nceput. De la o vreme, aceast[mi=care ve=nic[obose=te. Femeia, ca =i pisica, e repede la mi=care, electric[, dar]i place s[se =i]nc[lzeasc[, s[fie m`ng`iat[, s[l`ncezeasc[. Mie nu mi-a pl[cut niciodat[ langoarea. M[ plictiseam f[c`nd mereu acelea=i lucruri. Momentele de dragoste]ncepeau brusc =i se terminau brusc, ca =i r[ut[\ile sau suspinele tandre.

Nu eram]ns[superficial. Tr[iam cu intensitate. Am o memorie sentimental[impecabil[, care leag[emo\iile mele disparate =i le d[amploare.

Am brodat numai o dantel[mai fin[, aceasta e diferen\a. Dar pentru un om normal aceste salturi sunt obositoare. Irina se sim\ea bine ame\it[, goal[, pe perne moi =i calde, =i eu plimb`ndu-mi m`na]n lungul trupului ei. +i vorbele bune s[curg[abia auzite, abia]n\elese, dar care f[ceau bine numai prin murmurul lor. }ncet, pe frunte, pe obraz, pe s`ni, pe =olduri, pe coapse. Pl[cerea ei se \inea de m`na mea,]n mi=carea care o f[ceam, ca prins[cu clei. “+i era bun[=i cuminte, =i de=teapt[, =i]i era drag[... =i o s[se m`ndreasc[de ce diferit[o s[fie de altele. +i o s-o fac[bucuroas[, mereu bucuroas[“...

Calm, bine, dar ea ar fi voit ca farmecul s[continue zile]ntregi, =i eu m[plictiseam]ndat[. Sim\eam cum s`ngele ]mi bate tot mai iute. Printr-o mi=care brusc[, ]mi ]ncle=tam unghiile =i ]i f[ceam r[u. |ipa =i apoi se uita la mine, nepricep`nd, iar eu r`deam, ca =i cum ar fi fost o glum[. Apoi]i vorbeam de planuri artistice. De-mi ar[ta p[rere de r[u, o ambi\ionam: “Nu-\i plac astfel de conversa\ii? Dar]nainte de toate tu e=ti o intelectual[!” Cum putea s[se mai]mpotriveasc[f[r[ca s[pierd admira\ia pentru ea?

Ce scen[de]nalt ridicol! }n momentul c`nd o femeie se d[cu toat[carnea =i sufletul, tu s[-i vorbe=ti despre Proust, “c[ci e=ti intelectual[!” +i ea s[trebuiasc[s[spuie: “Desigur!”

M[recitesc. A=a g[sesc de identice unele motive cu ale lui Proust, c[mi se pare inutil[aceast[povestire, care nu poate fi dec`t o copie palid[a unui original magistral.

De altfel, nici nu =tiu dac[mirajul lui Proust nu m[face, din cauza unor asem[n[ri exterioare, s[-mi complic starea sufleteasc[. Poate c[dac[n-a= fi citit *Albertine disparue*,]n altfel (mai bine sau mai r[u), a= fi suportat dispari\ia Irinei. Proust ne]mbrac[ ]n o hain[care nu ni se potrive=te. C`nd te g`nde=ti c[ ]n nop\ile mele albe mototolesc perna =i b`igui p`n[la epuizare]ntrebarea “ce s-o fi f[cut Irina” poate numai din pricina unei influen\e literare!

Irina a suportat, aprob`nd, toate descoperirile mele artistice. M`ndria de a se =ti zilnic mai bogat[i-a]nt[rit r[bdarea. Dar, oricum, nu asta e o poveste de dragoste.

Am v[zut odat[o coni\[uit`ndu-se la mare prin *face-à-main*.

Apa nem[rginit[ ]n ve=nic[leg[nare, cu imensele ei bog[\ii de culoare, c`ntece =i parfumuri, dezgolindu-=i ]ntreaga fiin\[ f[r[ nici o pudoare meschin[, ar[t`ndu-=i toat[tulbur[toarea ei nuditate, =i,]n fa\[, minuscul =i artificial, tremur`nd capricios deasupra unui nas =trengar, dou[ sticlu\e pe un be\i=or de abanos, la cap[t cu un fundule\ de m[tase. Am r`s nebune=te la imaginea grotesc[. M[rezimasem de o st`nc[, =i de a= fi fost Pantagruel, a= fi d[r`mat dealul.

Coni\a s-a scuzat foarte normal.

— Oric`t de ridicol \i s-ar p[rea gestul meu, nu v[d bine!

Aceast[imagine]mi sugereaz[acum felul cum m[folosesc de Irina, persoan[inofensiv[, cu ocazia unor chestiuni a=a de importante ca moartea, via\a, natura sau arta.

Al[tur`nd-o unor lucruri a=a de mari, de care ea habar n-avea, sunt eu vinovatul. +i eu]nc[nu]ntrebuin\ez pe Irina — cum f[cea coni\a odinioar[cu *face-à main*-ul — ca pe ceva din nefericire indispensabil pentru alte lucruri importante, dar chiar se pare c[m[uit la acele lucruri numai ca s[utilizez sticlu\ele cu be\i=orul de abanos =i cu fundule\ul de m[tase la cap[t!...

}ntr-o zi, c`nd eram mai gr[bit ca alt[dat[, =i c`nd ar[tam ner[bdare la m`ng`ierile ei]ncete, Irina]mi spuse:

— Ce nu-mi place la tine e c[nu pot s[am lini=te mai]ndelungat[. Parc[ai fi o ap[care curge!

}ntr-adev[r, observasem =i eu la ea contrariul. Nu-mi pl[cea c[st[pe loc. Ar fi stat lipit[de mine la infinit, =i eu nu puteam asta. Ar fi t[cut f[r[ca vreun g`nd s-o zguduie brusc sau ar fi vorbit f[r[ ]ncetare lucruri mici, acelea=i.

— Mi-e=ti drag, mi-e=ti drag!...

Dorin\a =i]mplinirea ei nu erau pentru d`nsa dec`t fapte ne]nsemnate, care nu tulburau =opotul ei dulce.

Un gest familiar de-al ei: cum scotea bluza, pe cap, apuc`nd-o cu m`inile cruci=, de cele dou[laturi.

To\i spuneau: “Cum s-o fi uit`nd Sandu la ea! Nu e nici prea cuminte!”

De fapt, c`nd lipseam, ]=i trecea timpul mereu cu al\ii. Uneori chiar era numai cu c`te unul, f[cea haz de el, vorbea, citea cu el al[turi. Dar niciodat[n-am crezut c[asta]nseamn[ceva periculos. Acei cu care r[m`nea nu-mi inspirau team[. N-a= fi fost convins c[Irina =i-ar fi dat seama de ne]nsemn[tatea lor, dar nu-i credeam pe ei]n stare s[fac[gestul iste\.

Irina era cu cineva, cu oricine, numai s[nu r[m`n[ singur[. V[z`ndu-i mi=c[rile repezi, ai fi crezut-o foarte personal[, dar depindea de cel care i-ar fi poruncit. Singur[nu avea for\[. Oricine]i putea da o opinie. C`nd protestam, se scuza: “Ai dreptate! Vezi c[ nu m[ g`ndisem!” De altfel, imediat ce m[ ]ntorceam,]mi reluam toate drepturile. Sclavajul ei total re]ncepea f[r[g`ndul vreunei]mpotriviri.

O chinuiam mult, poate, dar nu numai din r[utate. M[sim\eam umilit cu ea, dar n-a= fi vrut s[se iroseasc[dragostea. Mi se p[rea c[prin r[ut[\i i-o]ntre\ineam. C`nd o vedeam calm[, mi se p[rea c[s-a s[turat de mine. Voiam o pild[evident[c[nu-i adev[rat; =i atunci aruncam vorba care trebuia s[dezl[n\uie furtuna. Ochii brusc]n mi=care, fa\a galben[=i o mi=care a piciorului...

Aveam satisfac\ie momentan[, apoi p[reri de r[u. +i o]mp[cam cu tot at`ta grab[. Clipele de]mp[care erau calde, mi-amintesc.

Deci m[mul\umeam cu satisfac\ii imediate, f[r[s[m[g`ndesc c[repetarea lor ar putea produce transform[ri mult mai profunde =i iremediabile.

G[sesc c`teva pagini dintr-un jurnal de zi vechi. Vor explica ceva asupra noastr[?

E vorba de o plimbare f[cut[cu mai mul\i camarazi la mare.

Luni. Trenul fuge printre oi\e =i maci. Culoarea de lut. Apoi marea. Ce-o fi f[c`nd Ela? C`\iva turci, c`\iva m[gari, o goarn[ ]ncerc`nd sunete]n mijlocul zilei, c[su\e albe, unele dup[altele, cobor`nd spre mare ca o turm[ de oi\e: Balcicul. Balcicul: impresia unei feti\e blonde, care, cu gesturi gra\ioase din cap, din buze =i din m`ini, \i-ar spune: “Poftim la mas[!” Mi-e somn, sunt obosit, bun[seara, Ela de departe...

Mar\i. O slug[mic[, Hamiri,]mi deretic[prin camer[. Ies =i, singur, o pornesc. Pe drum, un cimitir mic a\ipit. Pe deal, mormintele turce=ti. Apoi]n gr[dina public[. Unul face un spirit local: “E a=a de mic[gr[dina, c[dac[s-ar culca un m[gar, i-ar r[m`ne coada afar[“!

Miercuri. Pe st`nci cu Irina. Am c[\[rat-o cu de-a sila. P`n[la mine s-au suit ni=te oi\e bune =i cumin\i. Picioarele lor sunt \epene =i neterminate parc[. De fug, pocnesc p[m`ntul ca ni=te bastoane de lemn. Pupilele =i le \in ]n v`rful irisului: persoane]ncrezute.

Le privesc cumin\enia =i-mi dau lacrimile. Irina nu pricepe prostia mea, =i eu a trebuit s-o lini=tesc =i a trebuit s[-i explic ce sim\eam. La urm[face =i ea: “Cum ai dreptate!” =i le prive=te cu simpatie.

Joi. Hamiri]mi arunc[un potop de vorbe. Are ochi frumo=i =i sc`nteia\i. Pleoapele ]i clipesc cu repeziciune =i inegal, ai crede aripile unei p[s[ri care ar vrea s[-=i \ie echilibrul pe un b[\ prea sub\ire. Apoi se opresc =i r[m`n nemi=cate pentru c`t[va vreme.

*Dup[pr`nz.* La poarta cimitirului cre=tin, un morm`nt mic]nconjurat cu un gard alb,]nalt. La un cap[t, o cruce mare, sub ea un felinar. Pe lemn, scris numele unui copil. }n preajm[, maci =i melci.

Vineri. Irina a izbutit s[scape de privirile prietenilor =i s[vie la mine pentru o clip[. Era =i timpul...

Hamiri, m[tur`ndu-mi camera, m[ ]ntreab[ dac[ sunt “*m[ritat[*”. Ea este! Are 15 ani, =i nu 12, cum credeam. }mi istorise=te scena din menajul ei, din care eu nu pricep dec`t foarte pu\in. Acum s-a v`r`t sub pat cu m[turatul, dar povestirea nu =i-o curm[.

S`mb[t[. +i am plecat pe neprev[zute, f[r[s[-mi iau r[mas bun nici de la mare, nici de la oi\e, nici de la Hamiri. +i iar[=i trenul printre maci...

Toat[ziua am[r`t ]ndelung, ca de obicei f[r[ motiv. A= spune c[ m[ g`ndesc la moarte dac[n-a= auzi riposta unui om s[n[tos, bine odihnit =i ghiftuit: e=ti banal. Irina, cu toat[prietenia ei, nu poate s[-mi fac[nimic, iar g`ndul la Ela e ca ceva cum nu se mai potrive=te pe ziua de azi.

Duminic[. Un popas la Constan\a, =i iar pe drum. Ceilal\i dorm, declam[, c`nt[, fac dragoste. Eu]mi port melancolia la cele dou[capete ale vaporului. Irina, s[rmana, p[ze=te, pentru mine, curentele.

(Urmeaz[o poezie de a lui Geraldy, copiat[ ]ntreag[. Mi se p[ruse c[se potrive=te situa\iei dintre noi, indiferent de versurile mediocre.)

Tu avais jadis, lorsque je t'ai prise —
Il y a trois ans —
Des timidités, des pudeurs exquises,
Je te les ai desaprises
Je les regrette à prèsent.

(+tiam c[pagina va fi citit[de Irina, astfel c[poezia era socotit[s[fie o mic[r[utate =i s[-i fac[un mare necaz. Reprezenta =i un adev[r: plictiseala pe care o sim\eam, cunosc`nd-o prea bine. Dar, de fapt, la o judecat[dreapt[, versurile erau o laud[pentru ea,]nsemnau c[cel pu\in o dat[am pre\uit via\a noastr[. Ceea ce nu e adev[rat. Chiar]nainte de a m[deprinde cu ea mi se p[ruse c[m[sacrific. Apoi, la]nceput, ea n-a ar[tat nici un fel de ezitare =i nici o timiditate. Nu f[cea vreun gest, dar m[l[sa s[fac orice f[r[de nici o]mpotrivire.)

M[g[ru=ii: pitici. Tot a=a de mici, cu acelea=i figuri de copii]mb[tr`ni\i, cu aspectul lor comic =i tragic]n acela=i timp.

Luni. La Constan\a. B[ie\ii to\i la un loc. Seara la culcare zarv[mare, spirite cazone, r`sete suave, foc pe c[lc`ie, crem[de ghete, pe nasuri, curiozit[\i indiscrete pe sub pl[pumi. Se joac[printre paturi. Roll]=i las[s[i se vad[formele gra\ioase prin c[m[=u\a trandafirie. Niki z`mbe=te mereu, Nelu r`de cu sughi\uri, ecouri =i rezonan\e. Dasc[lul alearg[iepure=te]ntr-un curcubeu de culori. }mi place Dasc[lul... Are picioare de dou[ori mai lungi ca pantalonii =i m`inile de dou[ ori mai lungi dec`t m`nicele. E cel mai]nalt din to\i =i pare f[cut numai din chibrituri. Apoi timbrul vocii]i este de “biseric[“. Numai timbrul. Cuvintele]i sunt lume=ti. Minte cuprinz[toare, imagineaz[cu u=urin\[spiritele celorlal\i.

Mar\i. Suport mai u=or pe Dasc[lul. Seara a venit la mine la pat cu o bomboan[...

Irina, l`ng[ mine, cite=te ce scriu. O amuz[. E bun[, a=a de bun[ cum nu se mai poate. O simt cald[. Dar sunt chinuit. Pe vapor mi-am g[sit dezlegarea. Cu Irina al[turi, singuri ]n noapte, tremur`nd sub frig, am pl`ns ]mpreun[. +i ne ]ntrebam: “Nu e a=a c[ suntem ferici\i?” Am pl`ns mult, pentru durerile de odinioar[=i pentru cele ce au s[vin[.

Pe cer, din toate p[r\ile, c[deau stele...

I-am spus c[mi-e drag[, =i o credeam... =i pl`ngeam. De ce? Ea spunea c[ eram atins ]n m`ndria mea de om independent, c[n[zuin\ele mele au fost]nfr`nte. Cine =tie de ce eram a=a de dezn[d[jduit! M[sim\eam slab? sau ridicol?

+i m[g`ndesc, =i-i m[sor cuvintele, =i nu-mi iese m[sur[toarea =i-i, urm[resc gesturile, =i sunt multe care nu-s pentru mine, =i acum, c`nd st[al[turi, ar vrea s[se duc[p`n[ la ceilal\i pentru pu\in, iar de ]ncep s[-i vorbesc de dragoste, d`nsa las[vorba fr`nt[, f[r[ curiozitatea sf`r=itului. Se]ncearc[s[doarm[l`ng[ mine, iar eu m[ st[p`nesc, ca s[n-o tulbur. Dar c`nd o sim\ adormit[, cu o m`n[at`rnat[=i cu gura]ntredeschis[, nu m[mai opresc. Doarme u=or, s[r[cu\a, cu lacrimile]nc[pe ochi, a adormit de]ndat[. E obosit[,

tot p[zindu-mi sup[rarea =i oboselile mele. Singur privesc marea =i cerul.

Miercuri. Asear[, pe mal,]n a=teptarea vaporului, s-a dus cu al\ii. Nu s-a]ntors dec`t t`rziu de tot. Priveam mereu]n]ntuneric pe unde plecase ea, dar nu vedeam nimic. A r`s, a \op[it ]ntre str[ini, a= fi vrut s[ urlu. “O s[ fim ferici\i!” Durerea m[ fr[m`nt[tot, dar respira\ia ei domoal[continu[. De-ar =ti Irina ce-am scris, mi-ar str`nge m`na ca de obicei, apoi ar c[uta s[m[ ]mbune. Sau poate — cine =tie? — v[z`nd c[ este un mijloc ca s[ fiu mai aproape de ea, va c[uta s[ se produc[ aceste scene c`t mai des.

S-a trezit cu vorba: “A= vrea sa mor!” De ce tocmai acum, c`nd m-a v[zut suferind pentru d`nsa? Pentru ce atunci? F[r[motiv... +i ea =i-o fi dat seama de toate acestea, c`nd eu, care mereu m[ g`ndesc la mine, nu pricep nimic?

E at`t de bizar[via\a...

Joi. Azi m-am distrat at`t de bine, c[aproape nu-mi venea a crede scena de ieri. Irina e din nou ne]nsemnat[.

Ce-o fi f[c`nd Ela?

Vineri. Am suferit zilele acestea cea mai puternic[emo\ie din via\a mea, =i asta din pricina Irinei. Str`mba, cu picioarele sucite, cu p[rul la\e, cu nasul c`rn, cu rochia de 10 lei metru, cu locuin\a]n mahalaua Dude=tilor, func\ionar[, m`ine poate telegrafist[ =i viitoare so\ie de avocat mediocru de provincie, cu cuno=tin\e franceze de modist[, cu un sentimentalism de melodram[, la dispozi\ia mea c`nd vreau =i c`nd nu vreau! S[m[chinui eu din pricina ei!

*S`mb[t[.* S[rmana! Sup[rare dup[ sup[rare. Ca s-o pedepsesc =i mai mult, am l[sat anume s[ g[seasc[ o scrisoare de a mea c[tre Ela. Am f[cut-o s[ nu mai poat[ =i s[ vrea s[ se omoare. L`ng[mine,]n\epenit[, cu ochii usca\i =i cu gura]ntredeschis[, iar eu o rugam zadarnic s[-=i revie. Niciodat[n-am v[zut-o a=a de hot[r`t[. I-am vorbit, dar nici nu m[ asculta, ca =i cum a= fi fost un str[in. Noroc c[ a fost la noi Dasc[lul care prin prezen\a lui caraghioas[ (=i venirea lui la noi a fost curiozitate grosolan[ sau fine\e des[v`r=it[?) a reu=it s-o

domoleasc[. Dasc[lul, f[r[s[=tie, e un erou c[ruia]i datorez via\a =i fericirea mea.

Seara, a trebuit s[\in o conferin\[=i am avut un succes mare. Ea exalta de fericire. O]ntrebai:

— Nu era r[u dac[nu erai]n seara asta?

}mi r[spunse cu o seriozitate brusc[:

— Nu!

...Trebuie s-o fac fericit[, s-o]mpiedic s[se mai g`ndeasc[la r[u.

Duminic[. Irina al[turi,]mp[cat[,]mi cite=te ultimele r`nduri,]mi ia creionul =i adaug[:

Te iubesc mult, nem[surat, mult de tot, c[ci e=ti bun =i drag, =i de nu sunt de tot fericit[, e c[mi-e fric[. Mi se pare c[n-o s[pot s[m[bucur mult de aceast[fericire. Dar orice s-ar]nt`mpla de aici]ncolo, nu voi uita c[\ie]\i datorez aceste clipe.

Luni. Trebuia s[vie la hotel la 9 diminea\a =i a venit la 11; iar acum]=i aranjeaz[p[rul =i-=i face buzele...

Timpul a trecut, trebuie s[ne]ntoarcem la casele noastre...

Mar\i. Ne-am]ntors, mi-e ur`t, mi-e dor de ea. M`ine avem]nt`lnire, ora convenabil[. Nu ne vom revedea prea devreme =i nu ne vom desp[r\i prea t`rziu. }mpreun[vom fi pruden\i. De vom]nt`lni cuno=tin\ele, vom r`de cu ei, ne vom]mp[r\i]n grupuri, ea]nainte =i eu]n urm[, =i nu vom p[rea dec`t prieteni buni. +i apoi ne vom da o alt[ ]nt`lnire, aleas[=i ea cu chibzuial[, ca s[nu se b[nuiasc[nimic.

Miercuri. Cum aceast[situa\ie m[indispune, prefer o transformare radical[: plec la \ar[.

Joi. Dup[at`ta vreme de vorb[=i scris, a= vrea acum, convins c[nimeni nu se apleac[pe um[r s[citeasc[, s[fiu complect sincer.

Scrisorile Irinei sosesc tot mai alarmate =i mie mi-e lene s[r[spund =i stau mereu la]ndoial[cum or s[se termine toate acestea. }mi place varia\ia =i recurg la toate minciunile ca s-o v[d mereu alta, pl`ng`nd, r`z`nd, nenorocit[sau vesel[,]n ve=nic[trud[. C`nd dou[ scrisori i se aseam[n[, eu trebuie s[-i pricinuiesc o nemul\umire sub aparen\ele celor mai bune inten\ii ca s[ am ceva nou, iar noutatea nu ]nt`rzie

mai mult dec`t de la un factor la altul. +i mereu e mai nemul\umit[=i deseori mi-e mil[de ea, c[ci o =tiu de ce e]n stare s[fac[. Apoi]ncep din nou...

Am crezut]ntotdeauna c[n-o iubesc. Nici c`nd eram singur, nici c`nd eram gelos, nici c`nd era bun[=i nu =tiam ce s[-i mai fac ca s[fie fericit[. Niciodat[nu mi-am]nchipuit c[o s[m[ ]nsor cu ea =i nici m[car c[leg[tura noastr[o s[continue prea mult. De ce o chinui atunci? O chinui pentru c[nu sunt de un temperament egal, =i, de o las calm[, ea se distreaz[incon=tient[cu al\ii, uit[, face u=urin\e. +i sunt m`ndru. Iar dac[a= =ti-o disperat[, mi-ar p[rea r[u =i a= chema-o]napoi. Tragicomedie...

(Urmeaz[o sut[de pagini unde ea nu mai are rol).

Am c[utat s[analizez cu migal[paginile acestea =i n-am ajuns la nici un rezultat. Sunt desigur numeroase, pline de Irina, dar ce contea[z ele fa\[de miile de impresii scrise, de pe timpul ei, dar printre care ea nici nu e amintit[.

Apoi nici nu sunt totdeauna sincere, unele anume mai bune, altele anume mai rele, trebuind s[fie multe din ele citite. Nu-mi mai pot da seama care au fost scrise numai pentru ea =i care pentru mine.

De altfel, cred eu, ele ar putea folosi la deslu=irea (sau la complicarea) caracterului meu, =i nu asta m[intereseaz[acum. Cine este ea, numai asta vreau s[=tiu. Din faptul c[o]mbrac mereu cu alt[hain[, dup[cum o ur[sc sau mi-e mil[, nu pot trage o concluzie.

M[rturisesc, cu mult[nepl[cere am recitit notele mele. }mi displ[cea =i naivitatea unor reflexii, =i mai ales aspectul meu foarte dezagreabil. E aproape o scuz[pentru ce va fi f[cut ea mai t`rziu. Dar inten\ia mea este s[reconstruiesc oameni]ntregi, =i nu figuri conven\ionale. }ntotdeauna m-au enervat acei critici care, voind s[complecteze un scriitor, insist[asupra tuturor vorbelor lui inteligente, a gesturilor lui elocvente =i trec sub t[cere sau scuz[unele sl[biciuni. Rezultatul: fanto=[.

Distinsul Alceste este viabil numai pentru c[ ]n acela=i timp e =i pu\in ridicol. }n ceea ce m[prive=te, =tiu c[era astfel, c[n-aveam]ncredere

]n ea. Nu recunosc c[aceast[ne]ncredere]mi apar\ine =i o arunc =i asupra altora. Deci,]mi d[dea ocazii. Spunea vorbe mari =i se contrazicea mereu. Dar dac[ai memoria vorbelor, cine nu se contrazice?

E drept, la d`nsa intervalele dintre dou[ vorbe inverse erau mici, a=a c[ memoria le putea observa u=or. +i dac[ n-o stimasem, =i o desconsideram, =i o umileam, nu era ea de vin[? Niciodat[ nu =i-a \inut prestigiul... Dar omul ]ndr[gostit e ]ntotdeauna ridicol pentru cel calm. C`nd cel[lalt]\i spune: “Te las”, cum s[fii m`ndru =i s[nu te rogi: “Nu pleca!”

+tiu ce vor spune cei impar\iali: “Am`ndoi sunte\i vinova\i!”, =i nimic nu m[ enerveaz[ mai mult. Ca =i cum ar fi o compara\ie posibil[, o c`nt[rire precis[a celor dou[vini. Pretutindeni, vor fi am`ndoi vinova\i. Unul va fi violent, altul nervos, altul bleg. Auzi reflexiile: “O merit[, c[ci nu s-a priceput s[ fie st[p`n]n cas[la el!” sau invers: “O merit[, c[ci era prea despot!” Unul va fi]n=elat pentru c[a fost gelos, cel[lalt pentru c[n-a fost. Av`nd caracterul cel mai maleabil, nu este posibil ca s[ ai totdeauna dreptate. +i, c`nd ai scrupule, amintirea unei mici izbucniri de-ale tale]\i tulbur[mintea =i te face s[ai remu=c[ri. C[ci ier\i tot r[ul ce \i s-a f[cut. Personal,]n aceste m[rturisiri, cu toat[pasiunea pe care am pus-o, nu m-am cru\at deloc. Nici n-am amintit at`tea scene ]n care am fost bun, alerg`nd ca s[-i produc bucurii, distr`nd-o, ]nv[\`nd-o, dezinteresat. Am c[utat s[-mi descop[r mici gusturi perverse din voin\a de a fi exact, pe care, de obicei, le crezi inerente fiec[rui om. Poate chiar,]n parte, iscodindu-le, le-am creat. Am dat consisten\[unor vagi inten\ii =i mi-am cl[dit apoi o personalitate sufleteasc[fals[. Poate c[de-ar citi Irina acestea, ea care,]n definitiv, prin mine =i-a tr[it dragostea ei prim[, =i-ar aminti de at`tea satisfac\ii complecte =i nu m-ar recunoa=te. Sau, de m-ar crede ]n tot ceea ce spun, ar vedea c[ sunt altul dec`t m-a cunoscut ea. N-ar trage concluzii din voin\a mea de a spune tot adev[rul, cu orice risc personal, =i ar cugeta cu surprindere: “Ce hipocrit a fost f[r[s[=tiu!”

Deci prefer ca]n]ntregime vinovatul s[fiu eu. Dar nu de mine depinde judecata unui om impar\ial (adic[a unui om care e mai aproape de adev[r). Mereu altele vor fi propor\iile gre=elilor noastre, dup[cum a murit dintr-un accident, s-a omor`t, s-a m[ritat sacrific`ndu-se, sau numai ca s[se aranjeze. Se va m[sura =i c`t de mare a fost suferin\a mea fa\[de fiecare din aceste gesturi. }n caz c[nervozitatea mea, de care a suferit Irina,]ndeosebi, va produce ceva autentic]n pictur[sau literatur[, va fi scuzat[. De va produce ceva bun de tot, Irina va fi]nvinov[\it[c[fiin\a ei mic[a putut avea preten\ii =i m-a chinuit.

Eu =tiu]ns[c[la suprafa\[sunt astfel de judec[\i. Adev[rul sufletesc e a=a de complicat c[, neputincios, eu n-am nici o p[rere. C[ ]n preajma mea =i-a]mbog[\it mintea, asta e adev[rat. Dar dac[pentru ea aceast[ ]mbog[\ire era ceva artificial, atunci de ce s-o numesc ingrat[! +i s[-i cer recuno=tin\[? Cum voi putea =ti eu dac[o puneam]n curent cu toate observa\iile mele ca s-o]nv[\ pe ea sau numai ca s[m[clarific pe mine?

Poate]ns[c[pentru d`nsa n-a fost grea suportarea temperamentului meu.

Primea, poate, totul fiindc[era astfel construit[=i nu putea avea ini\iativ[singur[. A stat cu mine fiindc[am re\inut-o, apoi s-a dus cu altul fiindc[a luat-o cu el. E a=a de greu de priceput ceva]n toate acestea!...

Eram am`ndoi ]ntr-un or[=el ardelenesc, ]ntr-o micu\[ gr[din[ public[, spre sear[. Pe o banc[, nu departe de noi, un soldat =i o feti=can[ se dr[gosteau, ]n ]nf[\i=are. Ea — frumu=ic[, g[tit[, roz[, rotofeie =i cu gropi\e. Vorbea tot timpul, se apleca spre el, nu-i da pace, f[cea pe sup[rata, se alipea m`ng`ioas[. El o l[sa ]n voie, pu\in ]ncovoiat, ca un om care are alte treburi, cu g`ndul]n alt[parte, f[r[preten\ii, fie c[=i le]ndeplinise, fie c[nu se mai g`ndea la ele, =tiind c[ ora e prea t`rzie ca s[le mai ridice. Seara se l[sa]ncet, parfumat[, u=or rece, =i noi ne]nc[lzeam unul de altul. Dup[o vreme,

el spuse ceva scurt, probabil, “e t`rziu”, ceva ]n orice caz concludent, c[ci ea a avut tot atunci o mi=care brusc[ din cap. Apoi un semn de rug[minte pe buze =i pe ochi. Dar el, b[rbatul, nu avea obiceiul s[ ezite f[r[ rost, se scul[, =i-l v[zur[m lung, sub\ire, mereu ]ndoit de spate. Fata r[mase pe banc[, sper`nd s[mai]nt`rzie astfel desp[r\irea, ]l \inea de m`n[=i-l ruga cu vorbe multe s[mai r[m`ie. Ceasornicul de la biserica t`rgului]i veni lui]n ajutor, cu b[t[i tari, care c[deau dureroase pe capul fetei. El spuse ceva solemn, cu un deget]n sus, desigur: “Vezi c[am avut dreptate!” +i apoi o trase la el, pref[c`ndu-se c[ se joac[, de fapt s-o hot[rasc[. O str`nse tare, o s[rut[, pe gur[, =i fata accept[cuminte str`nsoarea. Apoi se dep[rt[de ea.

Ea r[mase pu\in descump[nit[, apoi]=i rec[p[t[sur`sul vesel =i tinere\ea, =i o porni]n alt[direc\ie, printre pomi. Din drum mai]ntoarse capul dup[b[rbatul care se dep[rta alene, neatent, =i mai aplecat ca de obicei, ca s[-=i fac[o \igar[.

Ne uitasem la scen[=i ne g`ndeam la noi, apoi Irina]ncepu s[se jeluiasc[.

— Ai v[zut? Ea]l iube=te =i el nu! Cum se uita la el, cum glumea cu el, cum se alipea de el, =i el plictisit! +i cum]i p[rea r[u la desp[r\ire! +i ce]ncredere avea]n vorbele lui! Cum]i asculta pu\inele lui exclam[ri, c[ci el nici nu binevoia s[vorbeasc[pe de-a-ntregul! Cum nu se]ndura s[-l lase, =i cum]ntorcea capul s[-l mai vad[,]n timp ce el]=i f[cea \igara! F[r[ ]ndoial[, el o va p[r[si]n cur`nd, peste o s[pt[m`n[, sau peste o lun[! +i ea, s[r[cu\a, nu =tie nimic =i e fericit[!

Vocea Irinei era]n[sprit[, m`inile d[duser[ drumul m`inilor mele, iar eu, ca un vinovat, nu spuneam nimic. Cine ar fi crezut...

C`nd acum mi-e a=a de neprecis[ imaginea Irinei, ce va trebui s[ fie mai t`rziu! Dar poate c[=i]n fa\a oamenilor, ca]n fa\a unui tablou sau a unei simfonii, pentru a pricepe ceva, ai nevoie de o anumit[distan\[. Numai atunci se estompeaz[anumite detalii ca s[nu mai ai dec`t o impresie armonioas[ de ansamblu. Mai t`rziu voi uita detaliile, nu m[vor mai interesa sau nu le voi mai g[si interesante. Acum

]nt`rzii mereu asupra lor, nu pot degaja nimic din mul\imea lor, =i nu fac dec`t s[-mi m[resc suferin\a.

Oricine mi-ar putea spune remediul: “Evit[, g`nde=te-te la altceva!” +i totu=i, m[complac]n aceste analize.

Care va fi p[rerea mea general[asupra Irinei mai t`rziu? Depinde de at`tea lucruri... De voi fi nenorocit, voi g[si c[nu mi-am cunoscut odinioar[fericirea. Dac[viitoarea dragoste va fi rea, Irina va fi bun[; de va fi bun[, Irina va fi rea. Depinde de cum va fi viitoarea: inteligent[sau proast[, frumoas[sau ur`t[, serioas[ sau u=uratic[. De voi fi ]ndr[gostit, vreodat[ cu adev[rat, voi g[si via\a trecut[ ca o pierdere de vreme copil[reasc[. De nu voi fi ]ndr[gostit, fie c[ nu voi avea prilejul s[ ]nt`lnesc pe cineva care s[-mi plac[, fie c[sunt eu incapabil de a=a ceva, voi crede c[Irina a fost dragostea]ntreag[=i eu nu mi-am dat seama... (La fel cu Fabrice del Dongo, care a asistat la lupta de la Waterloo f[r[s[=tie.)

}n orice caz, oric`t voi fi ocupat ]n alt[ parte, voi avea afec\ie pentru timpul acela, pentru c[ a fost — ur`t sau frumos — tinere\ea mea, cu primele ei experien\e =i dezam[giri...

Din p[rerea altora, mai calmi, pot trage vreo concluzie asupra ei? Nici unul din prietenii mei nu m[felicitau odinioar[pentru Irina. Acei care n-o cuno=teau dec`t din vedere o g[seau complect ne]nsemnat[. +i spuneau termenul cel mai dureros, pentru c[ d[dea impresia de perfect[ impar\ialitate: “ur`\ic[“. Se mirau c[-mi pierd at`ta vreme cu ea. Le f[cea =i impresia c[ nu e prea cuminte. Mi-aduc aminte de un b[tr`n care se ocupa cu analizele omene=ti, =i care, v[z`nd-o odat[ l`ng[mine nenorocit[, cu o culoare str[vezie]n ochi, mi-a spus: “De ce n-o la=i]n pace! O s[-\i faci numai r[u! E periculoas[!” B[tr`nului ]i f[cea impresie de femeie fatal[. Un domn, care ne vedea uneori la bibliotec[, mi-a spus: “Iat[ o femeie care te face f[r[ ]ndoial[ fericit!” Se ]nt`mplase s[ne vad[numai veseli. Am g[sit pe strad[o cuno=tin\[. L-am]ntrebat: Ce p[rere ai despre Irina? S-a g`ndit, apoi: “E foarte inteligent[=i dr[gu\[!”

Niki, odinioar[, m[rturisise c[m[invidiaz[. Ce concluzie s[trag? P[rerea vecinilor este gr[bit[=i fragmentar[. Uneori e interesat[, dup[cum sunt r[ut[cio=i sau indulgen\i. Trebuiesc studia\i ace=ti vecini,]ntruc`t au cunoscut pe Irina, c`t de p[trunz[toare e priceperea lor de a judeca oamenii, c`t sunt de dezinteresa\i]n judecata lor. Deci complica\ii cumplite =i f[r[rezultat!

Sunt]n romane anumite fiin\e insesizabile din pricina unui mister voit, aruncat asupra lor de autor, a unor detalii neexplicate, a unor evenimente nea=teptate, a unor vorbe stranii. }n Hardy, de pild[.

Eroina mea e insesizabil[dintr-un motiv contrar: truda mea de a explica]n]ntregime =i de a arunca asupra ei toat[lumina de care sunt]n stare.

+i literatura e de vin[c[nu ne]mp[c[m cu iubitele noastre. Tr[im]n iluzii =i realitatea apoi nu ne place. Irina nu seam[n[cu cinstita Andromaca, pentru care nu exist[sl[biciuni =i care rezist[f[r[greutate impreca\iilor lui Pirus; cu Esther, ce-=i risc[via\a ca s[-=i salveze neamul; cu Monime, supus[hot[r`rilor soartei, decis[ s[ accepte dorin\a impetuoas[ a lui Mitridate, renun\`nd la propriile ei sentimente; cu Bérénice, ce are curajul, oric`t de tragic ar fi, s[ plece, l[s`ndu-l pe Titus obliga\iilor sale imperiale; cu Junie, care, cu toat[gravitatea evenimentelor, nu va ceda f[r[inelul de nunt[pe deget. Din pricina]nchipuirilor lui Racine, Irina, singura cu respira\ia veritabil[, mi se pare bicisnic[=i fad[.

A fost]ntre noi =i o]ncercare de menaj. C`teva minciuni acas[, =i Irina a putut merge cu mine ]ntr-un sat mic ]n mijlocul mun\ilor, l`ng[Sinaia. Cas[\[r[neasc[, cu cerdac, cu patru camere =i cu antre\el la mijloc. Camera noastr[cu oale pe pere\i, cu perne multe cu broderie rom`neasc[, cu mobile \[r[ne=ti diferite. C`nd ne-am g[sit acolo, exultam, ne amuzam pe socoteala camerei. G[seam col\uri stil “Louis XIV”, “Louis XV” (un sc[una= cu trei picioare) sau “Empire”, =i ligheanul reprezenta epoca burghez[a lui Louis-Philippe.

Via\[pa=nic[de studii. Seara, culcarea la ora nou[. M[sculam cu soarele =i citeam singur pe cerdac. Peste trei ore m[ ]ntorceam =i o g[seam]nc[adormit[. O trezeam plimb`ndu-mi m`na rece]n lungul corpului ei fierbinte. Se alipea somnoroas[de mine, oferindu-se. Citeam sau pictam]n gr[din[. O certam uneori c[nu era exact[la nimic, l[sa s[treac[timpul,]nt`rzia la munc[, nu se uita la ceas, vorbea o mul\ime pentru nimica, dar]ncolo eram ferici\i. Ne identificam =i nu ne permiteam nici o ini\iativ[personal[. Pretutindeni]mpreun[=i singuri.

Am avut =i distrac\ii. Din cerdac, printre pomii fo=nitori, o lun[enorm[, anume pentru noi p[rc[, f[r[s[fi =tiut dinainte,]ntr-o eclips[s-a acoperit =i s-a descoperit, tulbur`nd culorile de alb =i negru l[sate pe frunze =i pe iarb[. A fost =i hram la biseric[, cu petrecere mare, cu \[rani g[ti\i. Peisagiu bucolic.

Pe drum, c[ru\ele musafirilor. Hora. C`te un \[ran beat ]ncerca s[ tulbure petrecerea, dar ceilal\i f[ceau ordine. L[utarii \igani erau neobosi\i. Noi eram mari personagii acolo, saluta\i ceremonios, la biseric[ invita\i ]n locul de onoare. }n definitiv, nu prea ]mi dau seama ce credeau ei despre noi. }n seara hramului, chefliii ne sur`deau =iret. Prev[z[tori, ne-am]ntors din vreme acas[. Noaptea veneau pe fereastra deschis[chiote de petrecere, uneori de la distan\e mari.

Dar cele mai m[re\e serb[ri tot natura ni le f[cea. O! Superbele plimb[ri pe mun\i, printre brazii parfuma\i! }ncovoia\i de oboseal[, =i apoi odihna pe iarba moale, c`nd te sim\i una cu p[m`ntul! +i adierea de m[tase care tremur[pe obraz!

Odat[ne-am urcat mai mult ca de obicei pe un deal anevoios. }n urma mea, Irina nu mai putea, la fiecare pas m[amenin\a pl`ng[tor c[ r[m`ne pe loc, dar apoi o pornea iar dup[mine. +i eu urcam mereu, extenuat, dar neab[tut, pe un pisc mai]nalt dec`t toate, gol, care m[ ]mbia cu mirajul lui. Am ajuns, =i]ndat[a venit =i Irina. }nvinsesem. }mbr[\i=a\i, suspenda\i]n aer! Primprejur copacii coborau]n v[luri. Umbrele nop\ii, care venea, =i ale brazilor tremurau. Departe,]n satul nostru, se aprindeau lumini\e. Bisericu\a se vedea distinct cu zugr[veala colorat[pe pere\i.

Parfum, culoare, melodii. I-am spus, cu tot trupul zv`cnind: “Suntem ferici\i, Irina! Ce e mai minunat dec`t clipa aceasta! Cine e]n stare s[fac[la fel? Ce dragoste seam[n[cu a noastr[?”

O temps, suspends ton vol!

Menajul nostru a avut mult[poezie, cel pu\in eu sim\eam astfel. }n urm[ ]ns[o]nt`mplare a venit s[ arunce o ]ndoial[, dac[ nu asupra sentimentelor mele, ]n tot cazul asupra tr[iniciei lor. Trebuia s[ plec[m ]ntr-o zi fixat[ de ]nainte. Ne tr[isem descoperirile noastre ]n via\a comun[, mirajul acelei vie\i =i regretul sf`r=itului. Emo\iile evolueaz[. Eram la =apte kilometri de gar[=i trebuia s[ne duc[acolo o tr[sur[.

Tr[sura n-a venit la ora fixat[=i a=teptarea m-a enervat. Am uitat c[, de fapt, ne]nt`rzia desp[r\irea. C`teva ceasuri am fulgerat]mpotriva birjarului. Disperat[privea Irina ner[bdarea mea. Trebuia s[mai r[m`nem o noapte. O sim\eam fericit[=i a trebuit s[m[r[zbun: “Dar nu vezi c[ ]nnebunesc aci de plictiseal[?” S-a]ndoit, ca =i cum vorba mea ar fi fost de un material care ar fi lovit-o. Eram prea]nfuriat ca s-o]mpac.

De altminteri, sim\eam a=a. }mi pl[cuse timpul petrecut acolo, dar dou[s[pt[m`ni ajungeau =i mi se p[rea intolerabil s[ mai prelungesc, m[ iscodeau alte planuri, iar Irina mi se p[rea o ]nchisoare. M[ =tiam ]n alt[ parte a=teptat. Menajul nostru minunat ]mi devenise brusc anost: m[ credeam ridicol. }n momentul plec[rii, ]n sf`r=it, am ar[tat o figur[mai indulgent[. Tot timpul,]n tr[sur[=i]n tren, Irina a pl`ns, cu lacrimi ]ncete, sub\iri =i ne]ntrerupte. Am c[utat s-o ]mpac: iar[=i teorii asupra st[p`nirii de sine, indispensabile unei intelectuale. De atunci m-am]ntrebat]ntotdeauna cum se pot uni doi oameni pentru toat[via\a. Menajul meu nu putuse duce mai mult de dou[s[pt[m`ni, cu toate condi\iile excep\ionale]n care fusese f[cut.

Se las[bl`nd noaptea, cuminte, ca s[nu m[tulbure =i s[m[ ]mpace.

De mai departe se aude un piano. Sunete]n[bu=ite, nedistincte, cu at`t mai odihnitoare. Simt g`ndul meu leg[nat de unduirea lor. N-am dec`t fric[s[nu]nceteze.

E greu de tr[it]n mijlocul oamenilor, mai cu seam[pentru c[nu po\i fi niciodat[absolut sigur de ei. Mereu cu alte gusturi, alte obiceiuri. +i cu at`t mai dureros cu c`t inspir[siguran\[. Ca lutul]nt[rit de pe marginea lacurilor pe care mergi f[r[fric[, pentru ca deodat[, la un loc identic cu cel de mai]nainte, s[\i se afunde piciorul. +i nu po\i conta pe nimeni. I-a= prefera, pentru mai mult[lini=te, s[fie ma=ini. S[le pui]n mi=care anumite g`nduri sau gesturi dup[ butonul pe care-l ape=i. Vezi un om ani de zile, spune mereu acelea=i vorbe, cu acelea=i tres[riri pe fa\[, =i deodat[, face o mi=care care nu se potrive=te deloc cu tot ceea ce a f[cut. Cine =tie ce cuv`nt i s-a]mpl`ntat ]n minte =i apoi g`ndurile au n[v[lit]ntr-un compartiment din creierul lui, p`n[ atunci ermetic ]nchis. Deodat[, dup[ ani de via\[ ]mpreun[, plin[ de emo\ii ]mp[rt[=ite, o femeie ]\i spune: “+tii, mi-am dat seama, nu te mai iubesc!” +i a=a e de distrat[, c[ nici nu se g`nde=te s[-=i ia r[mas bun. Tot ce a fost n-o mai intereseaz[. Sacrific[ani din via\[f[r[s[observe m[car importan\a sacrificiului.

S[fi vorbit ani cu Irina despre oameni =i despre sentimente, s[m[fi aprobat frenetic =i s[-=i fi dat =i ea]ns[=i p[rerea]n acela=i sens, =i pe nea=teptate s[fac[la fel ca acei pe care]i dispre\uia! S[i se par[c[tot ce citise =i sim\ise la aceste lecturi, ce discutase despre ele nu mai are nici o valoare, c[tot ce v[zuse nu meritase s[fie v[zut, =i nici s[nu-=i mai puie astfel de]ntreb[ri; s[ ]nceap[cu u=urin\[, f[r[tranzi\ie, o via\[nou[; s[nu mai fie m`ndr[ de cuno=tin\ele cu care am ]mbog[\it-o, s[ nu mai simt[ nevoia de a le utiliza ]n nici o ocazie =i s[ le lase f[r[ de nici o remu=care s[ se p[r[gineasc[, s[ admit[ oameni noi cu care de obicei nu po\i vorbi dec`t lucruri umile (despre muzica de la gr[dina public[sau despre cofet[ria central[), =i s[suporte, mai ales, omul care n-a mers poate niciodat[pe drumul preocup[rilor ei, care r`de poate cu un timbru prea greoi (c[ci nu era nimeni de care s[ nu ne batem joc, =i mai mult ca sigur, de-a= fi fost de fa\[ la ]nt`lnirile lor, a= fi sugerat Irinei vreun aspect de-al lui ridicol, ar fi r`s =i ea =i nici nu i-ar fi trecut prin minte c[ ar putea s[ ]nt`rzie la el), sau care repet[o anumit[vorb[; ca =i cum eu m-a=

apuca de o alt[meserie, reneg`ndu-mi pe cea veche =i f[r[ p[rere de r[u de a fi pierdut timpul zadarnic. S[ te g`nde=ti pe nea=teptate, dar cu insisten\[, la interesul t[u, c`nd erai dezinteresat, sau s[ iube=ti ]ndat[ pe altul, c`nd te-ai desp[r\it de cel[lalt, pl`ng`nd de disperare. }n fiecare clip[, alte gusturi =i alte perspective.

A cazut noaptea. +i pianul care nu mai termin[=i m[ ]nnebune=te cu monotonia lui!

}n restaurant, la masa mea, un orb. A trecut c`t[va vreme p`n[s[-l descop[r. |inea capul plecat =i fruntea]ncre\it[, ca un om cu g`ndurile aiurea. G[sise pozi\ia aceea pentru c[ era o expresie a tragediei lui suflete=ti sau c[-=i ascundea defectul de curio=i milostivi, sau c[ a=a ]i era obiceiul de totdeauna. Perfect ]mbr[cat ]n gri, f[r[ de nici o neglijen\[, perfect b[rbierit. Avea m`inile minunate, sub\iri, transparente,]ngrijite. }n m`ini ]=i str`nsese toat[sensibilitatea. Le plimba cu repeziciune =i cu fine\e pe obiectele de pe mas[=i era uimitor cu ce]ndem`nare m`nca f[r[s[se murd[reasc[=i f[r[s[se]n=ele. }n acela=i timp parc[preocupat de chestiuni importante,]n afara micilor nevoi zilnice. Precizia cu care m`nca, singur, ]\i putea ar[ta c[ nu era a=a de distrat cum l[sa s[ par[. Ca =i cum ar fi fost o ]nt`mplare, m`inile lui tremurau pe farfurie, pe p`ine, pe furculi\[, f[ceau cu repeziciune]nconjurul m`nc[rii din fa\[. l-am invidiat aceast[precizie, eu, care v[d, care pot a=a de u=or uza de toate mijloacele de investiga\ie, =i care nu =tiu nimic!

Ast[zi am f[cut noi descoperiri asupra mea, =i absolut surprinz[toare. Un *bleu*: *“Sosit ieri seara =i plec azi la 5 spre Londra. Fii atunci la Gara de Nord. Radu*”.

Radu era un prieten comun, deseori]n tov[r[=ia noastr[. El trebuia s[=tie de tot ce se]nt`mpl[ ]n \ar[. Aveam, ]n sf`r=it, posibilitatea s[aflu adev[rul. +i acum au pornit]n mine ni=te sentimente extrem de stranii. Nici o bucurie la veste, nici o grab[ca s[fiu exact la]nt`lnire. +i apoi, brusc, o hot[r`re, =i hot[r`rea m-a u=urat parc[de buim[ceal[: “Nu m[duc!”

Iar acum stau]n fa\a mea, ca]n fa\a misterului mor\ii =i al vie\ii =i pun]ntrebarea la care nu pot r[spunde: “De ce nu m-am dus?” +tiu c[am g`ndit limpede: “Adev[rul cel mai crud e mai bun dec`t nesiguran\a”. De altfel, Radu,]n fa\a durerii mele, ar mai fi r[mas s[m[ ]mbune, f[r[ ]ndoial[. Atunci? Din la=itate, de fric[de asprimea ve=tii, am preferat chinuitoarea existen\[? Dup[cum, invers, sunt oameni care,]n r[zboi, se omoar[de frica gloan\elor care lovesc la]nt`mplare primprejurul lor?

Sau poate pentru c[m[complac]n disperarea mea =i pentru c[, pornind de la c`teva date reale, am]ntemeiat, sub preten\ia adev[rului, o atmosfer[care nu corespunde realit[\ii? +i am perversitatea de a m[hr[ni din aceast[boln[vicioas[hran[dup[cum mu=tele se delecteaz[pe hoituri? Sau poate, ne=tiind]nc[adev[rul, vreau s[mai prelungesc,]n]nchipuirea mea m[car, leg[tura cu Irina? Dar toate aceste sunt presupuneri, =i n-a= vrea, din pricina aranj[rii lor una dup[alta, s[cad[greutatea pe vreuna din ele, pe ultima, de pild[, cum e obiceiul. Eu nu voi =ti niciodat[de ce nu m-am dus azi la]nt`lnire ca s[aflu adev[rul.

}n balcona=ul de la cl[direa de al[turi, la etajul al cincilea, =i-a uitat un copil o mic[juc[rie: un be\i=or, =i, legat[la un cap[t, o p[s[ric[de vat[galben[. Be\i=orul e]n\epenit]ntr-un ochi al balustradei, a\a verde, scurt[, at`rn[ ]n aer, iar p[s[rica se ]nv`rte=te]nceti=or la adiere. Pas[re maltratat[. Ciocul rupt pe jum[tate, aripile, una mai lung[ca cealalt[, asezate nesimetric. Una din aripi, cea mai lung[, se love=te uneori de be\i=or; atunci p[s[rica se opre=te pentru o clip[, apoi, dup[o mic[sfor\are, re]ncepe s[se]nv`rt[. Dedesubt, spa\iul gol, imens pentru mititica juc[rie. +i brusc, o mil[ cumplit[ m[ cuprinde pentru vata galben[ de la cap[tul be\i=orului. O mil[ cum n-am sim\it iarna trecut[ c`nd o pas[re fl[m`nd[ =i ]nfrigurat[ mi-a b[tut ]n geam =i c`nd mi-a fost lene s[deschid fereastra...

Rev[d]n curte un trunchi gros, pe el c`teva pic[turi de s`nge]nchegat, c`teva pene negre, =i]n el]nfipt un topor. }mprejur, pe iarba gras[, sute de pui alearg[sprinten, ciugulesc, ciripind.

P[s[ri nebune, oameni imbecili... }n fiecare clip[avem prilejul s[surprindem neantul, =i totu=i continu[m a tr[i nep[s[tori, ne bucur[m sau ne sup[r[m pentru lucruri ne]nsemnate. Cei mai inteligen\i]=i g[sesc o scuz[: cultul energiei.

La furnici se pare c[ ]nmorm`nt[rile se petrec cu mai mult[ grandoare =i nu se trec cu vederea ca printre p[s[ri. C`nd omori o furnic[, vezi cum celelalte]ncep o mi=care ne]ntrerupt[, se vestesc, se str`ng ]n grupuri, vin la mort =i pleac[, apoi iar[=i vin. Mai t`rziu porne=te un fel de cortegiu. C`teva duc cadavrul =i celelalte ]ntov[r[=esc spre tainele unei deschiz[turi. Convoi lugubru. Probabil c[ ]n ceat[, fiecare ]=i are rolul sau. Unele jelesc, altele \in stindardele furnice=ti, altele preg[tesc discursuri. +i parcurg distan\a mi=c`nd harnic picioru=ele. Ceea ce trebuie s[fie anevoios =i obositor. Din nenorocire, pentru uzul lor nu s-a]nfiin\at]nc[tramcare, s[poat[duce, comod =i ieftin, toat[familia deodat[.

Am cunoscut un b[tr`n armean, numit Garabet, de-abia t`r`ndu-=i picioarele dup[ d`nsul. Putea fi dat ca exemplu al ve=nicei de=ert[ciuni omene=ti, c[ci tinere\ea lui fusese amestecat[ ]n multe aventuri galante]n care totdeauna jucase rol de prim amorez, chiar dac[succesul nu fusese]ntotdeauna deplin. Mai povestea el uneori amintiri sentimentale, pe c`t]l mai ajuta memoria, =i m[rturisirile roze ie=ind din gura f[r[din\i, pe limba groas[=i nesigur[ ]n mi=c[ri, erau tragicomice.

Odat[, de pild[, trebuia s[se]nsoare. S-a dus la \ar[ca s[serbeze nunta cu c[ru\a plin[de bomboane =i g[teli, =i =i-a g[sit mireasa,]ns[la bra\ul altui mire (pe atunci nu erau at`tea formalit[\i), care n-a mai crezut necesar s[schimbe ziua anun\at[, s[contramandeze invita\iile, s[mai complice socotelile, =i chiar a f[cut uz de pachetele aduse de primul candidat.

+i Garabet ad[uga, consol`ndu-se: “Dar cel pu\in tot eu am jucat cu ea cel dint`i!” Ce mult s-a r`s =i am r`s de aceasta reflexie!

Ca =i cum noi nu ne-am face zilnic consol[ri similare =i uneori

pentru motive =i mai importante! Dup[ce-\i]ngropi pe cine ai mai scump,]\i m[rturise=ti satisfac\ia: “slujba a fost impozant[!” +i apoi o bucat[de vreme porne=ti spre cimitir cu buche\elul de flori...

S-a deschis u=a =i a ap[rut, pe nea=teptate, dup[obiceiul lui, amicul Coco. Sprinten, zvelt, gra\ios. Coco este un t`n[r agreabil, superficial, u=or paradoxal, serviabil c`nd nu i se cer servicii prea complicate, comp[timitor pentru durerile vizibile, spiritual =i amuzant]ntotdeauna.

Poart[costume ultima mod[, nu lipse=te de la plaj[vara, =i la cazino este un punct luminos, de la ceaiuri dansante, iarna. +tie perfect toate dansurile noi, la nevoie chiar acompaniaz[la piano, improvizeaz[cu dexteritate un jazband =i gungure=te f[r[istovire fran\uze=te. Fa\[de mine a fost totdeauna atent, ceea ce era un merit pentru distrac\ia lui obi=nuit[. Chiar mi se spusese, c`nd]n conversa\ii se g[sea c[sunt ciudat =i poate nelalocul meu,]mi lua partea cu vehemen\[.

— Ce pricepe\i voi din Sandu!

Ca =i cum el ar fi priceput ceva!

Nu-i ceream]ns[nimic, c[ci =tiam c[ar fi promis imediat =i apoi =i-ar fi uitat promisiunea. Nici m[car nu-l invitam la mine, c[ci s-ar fi plictisit]n sih[stria mea sau =i-ar fi uitat invita\ia. Venea dup[gustul lui, c`teodat[ mai des =i alteori mai rar, la ore ]nt`mpl[toare. R[m`nea =i la mine tot a=a de superficial. }mi vorbea de sporturi, de femei, de succese, cu toate c[ nu-l ascultam dec`t pe jum[tate.

De data aceasta, spr`ncenele lui l[sate]n jos demonstrau o preocupare.

Eram curios ce putuse s[i se]nt`mple. Mi-a explicat ]ndat[, cu expresiile lui proprii, de care nu se putea dezb[ra nici c`nd era grav:

— +tii, Suzanne “a filat”. Formidabil!

Suzanne, pe care mi-o prezentase la Oper[, era o brun[delicioas[, sur`z[toare, cu fa\a mic[=i =ireat[de =oricel.

— Cu *ma]tre Jack. Imaginez-vous!* M-am dus ca de obicei azi-diminea\[s-o iau la Bois. F[cusem rost de doi cai *pur-sang.* +i ea plecase. *Concierge*-ul mi-a r`s]n nas. *C’est, en verité, formidable!*

+i]ncepeam s[fiu plictisit de aceast[flec[real[dezagreabil[, c`nd, spre mirarea mea, v[zui]n col\ul ochiului lui o lacrim[.

Fui brusc cuprins de remu=c[ri =i]mi f[cui mustr[ri. M[g[sii injust]n gustul meu pentru forme, c[ci nu puteam descoperi o suferin\[real[numai din pricina expresiei caraghioase. Cu afec\ie i-am cerut s[-=i dest[inuiasc[sup[rarea. A ezitat. Apoi a izbucnit]ntr-o mul\ime de exclam[ri stupide, ca s[se sustrag[ ]ntreb[rii mele. M[mira aceast[discre\ie c`nd ]l crezusem incapabil s[ puie fr`u vreodat[reflexiilor lui imediate. M[g`ndeam c[, ]n definitiv, ]n aventuri proceda cu elegan\[, c[ nu i se =tie nimic precis, cu toate c[ nu era lipsit niciodat[ din grupul de fete, c[ de se m`ndrea]n general cu succese, nu compromitea pe nimeni]n special =i c[,]n cazul Suzannei, lacrima revelatoare fusese spontan[, f[r[voie, negat[sau ascuns[dup[o clip[de reculegere. Necazul meu era mare, =i nu =tiam cum s[-mi]ndrept gre=ala de a-l fi tratat de obicei prea u=urel.

Ca s[-l consolez f[r[s[-l umilesc, i-am povestit c`teva fr`nturi din sup[r[rile mele proprii, cu toate c[-mi displ[ceau m[rturisirile. }i spuneam ce ridicol[mi se p[rea]nchipuirea pe care =i-o fac oamenii despre moarte — un schelet cu o coas[ ]n m`n[ — c`nd eu o vedeam ca pe o fecioar[ ]mplinit[, capabil[s[-mi inspire senzualitate. Apoi]i ar[tam imposibilitatea de a cunoa=te pe oameni =i nesiguran\a pe care ne-o inspir[iubitele noastre, deoarece orice gest de-al lor poate avea dublu]n\eles. El spuse:

— Ai dreptate, =i am =i eu un exemplu. C`nd eram student dam lec\ii de englez[unei domni=oare frumu=ele, *une véritable jeune fille.* Dup[obiceiul meu, profitam de ocazie *pour lui faire la cour.* }n mijlocul lec\iei venea o sluguli\[cu ap[=i dulcea\[pentru mine =i o l[sa]n fa\a mea. Trebuia s[g[sesc eu, mai apoi,]ntre dou[vorbe, prilejul ca s[*avalez* =erbetul. Bine]n\eles, nu]nghi\eam tot ce era]n linguri\[, dup[regulile polite\ii. O dat[dup[ce am plecat,]mi arunc ochii]nt`mpl[tor pe fereastra casei elevei mele, =i ce vad! domni=oara, binecrescut[, de altfel, *et d'une famille honorable*, m`nca restul dulce\ului. +i atunci mi-am pus]ntrebarea de *votre genre*:

— De ce? M[iubea — *et j’etais sûr qu’elle avait de l’affection pour moi* — cu toat[gravitatea mea profesoral[, =i avea gustul s[m[n`nce dup[mine? Sau *tout simplement*]i pl[cea dulce\ul?

M[uitai la el s[v[d dac[nu este un ironic, dar p[rea de bun[-credin\[. }ntr-un picior, cu o \igar[sp`nzurat[de buz[, cu vorbe fran\uze=ti intercalate displ[cut, Coco f[cuse caricatura groteasc[a]ntregii mele sensibilit[\i.

}mi c[zu capul pe um[r. F[r[s[-=i explice bine motivul, Coco pricepu c[m[jignise. Vru s-o dreag[=i f[cu o reflexie profund[pentru capul lui mic =i frizat:

— Eu nu te]n\eleg. Pe de o parte te intereseaz[chestiunile mari, ca moartea =i via\a, iar pe de alt[parte detailezi la infinit o biat[fiin\[uman[, f[r[importan\[. Numai cei care n-au curiozit[\i metafizice g[sesc pe oameni complica\i.

O lini=te, apoi ad[ug[:

— Eu, s[-\i spun drept, nu fac distinc\ii]ntre suflete. }n schimb, sunt foarte priceput la fizic. *Un grain de beauté* pus nepotrivit pe un obraz, fie el gre=it numai cu un milimetru,]mi face insomnie.

N-am putut s[ridic capul, a plecat f[r[s[=tiu c`nd =i cum. L-am v[zut pe strad[ =i a voit, cu un ton care nu tr[da nici un g`nd ascuns, s[-mi explice neap[rat un nou pas de dans. Pe la mine n-a mai venit.

l octombrie. Uneori era dr[gu\[Irina, ca atunci]nainte de plecarea mea, la masa din parcul Carol, cu Niki Mihail]mpreun[. Lacul, negru =i moale, tremura sub vreo lopat[singuratec[, iar]n spate muzica restaurantului, cu lumea colorat[, cu o scen[ridicol[pe care dansau femei ur`te. }n fund, ]n cl[dire, dansuri moderne pe l`ng[care trecusem mai]nainte. C`nd mi-am adus aminte c[ =i Irina are obiceiul s[ danseze... undeva, cu al\ii (eu n-am v[zut-o niciodat[), m-a durut g`ndul. Ca s-o iscodesc, m[pref[ceam c[privesc cu interes.

Apoi, la mas[, cu Niki]naintea noastr[. Niki abia]ntors din str[in[tate, =i noi]l]ntrebam repede de toate, s[rind =i apoi revenind la acela=i subiect. Irina era vioaie,]ntreba mereu, r`dea, se apleca

peste mas[, cu gesturi sprintene din m`ini, cu mi=c[ri repezi din cap: “+i spune, Niki”...

Apoi am plecat, =i prin tot parcul a continuat vorba]nceput[. Irina,]ntre noi doi,]mi str`ngea din c`nd]n c`nd bra\ul, ca s[m[conving[c[,]n plin[veselie, nu m[uitase. Dup[ce am l[sat-o acas[, Niki mi-a zis: “S-a f[cut frumoas[Irina! P[cat c[e ocupat[cu tine! A= fi]n stare s[m[ ]ndr[gostesc.”

Era rareori a=a; de obicei o cuno=team aplecat[, primind toate oc[rile mele, toate teoriile mele, mul\umit[=i nemul\umit[cu aceea=i potolire.

2 octombrie. R[scolind prin geamantan, o carte po=tal[: “Scrie-mi repede ce ai de g`nd s[ faci =i mai ales unde s[-\i scriu”. Acum, c`nd de dou[s[pt[m`ni nu mai primesc nimic =i c`nd m[ ]ntreb dac[nu m-a p[r[sit! A= prefera-o moart[!

3 octombrie. +i iar[=i o zi =i iar[=i aceea=i]ntrebare m[fr[m`nt[: se m[rit[ sau s-a omor`t? Am examinat-o at`t, =i cum nu =tiu de ce e ]n stare. S[ se fi omor`t repede, nemafiind eu acolo ca s-o]mpiedic cu teoriile! Cum va fi fost moart[? Au v[zut-o at`\ia, =i eu s[ n-o fi v[zut! Are genele mici =i probabil c[ ochii nu puteau fi ]nchi=i de tot =i s-o mai fi v[zut vreo d`r[de sticl[neacoperit[. P[rul trebuie s[fi fost \epos pe carnea galben[, iar gura crispat[. Avea din\ii lungi, =i vreun col\ va fi ap[rut peste buza strivit[. Fa\a ve=nic mobil[, calitatea ei principal[, s-o fi ur`\it de imobilitate.

Trebuie s[fi fost foarte ur`t[. N-o pot ]nchipui dec`t culcat[pe o parte, astfel nu pot vedea dec`t jum[tate din fa\[. De]ncerc s[-i schimb pozi\ia]n minte, se turbur[imaginea.

Nu s-a omor`t. F[r[ un motiv nou, puternic, nu se putea. A trecut mult[ vreme de atunci de c`nd era gr[bit[la moarte. Teoriile mele au convins-o pe deplin. Se m[rit[... pentru fericirea mea. +tie c[nu mi-e de folos =i, profit`nd de dep[rtare, c`nd nu pot face nimic, ned`ndu-mi ve=ti pentru mai mult[ siguran\[, se m[rit[. Cu toate c[ sunt ]ncredin\at c[ face un sacrificiu, =i de-a= vrea oric`nd m-ar prefera pe mine, poate c[numai gelozia m[chinuie. Prea de mult[vreme nu se mai g`nde=te

dec`t c[ trec anii =i c[ o fat[ nu trebuie s[ r[m`ie singur[mereu. Mie mi-a spus-o, e drept, pl`ng`nd, dar prea s-a g`ndit de c`te ori prietenele]i dau p[rerea. +i apoi alegea. Nu-i era indiferent cu cine face sacrificiul. Dragostea mea! Am crezut-o mare m[car uneori. Am v[zut-o de at`tea ori repetat[ prin parcuri, pe drumuri, prin camere, =i totu=i am crezut-o mare? Am v[zut-o pe Irina pl`ng`nd, ascult`nd, aprob`ndu-m[, f[c`nd scene nebune, =i apoi]mbl`nzit[, ]ndr[gostit[. +i atunci ]i luam toate faptele =i le analizam. Nu eram mul\umit cu rezultatul analizei mele niciodat[. Nu m[ asculta dec`t de aproape. Puterea mea asupra ei se pierdea la dep[rtare, =i dup[un timp mai]ndelungat.

Izbucnirile ei prea erau pe nea=teptate ca s[aib[o baz[solid[, micile petreceri =i cuno=tin\ele ei cu care se sim\ea bine m[umileau. Dansuri, spirite ieftine, pu\in intelect, uneori conversa\ii interminabile =i multe sl[biciuni, care m[f[ceau s[m[ ]ndoiesc de tr[inicia dragostei. Dar deprins cu via\a familiei mele burgheze, nu tr[geam concluzii prea rele. Cu toate c[, gelos din fire, cu g`nd iute spre toate supozi\iile, ve=nic b[nuitor, sunt at`t de burghez c[a= putea fi u=or]n=elat. Sunt credul, indiferent de scenele ghimpoase pe care le fac.

Trebuie pu\in talent spre a fi min\it! Toat[lumea de pild[, protesta]mpotriva vie\ii mult prea vioaie pe care o ducea Irina fa\[de to\i. Toat[lumea se g`ndea la r[u, numai eu, cu toate c[ve=nic cercet[tor, nu credeam nimic. +i am presupus dragostea ei mare!

De fapt, m[doare mai pu\in supozi\ia dragostei ei netrainice dec`t gelozia c[ va apar\ine altuia. C[ va fi ]mbr[\i=at[ pe gur[, pe tot corpul gol, c[ va fi a lui, c[ ea, dup[ c`teva s[pt[m`ni (poate mai pu\in) de primire servil[ a m`ng`ierilor — obligat[ fa\[ de amintirea de alt[dat[ — dup[ c`teva lacrimi de remu=care, sim\ind c[totu=i faptul brutal produce asupra sim\urilor ei, acum]nv[\ate, aceea=i voluptate, va l[sa slobod[firea ei, se va]ncol[t[ci, va tremura, va geme, va obosi.

A=a demult a= vrea s[fi murit!...

4 octombrie. Prost amant am fost, f[r[ ]ndoial[!

Nu eram niciodat[mul\umit de nimic, spuneam toate g`ndurile rele f[r[cru\are, =i chiar]mi pl[cea uneori s[chinuiesc f[r[motiv.

Voiam lacrimi din senin atunci c`nd m[ durea c[ nu mai pl`nsese de mult. +i umilin\e la tot pasul. M[ro=eam c`nd, cu d`nsa,]nt`lneam pe cineva str[in, pierdeam sau dam altora cadourile ei mici (m[rturisindu-i apoi cu regret), o vorbeam de r[u sau, =i mai grozav, l[sam s[ se vorbeasc[ de r[u, iar eu sur`deam.

Unul a f[cut-o]ntr-o zi “moac[“ =i eu am f[cut haz. De altfel, ca s-o chinuiesc, eram uneori brutal cum nu e]n firea mea, c[utam cuvinte grosolane care alunecau anevoie pe limb[, r`deam sarcastic la vreo afirma\ie de a ei, o priveam ]ndelung cu dispre\ pentru f[ptura ei mic[, ceea ce o f[cea s[ se ]ng[lbeneasc[. Tot timpul, de la ]nceput, m-a chinuit dragostea ei ar[tat[ f[\is, lacrimile =i desper[rile, fr[m`nt[rile care]mi]mpiedecau munca. Apoi, tot timpul de mai t`rziu, m-a durut c[ nu pl`nge destul, c[nu se mai arat[complect nenorocit[, c[nu se mai aga\[dureros de mine. +i acum m[tem ca lipsa mea s[n-o fi dezobicinuit de puterea mea asupra ei =i s[nu se fi convins c[nu se mai poate continua a=a, s[nu fi luat vreo hot[r`re =i, profit`nd de dep[rtare, s[aib[curajul ac\iunii. Mintea mea nu se g`nde=te dec`t la r[zbunarea teribil[de la urm[, dec`t la vorba care ar putea fi definitiv[. Ca un actor care se g`nde=te]n fa\a oglinzii la toate posibilit[\ile de a interpreta o scen[puternic[, a=a]mi str`mb g`ndul dup[o form[unic[de pedeaps[. Ne=tiind]ntru c`t va avea efectul dorit r[utatea mea, imagina\ia mi se zbate ]n van. Cu vaga inten\ie de a o face s[ se re]ntoarc[, ]mi schimonosesc figura ca s[-i ar[t c`t sunt de nenorocit.

Sau ar[t`ndu-m[ indiferent va durea-o mai mult? Dar sentimentul acesta este prea fin ca s[-l simt[ cu t[ria cu care vreau. +i apoi, chinul meu are nevoie de o desc[rcare fizic[. Indiferen\a presupune, dimpotriv[, un z`mbet patern fa\[de ea =i fa\[de acela care o str`nge]n fiecare noapte]n bra\e, =i chiar o aprobare tacit[. A= fi]n stare?

5 octombrie. }i doresc moartea, a=a am zis. Dac[vorba e sincer[, sunt un monstru, cu at`t mai mult c`nd faptele ei nu o merit[. Irina a fost]ntotdeauna bun[cu mine, m-a suferit, s-a umilit, mi-a =tiut toate sl[biciunile, =i acum orice ar face =i oric`t de m`niat a= fi contra ei,]n afar[de a se aranja personal, se sacrific[pu\in =i pentru

mine. Se sacrific[poate, =i]n orice caz o doare pasul pe care-l face. De altfel, nici durerea mea nu e at`t de grozav[ ca s[ cer o r[zbunare a=a de cumplit[. N-am f[cut nici un gest niciodat[ pentru a o lega sigur de mine =i nu-l fac nici acum. A= putea s[-i scriu =i s[-i f[g[duiesc c-o iau eu, s[-i spun sorei mele Vana s[ se duc[ la d`nsa, sau s[iau primul tren =i s[m[ ]ntorc.

Nu voi face nimic din toate acestea. Chiar daca fa\[de mine, recunosc`ndu-mi suferin\a, m[ umilesc, nu vreau s[ m[ umilesc fa\[ de al\ii! Scena din copil[rie c`nd pl`ngeam =i ceream iertare unei fete care voia s[ m[ p[r[seasc[, s[turat[ de r[ut[\ile mele, nu vreau s[ se mai repete. N-a= fi ]n stare s-o omor. Sunt la= =i mi-e fric[ pentru mine sau mi-e fric[ de s`ngele care-l voi vedea curg`nd.

De altminteri, chiar de se va]ntoarce la mine sau se va dovedi c[la mijloc n-a fost dec`t o nel[murire, bucuria =i potolirea sufletului meu]ncordat nu m[vor]ndemna s[fac pasul pe care-l a=teapt[mereu. Voi continua via\a de la]nceput, f[r[nici o convingere]n viitor, nemul\umit de prezent, sup[rat c[voi renun\a din pricina ei la multe succese, ro=ind de prima glum[sau ocar[a altuia asupra leg[turii noastre. Totu=i, sunt incapabil s[-mi dau seama de durerea pe care o voi avea afl`nd vreo veste rea. N-am presentimentul gradului de sup[rare. }n aceea=i zi, la diferite momente, mi se pare c[ m-ar durea ]n diferite feluri, sau uneori c[ nu m-ar durea deloc. Mai ales, aci, de departe. De aproape, putin\a de a m[ duce s-o v[d desfigurat[, ]nsp[im`nt`ndu-m[ de m`na galben[(m`na mai ales m-ar ]nsp[im`nta), v[z`nd pe al\ii \ip`nd, sau m[car v[z`nd morm`ntul proasp[t, aduc[tor de amintiri,]nainte de a m[fi deprins cu ideea mor\ii — a=]ncepe =i eu poate s[\ip, s[pl`ng, s[m[cred f[r[de consolare. Nu trebuie s[m[ponegresc, nu =tiu ce voi face de voi afla-o moart[...

Pentru c[ ]mi ar[t necazul cu mai pu\in zgomot, m[cred mai pu\in ridicol, iar m`ndria mea, printr-o sum[ de complezen\e, se crede mai pu\in atins[. Azi-diminea\[ m-am surprins trime\`nd Vanei o scrisoare, spun`nd c[poate m[voi]ntoarce la Bucure=ti. Aceasta e desigur o

trecere p`n[la o nou[scrisoare: m[voi]ntoarce imediat! }ntr-adev[r, ce rost ar avea]ntoarcerea mea? De sunt consecvent cu mine, moartea ei ar face prezen\a mea inutil[, iar m[riti=ul, ne]ndeplinit]nc[, n-ar putea s[schimbe nimic, deoarece nu vreau s[opresc prin lacrimi =i zgomot ceea ce-mi fuge. S[m[umilesc fa\[de cineva de care, la glumele altora, am ro=it de at`tea ori. +i totu=i, de judec limpede, scrisoarea mea nu are dec`t un singur rost: prilejul de a o vedea, de a m[ar[ta nenorocit, de a blestema sau de a-i face repro=uri cu glas molatec =i impresionant, de a o sili s[se]ntoarc[plin[de remu=c[ri, de a o sim\i dezn[d[jduit[, de a o chema f[r[s[m[simt umilit, chiar de nu voi =ti s[limpezesc dac[durerea ei sub ploaia vorbelor mele e tot a=a de mare ca =i aceea pe care o simte]n lipsa mea, =i c`nd se crede datoare s[ fac[ un gest tragic. De nu voi primi nici un r[spuns la noile mele impreca\ii, m[ voi ]ntoarce, pretext`nd acas[, ca s[nu fiu ridicol, c[sunt bolnav,]n definitiv, cu toat[fruntea mea]ncruntat[, cu to\i mu=chii mei celebri, care m[fac s[m[pot lupta cu u=urin\[cu trei oameni deodat[, sunt la=, mic, nesigur de ce fac =i de ce simt, =i mai ales nec[jit.

}n ziua de toamn[, barca unde-mi scriu aceste note chinuite plute=te lin pe Sena, v`ntul abia bate, soarele se arunc[furios]n ap[— o ultim[bucurie]nainte de a]ncepe ploile =i frigul...

Suresnes,]n p[dure. Dar poate — cine =tie? — se va fi omor`t. Cu toate c[ n-o cred ]n stare, cum o credeam ]n stare odinioar[ (reflexie dureroas[, c[ci e dureros s[ =tii c[ dintre at`tea posibilit[\i care pricinuiesc lipsa ve=tilor aceasta e cea mai pu\in sigur[), totu=i se va fi omor`t. Lucru ]ngrozitor. S[ facem at`tea planuri, s[ne chinuim, s[muncim]mpreun[, at`tea amintiri de la v`rsta noastr[cea mai frumoas[, =i totul s[se termine, totul s[fie inutil. +i atunci m[ ]nfior: orice mai bine, orice se poate reface, chiar =i g`ndul c[a fost a altuia se poate consola,]ns[asta nu...

}n jurul meu copacii se]ntind aranja\i cu art[, cu locuri goale, socotite m[surat, printre ei, melancolici, f[cu\i s[m[doar[=i mai

mult. Dar poate,]n camer[, pe o zi ploioas[, a=]nnebuni, sau mai bine a= lua trenul]ndat[ ]napoi.

De i-a= =ti adresa sigur[, i-a= telegrafia s[nu fac[nimic r[u, c[ci o iau eu... +i poate c[mi-a= \ine cuv`ntul...

...}n barc[,]n noapte, =i acum, la Comedia Francez[,]naintea spectacolului *A quoi rêvent les jeunes fille*s?

Ce-a f[cut oare? Sunt sigur c[ ]n urma r`ndurilor mele a luat o hot[r`re, dar care? S[scriu faptele ca s[m[l[muresc mai bine. }n mijlocul scrisorilor ei toate bune, pline de planuri, o alta cam neexplicit[: *“Familia =i-a pus un g`nd ridicol cu mine”*. Am ]n\eles o proiec\ie de mariaj cu o partid[ acceptabil[. Atunci, enervat, i-am trimis o scrisoare mic[ =i rea, ]n care ]i repro=am c[ m[ ofenseaz[, c[ d[ vecinice ocaziii la astfel de ]nt`mpl[ri, c[de n-are pesemne un alt scop, eu]mi dam consim\[m`ntul. Dup[ o zi, o nou[ scrisoare de la ea (]nainte de a fi primit r[ut[\ile) ]n care-mi vorbe=te iar[=i amical de noi planuri ]mpreun[. Apoi nimic de 20 de zile. A luat, se vede, o hot[r`re,]n urma r`ndurilor mele. Care? Asta e ]ntrebarea ce m[ fr[m`nt[. Prima ei]nf[\i=are este de a nu-mi mai scrie nimic.

Procedeu crud =i nedrept. E nedrept fa\[de prietenia noastr[veche, de faptele noastre laolalt[, de imposibilitatea de a]ntoarce]n minte ultimii cinci ani f[r[s[ne]nt`lnim, la orice moment, unul l`ng[altul. +i noi]ntreb[ri m[iscodesc. Dup[ce-mi spune de *“planurile ridicole ale familiei*”, adaug[: “A= vrea s[viu la tine imediat ca s[m[sf[tuiesc, =i a= face nebunia asta, chiar de n-a= avea dec`t bani de ducere p`n[acolo, departe”. Deci e un proiect. Un proiect care m[intereseaz[. Are nevoie de sfatul meu, =i eu, netrebnicul, i l-am dat. “}\i dau consim\[m`ntul!”

Totu=i, ce o fi f[c`nd acum?

Spectacolul]ncepe; dup[un act.

Teribil, s[ai asupra unei femei toat[puterea, s[faci ce vrei cu ea, s[o sile=ti s[fac[orice \i-ar trece prin cap, s-o faci nenorocit[sau fericit[aproape]n aceea=i clip[=i apoi s[nu mai po\i nimic. Din cauza dep[rt[rii, s[te sim\i neputincios de a schimba c`t de pu\in mersul

evenimentului. +i impresia c[orice sfor\are e van[. Cu ajutorul a\ei am mi=cat paia\a cum am vrut,]n dan\urile cele mai capricioase, =i acum, a\a rup`ndu-se, paia\a r[m`ne nemi=cat[, oric`t m-a= str`mba, oric`t a= ]ntoarce ]n m`n[firul rupt sau oric`t[art[a= pune.

6 octombrie. Nu =tiu, poate neputin\a de a m[considera un altul]n]mprejur[ri =i mai rele, sau poate c[de mult[vreme n-am avut prilejul unei suferin\e a=a de lungi, dar m[simt foarte epuizat. }n unele clipe sunt hot[r`t s[ plec imediat s[ v[d ce s-a ]nt`mplat acolo.

+tiu c[n-o s[mai m[pot re]ntoarce, c[o s[renun\ la planuri la care m[g`ndeam de at`ta vreme, c[hot[r`rea asta e inutil[ sau prea t`rzie, c[acolo,]n fa\a faptelor]mplinite, durerea ar fi]nc[=i mai mare =i, mai ales, a= fi nevoit s-o port ridicol]n fa\a tuturor. Dar nu mai pot. De mai continu[starea asta, simt c[nu voi mai fi st[p`n pe mine, oricare ar fi regretul de mai t`rziu. De fapt, situa\ia e foarte clar[. E moart[— =i atunci n-am ce c[uta acolo; e m[ritat[sau se m[rit[— =i atunci sau e prea t`rziu, sau sunt ridicol de desfac ceva, =i, ]n ]ncercarea de a desface, m`ndria r[nit[m-ar nenoroci =i mai mult; sau totul a fost o glum[— =i trebuie s[am r[bdare. +i totu=i, c`nd v[d ]n fiecare diminea\[ cutia de scrisori goal[, dup[ ce o noapte ]ntreag[ m-am zbuciumat a=tept`nd; dup[ce, cobor`nd scara, m[ ]nchin lui Dumnezeu, la care nu m-am g`ndit niciodat[, cer`ndu-i o veste — nu mai sunt st[p`n pe mine. De altminteri, nu mai primesc nimic de la nimeni, au complotat cu to\ii]mpotriva mea. Sentimentul care m[chinuie, oricare mi-ar fi judecata: teama de a fi a altuia printr-o hot[r`re]n care intr[nu numai un sacrificiu, dar =i grija de a-=i aranja o via\[nesigur[=i mai ales, fa\[de mine, cumplit[uitare.

Voi povesti o scen[dintre noi caracteristic[=i din care s-ar putea vedea c[multiplele interpret[ri ce dau t[cerii ei actuale nu sunt numai jocuri ale unei imagina\ii bolnave. Se mutase]n or[=elul de provincie, deci era]n ultima epoc[a leg[turii noastre, pe timpul c`nd, din pricina distan\ei =i a vie\ii noi pe care o ducea, i se mai potolise dragostea, chiar dac[ uneori declara\iile ei izbucneau tot a=a de pasionat. A venit la Bucure=ti anume s[ m[ ]nt`lneasc[, =i cum familia mea toat[ple-

case la \ar[, am chemat-o la mine acas[. Eram curios s-o v[d]ntre obiectele mele familiare printre care tr[iam, la care \ineam, de care]i vorbisem adeseori =i prevedeam cu emo\ie propria ei emo\ie, dar m-am]n=elat (=i dureroas[a fost pentru mine constatarea!). Preocupat[de inten\ii str[ine, abia observ[cum o a=teptaser[florile din glastr[, c[r\ile, pl[cile de patefon cu muzic[aleas[, portretele =i focul voios din sob[. Accept[ ]mbr[\i=area mea, str[in[, rece, ca pe o obliga\ie, =i nu pricepeam]n ce fel s-o refac, a=a cum era de obicei, =i cum m[p[r[sise cu o s[pt[m`n[ ]nainte.

Preg[tisem cu mult[art[tartine =i pr[jituri, le alesesem numai pe cele care =tiam c-o s[-i plac[sau]i vor face mai mare efect, samovarul sclipitor nu a=tepta dec`t s[-i pun j[ratic, iar ea st[tea cu bra\ele moi, cu paltonul pe d`nsa, ca gata de plecare, cu privirea absent[. Am]ncercat s[fiu tandru, apoi m-am pornit pe o bucurie factice, cu spirite de diferite calibre,]n=irate unele dup[altele ca m[rgelele, cu gesturi brusce =i probabil caraghioase, =i zgomotul meu accentua =i mai mult lini=tea ei. Hot[r`t, atmosfera dintre noi con\inea ceva impur, pe care nu-l puteam descoperi, f[c`nd zadarnice =i ridicole truda mea de atunci =i toate preparativele dinainte. Am mai pus c`teva lemne ]n soba de fier, am a=ezat c[rbuni ]n samovar, monolog`nd prin camer[=i pref[c`ndu-m[ c[ nu observ r[ceala ei; m-a l[sat s[ m[ ostenesc jum[tate de or[ =i, c`nd i-am servit paharul cu ceai, a f[cut un gest vag: “Nu beau, nu mi-e foame, mul\umesc”.

Am pornit o rug[minte impetuoas[,]n care puneam ultima mea speran\[de a-i destinde indiferen\a =i,]n fa\a t`nguirilor mele, a ad[ugat: “Dac[ vrei tu”, pe un ton lipsit de orice c[ldur[, =i acceptarea nu putea s[-mi produc[ nici o mul\umire. A muiat ]n ap[ un pesmete, l-a mu=cat la un cap[t, apoi l-a pus al[turi, a sorbit c`teva pic[turi, =i iar[=i a r[mas nemi=cat[. Am c[utat s-o]nc[lzesc, s-o]mbr[\i=ez cu putere, s[-i s[rut m`inile, ochii, obrazul =i gura, m-a l[sat o bucat[, apoi s-a degajat u=urel =i a spus:

— Stai, Sandu, lini=tit =i ascult[-m[. Am s[-\i vorbesc.

Aveam s[cap[t,]n sf`r=it, explica\ia purt[rii ei =i-mi dam seama c[acea explica\ie nu poate s[-mi produc[nici o bucurie. Mi-a pus

]ntrebarea care, prin fermitate =i prin neobicinuin\[c[venea din partea ei, a despicat aerul =i a izbit]n ureche ca un ciocan.

— Ce ai de g`nd s[faci cu mine?

}ncercai o parantez[care ar fi diminuat]n\elesul vorbelor rostite, ar fi lungit conversa\ia =i ar fi creat atmosfera neprecis[ce nu i-ar fi explicat nimic, ar fi obosit-o =i ar fi f[cut-o s[redevin[a=a cum o =tiam. “C`nd?” R[spunsul sosi tot a=a de d`rz: “De-acum]nainte”.

Reluai teoriile vechi: “Vom fi cei mai buni prieteni, ne vom vedea c`t mai mult, m`ndri de]mbog[\irile spirituale care vor spori zilnic, dispre\uind regulele moralei obicinuite”... “+i e potrivit pentru mine asta?”

}ntr-adev[r, era potrivit pentru ea asta? Ce s[-i r[spund? O femeie, totdeauna fluid[ ]n judec[\ile ei,]=i are precise ideile pentru aranjarea vie\ii (redus[la o singur[form[: mariajul).

Dup[o mic[t[cere: “De ce nu m[iei tu?” N-o luam pentru c[nu puteam renun\a definitiv la toate planurile mele copil[re=ti, pentru c[o g[seam prea ne]nsemnat[pentru mine, =i,]n acela=i timp, n-o p[r[seam c[ci mi-era mil[de d`nsa =i groaz[ de singur[tatea mea. Cerc vi\ios ]n care nici o hot[r`re nu =tiam s[iau, =i timpul curgea. Puteam s[-i spun asta? S[-i]n=ir iar[=i ca de obicei: “Nu sunt ca to\i oamenii, ca s[accept obliga\ii”? La o]ntrebare r[spicat[, frazele acestea, broderie literar[, ar fi sunat prea fals, =i deci am preferat s[p[strez t[cere, aplec`nd capul pu\in]n jos. Tot ea a f[cut diversiunea: “+tii c[m-a cerut un locotenent!...”

De data aceasta c[p[tasem posibilitatea s[r[spund, cu toate c[suferin\a pe care mi-o pricinui vorba ei m[ ]mpiedica s[mai dau vreo importan\[faptului c[ ]ntreb[rile erau, cel pu\in pentru moment,]nl[turate. Am mers pe singurul drum ce-mi sta la dispozi\ie: sarcasmul.

— Tu cu un locotenent! Pentru asta m-am c[znit s[te]nv[\, s[te fac nepre\uit[printre camaradele tale, s[po\i descifra ideile cele mai subtile?! Nu \i-ar fi mil[de tine]ns[\i? Un locotenent, care ar spune]n loc de Racine, Racin!

(Aluzie la o]nt`mplare anterioar[ de care r`seser[m cu chef am`ndoi.)

— Ce are a face! Nu va exista! Are bani, rude la Floren\a, unde merge]n fiecare an, acolo m[voi educa pe cont propriu!

Deci avea r[spuns la toate exclam[rile mele, planul fusese bine cugetat. Ca =i cum ar fi vrut s[-mi arate c[o hot[r`re posibil[n-ar fi fost rezultatul unei u=urin\e,]mi reaminti:

— +tii bine c[am fost deseori decis[s[mor =i c[m-ai]mpiedicat. Ar fi fost =i acela un mijloc. Acum nu mi-a mai r[mas dec`t aceasta.

— +i cu cine?

— Cu X.

— Imbecilul acela?!

— Dar e a=a de bun!

R[spunsurile veneau formidabile, grave sau u=uratice, a=a de caracteristice pentru ea, c[lupta era zadarnic[. Lup\i at`ta timp c`t e=ti cu inamicul pe acela=i plan, dar nu c`nd te afli pe planuri paralele. }nvins, nu mi-am mai ascuns deprimarea; ]ncercai mai bine s[ mi-o exploatez, s-o ]nduio=ez =i s-o fac s[ renun\e la g`ndurile str[ine. Prev[zuse, =i pentru a nu face vreo impruden\[, =i-a reluat mutismul =i fa\a imobil[. V[z`nd c[ nu eram ]n stare s[ ]nc[lzesc spa\iul mic dintre noi, m-am alipit de d`nsa, am]ncercat s-o m`ng`i]nt`i numai pe obraz, apoi m`na, ca din]nt`mplare, p[trundea tot mai ad`nc sub bluz[. Mi-a sim\it imediat inten\iile (cu toate c[era a=a de obi=nuit[cu]mbr[\i=[rile mele, c[ar fi putut s[nu observe]ndat[) =i a]ncercat s[se desfac[. Atunci am riscat ultimul mijloc, ne\in`nd seama de repulsia pe care o aveam pentru orice fel de brutalitate. I-am smucit hainele, i-am zv`rlit ghetele =i ciorapii,]n timp ce ea se]nver=una zadarnic s[se apere, zb[t`ndu-se, ]ncerc`nd s[bat[=i s[mu=te, arunc`nd cuvintele cele mai dureroase pe care nu voiam s[le aud:

— Te ur[sc, brut[! M-auzi? Te ur[sc!

Am aruncat-o despuiat[sub plapum[. C`nd m-am apropiat apoi, am g[sit-o f[r[ mi=care, rece, f[r[ opunere, dar =i f[r[ s[ se ofere ca alt[dat[, indiferent[ de ce se va ]nt`mpla cu d`nsa. Pricep`nd c[ ]mpotrivirea ei nu putea s[-i fie de folos, =i deci era inutil s-o mai continue,]ntrebuin\a un alt procedeu, care astfel avea s[m[cople=easc[

mai sigur. Dar contase prea pu\in pe nevoi =i pe s`nge: ]nt`i doar c`teva vagi tres[riri, apoi respira\ia tot mai ap[sat[ =i mai inegal[, =i la urm[ zbuciumul complect. Ne-am reg[sit ab[tu\i, st`njeni\i unul fa\[de altul. Am spus ca s[ ]ncep]ntr-un fel:

— S-a f[cut frig]n odaie!

M-am dus s[mai pun lemne pe foc, apoi am re]nc[lzit apa de ceai =i am reumplut paharul cu un cap[t de pesmete r[mas]n[untru, care,]nmuindu-se, murd[rea aspectul apei. I-am oferit din nou s[bea =i m-a refuzat iar[=i. C`nd m-am apropiat, m-a]ntrebat cu aceea=i voce aspr[de mai]nainte:

— De ce s[nu iau pe locotenentul X?

A=a a trecut toat[noaptea ceea grozav[: cu succesive r[ciri =i, dup[c`teva lemne,]nc[lziri ale camerii, cu ceaiul de culoare murdar[mereu repetat, cu]mbr[\i=[rile noastre fierbin\i, =i apoi cu]ntreb[rile reci =i]nchizitoriale.

Diminea\a]i pleca trenul de cu vreme. S-a]mbr[cat]n grab[=i am fugit, ca s[nu]nt`rziem, p`n[la gar[, prin troiene, amuz`ndu-ne f[r[ s[ vrem de echilibrul pe care trebuia s[-l \inem pe ghea\[, m`n[ ]n m`n[, dezmor\i\i de goan[ =i de v`ntul s[n[tos ce ne plesnea peste fa\[=i ne]nro=ea pielea.

Din ce]n ce ne-a revenit dispozi\ia de alt[dat[=i r`sul f[r[ constr`ngere; s-au]ndep[rtat g`ndurile nelini=titoare, iar la treapta trenului ne-am luat r[mas bun, ca =i cum nimic nu s-ar fi ]nt`mplat (doar f[r[melancolia desp[r\irilor). Chiar]n momentul plec[rii, Irina mi-a zis:

— S[nu crezi nimic din tot ce \i-am spus ast[noapte. Totul n-a fost dec`t o stratagem[ca s[te fac s[m[iei tu!

}nvinsesem, sau dezastrul meu era,]n momentul acela, definitiv hot[r`t?

Mi-am sim\it corpul =i mi-am zis apoi: sunt]ntreg, s[n[tos, =i orice s-ar fi]nt`mplat cu ceilal\i, eu n-am p[\it nimic, =i orice tragedie a= avea, m[pot reface]nc[.

Slab[consolare =i scurt[...

}n durerea mea, mi se pare c[acum, pentru prima oar[, s-a]nt`mplat ceva real]n via\a mea. Tot ce a fost timp de cinci ani — lacrimi, scene, veselie, conversa\ii interminabile — erau numai la suprafa\[, f[r[nici o profunzime]n suflet.

7 octombrie. Azi m-am fr[m`ntat mai pu\in. Am avut t[ria — =i nu m[ socoteam ]n stare de aceast[ t[rie — s[ nu m[ mai g`ndesc. Sau mai bine, s[nu mai]ntorc]n toate felurile frazele ei =i toate posibilit[\ile. C[ci g`ndurile, printre r`ndurile c[r\ilor, printre replicile teatrului, se]ndreptau numai acolo. Am]nceput poate s[m[obi=nuiesc sau m[fortific[siguran\a c[s[pt[m`na viitoare, de nu voi mai primi nici o explica\ie, m[ voi ]ntoarce. Din c`nd]n c`nd, vag]mi dau seama ce frumos e Parisul]n zilele de toamn[calde =i moi.

Ca s[treac[timpul, merg la toate spectacolele =i m[g`ndesc cu groaz[ la ziua de m`ine, c`nd n-o s[ fie nici un matineu. Orice ar fi, e vinovat[. Orice ar crede despre mine, nu e frumos s[ plece, dup[ ani de zile ]mpreun[, f[r[ s[-mi spuie un cuv`nt. Nu e frumos s[ia o hot[r`re, oric`t de generoas[ar fi, f[r[s[mi-o trimit[=i mie. Altminteri, gestul ei ar sem[na — exterior — cu al oric[rei femei care, p[r[sindu-=i amantul, fuge cu altul. Oric`t de mult ar fi durut-o scrisoarea mea, nu trebuia s[se r[zbune, chiar dac[nu credea c[a= putea suferi prea mult. F[r[ ]ndoial[, a f[cut multe sacrificii pentru mine timp de cinci ani. A f[cut toate nebuniile, =i f[r[nici o siguran\[c[va fi r[spl[tit[la urm[. Poate c[a =i profitat de pe urma prieteniei mele. A]nv[\at, a v[zut, a auzit. Chiar de nu va fi sim\ind valoarea acestor lucruri, n-ar trebui s[le uite. Serviciile reciproce nu se compenseaz[=i deci nu pot fi =terse perfect f[r[ca s[mai r[m`n[ cineva dator. Orice s-ar fi ]nt`mplat, r[m`n cinci ani de amintiri comune care nu trebuie s[ aib[ un sf`r=it a=a de brutal sau a=a de indiferent. Oricare ar fi scuza Irinei, procedeul este r[u. Prin b[nuieli pe care mi le produce,]ncrederea se va]nl[tura pentru totdeauna din con=tiin\a mea. Personalitatea ei e simpl[=i nu merit[poate at`tea]ntreb[ri. A fost]ndr[gostit[de mine, nu a=a de teribil]ns[ca s[nu se amuze cu al\ii]n lipsa mea, s[nu flec[reasc[, s[nu fac[planuri]n care nu aveam rol, s[-mi asculte

pove\ele, s[nu se g`ndeasc[ c[ nu va putea r[m`ne fat[b[tr`n[, cu frica vecinic[ de a o p[r[si. Desigur, desp[r\irea de un om pe care te-ai obicinuit s[-l iube=ti e grea, dar profit`nd de lipsa lui, de un timp mai lung c`nd n-ai mai fost mereu cu el =i de pu\in[ sfor\are, c`nd e =i]n binele lui... Mijloacele nu mai import[.

Discut mijloacele c`nd pe mine m[doare faptul]n sine!

8 octombrie. Asear[pu\in vin m-a f[cut mai rezonabil. Mi-am zis cu toat[convingerea: at`ta pagub[! E cea mai bun[ ocazie s[ scap de ea, a=a cum a= fi vrut deseori. Ea mi-ar face numai ]ncurc[turi: renun\[ri, clevetiri de ale publicului, greutatea de a mai continua sau de a m[ ascunde. +i chiar uneori plictiseal[. At`ta pagub[! N-are nici bani, nici frumuse\e, inteligen\a ei este a=a de pu\in personal[c[se mul\ume=te numai s[-mi repete observa\iunile mele. E deseori comun[=i g[se=te pl[cerea]ntre cei comuni. Ne]ntreag[la minte, uit[, se]ncurc[, gre=este, nu pricepe, cu toate c[aprob[, n-are intui\ii...

+i ast[zi m[g`ndesc iar la ziua plec[rii, la un r[spuns, la o veste, m[ g`ndesc ce s[fac ca s[nu m[mai g`ndesc.

Ca s[am impresia c[nimic nu s-a]nt`mplat, s[chibzuiesc ce dar]i voi duce la]ntoarcere...

}n metropolitan o fat[dr[gu\[se uita la mine. Mi-am zis: iat[sc[parea! S[am numai curajul s[ ]ncep vorba. Mi-ar r[spunde. Ocup`ndu-m[ cu d`nsa, voi uita pe cealalt[. Nu voi mai fi a=a de singur =i g`ndul ]nt`lnirilor va face s[-mi treac[timpul.

F[r[curaj, n-am]nceput vorba. Fata a deschis o carte, iar eu am l[sat-o s[plece mai departe. N-am avut]ndr[zneala... =i apoi la ce bun?... Imediat ce voi izbuti, ce rost voi mai avea? Am nevoie de dragoste adev[rat[, =i asta nu vine dec`t ]ncet la ocazii mari, =i nu la ochiade fugare. Ce ]i voi spune ei c`nd Irinei]i f[cusem educa\ia intelectual[timp de cinci ani? Ce]ncredere aveam ca s[ ]ncep munca mea de la]nceput, c`nd Irina, dup[ at`tea lacrimi =i at`tea sacrificii, dup[ at`ta timp mai cu seam[, a =tiut s[profite de primul moment de libertate dup[c`teva luni de desp[r\ire?

Zi mai calm[. Am ajuns uneori s[-mi zic: ce pu\in am suferit! Credeam c[o s[fie mai grav! A=a de pu\in am \inut la ea? +i mai cu seam[: sunt]n stare s[\iu la cineva? Totu=i, mereu mintea mea face o imagine: Irina, l`ng[ un om str[in, care, cum nu-l cunosc, ia forme diferite. Irina d`nd explica\ii asupra nun\ii, preg[tindu-se,]ncerc`nd rochii, f[c`nd mici escapade]n doi, sau mai mul\i, =i ei doi la o parte. El vorbindu-i, f[c`nd socoteli, =i ea ascult`ndu-l. Pe urm[, ziua nun\ii, felicit[ri, lumin[, =i Irina repezit[prin od[i, privind, vorbind, =i]ncordat[l[untric. C[ci, oricum, nu va putea s[nu se g`ndeasc[ =i la mine. Apoi seara, r[ma=i singuri, el iste\, ea pu\in nenorocit[ =i f[r[ mi=care, el care o prinde ]n bra\e, o str`nge din ce]n ce mai mult,]i spune c-o iart[de tot trecutul pe care-l b[nuie=te. Ea rezist[u=or. Apoi se culc[ ]ncet, f[r[zgomot,]n]ntuneric, sco\`nd lucrurile pe ]ndelete, iar el ]=i repet[ rug[mintea, =i ]ntr-o sear[, ]n sf`r=it, ea va pl`nge, iar el o va str`nge mereu. +i cu o mi=care repede]=i va strecura m`na sub c[ma=a ei. F[r[gest, ea va primi dorin\a lui, apoi se va deprinde...

11 octombrie. Brusc, rana mi s-a redeschis. I-am scris iar o scrisoare,]n care fac toate concesiile. Nu mai am rost, nu cunosc pe nimeni ca s[-mi treac[timpul. Acum, pe o banc[ ]n Bois, a=tept s[treac[ziua. De c`nd m[ =tiu am ]ncercat s[ citesc ]n mine. Mi-am analizat durerile ]n mijlocul lor, =i acum, cu toate acestea, m[ aflu ]n fa\a mea ca ]n fa\a unui str[in. Nu =tiu cum sunt =i nu =tiu c`t e de mare suferin\a mea. Cred uneori c[n-o simt =i apoi m[cuprinde tot a=a de tare. G`ndul la ea m[ obsedeaz[. Aceasta-i dragostea? Mai mult dec`t toate m[simt gelos. A=a e dragostea? Sau gelozia este posibil[singur[, f[r[dragoste?

De at`tea ori m-am g`ndit s-o termin cu ea, =i acum i-am scris s[vie neap[rat, c[fac tot ce va spune. +i dragostea ei? A pl`ns =i a vrut s[ se omoare. }n orice caz, a fost convins[ c[ vrea s[ se omoare. De a= fi l[sat-o, ar fi avut curajul ultim ]n fa\a armei grozave? A f[cut sacrificii, dar acum a plecat, cu toate c[ nu eram acum mai r[u dec`t atunci. M-a l[sat cu riscul de a m[nenoroci, f[r[o vorb[de p[rere de r[u. Este o dovad[de curaj din partea ei sau un pretext de a termina f[r[zbucium?

Cinci ani am examinat-o. Credeam c[-i cunosc toate resorturile suflete=ti, =i acum, dup[c`teva s[pt[m`ni de desp[r\ire, m[ ]ntreb de nu m-am]n=elat cu des[v`r=ire. Trist[ e experien\a pe care o fac. Am crezut c[ deoarece ]mi dau seama de toate gesturile =i maniile unui personagiu, de tot ce are exterior, ]l cunosc perfect; c[ deoarece pl`nge disperat, spun`nd vorbe tragice =i jur[minte, adev[rul din ad`ncuri este acela=i. +i acum v[d c[natura uman[e mai complicat[. For\a, oric`t de sincer[, nu garanteaz[ =i durata sentimentelor. Nu putem fi siguri de ce e ]n[untrul nostru. Cunosc o doamn[ care, la moartea b[rbatului ei, a ]ncercat de mai multe ori s[ se omoare. }mpiedicat[ mereu, la urm[ s-a rem[ritat. Acum r`de =i are copii mari. Ce suflet va fi av`nd, sau care e evolu\ia lui, pe care n-o pricep eu =i n-o fi pricep`nd-o nici ea? Ce =tim noi de vom muri, cine are s[ne pl`ng[ =i c`t o s[fim pl`n=i? Sufletul omului... }n fa\a lui, aproape de noi, mic de]ncape]ntr-un corp =ubred, st[m ca]n fa\a infinitului.

C`nd vezi o mul\ime — ca acum, de =colari care se joac[ ]ntr-un lumini= din Bois — a=a de la fel cu to\ii, ]\i dai seama ce ingenios =i paradoxal a fost acela care s-a g`ndit la personalitatea fiec[rui individ]n parte. Trebuie s[fi suferit enorm =i =i-o fi sim\it enorm existen\a. +i-a \ipat-o, =i atunci a fost nevoit s[lase =i pe al\ii s[=i-o \ipe. Rezultate altruiste pornesc dintr-un temperament fr[m`ntat de el,]n el.

Copiii \ip[, sar dup[o minge care alunec[repede]n toate ungherele, sf[r`m`nd frunzele galbene. Culcat]ntr-un col\, privesc =i scriu. Contemplu cu h`rtia ]nainte, ca un pictor cu paleta. De ce ]n jurul meu nu se str`nge lume? Care din ei ar fi]n stare, din joac[, s[m[priveasc[=i s[fac[reflexia: uite unul care scrie uit`ndu-se la noi...

Pe deasupra, mesteac[nii]=i]ntind bra\ele, s[lt`ndu-le gra\io=i =i al\ii ca ni=te baletiste.

12 octombrie. Urm[resc firul durerii mele, =i cu toate c[m[simt am[r`t, totu=i m[ ]ntreb dac[ pu\in nu am min\it pl`ng`nd o iubit[ pierdut[ timp de at`tea pagini. Intensitatea durerii scade, oricare ar fi omul, a=a e firea. E insuportabil s[te vaie\i]ntruna. Sau poate numai durerea se transform[? E mai pu\in zgomotoas[, mai interioar[?

Nu cred. Desigur, pierderea unui copil roade continuu pe o mam[. Totu=i, de nu]nnebune=te]n primele zile, cu timpul]=i va ocupa trei sferturi din zi cu alte g`nduri.

}ntre dragostea de mam[=i dragostea de iubit[este o pr[pastie, nu numai ca form[, dar =i ca tr[inicie. Obliga\iile, la mam[, au s[pat]ntr-at`ta c[m[rile suflete=ti =i de at`ta vreme,]nc`t o tr[dare este rar[. Iubita nu s-a dat dec`t din capriciu sentimental, convins[, de altfel, de adev[rul dragostei. Este mai f[r[minte =i mai gr[bit[s[se omoare dec`t o mam[. O spum[ fierbinte ]n ve=nic[ fierbere. Tinere\ea, sim\irile proaspete, curiozitatea o ]mbie s[ ]ncerce. Lan\urile cu care i-a pl[cut la ]nceput s[ se lege i se par cur`nd prea dure =i nu se mai simte datoare s[le suporte,]=i va g[si cu u=urin\[o scuz[. +i va iubi iar[=i cu aceea=i patim[, tremur, nervi, p`ndiri perverse, amenin\[ri. +i la o vreme, ]mbr[\i=at[ prea str`ns,]=i va nega dragostea dint`i. P`n[c`nd se va deprinde =i cu dragostea nou[, se va potoli, se va sim\i prea]ncre\it[la fa\[ca s[mai plac[; s[turat[oarecum, nici nu va mai \ine a=a de mult s[plac[;]n fa\a copilului care cre=te mereu frumos =i drept, se va transforma (transformarea prodigioas[ale c[rei momente scap[cercet[rilor) =i-=i va a\inti asupra lui privirea pentru prima dat[constant[. De data aceasta nu va mai spune necontenit: “Te iubesc”, dar dragostea, cu mai pu\ine nuan\e poate, va fi mai rezistent[.

Am v[zut *L'ami des femmes* a lui Dumas. Ce nerozie! Ca =i cum studiul asupra femeilor ar fi posibil. Ca =i cum ar avea — chiar]n aceea=i clas[social[— acela=i resort. Ar trebui s[le cuno=ti pe toate,]n cele mai variate exemplare. +i eu n-am fost]n stare, cu toat[aten\ia mea]ncordat[, s[cunosc una singur[. +i cu ce interes! Eu nu pot fi cinic. Cinismul denot[lenevie mintal[. C[din r`ndurile mele se pot degaja, generalit[\i rezonabile asupra mea =i asupra Irinei, se poate! Dar capriciile deconcerteaz[ =i pricinuiesc surprize. +i noi nu suntem avizi dec`t de acele surprize. At`ta mi=care e ]n jocul lor nestatornic, ]nc`t b[nuim]n orice femeie nou[o excep\ie. }n fa\a lacrimilor ei grozave ne]nduio=[m =i credem, noi, cei care nu putem pl`nge dec`t

anevoie. Iar mai t`rziu deziluziile ne ]ncovoaie. C`t timp, cum? Nu =tim nimic. A=tept s[v[d. C[ci eu]nsumi m[surprind zilnic sub forme care m[mir[.

Vor mai veni dou[dureri teribile. Vestea]n sf`r=it: se m[rit[ ]n ziua de... +i apoi ziua aceea... +i apoi noaptea aceea... +i apoi: s-a m[ritat! +i mai t`rziu: un copil!

Copilul, idealul femeii care vrea s[ ]nceap[o via\[nou[. Scuza ei fa\[de al\ii =i fa\[de ea, ca s[primeasc[preten\iile noului-venit.

Noaptea am c[utat o femeie str[in[, am]ntunecat odaia =i mi-am a\intit g`ndul la Irina, ca s[-mi substitui vizitatoarea! Eu, care o pre\uiam a=a de pu\in odinioar[!

14 octombrie. Cu capul greu. Simt o pic[tur[de ap[care curge din susul capului]n[untru, mereu, monoton, cu acela=i debit =i zgomot.

Dragoste sau orgoliu? Ce-mi pas[?! M[doare... Orice reflec\ie asupra vreunei persoane o]ndrept spre Irina =i m[ ]ntreb de era a=a. }ncerc mereu s-o cunosc. Ieri am auzit: “e ne]nsemnat[!” (vorbindu-se de altcineva). +i m[ ]ntreb dac[era ne]nsemnat[. M[g`ndesc la toate ]mprejur[rile, la tot ce spunea, la felul cum pricepea. Cu toate c[ m[ ]n\elegea perfect, totu=i ]mi dau seama c[ n-am fost niciodat[ surprins de vreo judecat[ dreapt[ de a ei. Nu se interesa de chestiunile intelectuale dec`t ascult`ndu-m[. Singur[de o l[sam, vorbea de familie, de prieteni, de fapte cotidiene. Dar vorbea vioi. Mereu]i sclipeau ochii. Acum se zbat]n mine toate micile observa\iuni dureroase care le f[ceam odinioar[. Am priceput totdeauna c[o f[ceam s[mearg[pe o cale care nu-i apar\inea. Se r[t[cea imediat ce nu-mi sim\ea m`na al[turi. Era ne]nsemnat[.

Dar eu, care mi-am pierdut cinci ani cu d`nsa, care am ascultat-o tot timpul vorbei, care n-am putut g`ndi un r`nd f[r[s[nu i-l spun, f[r[s[nu-i cer p[rerea, mereu aprobatoare, cum sunt?

O dat[, pentru prima oar[, dup[lectura unui roman al lui Mauriac, care nu-mi pl[cuse, spusese: “Nu e chiar a=a de r[u cum spui!” Nu era o reflexie nou[, ci o concesie fa\[de o p[rere str[in[de mine.

La argumentele mele asupra romanului, de altfel, nu a adus nici o]mpotrivire =i nici o interpretare nou[.

Cu toate c[-i d[dusem planul lecturilor,]n una din ultimele scrisori, vestise: *“Pentru varia\ie am]nceput o carte de istorie interesant[“*. }n momentul acela mi-am presim\it toate nenorocirile. Am b[nuit prezen\a unui nou-venit.

Sper uneori c[totul e o glum[ca s[m[fac[s[m[pronun\, ca s[-=i ri=te la]nt`mplare dragostea. Nebun[ speran\[. Nu se ]ncearc[ un a=a joc la o a=a distan\[. Deci ultima mea speran\[ e o situa\ie ]n care m-a= sim\i ridicol! Eu, care ]mi b[team joc de b[rba\ii care f[ceau concesii femeilor! P`n[unde merge umilin\a m`ndriei mele! Sunt totu=i lucruri pe care nu le-a= face... Poate... De-a= =ti c[ iube=te pe altul sau se amuz[ cu altul, n-a= chema-o. Totu=i... m-a= duce la d`nsa, a= l[crima, a= spune vorbe tainice cu planul vag de a o rede=tepta =i a o]ntoarce. +tiu eu de tot ce a= fi]n stare?

}n armonia perfect[, o mic[surpriz[, imperceptibil[, care se]ntinde]ncet =i f[r[s[bagi de seam[, a cuprins =i stricat totul.

}n firea Irinei,]ntr-o zi, am descoperit o mic[und[nelini=titoare. “Nu e bine de r[mas nem[ritat[toat[via\a!” Vorbea]n general. Alt[dat[a vorbit chiar de d`nsa. Apoi s-a ]ntrebat tare ce-ar putea face ca s[ m[ uite. Iar alt[dat[ mi-a spus planuri matrimoniale: “Va fi mai bine pentru am`ndoi!” +i g`ndul p[trundea =i mai mult c`nd,]ndep[rta\i, se deprindea f[r[mine. Dar c`nd m[ ]ntorceam se da toat[, uita planurile infidele.

Dinard (dup[mai mult[vreme).

Cum starea mea devenise intolerabil[, am sacrificat orice m`ndrie personal[=i am trimes o scrisoare umil[, disperat[, implor[toare.

Renun\asem la rolul meu dominator, pe care-l \inusem, f[r[=ov[ire, at`\ia ani. Mi-aduc aminte c[ nici chiar ]n momentul c`nd scriam nu eram complect lipsit de luciditate. Pl`ngeam =i am l[sat

anume lacrimile s[cad[pe scrisoare. Cum am terminat h`rtia =i-mi venise o idee impresionant[, am ad[ugat-o pe un petec de h`rtie rupt la]nt`mplare de la marginea unui ziar, =i am f[cut reflexia, cu satisfac\ie, c[ aceast[ h`rtiu\[ar putea s[conving[=i mai mult de dezordinea nervilor mei =i s[provoace mila. Am scris atunci r[u, murdar =i nu f[r[con=tiin\[.

Cum toate scrisorile mele r[maser[f[r[r[spuns, ca =i cum le-a= fi adresat unui inexistent, am trimis scrisoarea aceasta unui amic sigur, ca s[-i fie transmis[imediat]n m`n[.

+i]ntr-adev[r, de data aceasta izbutisem: dup[cinci zile, o telegram[: “*Attends lettres, baisers*”. Nervii mei se destinser[ ]ntr-o clip[, cum ai desface corzile unei viori, am c[zut pe pat =i am adormit profund 24 de ore]n =ir. Dar scrisoarea pe care am primit-o dup[alte trei zile nu era a=a de lini=titoare cum sperasem =i nu m[convingea c[“totul nu fusese dec`t o mic[ glum[ r[ut[cioas[“. Scrisoare ambigu[, care d[dea loc la interpret[ri =i care m[ f[cu =i mai chinuit dec`t fusesem. Iat[pagina prim[, singura care mi-a mai r[mas printre h`rtiile mele:

“Dragul meu Sandu, disperarea ta m-a f[cut nenorocit[, dar]n acela=i timp m-a =i bucurat: aveam dovada c[te mai g`nde=ti la mine. +i eu, care credeam c[ s-a terminat cu via\a mea! Hot[r`rea dezn[d[jduit[pe care o luasem,]mpins[mai ales de cei de primprejur, trebuia s[puie cap[t durerilor mele. Aveam,]n sf`r=it, prilejul s[ m[ duc la Sinaia, unde am fost fericit[ =i unde ]mi l[sasem via\a toat[, =i apoi, de pe v`rful unei st`nci unde ne ]mbr[\i=asem odinioar[, s-ar fi terminat totul. Tu ]ns[, dragul meu, m[ ]ndemni la via\[. Dar m[ vei primi din casa altuia? Scrie-mi tot ce crezi (pe adresa prietenei mele Loulou) =i voi face precum vrei. Aici va fi ca =i cum nu s-ar fi ]nt`mplat nimic cu mine, =i de]ndat[ce fac rost de bani, de vrei, voi veni la tine, sclav[umil[...”

Mai]nt`i, scrisoarea citit[de un indiferent, cu un accent abia liric, poate produce efecte comice. }ns[nu valoarea ei estetic[m[intereseaz[, ci adev[rurile ce le-ar putea con\ine.

Desigur, o real[p[rere de r[u. Altfel nu mi-ar fi scris; dar “cei dimprejur” n-o putuser[sili la nimic, pe ea, fat[de 22 de ani, totdeauna de capul ei. Apoi, ca s[mearg[la Sinaia, unde s[se omoare (c[ci acesta era]n\elesul aluziilor ei) nu era nevoie s[se m[rite. }ns[nu trebuie s[credem neap[rat c[ar fi din partea ei ni=te minciuni ridicole =i c[eram netot c[le mai iau]n considera\ie.

Ideile]i erau a=a de vagi, lipsa de logic[a=a de complect[, g`ndul faptului ascuns =i ur`t o tulburase]n acela=i timp, prezum\ia]n superioritatea ei intelectual[, cu care o deprinsesem,]i sugera ideea c[e o “sacrificat[“,]nc`t era ]n stare de fapte pozitive, dar ]ntr-o atmosfer[ de tendin\e neprecise. Scrisoarea mai arat[ c[, m[car ]n parte, =i lipsa banilor o hot[r`se la pasul acesta. Banii, mai ales la urm[, nu-i ajungeau niciodat[. Un lucru]ns[nu =tiam exact: se m[ritase sau numai era aproape? Ridicolul “pe adresa lui Loulou” nu]nseamn[neap[rat ceva pozitiv. Spusese poate familiei ei c[a rupt rela\iile “amicale” cu mine =i se jena s[se dezmint[. Ceea ce m[f[cea s[cred c[faptul nu se]ndeplinise este c[prea trecuse pu\in timp. E drept,]mi spusese c[un oarecare caraghios Marcu (originar din Sinaia)]i f[cuse propuneri matrimoniale, dar ea]mi povestise faptul ca pe-o cerere ridicol[, =i eu nici nu =tiam dac[nu e numai o glum[de a Irinei. }n orice caz, avea o real[p[rere de r[u pentru necazul meu, ceea ce]n limbajul obi=nuit s-ar putea traduce prin “avea inim[bun[“.

Sau poate totul nu era dec`t un plan, ca s[ m[ fac[ pe mine, ]n sf`r=it, s-o accept oficial? Ceea ce iar[=i era posibil.

I-am scris (pe adresa lui Loulou!) toate aceste observa\ii ale mele, juste. Dup[o zi, m-am sim\it incapabil ca s[a=tept r[spunsul cel pu\in 8 zile, =i]ntr-o clip[m-am hot[r`t s[ m[ ]ntorc ]n \ar[. Cum n-aveam bani de drum imediat, m-am dus s[ cer prietenilor, eu care nu cerusem niciodat[. Am fost refuzat politicos. Atunci am c[utat Muntele de pietate, cu paltonul de iarn[ sub\ioar[. Mi-era ru=ine s[ ]ntreb sergen\ii unde se afl[. Dup[ c`teva ceasuri de ezitare, l-am g[sit aproape vecin de hotelul meu. Am f[cut coad[. Mai erau femei, numai femei, una cu linguri\e de argint, alta cu haine, alta cu lenjuri. Ce umilin\[!

Cum a= putea s[iert eu vreodat[Irinei aceasta, chiar dac[ea nu era de vin[! Ce monstru m[preg[team s[fiu la]ntoarcere! Dup[vizele pe la lega\ii, care, toate, erau]n momentul de a se]nchide, m-am dus la prefectura poli\iei s[-mi puie viza francez[. Acolo mi s-a spus: *“À demain!”* M-am pl`ns la ghi=eu, m-am zb[tut =i am spus o minciun[: *“Mon père est mort!”* Mi-era sc`rb[de minciuna mea. Eram a=a de deprimat, c[m-au crezut, dar nu erau de vin[, nu era =eful care trebuia s[isc[leasc[. }n orice caz, s[a=tept... Am a=teptat dou[ore,]nv`rtindu-m[ n[uc ]mprejurul unei b[nci rotunde din mijlocul s[lii. Pe la ghi=euri, func\ionarele ]=i =opteau ]ntre ele ar[t`ndu-m[=i invit`ndu-m[ milos s[ stau. M[ a=ezam pentru o clip[ ca s-o pornesc iar. +i =eful, acel personagiu misterios care nu venea =i pe care ]l speram de c`te ori se deschidea vreo u=[! O cucoan[, =i ea cu necazuri, s-a dus s[intervin[pentru mine, ca s[mi se dea drumul mai iute. Am l[sat-o =i am suportat ru=inea ca s[se]ngrijeasc[str[inii de mine!

Apoi a sunat clopotul de ie=ire. Pe r`nd plecau func\ionarii. A venit atunci =i =eful de la conferin\a pe care o avusese la etajul superior. M-am dus la el: *“À demain!”* I-am spus tremur`nd tot: *“Je dois partir ce soir! C’est mon père qui est mort!” “Et qu’est ce que cela me fait?”*

Primisem r[splata minciunii mele sc`rboase. Fa\[ ]n fa\[, se aflau dou[excremente ale umanit[\ii!

S-a intervenit =i am c[p[tat pa=aportul]n c`teva minute. Cu o jum[tate de or[ ]nainte de plecarea trenului eram la gar[. M-am urcat ]n clasa treia, ca s[-mi ajung[ banii, =i m-am plasat ]ntre doi negustori de zarzavat. Cur`nd am fost l[sat singur. Cum s[descriu cele trei zile interminabile,]nv`rtindu-m[ ]n compartimentul meu ca un lup ]ntr-o cu=c[! M[ uitam la fiecare zece minute la ceasul meu de la m`n[. M[cl[tinam la cea mai mic[ ]nt`rziere. Vecinii m[ priveau curio=i. Elve\ia, Austria, Ungaria, Rom`nia... }nt`rzierile fatale din Rom`nia, dup[ce venisem exact. Semnalele]ntreite de plecare de prin toate sta\iile mici din Ardeal, p`n[ce trenul s[se pun[ ]n mi=care greoi. Ce mizerie!

Am sosit la miezul nop\ii. Am luat un automobil =i m-am dus la prietena mea Gina. Am g[sit casa]ntunecat[=i am sunat lung, de

mai multe ori, p`n[ s-au aprins luminile. A ap[rut servitoarea somnoroas[, =i c`nd i-am spus c[vreau s[vorbesc cu domni=oara, m-a crezut nebun. A trebuit s-o conving. M[temeam s[nu se scoale p[rin\ii Ginei, pe care-i cuno=team destul de pu\in, dar am avut noroc. }n sf`r=it, a ap[rut la o fereastr[ la etaj Gina, \in`ndu-=i o jachet[peste c[ma=[. S-a uitat buim[cit[la mine. I-am \ipat:

— Ce s-a]nt`mplat cu Irina?

— P[i s-a m[ritat cu Marcu. Sunt la Sinaia.

Am mai avut t[ria s[ ]ntreb:

— +i s-a putut s[nu-mi scrii nimic din vreme m[car tu?

— Credeam c[nu te intereseaz[!

M-am retras c`\iva metri ]n noapte. Am mai auzit de c`teva ori:

— Dar ce e cu tine, Sandule? Te-ai dus?

Apoi o fereastr[s-a]nchis.

Eram sf[r`mat, =i totu=i mintea lucid[ continua reflexiile asupra mea. Nu credea c[ m[ intereseaz[... Vras[zic[, nu-i f[cusem impresia — nici ei, care tr[ise mai mult ]n preajma noastr[ — c[ Irina m-ar fi interesat c`tu=i de pu\in, at`t fusesem de discret, at`t p[rusem de indiferent =i at`t p[rusem de sur`z[tor fa\[de toate fetele. +i o idee nou[ ]mi fulger[: cum s[nu aib[dreptate, c`nd eu ]nsumi, cu o lun[ mai ]nainte, n-a= fi crezut c[ m[ intereseaz[! C`nd apropiam cele dou[imagini ale mele de la o distan\[a=a de scurt[, nu mai pricepeam nimic. +i atunci m[ ]ntrebai =ov[ind: oare sunt normal?

Pr[pastia din fa\a mea era deci mult mai ad`nc[ dec`t crezusem.

A doua zi, la 5 diminea\a, sor[-mea Vana pleca la Sinaia. }n cinci minute]i spusesem tot ceea ce-i t[cusem ani de zile, =i]n alte cinci minute Vana hot[r`se ce are de f[cut. Am a=teptat dou[ zile, f[c`nd kilometri]n jurul cur\ii noastre. C`nd =tiam c[Vana trebuie s[se]ntoarc[, i-am ie=it]nainte cu trenul, la o sta\ie intermediar[. Cum m-a v[zut, dintr-un col\ al vagonului, nedormit =i galben, Vana mi-a f[cut semn: “N-ai nici o grij[“. +i f[r[s[mai a=tept detalii, brusc lini=tit, salutai o cuno=tin\[din vagon, o domni=oar[minunat[de gra\ie =i c[reia]i f[cusem curte odinioar[. P`n[la Bucure=ti ne-am]ntrecut]n glume,]n

complimente,]n aluzii sentimentale,]n]n\elegeri subtile =i complice, iar eu p[ream (mi s-a spus mai pe urm[) extrem de nervos, dar extrem de fericit de succesul meu. Biata Vana nu =tia ce s[mai cread[...

Abia a doua zi Vana mi-a dat deslu=irile (c[ci am adormit acas[imediat).

— De la hotel i-am trimes o carte de vizit[. A venit imediat singur[. A venit la mine =i m-a s[rutat. (Nu se cuno=teau dec`t din vedere.) E foarte dulce =i prietenoas[. P[rea un pui=or de g[in[ plouat. Prima ]ntrebare i-a fost: “Unde e Sandu?” Nu pricepea cum erai ]ntors =i n-ai venit s-o vezi. Parc[ nu-=i da seama de tot ce i se ]nt`mplase =i de obliga\iile ei noi. Mi s-a pl`ns c[ ]i e ur`t printre str[ini =i c[se preface bolnav[ca s[fie l[sat[ ]n pace, c[toat[lumea o]ntreab[ce are =i c[asta o enerveaz[peste m[sur[. C`nd a auzit c[ trebuie s[ reiau trenul seara, a exclamat: “Eu plec cu mata!”. Mi-a repetat de mai multe ori fraza asta, cu toate c[-i explicam de ce nu se poate. Era dezn[d[jduit[ c`nd a trebuit s-o las. Peste o zi va g[si un pretext, va veni la Bucure=ti, va vorbi cu tine =i ve\i vedea ce e de f[cut.

Peste dou[zile tocmai c`nd m[ nelini=team din nou neav`nd nici o veste, primii c`teva r`nduri scrise pe o foi\[de =ocolat[(fusese pus[ ]n mijlocul altei scrisori adresate lui Loulou; era o precau\ie ca s[nu se observe nimic, deci acum era mai prev[z[toare dec`t se ar[tase]n conversa\ie cu Vana. Poate c[Marcu b[nuise ceva =i pusese unele]ntreb[ri.)

N-am putut s[nu fac reflexia c[h`rtia de =ocolat[ ]i r[m[sese de la nunt[.

Iat[r`ndurile:

“N-am venit c[ci acum sunt bolnav[cu adev[rat. Te rog mult a=teapt[cu r[bdare. Eu voi veni imediat ce voi putea. Nu m[g`ndesc dec`t la asta.”

Dup[alte dou[zile, cum nu mai =tiam nimic, ca s[treac[timpul mai u=or, m-am hot[r`t s[ fac o mic[ excursie la mare. M-a c[utat ]n lips[. M[ g`ndesc ce o fi crezut ea de plimbarea mea tocmai atunci? }n

orice caz, dac[rolurile erau inverse, ce concluzii complicate a= fi tras eu! Dar mie mi se p[rea firesc =i nu =tiam de ce Vana m[privea mirat[. I-am trimes veste s[vie pe la mine =i spre sear[a sosit. +i acum, dac[a= putea povesti scena exact[dintre noi, dac[mi-a= mai aduce aminte de tot ce constatasem atunci,]n timp ce conversa\ia evolua! C[ci luam parte la scen[=i]n acela=i timp observam, eram]n acela=i timp, dup[obiceiul meu, actor =i public, actor cuprins de pasiunea rolului, =i public, prodigios de curios s[aud[toate vorbele, s[vad[toate personagiile =i chiar decorul. A= vrea s[transcriu cu fidelitate tot ce g`ndeam atunci, cu toate c[ acum, c`nd sunt calm, nu mai sunt absolut convins de perfec\ia supozi\iilor mele de atunci. S[refac clipele acelea, chiar dac[ar trebui s[le neg mai apoi]n tot ceea ce au ele interior.

Bine]n\eles, am uitat multe lucruri, a=a c[nu voi transcrie dec`t c`teva momente care nu se leag[imediat, dar care,]n general, formeaz[o atmosfer[.

Mai]nt`i mi-am preparat intrarea. C`nd m[va vedea pe nea=teptate, orice izbucnire de a ei va fi mai sincer[. Contam pe surprindere. Am spus servitoarei, care trebuia s-o introduc[ ]n camer[, s[-i spuie c[nu voi veni dec`t mai t`rziu, cu toate c[eram acolo de mai-nainte.

Cum se f[cuse noapte =i lumina nu era aprins[, nu m-ar fi v[zut imediat. M-a g[sit]ns[de]ndat[ce a intrat =i n-a avut nici o tres[rire. Efectul meu fusese ratat. Am s[rutat-o ca pe o str[in[=i nu =tiam ce s[ne spunem. O sim\eam transformat[. Cum prev[zusem altfel]nt`lnirea noastr[, r[m[sei deconcertat =i-mi sim\ii capul v`j`ind. Totu=i, f[ceam reflexia cu oarecare dispre\: “I-a f[cut un palton nou, ridicol. Dar p[l[ria o cunosc.”

Voii s[-mi spun g`ndul ca un]nceput al pedepselor ce trebuiau s[vin[, dar aten\ia]mi fu atras[de altceva. }ncepu s[-=i scoat[m[nu=ile cu febrilitate, =i =tiam precis c[=i le scoate ca s[-mi arate c[nu are verighet[. (O pusese probabil cu cinci minute]nainte]n po=eta de al[turi.) Aten\ia asta fa\[de mine, ar[tat[cu a=a de pu\in[discre\ie, adus[ca un plocon, mi se p[rea st`ngace =i stupid[, totu=i, m-am crezut dator s[-i mul\umesc cu efuzie. Mi-a primit mul\umirile f[r[

tres[rirea pe care \i-o pricinuie=te trecerea de la un g`nd la altul, prob[ c[ interpretasem bine gestul ei. La primele mele ]ntreb[ri, a aprobat cu totul observa\iile mele f[cute ]n marginea scrisorii ei trimise la Paris. “Ai dreptate, nu putea s[ m[ oblige nimeni s[ fac pasul acesta, dar trebuia s[ fac ceva cu mine. Acum e prea t`rziu.” Repeta vorbele aspru, f[r[modula\ii, c[pe o lec\ie pe care =i-o]nv[\ase, din vreme. Am certat-o, i-am adus aminte de trecut, dar ea repeta tot cu aceea=i voce r[stit[: “Acum, nu, dar poate mai t`rziu!”

Nu recuno=team aluatul moale c[ruia]i putusem da orice form[. Mai ales nu sem[na deloc cu aceea pe care mi-o descrisese Vana. Se]nt`mplase ceva ]ntre timp, poate c`teva argumente venite bine. Care, niciodat[nu voi =ti...

+i atunci am \ipat]n ajutor, ca cineva]n fa\a unui pericol. A sosit biata Vana, care veghea prin apropiere.

— Vana, nu vrea s[r[m`n[cu mine!

|ip[tul meu sun[strident, =i Vana nu pricepea transformarea Irinei.

Am]nceput s[pl`ng nenorocit ]ntr-un col\ al camerei. +tiu ]ns[ c[ =i ]n clipele acele groaznice ]mi dam seama de mine =i de ceilal\i. Era perversitate. De altfel, luciditatea ]n astfel de clipe poart[ numele de perversitate. Dar nu-mi caut scuze, vreau s[ m[ cunosc ]ntreg. +tiu c[ g`ndeam atunci,]n acela=i timp, c[a= fi putut s[-mi re\in firea de a= fi voit, dar m[l[sam]n voia nervilor ca s[impresionez. +tiu apoi c[de nu-mi alesesem locul unde c[zusem istovit, mi-am dat seama imediat c[a=a, la o parte, singur, p[ream =i mai de pl`ns. Vocea mea dezolat[, tot pentru efect s-a adresat Vanei, peste capul Irinei: “ O s[m[omor!” Mul\i spun la necaz vorba asta ce nu angajeaz[la nimic, nimeni nu are timpul]ns[,]n momentul acela, s[se]ntrebe de e adev[rat[. Eu am reflectat limpede: “Asta, desigur, n-o voi face-o!” C[ci eram mereu dublu. +i nu numai at`t. }n acela=i timp aveam remu=c[ri pentru aceast[ examinare continu[, care f[cea ca emo\iile mele rele s[ fie oarecum falsificate. Nu-mi dam seama cum toate acestea puteau exista ]n mine deodat[, dar ]mpletitura lor era a=a de str`ns[, c[p[reau suprapuse. }ntocmai ca la o orchestr[unde viorile trebuiesc s[fie acompaniate de fago\i =i de contraba=i.

Izbutisem. A venit nebun[la mine, pl`ng`nd]n hohote, cald[, m`ng`indu-m[,]mb[rb[t`ndu-m[, f[r[nici o jen[fa\[de Vana. De altfel, Vana p[r[si discret =i tragic camera.

— Nu fi sup[rat, c[ci stau cu tine! M[auzi tu? Stau cu tine! Orice s-ar]nt`mpla, stau cu tine! Doar tu e=ti toat[dragostea mea!

P`n[ a plecat, a r[mas a=a. Am uitat ce-am mai vorbit. Mi-au r[mas doar c`teva cuvinte de ale ei =i g`ndurile mele cu care le ]ntov[r[=isem. Astfel, a izbucnit deodat[ disperat[: “+tii, n-am mai citit nimic interesant cu nimeni.” Fusese m`ndr[de lec\iile ce i le dasem =i acum se g[sea sacrificat[c[trebuise s[renun\e la ele. (M[refer la p[rerea general[pe care =i-o f[cuse, gra\ie mie, asupra ocupa\iilor intelectuale. }n practic[z[bovea pe c`t putea la treburi m[runte =i n-avea curajul s[se apuce singur[de ceva serios.) Am]ntrebat-o =ov[ind:

— Ai fost a lui?

— Nu, m-am pref[cut bolnav[. Acas[ceilal\i]i f[ceau aluzii, =i el, s[racul, n-a spus nimic!...

}mi]nchipuiam scena, reg[seam conversa\iile “strada Dude=ti” pentru care aveam repulsie. Acel “s[racul”, spus nu ironic, ci o real[comp[timire, mi-ar[t[ca Irina]ncepuse s[-=i examineze noul partener.

— +i cum te-ai m[ritat cu el a=a? Ai f[cut ceva?

Mi-a dat un r[spuns artificial =i gr[bit:

— Nu, n-am f[cut nimic! N-am vrut s[=tiu de nimic!

Nu =tiu de era adev[rat. }n orice caz, tonul ei demonstra c[o preocupase g`ndul acesta. Ce departe eram, a=adar, de muntele de la Sinaia de pe care trebuia s[se arunce]n spa\iu!

Apoi, nenorocit[:

— Dar]n afar[de aceasta, toat[sunt murdar[! Cum m[mai prime=ti tu c`nd toat[sunt murdar[!

— Cum ai putut s[-\i dai gura lui?

— Nu, asta nu, tu =tii c[mie nu-mi place asta! (Aluzie la buza ei inferioar[, care s`ngera imediat.)

De ce spunea asta? Voia, cu toate]mbr[\i=[rile nebune ce-mi veneau acum, totu=i s[m[hot[rasc[s-o las? Sau clocoteau remu=c[rile =i voia s[isp[=easc[?

— +i cum ai putut tu la prim[rie spune “da”?

— Nu, eram pe alt[lume, n-am spus nimic!

Iar[=i da impresia, pe care o dase de multe ori odinioar[, c[jucase rolul]ntr-un anumit fel, ca s[se vorbeasc[de d`nsa. S-ar fi spus cu mali\ie =i curiozitate: “Se mai g`nde=te la celalt” =i,]n acela=i timp, prin astfel de mici ezit[ri,]=i u=ura con=tiin\a.

— +i la biseric[. Irina! (Adic[cu l[m`i\[, cu flori =i bomboane.)

— Dac[ei au vrut!

}n fine, era r[spunsul ce o cuprindea]ntreag[! A=a cred c[era. Incapabil[s[reziste unei rug[min\i din partea altora. }n voia tuturor,]ntocmai cutiei de bomboane cu floricele albe pe care o arunc]n mare. +i apoi ad[ug[, ca =i cum ar fi sim\it c[e nevoie de o repara\ie fa\[de mine.

— Dar a fost foarte simplu totul!

}n credin\a c[fraza asta m-ar fi putut consola, nu se demonstreaz[toat[u=urin\a ei? De altfel,]n practic[, cu resursele ei, nici n-ar fi putut face ceva complicat. Totu=i, cu toate aceste g`nduri, m[ lini=tisem. Nu mi se mai p[rea c[ prezen\a Irinei mi-e absolut indispensabil[, cel pu\in deocamdat[. Se f[cuse de mult noapte =i voiam s[ se duc[ la d`nsa. Avea a doua zi s[-=i spuie voin\a ei de a se desp[r\i. Dar din nou, desperat[, m[ruga:

— Nu m[l[sa acolo! Ia-m[cu tine!

+i]n tonul ei nu era p[rerea de r[u de a m[p[r[si, pentru oric`t de pu\in timp, ci frica de a nu putea suporta discu\iile care o a=teptau. De-a= fi vrut atunci, a= fi putut face orice cu d`nsa. Dar redevenisem acela=i pe care-l cunoscuse ea odinioar[, nesigur de sentimentele mele, ezit`nd, voind s[ am`n orice hot[r`re definitiv[. }ncet, am cobor`t-o]n strad[. Acolo i-am surprins o privire dosnic[, parc[frica s[n-o vad[cineva. }nc[de c`teva ori: “Nu m[l[sa!” Apoi a oprit un automobil.

— Acum cu automobilul!

+i iar[=i un r[spuns din acele care-i caracterizau toate sl[biciunile:

— Nu-i nimic. Acum el pl[te=te!

...Sufle\el moale! Ca nisipul dimprejur, cu care m[joc]n voie ca s[-mi m`ng`i m`na. Dar cu toat[observa\ia mea, aveam o satisfac\ie

imens[. Irina f[cuse caricatura]ntregii ei afec\ii pentru acel Marcu. N-aveam s[-l invidiez niciodat[, chiar dac[, s[rmanul, ar fi ignorat rolul pe care fusese silit s[-l joace sau ar fi avut mai pu\in[perspicacitate ca mine, sau ar fi interpretat cu bun[voin\[mici gesturi de ale Irinei neconvenabile pentru el, s-ar fi consolat filozofic zic`nd c[a=a e lumea =i s-ar fi ag[\at pentru mul\umirea lui proprie de mici gentile\e]n care Irina ar fi fost sincer duioas[, dezinteresat[,]ndatoritoare sau grav[.

La fel cu acel care, fericit de marea cu imensele ei bog[\ii de culoare =i de sunete, =i-ar lungi trupul tr`ndav pe nisip, dup[ care l-ar netezi =i ar ]ndep[rta toate ierburile ude sau scoicile prea tari. C[ci pe ce =i-ar cl[di Marcu construc\ia fidelit[\ii Irinei c`nd ea a avut at`ta u=urin\[ fa\[ de mine, care-i fusesem o dragoste, =i nu un expedient? +i ce fel de via\[ e aceea f[r[ de nici o ]ncredere? Ne-am desp[r\it st`ngaci. Mi-a aruncat Irina o ultim[privire piezi=[=i eu mi-am fluturat m`na, ]nceti=or. Apoi a disp[rut ]n noapte. A doua zi eram la Gina. Fiin\[ ]nc`nt[toare, dar lipsit[complect de judecat[precis[(dar avea s[arate mai t`rziu,]n dragoste, o voin\[uimitoare).

— Am fost la biseric[. P[rea cam z[p[cit[. Cum m-a v[zut, a l[sat pe to\i =i a venit la mine. Nu voia s[m[p[r[seasc[. Nu =tiau ceilal\i cum s-o]ntoarc[.

Desigur, faptele nu se petrecuser[f[r[oarecare tulbur[ri nervoase pentru Irina. Va fi crezut =i ea c[face gestul imol[rii. Apoi Gina, prietena noastr[comun[, nu-i aducea o ultim[imagine a mea?

}n ziua aceea, trimis[de mine, Gina s-a dus s-o vad[. I s-a povestit imediat unul din gesturile Irinei. Unul din ei critica o vorb[de a mea,]ntr-adev[r ur`t[, dar Irina mi-a luat ap[rarea. “E doar a=a de copil ]nc[!” +i de aici concluzia. “Tot se mai g`nde=te la el?” R[mase singure, Irina i-a povestit multe, despre dragostea noastr[, despre gelozia ei.

Vorbea duios =i =optit, ca de un mort c[ruia i-ai]ncerca pentru ultima dat[portretul fizic =i moral,]n timp ce carnea i s-ar face, cu fiecare clip[, mai galben[=i mai tare.

Cum nu mai =tiam nimic, am trimes-o pe Gina dup[ve=ti.

+i atunci Gina a asistat la o scen[de un comic monstru =i, desigur, p[cat c[n-am v[zut-o ca s-o descriu. Cred c[era a=a de interesant,

]nc`t a= fi uitat c[ m[ prive=te personal =i m-a= fi amuzat ca la teatru. Irina ]n mijloc =i to\i ceilal\i pe de l[turi. Secretul plesnise. Marcu ]ntreba buimac: “S-a putut s[ ai un a=a mare secret sufletesc =i eu s[ nu =tiu nimic?” Ceilal\i \ipau pe diferite tonuri: “R[m`i aici!” Gina]ntreba: “Ce faci, vii cu mine?” +i Irina se zb[tea: “Ce s[fac?” Scena a durat, se pare, mai multe ore. La urm[a r[mas cu ei, dup[cum cu dou[zile]nainte, la impreca\iile mele, r[m`nea cu mine. Depindea deci de moment. E greu de =tiut dac[ ]n toate ]nt`mpl[rile ei avea =i ea vreo hot[r`re personal[. Fiin\[ u=uratec[ =i iresponsabil[. Dup[ o zi, ]nainte de a pleca la Sinaia, a trecut pe la Gina. Remu=c[rile o fr[m`ntau. Mi-a trimes veste ca “se va g`ndi toat[ via\a ei frumos la mine” =i c[ “m[ roag[ s[ nu fac nici o prostie” (s[ nu m[ omor poate). Oamenii r[m`n greoi sau u=urateci orice s-ar]nt`mpla cu ei. C[ci ce rost aveau vorbele ultime? Trebuiau s[ m[ consoleze! Ca =i cum ea nu m-ar fi ]nv[\at c[ vorbele, cu toat[ siguran\a tonului, cu toate lacrimile =i promisiunile, n-au dec`t o valoare momentan[.

Asta era]ntr-o vineri. Duminica plecam la Paris. +i c`nd Vana m-a rugat s[ mai ]nt`rzii ca s[m[ ]ntremez:

— Imposibil, zisei, vreau s[asist la deschiderea Salonului de toamn[!

+i nu min\eam pe de-a-ntregul.

Porspoder,]n Bretania, la ocean.

Ce va mai fi? +i acum s[-mi continui romanul? Sau s[-mi]ncep altul? }nc[unele momente de durere ascu\it[? +i altele de indiferen\[total[, c`nd te ]ndoie=ti c[ a existat ceva? +i alteori numai reverii poetice ]n preajm[?... G`nduri care apar =i dispar sau numai se]ntrev[d, ca un]not[tor pe valuri... Folosind, ca =i]not[torul, doar ca un detaliu de curiozitate =i de varia\ie]n decorul multiplu...

C[ci, sub soarele voalat, marea s-a unit perfect cu cerul. +i]n fa\a imensit[\ii auguste, bietele mele g`nduri sunt minuscule =i nepotrivite.

Totu=i, aventura mea va fi legat[de mine, orice s-ar]nt`mpla. Mi-a luat o serie de prejudec[\i =i mi-a dat altele. O voi uita-o deseori, dar =i]n momentele de uitare voi privi lumea altfel, numai din pricina ei.

L`ng[ mine, pe nisip, s-a ]ntins Collette. Colette e fragil[ =i vaporoas[, piciorul ei mititel abia atinge p[m`ntul, vorba ei sun[ca cristalul lovit]nceti=or cu un cu\ita= de argint. A ie=it abia din mare, apa sc`nteie pe d`nsa =i pare o naiad[obosit[. Respir[u=urel, ca =i cum s-ar prelinge pe corpul ei o adiere, =i s`nii mititei ]i tremur[ ca dou[ frunze gemene. Cu bra\ele pe solduri, pare un vas grecesc ]n care sunt ]nchise mirodenii. Acum, c`nd se]ncol[t[ce=te]n jurul trupului meu, e o ieder[, pe care a plouat.

Ne cuno=team de mult, dar n-o g[seam de nici o]nsemn[tate. M[preocupau alte g`nduri. +i-a trimis un an de zile, de peste drum de mine, sclipirile ochilor, ca doi pesc[ru=i, ]n zadar. +i o dat[, c`nd am v[zut-o]n plin soare, am fost uimit de apari\ia ei minunat[. Am chemat-o =i a venit umil[, despuiat[de orice preten\ie personal[, f[r[nici un g`nd ascuns. O port acum pretutindeni cu mine =i pun ]n ea sau iau din ea, ca dintr-o caset[, toate gusturile mele. Via\a dintre noi i se pare un miragiu, cea mai mic[ desp[r\ire un chin. +tie tot ce-mi place =i ce-mi displace =i m[ p[ze=te f[r[ odihn[ s[ nu mi se ]nt`mple ceva. L`ng[ mine, pe nisip, e amor\it[ de oboseal[. Totu=i, de c`te ori]mi fuge m`na ]n lungul corpului ei, ]i tremur[ carnea. +i ochii ei enormi, negri cu str[luciri alb[strii, m[ privesc necontenit. E ]n stare s[ adoarm[ cu ei deschi=i, numai s[ m[ vad[. Dar eu n-am lini=te. Aplecat deasupra lor, mi se pare c[ au ad`ncuri a=a de vaste, ignorate de noi am`ndoi, c[m[cutremur. Asemenea c[l[torului care, pe vaporul cel mai sigur, se cutremur[ ]n fa\a valurilor ve=nic re]ncepute.

Stau singur]n sear[, insulele s-au sub\iat, au devenit transparente, au plutit pe valuri =i apoi au disp[rut. Numai cerul =i apa, alburii =i ondulate, form`nd ]mpreun[ o imens[ scoic[ deschis[. Un om m[runt vine la mine =i aud nisipul sc`r\`ind sub pasul lui. E factorul, care m[cunoa=te,]mi las[o scrisoare, apoi pleac[dup[ce-mi arunc[amical:

— *Toujours pensif, mon petit? Ça ne sert à rien!*

Rup anvelopa]n buc[\ele mici, pe care le arunc una c`te una, de c`te ori un val se sub\iaz[p`n[la mine. Apoi citesc cu greu din pricina nop\ii. E de la Gina.

“+tii, dragul meu prieten, o veste mare: Irina a murit. S[rmana! Un accident. A c[zut de pe v`rful unui munte, la Sinaia.”

Pentru un moment am r[mas f[r[de nici un g`nd. Apoi, un tremur ciudat prin tot corpul. }n sf`r=it,]n\elegeam. Nu mai era nici o]ndoial[asupra bietei nenorocite. Toate interpret[rile mele asupra u=urin\ei ei au fost false. Sau a=a sunt oamenii. Pot s[urm[reasc[un scop mare =i s[aib[momente de distrac\ii =i de mici pl[ceri inofensive. Acum]n\elegeam totul. A fost convins[c[-mi este de prisos =i disp[ruse. +i, suprem[abnega\ie, preferase s[-mi par[u=uratec[, numai s[n-am remu=c[ri. Nu-=i]nchipuise c[voi pricepe-o imediat. Bine]n\eles, nu se putuse jertfi f[r[ezit[ri, dar la urm[ ]nvinsese. A=a cum mi-o spunea ea odinioar[, =i la sup[rare =i la bucurii. A=a mic[, a fost]n stare de un gest mare! Ea, care se]ndoia sub hot[r`rile tuturora, a fost ]n stare de o hot[r`re proprie grandioas[. Poate c[a fost ademenit[de spa\iul de sub ea. Sau, dac[n-ar fi avut atunci ocazia, n-ar mai fi f[cut nimic alt[dat[, s-ar fi obi=nuit cu noua ei via\[, cu vremea ar fi]nceput chiar s[-i plac[=i s[se mire de vechile ei disper[ri, numindu-le “nebunii de copil”. Dar, m[car pentru clipa aceea, a fost m[rea\[. A stricat toat[arhitectura presupunerilor mele.

A ar[tat c[eu sunt cel u=uratec, c[ci n-am fost]n stare dec`t s[ m[ zbucium. +i noua mea durere de acum, nem`ng`iat[=i, poate etern[, totu=i e limpede, neted[, ca a cuiva care nu mai are nici o nel[murire. +i aceasta numai gra\ie ei.

Nu se mai vede nimic. Cerul s-a apropiat de mare, scoica uria=[s-a]nchis, cuprinz`ndu-m[. +i dac[ar pune cineva urechea, ar auzi desigur accente elegiace]ns[prinse]n caden\e m[surate dup[regulile clasice, ordonate =i cumin\i:

POATE A LUNECAT...

Paris, 1926

Porspoder, 1929

CUPRINS

IOANA

}n sf`r=it, automobilul de curse p[r[si centrul Bazargicului, cobor] pe uli\e chinuite, o porni pe p[m`ntul galben, neted, printre lanurile de gr`u tremur`nd =i schimb`nd culorile ca marea cea a=a de apropiat[, =i, printre maci, urme de s`nge ce duc la cine =tie ce crim[petrecut[ ]n vreun ungher dosnic al acestei pustiet[\i. Apoi ne-am oprit pentru c`teva clipe la o moar[ ars[, unde ne-au p[r[sit c`\iva tovar[=i de drum.

Balcicul]ncepea l`ng[ noi, miraculos, fermecat, invizibil, dar suger`ndu-ne aroma.

Automobilul meu, cu pu\inii pasageri r[ma=i, s-a]ndep[rtat de moar[, alunec`nd spre Cavarna minuscul[. Chiar la poarta casei, transfigurat[ de a=teptare, m[ ]nt`mpin[Ioana.

E supranatural c`nd vezi pe cineva complect ]n voia unui sentiment puternic. }i prive=ti fa\a, =i f[r[ nici o ezitare, oric`t de ne]ncrez[tor \i-ar fi temperamentul, ai certitudinea c[nu \i se ascunde nimic, c[pentru clipa aceea m[car, nu exist[o minciun[dedesubt.

Ioana ap[ruse f[r[gesturi, c[ci se apropiau =i al\ii de noi, cu ochii, cu gura, cu m`inile, cu toat[carnea c[tre mine. M[ ]ntreb dac[eu a= fi]n stare de o asemenea d[ruire total[, fermec[toare, ce face fericit =i pe cel de unde porne=te =i pe cel c[tre care porne=te. }ntotdeauna, sub orice ini\iativ[a mea, cea mai spontan[posibil[, surprind =i instinctul de a m[analiza. Nu =tiu cum m[prezentam]n fa\a Ioanei, dar ea era prea turburat[de fericirea ei ca s[m[mai examineze. Totu=i, luasem trenul cel dint`i ca s-o rev[d, a=teptasem cu ner[bdare fiecare minut s[treac[=i s[ajung mai repede. Aveam]n valiz[daruri bine alese; ca s[-i fac[bucurii; am]ntors]n minte,]ndelung, toate aceste bucurii.

Acum eram]n voia mai multor emo\ii:]nc`ntat de primirea ce mi se f[cea, de peisagiul gol din fa\[, de marea de al[turi. Eram intimidat

de at`\ia oameni primindu-m[ cu exclama\ii, cu toate c[ pe unii nici nu-i cuno=team. Ioana, abia sosit[ =i ea la Cavarna, a =i luat aerul provincial: ars[ de soare, pe frunte cu c`\iva pistrui,]mbr[cat[f[r[grij[, cu picioarele goale]n pantofi. Rochia =i-a lucrat-o singur[, f[r[gust, c[toate c[a vrut s[o fac[preten\ioas[; parc[=i-a luat modelul nu de la o mare croitoreas[unde se]mbrac[de obicei, ci din vitrina pr[v[liei principale din Cavarna. C`teva zorzoane inutile, =i la spate chiar un ]nceput de tren[. Totul nepotrivit pentru atmosfera rustic[ de acolo, =i, de altfel, praful a b[tut stofa =i a f[cut garniturile =i mai caraghioase. Dar aceast[ hain[ d[dea un farmec nou Ioanei, o ar[ta sincer[, ]i b[nuiam toate g`ndurile ei pentru mine, c[ci voise s[fie elegant[ca s[-mi plac[, g`nduri naive =i delicioase de copili\[ z[p[cit[, oric`te dezastre ar fi trecut peste d`nsa, r[mas[ proasp[t[ orice ar fi ]nv[\at-o via\a. O priveam acum cu dragoste, cu duio=ie, mil[, dar =i cu reflec\ia: “Ce rochie ur`t[! E lipsit[de logic[dup[obicei, c[ci de at`tea ori a fost]mbr[cat[cu gust.”

Aveam remu=c[ri de g`ndul meu ascuns l`ng[fata care m[primea cu tot sufletul...

E foarte frumoas[Ioana, dar numai c`nd este fericit[. Ochii ]i sc`nteie, fa\a se lumineaz[, emo\ia]i inund[toat[fiin\a. Oamenii au chipul frumos sau ur`t, indiferent de propor\ia perfect[, numai c`nd oglindesc mistere venite din afund. Numai cei care au suferit sunt frumo=i...

Tov[r[=ia noastr[fu iute]ntrerupt[: gazdele, doamna =i domnul Axente. Am`ndoi spre 50 de ani. Doamna Zoe Axente, rotund[, galben[, cu gropi\e ]n obraz, cu gesturi m[runte, cu vocea sub\ire =i vorbele ]ngr[m[dite. Domnul Costic[ Axente, m[runt, ]ntunecat, cu must[\ile at`rnate. +i unul =i altul]n clipa aceea numai preocupa\i s[se arate gazde perfecte, s[par[imediat c[m[cuno=teau =i c[-mi erau prieteni. }mi puneau o mie de]ntreb[ri, cu toate c[nu m-au v[zut niciodat[, =i aprobau orice p[rere a= fi avut despre lucruri ce le-au fost lor familiare, le-au discutat]nainte zilnic, =i era natural ca s[fie ei mai competen\i. Bine]n\eles, p[strau =i pentru ei un mic col\ unde

nu ai voie s[intri, c`nd eram ascultat numai cu bun[voin\[, c[ci acolo domnul e specialist =i a fost motivul de admira\ie al doamnei din prima zi a menajului. Astfel, domnul e cunosc[tor mare ]n agricultur[. A trebuit s[ spun =i eu c`teva vorbe despre gr`u =i despre ov[z =i s[ascult cu aten\ie toate explica\iile primite.

Dialogul a]nceput cu inevitabilul:

— Te vei mul\umi cu t`rgul nostru mic, cu obiceiurile noastre vechi?

— Da, desigur, mie]mi place singur[tatea, =i apoi, nu departe e marea.

Singurul r[spuns pe care po\i s[-l dai, =i m[sim\eam umilit, c[ci aceste vorbe corespundeau unor adev[ruri profunde ale temperamentului meu, pe care le port tot timpul cu tragedie =i cu voluptate, =i m[sup[r[c[trebuie s[fac]n clipele neserioase, unor oameni str[ini =i din alt[lume, m[rturisiri esen\iale (chiar dac[sunt sigur c[ei nu pricep importan\a lor), cum te-ai sim\i]ndurerat s[trebuiasc[s[vorbe=ti cuiva]ndep[rtat sau superficial despre o durere tr[it[ ]ndelung.

Doamna =i domnul Axente au primit cu satisfac\ie asigurarea mea, dar desigur c[nu au priceput mare lucru. Un locuitor de l`ng[ mare nu scoate din minunea ce se desf[=oar[ ]n fa\a lui dec`t posibilitatea de a face plaj[sau de a m`nca pe=te mai des =i mai ieftin.

O dat[cu menajul Axente au ap[rut =i celelalte dou[nepoate ale lor, Viky =i Roza. Pe Viky, sora Ioanei, o cuno=team mai de mult: gra\ioas[, descurc`ndu-se u=or printre oameni, pl[c`nd imediat b[ie\ilor,]ntrebuin\`nd cu u=urin\[ c`teva cuno=tin\e despre muzic[sau literatur[c[p[tate din conversa\iile mele cu Ioana =i impresion`nd chiar =i pe oamenii mai avertiza\i. De altfel bun[, u=or influen\abil[, f[r[ ]nc[p[\`n[ri, prieten[cu toat[lumea, =tiind s[invite, s[primeasc[=i s[nu uite pe nimeni. Ap[limpede pe care nu puteau s[se]nt`mple furtuni, din cauza aceasta odihnitoare, dar nefiind]n stare s[ ]nve\e ceva nea=teptat.

Sunt oameni, =i Viky este printre ei, ce nu-\i rezerv[surprize, c[ci =tii cu siguran\[cum vor proceda, orice eveniment ai imagina pentru

d`n=ii. Cu toate c[ Viky era expresia cea mai perfect[ a fecioarei neprih[nite, cu fruntea ei f[r[ un cre\, cu ochii lumino=i, cu z`mbetul lilial, poate ar fi putut fi a unui b[rbat (nu din senzualitate, ci numai fiindc[fusese cerut[cu insisten\[=i nu avusese t[ria s[refuze), f[r[ca cea mai mic[transformare s[se observe]n fiin\a ei. Pe vara fetelor, Roza (adoptat[de so\ii Axente, c[ci p[rin\ii ei muriser[) o vedeam pentru prima oar[. Fugea de lume =i nu se]n\elegea nimeni cu ea, cu toate c[nu]ncepea nici o discu\ie. Era mic[, gras[, cu p[rul ro=u, =i toat[fa\a acoperit[cu pistrui. Avea o mul\ime de umilin\e =i de terori =i o chinuia]ndeosebi fizicul ei =i g`ndul c[ nu a avut ocazia s[ ]nve\e mai mult[ carte. Ioana caracterizase imediat: “Viky e dulce =i insuportabil[, Roza e singura profund[ din toate fetele pe care le cunosc”. Viky a primit recomanda\ia cu un sur`s gra\ios, iar Roza cu un]nceput de m`nie. Ioana ad[ug[ mai t`rziu numai pentru mine: “S[fii dr[gu\ cu Roza =i s[nu te impresioneze aparen\ele. Merit[, s[raca!” Dup[dejun,]ntr-o tr[sur[, cu Ioana =i Viky, cu un pisoi mititel, numit]n glum[pentru culoare local[Ahmed, am pornit spre mare.

Cavarna: o singur[strad[, cu pr[v[lii ne]nsemnate \inute de bulgari =i c`teva cafenele umile.

Tr[sura a]ntors spre st`nga, =i dup[patru kilometri de mers pe un drum pustiu, u=or]nclinat,]n fund, de la un timp cu linia albastr[a m[rii, o moar[, =i apoi mititelul Cavarna-Port.

C`teva magazii, c`teva bordeie locuite de pescari vara. O mic[pia\[la mijloc, pe o latur[cu o cas[p[trat[, restaurantul “Mihali”, =i el, cu toat[ne]nsemn[tatea lui, deschis numai vara. P[m`nt galben, case albe, marea ]n culori deschise. La dreapta, un munte mic. Ciracmanul. Dou[ pontoane de lemn, pu\in nisip, o vil[ roz — stranie apari\ie — pe o colin[. L`ng[un ponton, o cl[dire care ar putea fi numit[cas[: locuin\a =i biroul vame=ului. }n total, aspect de singur[tate grandioas[.

Ne-am strecurat printre c`teva magazii =i am ajuns la o caban[de pescari cu un etaj, locuin\a noastr[. }ntr-una din cele dou[camere

de jos locuiau fetele, cealalt[folosea drept buc[t[rie. }n camera de sus trebuia s[stau eu. Ioana se c[znise mult timp s[cure\e =i s[ ]mpodobeasc[pere\ii goi =i sc`ndurile putrede, c[ci]nc[perile folosiser[numai ca ad[post pentru sacii de f[in[. +i izbutise admirabil. La mine pusese covoare pe jos =i pernele aduse de la Cavarna, iar]ntr-un col\ alc[tuise un pat moale. Fereastra da drept spre mare. Eram impresionat =i de grija ei, =i de deliciul vie\ii ce aveam s[duc departe de lume. Ioana a fost]nc`ntat[de entuziasmul meu =i mi-a spus cu toat[seriozitatea: “Mi-era team[c[n-o s[-\i plac[“. +i, alipindu-se de mine: “Sa vezi ce ferici\i o s[fim aici!”

}n clipa aceea a=a credeam =i eu...

Fe\ele m[rii. Vocile ei. N-am cunoscut obsesie mai constant[. Dac[a= fi poet, a= face o epopee]n care n-ar apare nici un om. Numai valurile. Dar ce prodigios poet ar trebui s[fiu =i, de altfel, orice a= izbuti, s-ar d[r`ma la prima apari\ie a apei. A= ]n=ira o mie de emo\ii, =i aici sunt emo\ii suprapuse. Orchestr[ gigantic[ cu nenum[rate instrumente. Ar sem[na construc\ia mea doar c`t seam[n[o p[pu=[, av`nd un mecanism izbutit, cu un om. }mbinare fantastic[de culoare, zgomot, mi=care, miros. Nem[rginire, =i sim\i mereu impresia m[runtei tale fiin\e. Te por\i pios ca =i cum ai fi]ntr-o biseric[. Pu\in]i pas[de toat[lumea =i ai iluzia c[po\i s[fii calm, c[nici o nenorocire prea important[nu se poate]nt`mpla. Nici o fantezie nu \i se pare prea roman\ioas[, po\i s[spui de o sut[de ori aceea=i vorb[=i nu se mir[nimeni.

— Ioana, ce ne pas[de ce a fost! Te simt frem[t[toare l`ng[ mine, =tiu c`t m-ai iubit, =i tot dezastrul s-a]nt`mplat dintr-o dragoste exagerat[. }n clipa aceasta nu suferim nici unul, =i dac[ vom vedea c[ nu putem altfel, vom lua o barc[ =i vom porni intr-o noapte fermecat[ spre larg, vom da drumul lope\ilor =i vom pluti ]n voia valurilor, asemeni lui Tristan. Apoi ne vom arunca ]mbr[\i=a\i spre ad`ncuri. }n pustiurile aceste nu va fi nimeni s[ne scape.

Ioana se str`nsese l`ng[mine, accepta.

Pe mul\i din oamenii din port nici nu i-ai observa]n alt[parte. N-au nici un pitoresc, oric`t i-ai ]ntreba, ]\i r[spund incolor, =i din ]nf[\i=are nu le po\i scoate nici o caracteristic[. Bulgari sau turci ursuzi, f[r[ imagina\ie, f[r[ chef. Nici m[car revolte re\inute, c[ci niciodat[ nu protesteaz[ =i se poart[ la fel cu toat[ lumea. A=a este Mihali, restauratorul, sau Cad`r, barcagiul, =i totu=i]i voi \ine minte toat[via\a, c[ci s-au legat f[r[voia lor de emo\iile mele, =i apoi,]n de=ertul acesta, fiecare cap[t[o importan\[mare.

La restaurantul lui Mihali nu se g[se=te niciodat[nimic, nici m[car pe=te. Am]ncercat s[-l conving s[aduc[de la Cavarna un pachet de =ocolat[, dar cum totdeauna la]ntreb[rile mele c[uta c`te un pretext, am renun\at, =i el nici m[car n-a b[gat de seam[.

Duminica vin c`\iva vizitatori de la Cavarna, consum[ la el limonad[, vin =i sifon. Poate =i pu\in[ br`nz[=i m[sline. Are pe tejghea c`teva cutii cu sardele, care nu inspir[ nici un fel de ]ncredere; e =i ridicol s[ cumperi cutii de sardele la mare. }n fa\a c`rciumii lui sunt c`teva mese. La una din ele v[d uneori pe un civil cu fes, juc`nd =ah cu mult[r[bdare,]n ritmul peisagiului. Mi s-a spus c[e un ofi\er]n armata rom`n[=i c[vila roz]i apar\ine. Dar niciodat[n-am avut ocazia s[-l cercetez mai de aproape =i nici n-am voit s[limpezesc misterul.

Prin fa\a casei noastre trece un r`ule\ destul de murdar, care se l[rge=te brusc =i se vars[ ]n marea de aproape. Marea pe aici, str`ns[bine]n golf, este destul de cuminte, nu se]nfurie niciodat[, cel pu\in]n anotimpul acesta, a=a c[r`ule\ul r[m`ne]n fiecare zi identic. Pe d`nsul se agit[, f[r[ s[ le opreasc[ nimeni, g`=te =i ra\e. Le privesc deseori de pe o]n[l\ime de l`ng[ cas[; stau pe ni=te pietre mari =i netede, a=ezate parc[ anume s[ formeze o banc[. Sunt extrem de multe observa\iile pe care le fac uit`ndu-m[atent la aceste p[s[ri, =i e fatal s[le observ, c[ci intru =i ies mereu, =i astfel]n fiecare clip[dau peste ele. }n agita\ia g`=telor din fa\[ am constatat ]ndeosebi o imens[ bucurie de a avea ap[ ]n preajm[. |ip[, fac ocoluri, cufund[ capul, marinari deplini, pentru care p[m`ntul nu conteaz[. C`teodat[ m[ amuz zv`rlindu-le f[r`mituri de p`ine, =i apoi le privesc cum m[

observ[de la distan\[, cum se apropie cu b[gare de seam[, iar se dep[rteaz[=i,]n sf`r=it, una mai caraghioas[ m[n`nc[. Reu=esc, tot arunc`nd p`inea mai aproape, s[le aduc la doi pa=i de mine. C`teodat[ nu m[ remarc[: se g[sesc chiar la ]nceputul m[rii, =i albul penelor continu[ albul spumelor. Am crezut c[ m-am obi=nuit perfect cu obiceiurile lor, c[ cel pu\in ]n peisagiul acela nu au nici un gust pe care s[ nu-l cunosc. Dar ]ntr-o zi s-a ]nt`mplat ceva extraordinar, =i nici acum nu pot da explica\ii. O g`sc[ s-a dep[rtat de tovar[=e =i a ]nceput, tot timpul cu strig[te stridente, s[ pluteasc[ spre orizont. Celelalte o priveau cu capul ridicat, ]ncremenite toate, pricep`nd se vede c[se petrece]n mijlocul lor ceva neobi=nuit. M-am uitat cu binoclul p`n[ce n-am mai v[zut-o.

— Parc[erai tu, Ioana...

Ioana pl`nge desperat[ l`ng[mine.

}n pustiurile micului port, cu c`teva magazii =i c`\iva oameni primitivi, s-a g[sit un loc pentru o aventur[: vame=ul, domnul Jianu, cu doamna Pitpalac.

Vame=ul e un fl[c[u b[tr`n, cu z`mbetul mereu pe buze, vorbind monosilabic =i incapabil s[pun[o]ntrebare, de o timiditate cumplit[, vizibil[de la primul moment c`nd l-ai cunoscut. Te ]ntrebi cum poate s[-=i men\in[ un post ]n care uneori are anumite ini\iative de luat. Dac[ ]l ]nt`lnesc de multe ori, =i e fatal s[fie a=a, c[ci la cea mai mic[mi=care trec prin fa\a v[mii, =i am curajul s[ ]ncep conversa\ia, aflu c[domnului Jianu]i place literatura, c[ ]n fiecare an se duce la Buz[u la p[rin\i =i cump[r[romane de vreo cinci sute de lei. Toate c[r\ile]l satisfac, pentru to\i autorii are stim[, dar poate c[prefer[pe autorii tandri, ca firea lui blajin[s[poat[vagabonda f[r[cataclisme. +i dac[,]nsp[im`ntat de singur[tate (iarna, mai ales, trebuie s[ fie cumplit[ aici, c[ci atunci pleac[ toat[ lumea la Cavarna, =i pescarii =i *madame* Pitpalac, iar Mihali ]nchide restaurantul: =i astfel nu mai r[m`n dec`t vame=ul =i c`\iva solda\i, p[zind cu r`ndul, inutil — c[ci nu vine nici o corabie — pontonul), ]l ]ntrebi dac[ cele c`teva c[r\i ajung pentru trecerea timpului, el]\i r[spunde afirmativ, c[ci

cite=te r`nd cu r`nd, mediteaz[la fiecare pagin[, =i dup[ce termin[ia lectura de la]nceput. De fapt, cum are panic[de orice gest mai iste\, are panic[=i s[cheltuiasc[bani. Via\a lui nec[jit[l-a]nv[\at de mult astfel, iar Cavarna-Port nu-i ofer[nici o tenta\ie. C[r\ile cump[-rate constituie]n via\a lui un eveniment important,]ndelung cump[nit =i savurat, o orgie ce-l face m`ndru ]n sufletul lui, de care vrea s[ profite c`t mai mult timp,]n lungile nop\i de iarn[, c`nd nu vine cu s[pt[m`nile nici o veste din alt[parte. }n chipul acesta, orice erou al vreunui roman devine important, nu trebuie prea mult[b[taie de cap din partea autorului ca pentru domnul Jianu el s[tr[iasc[ca un om veritabil, =i cel mai mic gest, cea mai mic[vorb[— mai ales aici, c[ci e]ntov[r[=it[de v`j`itul valurilor — pentru sufletul lui potolit ia as-pecte catastrofale. Despre amica lui, *madame* Pitpalac, am o impresie nel[murit[. Cel pu\in nu o po\i c`nt[ri de la prima vedere. Ioana mi-a reprezentat-o ]n dou[ chipuri diferite. La Bucure=ti ]mi vorbise des-pre ea, c`nd]mi enumerase pe to\i oamenii Cavarnei-Port, ca de o fiin\[umil[, dar plin[de suflet, interesant[s[o descoperi la cap[tul lumii. }ns[poate c[exagerase astfel numai ca s[-mi fac[localitatea c`t mai pl[cut[ =i s[ m[ hot[rasc[ s[ vin aici, cu toat[ teroarea mea de rudele ce trebuia s[ le suport. Mai t`rziu, la Cavarna chiar, Ioana mi-a spus c[*madame* Pitpalac este foarte rea de gur[=i c[acum, nemaiinvit`nd-o tot timpul ca mai]nainte, o du=m[ne=te, cu toate c[odinioar[fuseser[prietene. Nu pricep ce e adev[rat, c[ci Ioana se con-trazice u=or, =i ajunge vreo cauz[ne]nsemnat[pentru ca s[-=i schimbe p[rerea, f[r[m[car s[dea o scuz[. Mie mi-a ap[rut *madame* Pitpalac ca o persoan[sub\ire, alb[, agitat[. Foarte s[rac[, c[ci b[rbatul ei o l[sase dup[ce-i cheltuise toat[zestrea, vrea s[-=i ascund[s[r[cia =i mizeriile (am aflat c[lucreaz[toat[ziua,]n fundul unei magazii, co-voare, ca s[le v`nd[) =i pretinde s[ fie tratat[ cu tot respectul, de la egal la egal. Are p[reri despre orice, a citit =i ea c[r\ile domnului Jianu =i las[ s[ se ]n\eleag[ c[ asta nu e dec`t o parte din lecturile ei. Cunoa=te pe to\i cei mai importan\i de la Cavarna =i chiar din Bazargic =i vorbe=te despre to\i f[r[umilin\[, deseori judec`ndu-i. O vezi de multe ori]n

tov[r[=ia domnului Jianu, dar nu se poate =ti c`t au mers lucrurile de departe, a=a e el de lipsit de ini\iative =i ea f[r[r[bdare =i tact.

+i dac[consider totu=i tov[r[=ia lor drept idil[, o fac numai ca s[repet clevetirea vecinilor =i pentru c[devine de o importan\[considerabil[,]n singur[tatea locurilor, conversa\ia lor. }i]nt`lnesc uneori spre sear[, c`nd vagabondez pe coline, =i e amuzant =i duios]n acela=i timp v[z`nd perechea lor profilat[pe mare.

De obicei st[m pe plaj[toat[diminea\a. Acolo l`nceze=ti sub soare, nu se pot]ncepe discu\ii.

Ioana =i Viky aduc umbrelele lor]nflorite =i m[ad[postesc =i eu l`ng[ ele. Iau c`te o carte, creion =i h`rtie, dar nu pot citi dec`t c`teva r`nduri f[r[importan\[. Cur`nd, cartea, creionul =i caietul se pierd pe jos, se acoper[cu nisip.

Viky nu st[niciodat[ ]n tov[r[=ia noastr[. E o]not[toare pasionat[=i cur`nd intr[ ]n ap[. E foarte gra\ioas[, are corpul ]mplinit, gra\ie la r`s =i la mers, pricepere cum s[puie pe ea cea mai ne]nsemnat[hain[. }n costumul ei de baie, bleu-marin, cu c`teva desene ro=ii, cu o mic[ pelerin[ pe care o las[ l`ng[noi, cu o scufi\[amuzant[, e o apari\ie fermec[toare. Ce pl[cere s[o prive=ti p[trunz`nd ]ncet, scufund`ndu-se, f[c`nd roate, pe o parte, pe spate, pe p`ntec,]ndep[rt`ndu-se sau juc`ndu-se]n preajm[, mult[vreme, neobosit[, p[rc[desen desprins dintr-o revist[de mode fran\uzeasc[. Apoi, c`nd iese, se tr`nte=te l`ng[ noi, ud[, cu c`teva fire de nisip lipite de carne, care m[resc aspectul ei senzual, cu soarele str[lucind pe fiecare pic[tur[, cu s`nii care se ridic[ tineri, cu tricoul ce ia perfect forma trupului =i dezv[luie formele ]n cele mai mici am[nunte. +i atunci am chef, cu orice risc, s[ rup tricoul, s[-mi desf[t ochii pe corpul gol a=a de proasp[t, s[-i str`ng s`nii, s[ o posed, strivindu-i carnea. Dar z`mbetul ei fermec[tor, mereu prezent =i acela=i,]mi]nt[re=te convingerea c[poate ar accepta str`nsoarea din indolen\[, din lipsa oric[rui principiu bine stabilit, dar c[nici un fior n-ar str[bate-o.

Diminea\a, ne strecur[m cu r`ndul la o ci=mea s[ ne sp[l[m, cu prosopul, s[punul, peria de din\i =i pasta. Trecem pe l`ng[c`teva

magazii, pe l`ng[ cele dou[ pontoane, cobor`m c`teva trepte =i, chiar la ]nceputul plajei femeilor, curge din st`nca de calcar un =ipot limpede =i rece. Aceast[ap[, nea=teptat[apari\ie, curg`nd drept l`ng[mare, este una din minunile portului. Sorbi apa, dup[ce te-ai l[sat]n voia razelor soarelui, cu deliciu. }\i uzi fa\a, m`inile, trupul gol, niciodat[nu te saturi de ea =i nu te saturi de ea =i nu]ncetezi s[te miri de unde a venit.

La masa noastr[e bucuria principal[=i nimeni nu se g`nde=te la vin, ca =i cum ai fi ]n v`rful unui munte unde ai descoperit un izvor.

Pu\in mai departe, la o sut[de metri, drept]n mijlocul plajei femeilor, curge o ap[=i mai perfect[. De aici, pe r`nd, Ioana, Viky =i eu aducem ]n can[ ap[ pentru pr`nz.

Aici puteam fi dezm[\a\i]n voie, orice ru=ine a disp[rut, umbl[m cum se]nt`mpl[ =i ne sim\im chiar ]nc`nta\i de neglijen\a noastr[.

Suntem]n tricou de plaj[toat[ziua =i]n picioare purt[m papuci, c[rora repede le-au disp[rut culoarea =i =ireturile.

A=a]l =tiu pe Hacik, cu pantaloni de baie cu sandale, cu restul corpului gol, corp negru, dogorit de soare =i plin de p[r. }n cap poart[o p[l[rie special[de paie, mare c`t o umbrel[, prins[pe sub b[rbie cu un elastic.

Stranie apari\ie =i Hacik, a=a de str[in =i totu=i at`t de apropiat de peisagiul acesta, c[ nu l-a= putea ]nchipui ]n alt loc. Un om ridicol: mic, sub\ire, p[ros, cu sprincenile ]mpreunate, f[r[ v`rst[. Limbaj amuzant, dar =i mai amuzant e timbrul vocii, pe care nu-l pot reda prin scris. O caracteristic[are c[te salut[ori de c`te ori te-ar ]nt`lni, =i te]nt`lne=te de o sut[ de ori pe zi. Prima dat[ l-am descoperit pe o biciclet[, cu o cutie de p[l[rii ]n m`n[. Era \an\o=, drept, cu o m`n[ abia sprijinind ghidonul. Ce rost o fi avut bicicleta ]ntre cele c`teva magazii, sau cutia de p[l[rii, r[m`ne inexplicabil. E gata s[fac[servicii =i, dac[ ]l iscode=ti pu\in,]ncepe s[-\i povesteasc[despre dragostea lui f[r[speran\e pentru o fat[tuberculoas[. Dac[l-ar accepta, ar lua-o de nevast[, cu orice risc.

Hacik are un suflet admirabil, exprimat ridicol, dar]n cazul lui ridicolul \i-l face cu at`t mai drag. Poart[ pretutindeni vioara cu el =i e suficient s[-l surprinzi noaptea ]n vreun col\ de l`ng[mare c`nt`ndu-=i toate dezn[dejdile ca s[-\i fie, m[car pentru clipa aceea, frate.

Ioana mi-a spus: “C`nd am fost la Cavarna, ]n timpul desp[r\irii noastre, numai cu Hacik m[ sim\eam mai bine, c[ci ]mi amintea de tine”. De ce? C[ci ]ntre mine =i Hacik nu e nici o asem[nare. Poate c[ Hacik nu este dec`t eu, u=or caricaturizat sau simplificat, f[r[am[nuntele care m[complic[inutil? Sau poate c[l`ng[fiin\a tragic[=i ireal[a lui Hacik orice dezn[dejde g[se=te un teren prielnic?

Ce ciudate contradic\ii]n Ioana! Nu-i place dec`t literatura clasic[, =i totu=i e victima celor mai romantice zbuciume. Pare neverosimil ca o fat[ s[-=i petreac[ timpul numai ]n lectura lui Racine sau La Fontaine, =i totu=i a=a este. Prin mine i-a cunoscut, e un gust pe care i l-am transmis eu. C`nd i-am fost recomandat, abia terminase =coala secundar[de provincie, cu o profesoar[de francez[ce nu =tia bine nici s[traduc[. I-am interpretat cu toat[subtilitatea de care eram capabil o fabul[de La Fontaine, *Les animaux malades de la peste*, ce produsese odinioar[at`ta ]nc`ntare]n mine. Am trecut apoi la *Les deux pigeons*. Am l[sat-o mai t`rziu s[ interpreteze singur[, =i eu numai ]mi dam p[rerea, profesor =i elev[. Dar cur`nd elucida perfect orice, f[r[ajutorul meu, =i vedeam cu stupefac\ie c[eu nu mai aveam nici un roil. Am trecut la Racine, i-am detailat cum din fiecare vers se desface o nou[definire psihologic[, am c[utat s[reconstituiesc via\a fiec[rui personagiu. Cur`nd toate piesele lui Racine ]i erau familiare, =i eu nu mai puteam contribui cu nimic. De altfel, dup[ *Andromaca* am l[sat-o singur[ s[ g[seasc[ explica\ii =i eram sigur c[ va reu=i perfect. Iar mai t`rziu multe]n\elesuri mi le-a clarificat ea mie. Dup[ce analiza fiecare r`nd, \in`nd seama numai de realit[\i, g[sind concordan\e imediate]ntre eroi =i oameni, a=a cum f[cusem =i eu, pornea la construc\ii lirice, tr[d`ndu-=i de-abia acum temperamentul feminin, d[dea explica\ii nea=teptate conflictelor, sugera

fatalit[\ile =i, dest[inuindu-=i propria ei fire, cu frenezie explica torturile dragostei. Ioana e foarte inteligent[, =i dac[i-o spun]ntr-un moment de apropiere sufleteasc[, se ro=e=te de bucuria complimentului. Dar c`nd exist[o mic[distan\[ ]ntre noi, se]ng[lbene=te de disperare, ca =i cum complimentul implic[lipsa dragostei mele, pentru care nu e nevoie de inteligen\[, =i chiar]l f[cusem ca s[-i dau ceva]n schimb, s[o consolez. Inteligen\a ei const[ ]n spirit critic cu ocazia c[r\ilor, ceea ce n-am mai]nt`lnit niciodat[la alt[femeie, de obicei mai subtil[, dar prea personal[, =i-=i traduce impresiile numai prin “]mi place” sau “nu-mi place”. }ntotdeauna p[rerea Ioanei, spus[cu ample detalii, foarte serioase, e exact[, =i n-am nici o ezitare c`nd ea]mi recomand[o carte, explic[pe eroi tot a=a de bine ca =i pe eroine, =i nu o dat[m-a]nv[\at multe lucruri asupra lui Neron sau Mitridate ai lui Racine, personagii pentru mine a=a de familiare. Inteligen\[viril[, f[r[memoria facil[a femeilor. A]nv[\at limba francez[prin munc[=i nu a prins-o cu urechea; =i singura]nv[\[tur[ce i-am dat =i pentru care]i trebuise mult timp a fost s[o deprind s[nu mai fac[gre=eli de ortografie. Chiar =i]n rom`ne=te are unele incorectitudini repetate mereu, oric`t a= corija-o, m-a= ruga sau a= ironiza. C`nd]mi scria, punea preocup[ri prea esen\iale ca s[-=i mai aduc[aminte]n clipa aceea]nv[\[tura mea sau poate totul pornea din instinctul ei de a se]mpotrivi oric[rei rug[min\i. Tot ca un b[rbat, pentru a citi o carte serioas[, renun\[la lume, vreme]ndelungat[, la toalet[, =i nu e]n stare s[cleveteasc[, nu din bun[tate, ci pentru c[vecinul nu o intereseaz[dec`t atunci c`nd poate scoate explica\ii pentru suferin\ele ei. Am un mare regret c[, vorbind de inteligen\a excep\ional[a Ioanei, o reduc, pun`nd-o ]n func\iune de a mea, o explic prin puterile judec[\ii mele, c`nd de fapt ea exist[ ]n sine]ns[=i, are gusturi pe care le-am ajutat s[se dezvolte (c[ci fatal sunt mai mare =i am avut norocul s[fiu]nv[\at mai bine de al\ii), dar]mi preexistau mie =i s-ar fi dezvoltat]n acela=i chip dac[alte ocazii s-ar fi oferit, vreun profesor b[tr`n =i priceput, de exemplu. Influen\a mea asupra ei s-a f[cut numai indirect, f[r[ voin\a mea precis[, numai ]ntru c`t

un sentiment iscat din conflictele noastre zilnice s-a putut transforma
]ntr-o idee. Cred c[ ]nt`mplarea care m-a f[cut s[o cunosc pe Ioana
este excep\ional[, =i n-am dec`t frica s[nu mi se spuie c[-mi supra-
evaluez prietena, c[ci numai dup[lung[cump[nire]mi aleg vorbele
ca s[o recomand. Cum toat[omenirea n-a f[cut nici o femeie critic de
seam[, este drept ca s[pricinuiesc ne]ncredere, sau asigurarea mea n-ar
putea g[si dec`t o explica\ie: lipsa de feminitate. Ceea ce unui b[rbat
]i repugn[. Are]ns[temperamentul cel mai chinuit, bucuriile =i triste\ile
se urmeaz[ne]ncetat, obosind-o =i p[str`ndu-i o siluet[transparent[.
C`te o mic[atingere cu realitatea ia propor\ii catastrofale, =i atunci se
]nt`mpl[scene violente, nu lipsite de vulgaritate, =i]n momentul acela
o ur[sc, mi se pare c[sunt pierdut fiindc[nu am curajul s[plec, regret
timpul irosit, uit toate clipele]n care am fost fericit. Cearta se termin[
epuiz`nd pe Ioana, f[c`nd-o s[cad[istovit[pe un scaun, f[r[via\[, =i
atunci ciuda mea se transform[ ]n mil[cumplit[, c[ci,]n definitiv, ne-
norocita se chinuise din dragoste =i din cine =tie ce deterior[ri]n inte-
rior, fizice sau morale. Oric`t a= fi de nevinovat, trebuie s[am remu=c[ri
c[am intrat]n via\a ei =i am pricinuit at`ta dezordine. O m`ng`i,]i
vorbesc c`t m[pricep mai bine,]n timp ce o tiriste\e infinit[m[ ]nv[luie
pentru soarta noastr[a=a de desperat[sau dac[ne-am desp[r\i, sau
dac[am r[m`ne]mpreun[, =i nu v[d nici o posibilitate de ameliorare.

Deseori, Viky face impresia c[este o fiin\[u=oar[, dar cunosc via\a
ei modest[, familia burghez[ ]n care a crescut. Are o specialitate de-
osebit[de a face imediat prietenii. Cei c`\iva b[ie\i, ad[posti\i prin
magazii, i-au devenit imediat cunoscu\i, =i o v[d]nconjurat[de ei tot
timpul, c`te unul ales la ]nt`mplare, sau mai mul\i deodat[, prieten[
cu to\i, la fel de cochet[=i de z`mbitoare. +i cu fetele face la fel. Se
tutuiesc, se joac[, fac escapade]n mare.

C`nd era la =coal[— mi s-a povestit — avea obiceiul s[aduc[cu
ea o serie de prietene bune cu care]nv[\a, vorbea, f[cea =i desf[cea
acela=i lucru, c[ci totul dura timp mult, oric`t au]ncercat, la]nceput,
s[o certe cei de acas[.

Acum m[trezesc c[aduce o mul\ime de indivizi suspec\i, dar pu=i la punct de sur`sul ei egal, cu care nu =tiu ce s[ vorbesc =i m[ indignez c[, dimpotriv[, Viky se simte foarte bine cu ei, ]n=ir[ banalit[\ile f[r[ nici o dificultate, omoar[ timpul f[r[ nici o p[rere de r[u =i f[r[ s[ b[nuiasc[ plictiseala mea. C`te unul din companionii ei e =i ur`t =i imbecil, =i totu=i ]l poart[ dup[ d`nsa,]i vorbe=te cu acela=i farmec =i nu-l p[r[se=te noaptea t`rziu]nainte de a-=i fi luat angajamente pentru a doua zi.

Eu cu Ioana, fatal, mereu]n preajma ei. Cum nu b[nuie nimic din toate dezastrele noastre?

Cu Roza,]n schimb, c`nd cobor la mare, nu pot vorbi prea mult, c[ci, extrem de sensibil[, orice vorb[amabil[i-ai spune, o =i b[nuie=te c[-i conven\ional[, spus[numai ca s[-i fac[pl[cere, ceea ce o face s[sufere =i s[se]nchid[ ]n ea. M[port cu Roza cu mult[b[gare de seam[, c[ci o consider un exemplar rar al umanit[\ii, dar am spaime =i nu pot s[fac prea multe sacrificii: hot[r`t, nu-mi place deloc aspectul ei, p[rul ro=u, pistruii, silueta f[r[gra\ii. }nchid repede orice discu\ie =i prefer s[par superficial.

De altfel, are unele obiceiuri rustice, exasperante,]nv[\ate din mediul unde a tr[it. E ciudat cum exista]n ea at`ta sensibilitate, at`ta jen[ ]n fa\a fiec[rei vorbe pe care o spune, at`ta fric[ de ridicol =i, ]n acela=i timp, la mas[ te serve=te cu u=urin\[ cu furculi\a ei cu care m`ncase.

Nu m[mir[gestul acesta =i altele similare, c[ci a=a o crescuse unchii ei (cu care, de altfel, nu se]mpac[), dar m[mir[c[e]ntotdeauna a=a de subtil[ ]n nuan\ele suflete=ti. Sau enervant (dar =i duios) e obiceiul ei de a se]mbr[ca imediat cu vreo rochie nou[a Ioanei =i a nu o mai schimba toat[ziua.

Ioana mi-a spus p[rerea Rozei despre mine: “E singurul om]ntreg pe care l-am]nt`lnit”. P[rerea aceasta denot[ sau un fel de a-i face pl[cere Ioanei, sau o p[rere gr[bit[ asupra mea — c[ci de-abia ]i vorbisem, =i niciodat[ serios — sau o sl[biciune pentru mine, c`nd nu-\i mai sunt controlate observa\iile, sau mai ales singur[tatea]n care

tr[ise =i]n care nu]nt`lnise dec`t oameni simpli. Totu=i =i eu =i Ioana am fost m`ndri de p[rerea m[gulitoare a Rozei, =i-mi pare r[u c[nu =tiu s[m[pl[tesc]n vreun fel.

Niciodat[n-o s[pricep exact ce se nume=te fericire, a=a aspectul ei variaz[dup[om =i dup[clip[. Parc[e valul superb care se]ntinde p`n[la mine =i se destram[ ]nainte de a detaila toate farmecile din el. Pot numi fericire aceste extaze =i torturi ce se succed mereu =i aceste potoliri, pentru un scurt timp,]n fa\a m[rii?!

Scot din toate aceste at`tea emo\ii, at`t orgoliu de a tr[i intens, de a fi]n mine un foc cu ar=i\ele =i palpit[rile lui! De a descoperi at`tea lucruri noi, ]n mine, ]n vecini =i ]n natur[, at`tea taine, neb[nuite. De a avea intui\ii]n ori=ice moment. Simt fiecare nerv]ntins ca s[vibreze la cea mai mic[atingere. Dar de o mie de ori]mi simt corpul prea firav ca s[suporte aceste zbuciume, =i m[pl`ng c[ n-am avut noroc. +i ]n ora c`nd m[strecor printre cele c`teva cor[bii ce odihnesc pe plaja mic[=i m[ascund dup[o cotitur[unde nu vin oameni de obicei =i acolo m[ ]ntind pe nisip, cu marea =i cerul]n fa\a mea, =i urlu de disperare =i singur[tate, nu pierd con=tiin\a de importan\a Cavarnei pentru mine de-a lungul anilor, cum m[vor purta nostalgiile spre locurile aceste, =i suferin\a c[n-o pot re]ncepe identic aceast[via\[. Iar dac[voi reveni, voi jelui de cel mai mic lucru pe care]l voi g[si schimbat.

}ntr-un timp, noaptea, marea era superb[. Am asistat cu adora\ie la toate prefacerile lunii, care lumina toat[apa, =i fiecare p[rticic[de val sc`nteia. Era o feerie, =i nu sunt cuvinte pentru a o descrie, nici culori pentru a o picta. Ce conteaz[ toate farmecile oferite de o crea\ie omeneasc[, o carte genial[, un ora= fantastic, fa\[ de minunea ce se desf[=oar[ l`ng[umilul port...

}mi sim\eam tot sufletul]n tres[rire =i-mi deveneau puerile toate credin\ele.

Uneori luam barca. Cad`r conducea =i]mi ghicea dorin\ele pe t[cute. Lipsa lui de personalitate devenea de un mare folos, c[ci]l uitam ime-

diat. Luam cu noi patefonul, iar Ioana]nv`rtea arcul =i punea mult timp aceea=i plac[. Am folosit mai ales *Concertul al doilea pentru pian =i orchestr[* al lui Brahms, pianul fiind sus\inut de Arthur Rubinstein.

C`nd muzica te ame\e=te, c`nd e=ti unul din rarii ferici\i care are un astfel de narcotic pre\ios la dispozi\ie pentru necazuri, c`nd ai nevoie de sunete zilnic =i ascul\i f[r[s[observi trecerea orelor, atunci spiritul critic nu-\i mai]mpov[reaz[emo\iile. Cred c[o bucat[muzical[ ]=i are decorul ei (]ntotdeauna]ns[ ]n singur[tate), =i un concert public, o despersonalizeaz[, o abstractizeaz[, o face s[-=i piard[din esen\a magic[. Poate din cauza aceasta concertele simfonice sau opera apar vulgare. }n lume, m[sori fragmentele, combini, critici, faci socoteli. Concertul lui Brahms e f[cut s[fie c`ntat pe mare, ritmul temelor imit[valurile =i printre note se profileaz[luna. Reluat la Bucure=ti, desigur c[-=i va pierde farmecul, =i voi constata chiar c[e mediocru.

Cu Ioana al[turi, se desf[=urau]mprejurul nostru miracole, =i,]n acela=i timp, sim\eam palpit`nd]n noi tot ce a fost, tot ce va fi.

Dar uneori luam =i pe Hacik, =i atunci l[sam patefonul acas[. }n inim[i se chinuiau toate dorurile, =i de pe arcu=ul lui acceptam toate roman\ele.

A=a, la lumina lunii, misterios, p[rea o apari\ie fantomatic[. }n clipele acele orice a= fi crezut posibil.

}ntr-o sear[am plecat cu barca f[r[s[avem lun[.

Alte impresii, alte triste\i,]ntunericul]n straturi groase]nv[luia p[m`nt =i ap[. Seninul ap[rea sumbru, pres[r`nd fric[. Pe \[rm toat[lumea dormea, numai o lumini\[de la restaurantul lui Mihali m[rea prin singur[tatea ei spaima.

Barcagiu important,]n afar[de Cad`r, mai e =i Ali.

Ioana]mi vorbise de el cu mult]nainte, cu entuziasm.

— Este uimitor ce via\[profund[se g[se=te]n oamenii ace=tia primitivi. Ali m[lua cu barca la prins pe=te =i stam ceasuri]ntregi pe mare. Visam, uneori dormeam, m[g`ndeam la tine. Sau vorbeam.

Putea s[fac[ce voia cu mine, eram]n voia lui, n-a= fi avut de nic[ieri nici un ajutor. N-a avut curajul, cu toate c[i-am sim\it t[ria ochilor. }mi povestea scene din copil[ria lui, planuri de dragoste, de moarte. Am vorbit ore]ntregi despre moarte cu el. La ora= nu are nimeni astfel de preocup[ri.

C`nd i-am f[cut cuno=tin\a, mie nu mi s-a p[rut un personaj grav. Poate pentru c[ prezen\a mea ]l f[cuse mai rezervat, sau pentru c[ m[rturisirile nu se spun dintr-o dat[. P[rea un b[ietan =mecher, care =tie s[ se negustoreasc[ c`nd]i cer s[ne plimbe pe mare sau s[ne v`nd[ guvizi. Ioana nu min\ise, dar transformase conversa\ia lor dup[ obiceiurile pe care le avusese cu mine, ]l silise s[ vorbeasc[ ]ntr-un fel, =i sunt chestiuni despre care orice om, c`nd]l]ntrebi insistent, are de spus ceva. Crease involuntar o atmosfer[dintre acele pe care le pricinuiam eu de obicei, dup[cum la fel]ncercase s[fac[=i cu Hacik. Din moment ce erau oameni din alte condi\ii sociale, nu i se p[rea c[, isc`nd astfel de vibra\ii, pericolul era mare, =i ar putea s[se opuie]ntregii ei sfor\[ri ce f[cea s[m[uite. Dar via\a pe care o ducea acolo pe mare cu un pescar, ore]ntregi, era exact[, c[ci aici nu sunt emo\ii de interpretat, ci fapte. Dup[ce m-am]ntors, a redevenit palid[, anemic[, obosind iute, adormind imediat ce punea capul pe un c[p[t`i, mereu bolnav[, incapabil[de o trud[prea mare. Ce crispa\ii s-au petrecut]n ea]n timpul desp[r\irii?

— Cum ai putut s[fii a lui?

— Iar]ncepi cu acelea=i]ntreb[ri.

— Sunt evenimente cu care parc[te-ai deprins, =i apoi brusc reapar]n minte cu aceea=i intensitate. De pild[, acum]mi]nchipui cum \i-ai scos rochia. ciorapii, c[ma=a. }n ce camer[,]n ce strad[? Nu]ndr[znesc s[te]ntreb niciodat[. Desigur, intr-un col\ mai dosnic, c[ci pe str[zile principale v[temea\i s[nu v[v[d. +i eu, care b[nuiam totul, nu]ndr[zneam s[merg dec`t pe str[zile principale, ca s[ nu v[ ]nt`lnesc. Dar c`nd ]nt`mpl[tor m[aflam]ntr-un loc mai singuratic, pe l`ng[ gar[ ]ndeosebi, c[ci veneam s[pt[m`nal la Bucure=ti, dac[nu g[seam

tramvai =i m[trezeam]n fa\a unui hotel misterios,]ncremeneam de groaz[s[nu cobor`\i de acolo tocmai atunci. Dac[ era noaptea t`rziu,]mi spuneam c[a\i ales ora aceea ca s[fi\i mai siguri, imediat dup[pr`nz iar m[temeam, c[ci poate anume alegea\i aceast[or[neobi=-nuit[la aman\i. De era]n timpul mesei, ziceam la fel. }nchipuiri diferite, dar chinuri identice. Ce penibil]mi este s[fac aceste m[rturisiri! Un ungher din Bucure=ti devenea pentru un timp oribil, =i apoi, pentru cine =tie ce motiv pueril, m[obseda alt ungher. Sau invers, excludeam fiecare strad[ ]n parte, =i totu=i =tiam c[undeva trebuie s[se]nt`mple ]nt`lnirea voastr[. }\i]nchipui ce tremur m-a cuprins c`nd, pe nea=teptate, cineva examina l`ng[mine o hart[a ora=ului. Poate erai]mbr[cat[cu una din hainele pe care le por\i cu mine. E imposibil s[fi aruncat toate c[m[=ile, to\i ciorapii de atunci. Cu toate c[hainele nu erau prea importante, azv`rleai imediat totul ca s[ r[m`i goal[!

Ioana =i-a l[sat capul pe um[rul meu, fa\a i s-a tras, s-a]ng[lbenit. Marea ritmeaz[funebru conversa\ia.

— Nu \i-am ascuns nimic. Trebuie s[m[crezi, c[ci sunt incapabil[s[mint: nici nu-mi dam seama ce se]nt`mpla cu mine,]mi era egal. Voiam sa m[vindec de tine.

— +i atunci de ce mergeai mereu? Te-a s[rutat toat[, \i-a str`ns s`nii te-a mu=cat, mai este vreun col\ nemurd[rit? +i-i spuneai vorbe de dragoste.

— +tia bine c[nu-l iubesc.

— +i atunci? Ce rost aveau acestea? Ai continuat p`n[ ce m-ai ]nt`lnit din nou, =i acum]\i g[se=ti scuze! Ca =i cum nu sunt indiferente detaliile, dac[ ]l iubeai sau nu, =i singurul lucru important este c[te d[deai lui. Mereu instinctul de a te scuza, chiar dac[nu po\i r[spunde nimic bun la argumentele mele.

Ioana, care era f[r[suflare, deveni brusc rea, cu ochii lucio=i.

— Da! Ai r[mas acela=i. Ti-era egal de-l iubeam sau m[iubea. Toat[chestiunea este s[nu m[fi dat altuia. Egoism b[rb[tesc, numai amor propriu.

— E omenesc s[te doar[profanarea c[rnii, oric`t ai cugeta c[ alterarea sufleteasc[ are singur[ o importan\[, c[ trupul este ]n voia cerin\elor fiziologice. Dar to\i ar proceda ca mine, indiferent dac[ ar g`ndi c[procedeul este caraghios.

— Numai un b[rbat are toate drepturile?!

— Cum s[-\i explic asta?... La]nceputul unei leg[turi de dragoste, b[rbatul trebuie s[g[seasc[pe femeie fecioar[, altfel]ncep chinurile =i la urm[, poate, desp[r\irea. }n schimb, un b[rbat pur e ridicol =i p[r[sit la prima ocazie...

— Stupid...

— Discut[m ca =i cum am face generalit[\i, =i ui\i c[fapta ta m[chinuie zi =i noapte. Tu po\i fi calm[, ai g[sit c`teva argumente...

— De n-a= g[si, m[car uneori, argumente, n-a= putea tr[i mai departe.

Oh! Triste\ea cu care a spus aceste vorbe, ce m-au]nfiorat! Avalan=e de p[reri de r[u au curs]n mine: e drept c[rareori Ioana g[se=te c`te o explica\ie =i ]ncearc[ pentru un timp s[ se apere cu ea. Cu at`t mai impresionant, c[ci =tie c[ ]ncercarea e inutil[, p[rc[e cel din mijlocul oceanului ce se \ine de o sc`ndur[ne]nsemnat[ca s[se salveze.

Viky pleca la Cavarna; m-am decis s[o]ntov[r[=esc. Ioana nu putea merge pe jos cei patru kilometri sub c[ldur[=i a r[mas]n port. La desp[r\ire era trist[, ca =i cum ar fi cutremurat-o o prevestire, ca =i cum f[cea un mare sacrificiu r[m`n`nd singur[. M[sim\eam prea dornic de a schimba atmosfera =i nu puteam renun\a la drum. I-am spus o ultim[vorb[, pe care am c[utat s[o fac c`t mai afectuoas[ posibil =i am plecat. La Cavarna am jucat c[r\i, cu so\ii Axente, m-am plimbat pe uli\a principal[, prin lumea mult[ de la ora =ase seara, am b[ut o cafea la o cafenea pitoreasc[ =i la urm[, aduc`ndu-mi aminte de triste\ea Ioanei, i-am cump[rat pr[jituri =i fructe. C`nd m-am ]ntors ]n port se f[cuse noapte. }n ]ntuneric, magaziile ap[reau sumbre =i t[cerea profund[, aveai impresia c[ fantome fo=nesc pe pietre. Ne gr[beam, c[ci abia acum ne d[deam seama c`t]nt`rziasem

=i o l[sasem pe Ioana singur[. Dar Ioana nu era acas[. Ne-am repezit pe plaj[, pe pontoane s[o c[ut[m, am]ntrebat pe Mihali de ea, pe Cad`r, mereu mai ]nfrico=a\i, chem`nd-o]n toate p[r\ile,]ns[ ]ntunericul oprea orice posibilitate de a ne descurca. +i atunci, c`nd Viky mi-a spus vorba a=a de pa=nic[: “N-avem ce face. S[o a=tept[m mai bine]n cas[“, am]nceput s[\ip la ea dezarticulat:

— Cum po\i s[fii a=a de lini=tit[?! +tii ce poate s[ ]nsemne dispari\ia Ioanei? Dar =tii ce se petrece]n sufletul ei? Habar n-ave\i, cu toate c[o cunoa=te\i de totdeauna. +i nu b[nui\i tragedia ce s-a]nt`mplat]ntre noi doi? +i c[Ioana]mi vorbe=te foarte des de moarte?

Tot atunci, ca o stafie, a ap[rut Ioana. Am le=inat. C`nd m-am dezmeticit, Ioana a explicat:

— Am stat la mare mult timp, f[r[s[-mi dau seama cum a trecut timpul. Nu v-am auzit strig[tele din pricina valurilor.

Viky a]nceput s[povesteasc[amuzat[scena mea f[r[rost:

— }nchipuie=te-\i ce copil e!...

Ce-o fi g`ndit Ioana la marginea m[rii? Pe fa\a ei nici o lumin[.

Un m[g[ru= trist =i caraghios face toate treburile oamenilor de aici. }l vezi de diminea\[p`n[ seara la lucru. C`teodat[un r[cnet de al lui r[scole=te tot portul. E simpatizat de to\i =i e un ve=nic motiv de distrac\ie. Se poveste=te]n glum[c[face =i alte servicii: r[cne=te numai la anumite ore =i astfel poate fi]ntrebuin\at drept ceas. }n orice caz, la miezul zilei, sunt sigur c[o s[-l aud =i c[o s[-mi]ntrerup[, pentru o clip[, amuz`ndu-m[ ]ntotdeauna, mereu o alt[stare sufleteasc[, cu prilejul unei discu\ii chinuite cu Ioana...

Ce caraghioas[servitoare avem! B[tr`nic[, ]ndesat[, scurt[, cu picioarele ]ntotdeauna goale, imense =i str`mbe. Dar, cu toate hainele vechi =i sc`rnave ce at`rn[de ea, nu renun\[la cochet[rie, orice s-ar]nt`mpla, =i nici aici, ]n micul port, unde e aproape pustiu, =i unde noi ]n=ine nu mai avem nici o toalet[, ]=i vopse=te =i ]=i pudreaz[ obrazul. Bine]n\eles, aspectul ei se arat[ cu at`t mai ridicol, c[ci vopseaala

fusese pus[prost, nu ascunde nici o zb`rcitur[ =i nu se potrive=te cu m`inile =i picioarele noduroase de munc[. O cheam[Ileana, =i]n b[taie de joc o numesc, =i ceilal\i dup[mine, Helene. A fost]n via\[foarte sentimental[, doamna =i domnul Axente povestesc de ea multe aventuri, c[ci au avut-o servitoare 30 de ani]n =ir, =i c`nd se g[sea vreun regiment prin apropiere, solda\ii f[ceau cu r`ndul — cu amor mare — prin buc[t[rie, unde]ntotdeauna Helene p[strase un rest gustos de la mas[=i un pahar de vin. }ntr-o zi chiar, =i asta nu demult, la b[tr`ne\e, domnul Axente a g[sit ascuns sub pat un plutonier, =i c`nd l-a]ntrebat ce c[uta, a m[rturisit =optind: “Venisem la domni=oara Ileana.”. Dar nici acum nu s-a cumin\it de tot =i]nt`rzie deseori prin magazii la vorb[ cu vreun turc. Turcul ofer[ guvizi, iar Helene furnizeaz[ farfurii de ale noastre, =i masa se alc[tuie=te elegant. Astfel, Helene a fost servitoarea cea mai cuviincioas[, uit`nd cu lunile ce are de primit, c[ci e f[r[preten\ii, muncind de diminea\[p`n[ seara ca un animal =i lu`nd parte la toate necazurile sau bucuriile familiei.

}ntr-o zi, ca s[m[amuz, am f[cut cu Viky un plan: Viky a adus o c[ldare cu p[cur[cald[pe care o re]nc[lzea mereu. Urcat pe un scaun, cu un b[\ av`nd la cap[t legat[ o c`rp[, =i]nmuind]n c[ldare, am scris negru deasupra u=ii cabinei noastre, spre m`ndria servitoarei: “VILLA HELENE”.

M-am c[znit mai mult dec`t a= fi crezut, dar la urm[ literele p[reau etern ]mpl`ntate pe zid. Cit timp vor dura? N-am]ncercat oare aceast[glum[ne]nsemnat[numai s[prelungesc importan\a mea =i dup[plecare? C[ci — orgoliu pueril — am impresia c[marea miraculoas[, colinele, cabanele, cerul nu sunt dec`t crea\ii ale imagina\iei mele, =i m[ tem c[ se va d[r`ma totul dup[plecarea mea.

Am urcat cu Viky pe Ciracman. Ioana n-a venit cu noi, c[ci o obose=te cel mai mic drum anevoios. +i poate c[-i era dor s[r[m`ie m[car dou[ ore singur[ sau poate c[ eu ]mi ]nchipuiam c[ ]i era necesar[ aceast[ singur[tate, c[ci m[ atr[gea perspectiva din v`rful Ciracmanului, sau posibilitatea de a face o plimbare numai cu Viky, f[r[

nici o inten\ie de flirt, numai cu satisfac\ia unui b[rbat]nsurat f[c`nd o escapad[inofensiv[(c[ci consideram leg[tura dintre mine =i Ioana ca ceva oficial). Ioana n-a avut curajul s[m[re\ie. Urcatul l-am f[cut fiecare dup[temperamentul s[u, eu agitat, prea]n urm[sau prea]nainte, cu momente de osteneal[=i de ambi\ii care]nvingeau osteneala, cu ochii lucio=i, fa\a uscat[, m`inile crispate. Viky, cu mersul egal, identic, orice piatr[ nea=teptat[ sau ridic[tur[ i-ar fi ie=it ]n cale, pornit[ parc[ s[ fac[ ]nconjurul lumii, pe un drum simplu care nici nu merita s[ fie b[gat ]n seam[, r[m`n`nd mereu gra\ioas[, z`mbitoare, discut`nd cu acela=i farmec =i u=urin\[, doar cu c`teva broboane de transpira\ie pe frunte =i pe bra\e. Ajun=i sus, se desf[=ura]naintea noastr[o magnific[panoram[asupra m[rii. Spa\iul, cam str`ns]n port din pricina golfului se deschidea acum f[r[margini. Am c[utat s[ ]ntre\in o conversa\ie “burghez[” cu Viky, ca s[demonstrez c[-i sunt prieten bun, c[nu sunt omul ciudat pe care]l b[nuiesc ceilal\i, =i poate din instinctul meu de a voi s[scot la suprafa\[,]n omul care pare cel mai superficial =i mai preocupat de evenimentele ne]nsemnate ale zilei, c`teva spaime. (C`t e de mare perversitatea?!)

— +i \i-e fric[, Viky, de ce o s[se]nt`mple cu tine mai t`rziu?

— F[r[ ]ndoial[.

— +i te g`nde=ti des la asta?

— Foarte des.

— E=ti a=a de z`mbitoare toat[ziua, c[n-ai b[nui c[ai =i frici. Iart[-m[c[-\i vorbesc f[r[ ]nconjur dar vreau sa fiu sincer.

— Nu trebuie s[iei omul dup[aparen\e. +i apoi aici]mi place s[fac mai mult baie]n mare, =i orice tovar[= este bun. De altfel, sunt to\i foarte dr[gu\i cu mine. Altceva nu m[intereseaz[.

— }ntr-adev[r, viitorul t[u este nelini=titor. Nu v[d de ce e=ti student[ ]n drept. Dreptul e destul de greu pentru b[ie\i. Nu te sf[tuiesc s[-\i faci nici o iluzie, nu e=ti obi=nuit[s[te lup\i prin tribunale.

— }nchipuie=te-\i! Ioana voia neap[rat s[m[fac doctor veterinar, c[ci acolo s-ar putea p[trunde mai u=or!

Am r`s am`ndoi. Ioana prindea deseori din aer c`te o idee n[stru=nic[, f[r[nici o leg[tur[cu realitatea, =i apoi voia s[o transmit[

altcuiva, cu orice pre\ despotic. Vorbea atunci cu at`ta flac[r[, aduna dintr-o dat[ cantit[\i de argumente, o enerva orice replic[, se chinuia, ]nc`t, din mil[pentru fr[m`ntarea ei, sau convins]n clipa aceea prin convingerea ei, acceptai orice. (+i fa\[de tine]nsu\i nu voiai s[admi\i c[nu e=ti]n stare s[-\i tr[ie=ti via\a =i]n salturi mai for\ate, f[r[pruden\a burghez[=i logica m[runt[a celor mediocri. }n orice om se g[se=te o veleitate de a porni]n lume =i a descoperi un continent.) }n cazul acesta planurile Ioanei luaser[o]nf[\i=are amuzant[, c[ci era comic s[-\i imaginezi pe gra\ioasa Viky, cu sur`sul ]nflorit, cu hainele nostime de veritabil[ pariziancă[, cu silueta delicioas[, vindec`nd o vac[sau un cal. Noroc c[Ioana nu-=i sus\ine planurile ei mult[vreme, =i, de altfel, dac[e=ti]ntr-adev[r,]n\elept =i \i-e mil[de sufletul ei, trebuie s[o la=i s[vorbeasc[=i s[o aprobi, c[ci dac[nu e vreo hot[r`re de luat imediat, renun\[ cur`nd singur[la ea =i uit[chiar ce-a sus\inut cu at`ta t[rie sau r`de cu ceilal\i de ridicolul planurilor. Din toat[discu\ia r[m[sese s[o ironiz[m pe Viky (cu at`t mai mult, cu c`t, nu prea personal[, Viky se sugestionase cu adev[rat la un moment dat), =i, cum la Bucure=ti a r[mas mult[vreme neterminat[Facultatea veterinar[, s[-i cerem mereu rela\ii.

— }n definitiv, e trist[soarta tuturor fetelor care cred]ntr-o dragoste cinstit[, educate]n felul acesta. C`nd te g`nde=ti c[viitorul t[u b[rbat, adic[acela care va fi mai important]n via\a ta,]n toate obiceiurile tale, se g[se=te undeva... Acela care trebuie s[te fac[pe tine fericit[! Iar tu nu =tii]ncotro s[te]ndrep\i, pe cine s[alegi, =i se poate s[te]n=eli chiar dac[ai fi sf[tuit[de oameni pricepu\i. C[ci cum po\i cunoa=te pe un om]n am[nunt c`nd]i]ncredin\ezi o fiin\[scump[sau cum po\i s[fii sigur[de evolu\ia lui viitoare?

— A= vrea s[g[sesc un b[rbat pe care s[-l iubesc =i s[m[iubeasc[, s[se]ngrijeasc[de mine =i s[m[ ]nve\e, s[-i fiu sor[, amant[=i so\ie...

— Bravo, Viky! +i un =irag de copii atunci...

Tonul serios se transformase]ntr-un z`mbet.

— Nu m-am g`ndit chiar a=a de departe...

A=a g`nde=te Viky, c[ci a=a g`ndise mama, bunica =i str[bunica ei. Dar, desigur, dac[viitorul va fi pu\in variat, nu se va]nt`mpla nici o nenorocire.

}ntr-o zi, intr-o magazie, =i-a f[cut apari\ia o nou[familie, compus[din mai mul\i tineri, care diminea\a invadau plaja. Viky deveni cur`nd prieten[ cu ei. Dintre to\i, am desprins dou[ fete, =i te ]ntrebai ce caut[ ]mpreun[, at`t era deosebirea de mare. Una grav[,]ntunecat[la fa\[, f[r[un sur`s, cu un profil b[rb[tesc, cu haina lipsit[ de orice ornament, vorbind pu\in, desp[r\indu-se tot timpul de ceilal\i; nici nu =tiu unde ]=i petrece timpul, c[ci n-am v[zut-o dec`t de dou[ori, noaptea, singur[, la cap[tul unui ponton. Dau rela\ii despre ea mai mult dup[explica\iile lui Viky, subliniate de laudele Ioanei. Cealalt[are gura m[rit[de at`ta r`s, vorbele ei se aud]n tot portul ca un clopo\el de cinematograf, =i vorbe=te mereu cu gesturi insuportabile de copil r[sf[\at, d`nd impresia c[ e la dispozi\ia oricui. C`teodat[r`sul ei strident =i vulgar str[bate spa\iul ca o ]mpu=c[tur[, e suficient s[ alunge toate emo\iile =i s[ anihileze puterile m[rii =i ale cerului. Are un nume de familie neobicinuit, inventat parc[ anume pentru d`nsa. O cheam[Turai!

Am primit o vizit[de la Balcic, v[rul fetelor, Charles. Foarte ciudat acest Charles, =i Ioana povestea despre el lucruri senza\ionale. Un om de vreo treizeci de ani,]n care vezi mai ales spr`ncenele ]mbinate, ochii lucio=i =i din\ii mari, la\i, desp[r\i\i, ap[r`nd la cel mai u=or z`mbet. Fusese prin Rusia chiar dup[venirea bol=evicilor, hoin[rise prin Germania, avusese o mul\ime de aventuri,]ncercase o mul\ime de meserii,]ntre m[tur[tor de strad[=i artist de varieteu. Ioana pretinde c[Charles este de o senzualitate extraordinar[=i c[toate istoriile ce le poveste=te, inepuizabil, s-au]nt`mplat cu adev[rat. Femeile, c`nd voia el, nu-i puteau rezista; =tia s[le decid[imediat =i s[le lase apoi f[r[mari complica\ii. Era totdeauna periculos s[r[m`ie singur]n tov[r[=ia unei fecioare, c[ci nu se putea conta pe el. Aceste

lucruri puteau fi adev[rate, dar puteau fi exagerate de Ioana, deoarece se potriveau perfect cu fantezia ei, ce =tie s[m[reasc[p`n[ la grandios un fapt pu\in ]nsemnat. O alt[ certitudine a Ioanei, pe care insista deseori, f[r[ s[ admit[ ]ndoial[, f[cea din Charles un tuberculos. Nu se vedea deloc asta, trupul lui p[rea voinic, nu tu=ea, nu se pl`ngea de nimic. Dar]mi spuneam c[Ioana trebuie s[cunoasc[mai bine secretele familiei, =i acesta nu putea fi dec`t un adev[r transmis direct de unde ]l aflase. Sau poate c[ =i acum brodase numai ca s[ explice acea senzualitate extrem[. Bine]n\eles, Ioana era de bun[-credin\[ ]n tot ce pretindea, c[ci n-a min\it niciodat[ =i nici nu se pricepe s[ mint[. E amuzant de v[zut aceast[ femeie at`t de inteligent[ce pueril[e c`nd ]ncearc[ vreo minciun[. Complic[, se sup[r[, argumentul ei pare tot mai neverosimil =i la urm[ avem scandal. }n orice caz, at`tea]mi povestise Ioana despre Charles,]nc`t ]l priveam cu curiozitatea cu care prive=ti la iarmaroc un fenomen, vreun animal s[lbatic, =i st[team cu to\ii ]n preajm[, ]ngrija\i s[ nu se ]nt`mple cine =tie ce nenorocire, cu toate c[Charles povestea nevinovat, afabil, amestec`nd gra\ios,]n tot timpul discu\iei, cuvinte fran\uze=ti, ceea ce]l f[cea s[samene mai mult a artificial june de salon de provincie. Charles a adus cu el atmosfera monden[, fals[, a Balcicului, fie c[Balcicul pe timpul acesta, cu lume mult[, cu \ipete, cu agita\ii, cu diverse distrac\ii, e artificial, fie c[Charles, cu temperamentul lui u=uratic, nu =tia s[desprind[dec`t ce e frivol de acolo =i a ]mprumutat el ]nsu=i frivolitate unui loc grav. La Balcic, la club, se dansa, =i veniser[ c`teva dudui care se pricepeau foarte bine s[danseze; pe plaj[se f[ceau tot felul de jocuri p`n[ noaptea t`rziu; “Vila reginei” era demn[de vizitat (“S[am =i eu o astfel de vil[, ce *serait une folie*”), *madame* Ionescu]i pune coarne b[rbatului s[u =i el habar n-are... *c'est à se tordre...* a venit la Charles o feti\[de 15 ani =i l-a rugat s[-i ia fecioria... A avut c`teva succese monstre... s[vezi...

— +i Arabella?

Arabella era metresa lui de mult[vreme =i alc[tuise cu d`nsa aproape un menaj (dar cu desp[r\iri mari, sem[n`nd aproape defini-

tive). Ioana povestea despre ea lucruri uimitoare =i, cu toat[via\a ei de c`ine al nim[nui =i cu aparen\e u=uratece, o socotea drept cea mai serioas[ femeie din c`te a cunoscut.

— Arabella e dr[gu\[, ne mai cert[m, ne mai]mp[c[m, poate o s[ne desp[r\im p`n[ la urm[. E ciudat[. I-am pierdut to\i banii pe care ]i prime=te lunar, ]ntr-o sear[, la c[r\i, f[r[ m[car s[ o ]ntreb, =i n-a spus nimic. }n schimb, ]mi face scandal pentru chestiuni complect ne]nsemnate. De pild[, ]mi place s[ m[ scol diminea\a de tot, s[ m[ instalez la fereastr[ pentru c`teva ore =i s[m[uit la mare: ea turbeaz[ ]n pat, nu mai doarme =i]ncepe o discu\ie stupid[, care]mi alung[toat[lini=tea.

Ce concluzie va scoate Ioana mai t`rziu din vorbele acestea? Cu ce frenezie (repro= deghizat c[tre mine) va face portretul femeii care accept[ sacrificiul pentru b[rbatul iubit, dar ]i este intolerabil s[ fie p[r[sit[ — =i ]n cazul acesta, din culcu=ul cald unde ea se sim\ise at`t de bine, c`nd, prin somn, sim\ea corpul lui ]ntins ]n lungul corpului ei, c[ldura pielii al[turate — =i nu putea s[ fie fericit[ c`nd el se ducea, pentru oric`t de scurt timp, oric`t de aproape, =i pentru orice motiv inofensiv! Dar pe mine]n clipa aceea m[preocupa altceva,]n leg[tur[cu obsesiile mele. F[ceam remarce asupra ciud[\eniei omene=ti, c[ci Charles era capabil]n acela=i timp s[povesteasc[scene picante, s[se amuze la nesf`r=it, s[ aib[ o mie de ]nt`mpl[ri galante, s[presare suferin\e f[r[nici un regret, =i totodat[s[simt[nevoia imperioas[de a privi]ndelung, singur, o dat[cu r[s[ritul soarelui, nelini=tele m[rii.

C`nd i-am spus mai t`rziu uimirea mea Ioanei, ea s-a revoltat.

— }mi vezi =i tu tragedia! Mie mi-a sugerat imediat povestea lui via\a noastr[, =i tu te-ai g`ndit la preocup[rile tale, f[r[nici o leg[tur[cu mine. +i, cu o infinit[triste\e: Nu m[iube=ti.

— M[chinui]ngrozitor din pricina ta tot timpul, asta nu e dragoste?

Dar Ioana ar[ta]n clipa aceea a=a de nenorocit[, c[n-am mai putut continua discu\ia grav[,]n care nu voiam at`t s-o conving pe d`nsa, c`t s[m[clarific pe mine. Am utilizat consol[ri facile, jur[minte

copil[re=ti, glume =i am izbutit, ca de obicei, s[o calmez pu\in, c[ci este]n natura omeneasc[instinctul de a te reface]n orice chip, de a te consola de un motiv serios printr-un mijloc facil, de pild[, de a fi]nc`ntat c[ de mortul t[u scump lumea vorbe=te de bine. +tiam ]ns[ am`ndoi c[discu\ia nu fusese dec`t suspendat[pentru pu\in =i c[, =i unul =i cel[lalt,]mpin=i de fatalit[\i interioare, vom re]ncepe-o la prima ocazie, cu aceea=i crispa\ie =i tot a=a de zadarnic.

Uneori Charles se ar[ta uimitor, erou de legend[, parte abia rupt[din natur[. Impresia a fost mare c`nd ]ntr-o noapte feeric[, cu lumina lunii ]mpr[=tiat[ pe toat[ marea, cum nu aveam barc[ la \[rm, s-a dezbr[cat =i a ]notat p`n[la barca l[sat[de Cad`r la 2 km ]n larg, a desprins-o, a adus-o la pontonul unde ]l a=teptam =i, a=a ud, cu toat[ r[coarea serii, cu toat[ boala care ]l m`na, ne-a plimbat p`n[ la prima raz[ de soare. Apoi, dup[ ce ne-a l[sat din nou pe ponton, a dus barca la locul ei, ancor`nd-o din nou, =i s-a re]ntors]not`nd. }n noaptea aceea, gol, str[lucitor sub razele lunii, Charles a ap[rut superb.

Cineva, citind aceste note, ar putea reflecta c[,]n definitiv, pustiul acestei localit[\i este destul de relativ =i c[eu]nsumi am]n=irat,]n afar[celor dou[personagii principale, o serie de altele mai pu\in]nsemnate, dar care]nvioreaz[singur[tatea. Nu este adev[rat. Aici sunt a=a de pu\ini oameni,]nc`t fiecare pare important, =i cum, fatal, asi=ti la zilnicele lui ocupa\ii =i necazuri, m[ socot obligat s[-l ]nregistrez. Cei c`\iva oameni m[resc pustiul, dup[cum lampa lui Mihali m[re=te]ntunericul =i multiplic[ ]nfior[rile.

C`teodat[ recurg la stratageme ca s[ aflu tot ce-a f[cut Ioana. E ciudat[ aceast[ alegere de a afla anumite detalii =i de a ]nconjura, ca s[ nu aflu, pe altele, chiar dac[ toate sunt la fel de chinuitoare. Poate pentru c[ nu vreau s[-mi scape nimic, totul m[ intereseaz[ =i deci nu schimb subiectul dec`t dup[ce-l epuizez. Pornesc a doua zi =i mai departe, utiliz`nd materialul str`ns, recapitul`ndu-l, ca =i cum ar fi o serie de lec\ii grele pe care trebuie s[ le ]nve\i bine, =i deseori r[m`n`nd la acelea=i detalii, fie c[mai g[sesc nout[\i la care nu m[

g`ndisem, fie c[ niciodat[ nu-mi sunt indiferente ]nt`mpl[rile acestea, oric`t de bine ar fi =tiute, c[ci suferin\a mea, ]ntov[r[=indu-le, nu istove=te s[ le ]mprosp[teze. O singur[ vorb[ schimb[ totul, =i ]ntr-o conversa\ie e fatal ca vorbele s[ nu fie acelea=i — =i apar noi imagini. Am`n =i din la=itate de a afla prea multe deodat[. Dar temperamentul meu e incapabil s[se apere, hot[r`ndu-se s[nu mai re]nceap[niciodat[aceste chestiuni, c[ci numai a=a poate veni vindecarea. Am putea afla orice, dac[ne-am ar[ta o vreme c[nu suntem gelo=i. O stratagem[mai este s[nu-i]ntrerup dest[inuirile prin nici un repro= sau ironie, dimpotriv[, s[m[ar[t prieten bun cu ea, s[o comp[timesc, s[nu =tiu cum s-o m`ng`i (exist[=i asta]n mine) =i s[o las s[vorbeasc[, deoarece m[rturisirile u=ureaz[. }ntreb[rile mele torturate avuseser[deci un efect asupra ei, chiar dac[p[ruser[inutile, f[cute s[o irite =i nu s[produc[remu=c[ri. Efectul fusese mai t`rziu vizibil]n starea ei de ve=nic[tragedie]n care se zb[tea =i prin trecutul ce-i persista tot timpul]n suflet. Desigur c[numai eu sunt de vin[c[acel trecut o chinuie =i-i apare groaznic, c[ci]n timp ce-l tr[ise, se obi=nuise cu el,]l acceptase, indiferent de nostalgiile ei]nspre mine =i de]ncerc[rile ca s[m[uite. Acum, numai v[z`nd torturile mele, ]i d[ toat[ importan\a =i il prive=te cu al\i ochi. Dac[ a= ]nceta toate iscodirile =i pedepsile, ea s-ar transforma imediat, ar redeveni lini=tit[, dar eu sunt bolnav de gelozie =i de dorin\a de r[zbunare. +i apoi imediat ce a= ]nceta, presupun`ndu-mi o voin\[excep\ional[(c[ci judecata a=a m[ ]nva\[: nimeni nu m-a obligat s[-mi aleg via\a aceasta, acum trebuie s-o suport), chinurile ar continua, c[ci eu a= r[m`ne ]n inferioritate =i Ioana ar ]ncepe s[ se j[luiasc[ c[ n-am iubit-o niciodat[. Mi-ar spune c[ gelozia =i dragostea nu se suprapun dec`t]n parte, =i chiar din]ncetarea geloziei mele ar scoate un motiv]n plus de a nega dragostea mea. Dar poate c[aceste explica\ii nu sunt bune pentru durerile noastre prelungite, care sunt pricinuite, orice-a= face, a=a cum au fost]ntotdeauna =i pe atunci nu erau]nc[motive, de firile noastre mereu]n contradic\ie, cu toate c[perfect asem[n[toare, de complacere]n aceast[atmosfer[=i de suportare a aceleia=i fatalit[\i.

E=ti bucuros uneori c[oamenii]mb[tr`nesc, c[ci astfel sunt obliga\i la anumite transform[ri. Dac[ n-ar fi a=a, ar r[m`ne identici, oric`te dezastre ar trece peste capul lor. +i nici m[car nu v[d exact ]n ei, nu-=i pot aplica logica cea mai simpl[. O femeie are ]n acela=i timp un amant, ]n=el`nd pe b[rbat, pe copii, pe rude, se d[cu to\i nervii, accept[ ]mbr[=ir[rile cele mai intime, =i totul]i devine a=a de obicinuit, a=a de normal,]nc`t continu[s[aib[, f[r[nici o falsitate, acelea=i precepte]nv[\ate de acas[, s[judece cu ele, indignat[, pe toat[lumea. Dac[amantul lucid o surprinde]ntr-o astfel de judecat[=i-i atrage aten\ia: “Dar cu mine ce faci?”, ea r[spunde calm: “Cu tine e altceva”. Vorb[f[r[de nici un]n\eles, dar caracteriz`nd a=a de bine pe o femeie.

}ncep eu:

— }ntr-adev[r, nu =tia nimic de ce se petrecea]n jurul s[u. Inteligen\a lui m[cov`r=ea de multe ori, constatam cu precizie, oric`te indulgen\e a= fi avut pentru mine, c[are memorie mai bun[, c[sesizeaz[mai u=or, logica e mai exact[. Lectura lui]mi ap[rea, oric`t a= fi cetit =i eu, prodigioas[, =i totu=i, cu deplin[ bucurie, constatam ]n discu\iile noastre despre via\[ c[-i conduc g`ndurile]n voie, c[-l pot min\i oric`nd, c[ eu =tiam ]n orice clip[ exact tot ceea ce se petrecea ]ntr-]nsul (nu idei, ci sentimente), ]n timp ce ]i r[m`neam un str[in. Deci aveam satisfac\ia s[-i produc unele nelini=ti, pe cit putea el fi nelini=tit, chiar dac[ele se cumin\eau iute. Slab[consolare, =i care nu-i f[cea dec`t servicii (]l mai complica), dar nu puteam s[m[opresc.

— De aceea nu-i de mirare c[mi-a r[mas un str[in. +i apoi, aveam a=a de pu\in timp liber, tribunalul]mi lua tot timpul, c`te dou[sprezece ore din zi eram ocupat[. M`ncam la pr`nz la ora dou[, trei, patru, ]n fiecare zi, altfel, =i puteam sus\ine toata aceast[ oboseal[! Trebuie s[ presupun c[ ]n mine sunt focuri excep\ionale. C`nd am v[zut c[el nu m[poate calma, ca s[-mi ocup timpul]n mod obligatoriu — c[ci literatura]\i permite toate libert[\ile — am intrat la banc[. Se poate spune c[am fost o func\ionar[exemplar[. P[strez de acolo, p`n[ la morm`nt, imaginea =efului meu, un b[tr`n cretin =i murdar, care m[tortura zilnic, puf[ia tot timpul o \igar[proast[=i scuipa pe jos. Aveam

un mijloc fericit ca ocupa\iile mele s[m[scoat[la aer: puneam sechestre. Nimeni nu va =ti ce]nseamn[a pune sechestre, cel pu\in]n primele timpuri, f[r[s[fii o brut[, =i oric`t \i-as explica n-o s[ ai dec`t o imagine teribil[, dar v[zut[pe gaura cheii. |i-aduci aminte de trucul]ngeresc al lui Lesago]n *Diable boiteux* ca s[p[trund[ ]n ad`ncul secretelor familiale? Eu mergeam =i mai ad`nc,]n fiecare zi]n alt[parte, pe str[zi de care nici nu auzisem]n case cu forme ne]nchipuite. Astfel exist[ ]n Bucure=ti o cas[ ]n form[de vapor, locuit[de un fost marinar. Este o groz[vie cum trebuie s[por\i un om cu minciuni,]n timp ce port[relul cerceteaz[lucrurile. De altfel, faci progrese]n psihologie. M[pricepeam s[profit de vanitatea fiec[ruia, ca s[sufere mai pu\in, vorbind de lucruri cu totul f[r[leg[tur[. La unul am g[sit vizite =i gazda a]ntrebuin\at toate =ireteniile ca s[nu afle nimic musafirii de al[turi. Aiurea am g[sit bolnavi =i]n alt[parte amor! Apoi obiectele pe care vor s[le doseasc[, lacrimile ce curg ca s[scape c`te un obiect devenit deodat[ pentru ei de o importan\[ extraordinar[ (poate c[ e o amintire scump[, poate c[ numai ]=i pierd orice ra\iune ]n momentul acela). Desigur c[ mi-a= fi f[cut cap[tul v[z`nd acestea, dac[n-ar fi fost]n mine un sentiment mai important dec`t mila: curiozitatea de a cunoa=te pe om. Veneam acas[ =i g[seam o buc[\ic[ de friptur[ uscat[ de at`ta a=teptare. Pe atunci venea =i el. }ncepeam conversa\ia =i, c`t m[\ineau puterile, voiam s[profit. Aveam spaima mediocrit[\ii]n care m[cufundam =i purtam chiar]n serviet[o carte. O citeam]ntre dou[treburi,]n tramvaie. El trebuia s[-mi spuie ce citise, s[-mi dea ample detalii despre ce nu mai aveam timpul ca s[m[ocup personal. }i pl[cea s[povesteasc[=i-l ascultam ceasuri]ntregi. +i dac[c`teodat[ m[ l[sam ]n voia lui, asta nu se cheam[ dragoste: pl[team cinstit! Dar uneori, c`nd eram obosit[, adormeam brusc, cu toate c[prin voin\[pricepusem clar tot ce mi se spusese p`n[ ]n momentul adormirii. +i atunci, f[r[s[-mi]ntrerup[somnul, pleca. Viky, din camera ei, nemaiauzind vorb[, venea, m[lua ca pe un copil =i m[punea]n pat.

+i atunci,]n pat,]ncepea pentru mine o existen\[fantastic[. Nu eram nici treaz[, nici adormit[. Adic[, aveam prezente]n mine,]n

acela=i timp, locul unde m[culcasem, mobilele, toate preocup[rile pentru a doua zi, dar =i imaginam aventurile cele mai extraordinare, lucid[totu=i c[totul este ireal. +i ziua chiar, consideram momentele acestea drept singurele clipe de fericire. Totdeauna jucai un rol, =i dac[treaz[f[ceam tot ce puteam ca s[te alung, noaptea te l[sam s[sose=ti =i s[faci cu mine tot ce voiai. Dar nu tu]ntreg, a=a cum te-am cunoscut: acum nu mai exista nimic]n tine din ceea ce am ur`t, egoismul, g`ndurile f[r[leg[tur[cu mine. P[strai numai ceea ce m-a subjugat, tandre\ea, neputin\a ta de copil ce trebuie=te ocrotit (chiar dac[tot ceea ce]mi scap[din tine m[legase mai mult) =i o imagine dureroas[, obsedant[, slab, imaterial, cu ochii tri=ti, cu gura crispat[. Atunci mintea mea te l[sa]n voie s[c[l[tore=ti pe la ferestre, s[te t`ngui chem`ndu-m[, s[te culci l`ng[mine, s[m[iei]n bra\e =i s[m[duci spre lun[!

— Scump[Ioana, nicic`nd n-a fost un dezastru mai mare ca al nostru!

— El n-are nici un contact cu realitatea, chiar dac[prin obiceiul de a-=i satisface imediat apetitul nu apare deloc imaterial sau dac[fizicul]l arat[ca pe un om bine]nfipt pe p[m`nt: scurt =i bondoc, cu sur`sul jovial, care marcheaz[o etern[bun[dispozi\ie. }\i]nchipui c[nu puteam s[iubesc un astfel de om, c[ci]n dragoste fizicul joac[un rol important. }l persecutau tot felul de probleme fantastice =i le povestea oric`nd cu un mare lux de am[nunte. Avea o memorie admirabil[=i nu uita nimic. Deseori]mi vorbea despre nemurirea sufletului, de via\a viitoare, de p[cat =i isp[=ire;]n direc\ia aceasta ne]n\elegeam perfect, =i orice]mi spunea nu mi se p[rea imposibil. Scepticismul t[u m-a]nghe\at]ntotdeauna, puteam acum face construc\iile cele mai fenomenale. Credea]n sfin\i =i]n Dumnezeu, =i a fost un timp c`nd mergeam s[pt[m`nal la biseric[.

— Erai foarte p[c[toas[, m[torturai =i mergeai s[te rogi! Ce ridicol! +i nici m[car nu]ncetai p[catul, ci treceai de la biseric[la hotel. Tu]\i po\i g[si scuze, dar el =tia precis c[fa\[de mine era vinovat!

}n nevoia Ioanei de a merge la biseric[se poate vedea ce u=or era influen\at[, femeie prin excelen\[, =i toat[cultura =i inteligen\a nu serviser[la nimic. Dar se pot vedea =i chinurile]n care se zb[tea =i c[uta, oricum, o consolare. Din ziua]nt`ia a revederii noastre, oric`t de greu s-ar fi f[cut]mp[carea, nici nu i-a trecut prin minte s[mai fac[o rug[ciune.

— }ntr-o zi, vorbind despre ce se va]nt`mpla cu noi dup[ moarte, a spus de tine: “Sandu va deveni strigoi!” Cu toate c[ p`n[ ]n clipa aceea fusesem lini=tit[, am]nceput s[\ip! A=a lovise de exact — din gre=eal[sau]nadins —]n imaginea ta din subcon=tientul meu. Au venit cu to\ii, m-au calmat, m-au]ntrebat ce am =i le-am dat o explica\ie oarecare. Apoi s-au dus, mai]nainte de a avea curiozitatea s[priceap[ceva. Iubitul meu era un strigoi!

— S[-l fi v[zut cum m`nca! Se obi=nuise s[ r[m`n[totdeauna la mine la mas[, neinvitat. Dac[ne g[seam]n strad[, m[gr[bea s[nu pierdem m`ncarea =i atunci nu mai b[ga de seam[ de ceilal\i, lua bucata cea mai bun[, por\ia cea mai mare. C`nd mai era cineva la mas[la noi, surprindeam ochi ironici privindu-l, =i el nu observa nimic, c[ci era ocupat s[vorbeasc[=i s[m[n`nce. Ce ru=ine pentru mine! Vorbea tot timpul numai el, despre toate n[zb`tiile din copil[ria lui, ca =i cum asta ar fi interesat pe cineva. C[lduric[, m`ncare, femeie, g[sise de toate ]n casa noastr[. Putea ]n voie s[ se ]ngra=e. +i totu=i, pretindea c[ pentru el realitatea nu exist[, c[ este prin excelen\[ dezinteresat. Dar se califica la ]nt`mplare, totdeauna cu complezen\e, cu titluri luate de prin c[r\i, =i mai ales se echivala cu vreun erou rusesc. De tine a spus c[e=ti prea socotit, fricos, comod, =i-i faci impresia unui munte gra\ios cu flori la poale, apoi cu fagi =i brazi spre cap[t =i cu z[pad[, iar dup[ce ai urcat anevoie =i e=ti fericit de izb`nd[, c[ci te sim\i puternic =i singur,]n timp ce]naintea ta se desf[=oar[minunile perspectivelor, descoperi, construit foarte confortabil, un restaurant.

— +i el este,]n v`rful lui Jungfrau, *un pissoir!*

— Era un personaj de=tept, dar destul de vulgar.

— C`nd ai =ti ce vulgar era! Mi se cr`ncen[carnea c`nd m[ g`ndesc ce descoperiri am f[cut]n primele noastre]nt`lniri. Poate dac[ a= fi fost la prima cunoa=tere, m-a= fi consolat cu g`ndul c[a=a sunt oamenii, dar te =tiam pe tine delicat, cum procedai]ntr-o scen[, ce altfel devine oribil[. (De fapt, explica\ia era mai ales: pe d`nsul Ioana nu-l iubea =i o indignau toate gesturile, la mine orice i se p[rea perfect.) Ca un animal, credea c[ totul trebuie f[cut simplu, un act de care trebuie s[ profi\i c`t mai copios. +i-a f[cut cu mine educa\ia, =i acum, cu alt[ocazie, se va prezenta]nv[\at de mine! Ce umilin\[pentru Ioana, a=a de m`ndr[!

— +i de ce n-ai plecat de la prima oar[? (A= fi suferit mai pu\in?)

— Era prea t`rziu =i nu mai puteam da ]nd[r[t; pornisem pe calea aceasta =i trebuia s[ o duc p`n[la cap[t, altfel totul purta numele de aventur[.

+i, orgolioas[, dar al[turi de pl`ns:

— +i =tii c[eu nu sunt]n stare de aventuri!

— Voiam s[m[vindec de tine cu orice pre\, am crezut c[acesta este un mijloc. Tipul este inteligent =i am socotit c[asta]mi ajunge. Dar]i lipse=te complect orice sensibilitate, habar n-are de ce se petrece]n preajma lui. N-a priceput nimic din marea tragedie ce se desf[=ura l`ng[el. Credea poate c[sunt o midinet[care vrea s[se dea. }ntr-o zi, la hotel, pl[nuind s[se apropie de mine, m-a g[sit]nghe\at[, f[r[putere s[fac un gest s[-l primesc. S-a indignat cu o ridicare din umeri =i a]nceput s[se]ncal\e. Oh! ce groaz[a fost pentru mine atunci! M-am]mbr[cat]n goan[=i am pornit ca o nebun[pe str[zi,]n timp ce el, transformat ca prin minune, se milogea dup[mine s[-l iert. La urm[l-am iertat. +i-a \inut cuv`ntul s[nu mai fac[astfel de gesturi: dup[cum vezi, eram educatoare!

Conversa\ii lungi, inutile =i care se termin[cu epuizarea am`ndurora. Caut, ridicol, s[descop[r un col\ din carnea ei neprofanat, c[ci ideea de “dragoste” e prea abstract[pentru chinurile mele, iar pe mine m[obsedeaz[micile evenimente dintre ei =i, vizual, reconstitui

scene]n toate detaliile. C`teodat[, s[rut`nd-o intr-un fel neobi=nuit, o iscodesc dac[cel[lalt o s[rutase la fel, =i r[spunsurile ei, evazive m[tortureaz[. Dar nu poate s[r[spund[dec`t neg`nd, c[ci]n bra\ele mele uit[tot ce s-a]nt`mplat cu cel[lalt sau ]i e mil[ de ]ntreb[rile ce nu pot fi consolate =i prefer[ s[ tac[. Totu=i, a ]ncercat odat[ s[-mi fac[ o bucurie: “Era groaznic de gelos c[ m-ai avut fat[!” Aceast[ veste, ]n loc s[ m[ bucure pentru o clip[, produse noi fr[m`nt[ri c[ci presupunea c[fuseser[scene]ntre ei, discu\ii aprinse, =i poate o consolare de a Ioanei spre el, invers[: “Dar asta n-are nici o importan\[“. Deci,]ntre ei, o leg[tur[mult mai febril[, de veritabili aman\i, dec`t voia s[ m[rturiseasc[ acum Ioana. Poate c[ =i uitase. +i din moment ce n-o mai interesa chestiunea, se mira c[ mai insist eu. Deseori reflecta: “Ce deosebire! Dup[ desp[r\ire, el parc[ nici n-ar fi fost, =i dac[ n-ai fi tu, nici nu m-a= mai g`ndi la via\a aceea. }n timp ce]n orice clip[toat[am fost impregnat[de tine.”

Nu pot scoate satisfac\ii din felul cum mi s-a dat prima oar[. A fost o scen[grotesc[, de care nu pot s[am nici o m`ndrie. Am spus c`teva minciuni, c[ci m[for\ase prin firea ei dubl[, ce se d[ruia =i]n acela=i timp pedepsea teribil, =i apoi au]nceput anumite m`ng`ieri mai avansate. Dar, dup[ce permisese aproape tot, s-a retras brusc =i a fugit, l[s`ndu-m[ ridicol. A doua zi m-a ]nt`lnit pe strad[, a fost prietenoas[, ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat. O nou[ ]ncercare s-a terminat tot a=a de stupid. Dup[ o zi, am g[sit-o culcat[, ]n lacrimi. (Locuia ca student[ ]ntr-o camer[ din Bucure=ti, rudele fiindu-i ]n provincie. Dup[ un an, Viky, ajuns[ =i ea student[, a venit s[ locuiasc[ cu d`nsa.) l-am vorbit, am consolat-o, i-am explicat, p`n[ ce ]ntr-un moment de desperare de a nu =ti ce s[ fac =i din pricina nervilor ]ncorda\i, am ]nceput s[ pl`ng; =i atunci s-a dat cu tot corpul, cu tot sufletul =i niciodat[nu i-a mai p[rut r[u de asta, oric`te lupte ar fi ]nceput ]ntre noi, oric`te repro=uri ne-am fi f[cut. Transformarea ei se f[cuse a=a de brusc, devenise deodat[din rea bun[,]nc`t m[ a=teptam ca nervii s[ re]nceap[ pe tema aceasta. Cum cuno=tin\a noastr[ se ]nt`mplase de-abia de o lun[, deprinderile]ntre noi nu se

f[cuser[ ]nc[=i posesia se]ndeplinise]naintea at`tor alte familiarit[\i mai pu\in ]nsemnate, dar necesare. Se ]nt`mplase astfel]ntre noi ce era mai grav =i continuam s[ne jen[m pentru am[nunte. Mi-aduc aminte de un detaliu fermec[tor =i amuzant totodat[: exact peste drum de Ioana, fereastr[ ]n fereastr[, locuiau al\ii care puteau s[vad[p`n[ ]n fundul camerei noastre, =i mult[ vreme ]nt`rziam s[ne apropiem unul de cel[lalt — lungeam o discu\ie ce nu ne interesa, c`nd de fapt ne era dor s[ ne str`ngem — numai din pricin[c[nici unul din noi nu avea curajul s[trag[storul.

Eu i l-am prezentat Ioanei. }n ultimul timp scenele dintre noi deveniser[intolerabile. Urile, dezn[dejdile, patima se succedau ne]ntrerupt, f[r[nici o zi de lini=te. Nu =tiam ce hot[r`re s[ iau, prea slab ca s[ fug, prea nenorocit ca s[ r[m`n. Ca diversiune, i l-am prezentat, c[ci era inteligent, putea s[o]nve\e o mul\ime de lucruri =i s[aib[o]nr`urire asupra ei, pun`nd pu\in[ordine]ntr-o minte a=a de chinuit[. L-a pre\uit imediat =i mi-a vorbit cu admira\ie de el. }i dasem preocup[ri noi, dar dragostea subzista]ntreag[. }mi amintesc odat[c`nd a venit Ioana s[ m[ ia de la gar[, cum f[cea s[pt[m`nal. Era noapte frumoas[, =i am pornit spre +oseaua Kiseleff. Acolo, pe o banc[, s-a str`ns febril ca de obicei =i, ]n mijlocul unei discu\ii aprinse, c`nd ne dam raportul de ceea ce f[cusem, mi-a anun\at: “+tii ca prietenul t[u m-a vizitat; e foarte dr[gu\!” Vorbe f[r[nici o]nsemn[tate. Chiar acum, dup[tot ce s-a]nt`mplat, ]mi dau seama c[ Ioana a depins mereu de mine. Mai t`rziu (dar totul s-a]nt`mplat foarte iute), a ]nceput s[-i descopere o serie de calit[\i, pe care nu le g[sea ]n minte, dup[ cum la urm[, c`nd au fost]mpreun[, avea s[insiste tocmai pe ce era comun]ntre noi.]n special]i exagera virtu\ile =i]l admira ca pe un om de onoare, c[ci el =tia s[-=i vorbeasc[r[spicat inten\iile f[r[ezit[rile mele dubioase. (Deziluziile Ioanei trebuiau s[fie cu at`t mai mari.) }ntr-o sear[, ca s[ fie exact[ la gar[ c`nd plecam, a fugit]ntr-o goan[s[se]mbrace, =i mi-a fost mil[de inima ei, ce b[tea ca a unei p[s[rici speriate. Cu un minut]nainte de plecarea trenului i-am

spus afectuos: “Ce bun[e=ti cu mine uneori =i alteori ce rea! Poate ne vedem prea mult, am pierdut orice sfial[=i dest[inuim tot ce g`ndim. Ce ar fi s[ am`n[m revederea noastr[cu o s[pt[m`n[?” Ne-am ]n\eles. Totu=i, s[pt[m`na viitoare speram s[-mi ias[ ]n]nt`mpinare la gar[, dup[ obicei, =i cum, neg[sind-o, am suferit, m-am dus, cu toat[ umilin\a, s[ o v[d. Mi-a trimis prin Helene c`teva r`nduri m`nioase (dup[ce am sunat de mai multe ori.) M[izgonea. Scrisoarea se termina cu: “Pentru c[e=ti un om care nu se poate \ine de cuv`nt, totul s-a terminat]ntre noi”. Astfel de scene grozave s-au mai petrecut, dar acum am priceput c[a vorbit adev[rat. Aveam intui\ia de importan\a ce o c[p[tase cel[lalt, chiar dac[=tiam ce pu\in el se potrive=te Ioanei =i c[nu va fi]n stare s[o fac[fericit[.

}n seara aceea teribil[m-am]ndep[rtat]ncet de casa ei, am tr[it intens fiecare pas f[cut, mi-am]ntors ochii de mai multe ori, am privit pe cei c`\iva trec[tori =i luna turbur[toare, la col\ul str[zii am ]nt`rziat mai mult, =i numai dup[aceea am pornit definitiv, tragic, ca =i cum a= fi venit de la o]nmorm`ntare.

Spun:

— Am =tiut tot ce se petrecea]ntre voi, c[ci m[vizita deseori. Puteam astfel =ti ce se]nt`mpl[, Nu-mi spunea nimic, dar m[ pricepeam s[-l descos, f[r[ ca s[ aib[ vreo b[nuial[. }i pricinuiam nelini=ti, imaginam evenimente, puteam s[-l fac s[ cread[ orice. Aveam imense bucurii ca s[-l chinui, dar cine va =ti febrilitatea mea bolnav[ produc`ndu-mi astfel de satisfac\ii? Eu r[m`neam pe mult[ vreme distrus, ]n timp ce el se ref[cea imediat, fie c[ — om s[n[tos — nu-l puteau mult[ vreme cov`r=i triste\ile, fie c[tu, cu care se]nt`lnea cur`nd, aveai s[-l consolezi prin vorbe sau prin corpul ce-l]mb[ta ca un vin. Discu\iile dintre noi evoluau]n general asupra literaturii, dar fiecare ascundea alte emo\ii, c[ci]n fiecare vorb[sau gest ne cercetam, =i unul =i altul]nc`ntat de ce putea s[-i ascund[ celuilalt. El — b[nuitor, gelos (c[ci =tia c[ succesul lui era aproximativ. }i spusese Ioanei cu luciditate: “Dac[ te-ar chema, te-ai duce la d`nsul ca un c`ine!”), amical, deoarece se considera vinovat =i avea oare=icare

remu=c[ri (ochii speria\i, incapabili de a se preface, cu care primea anumite reflec\ii ce puteau fi cu dublu]n\eles, dar eu le atenuam imediat, de fric[s[nu priceap[ceva, =i apoi]=i produseser[efectul, nelini=tindu-l), eu — crispat, gelos la culme,]nfiorat]n toat[fiin\a, umilit, c[ci]mi]nchipuiam c[cel[lalt mi se preferase fiindu-mi superior, dar satisf[cut c[m[puteam juca]n voie cu el, c[ ]n jocul acesta, cel pu\in, nu era nici o]ndoial[de superioritatea mea, =i,]n acela=i timp, cu speran\a nebun[c[poate nimic nu e adev[rat.

Sunt o mul\ime de feluri de a putea primi muzica. Lui]i furnizeaz[mai ales idei. Comb[tea cu vehemen\[pe Brahms, =i pentru a-l combate se g[sesc teorii destule. Am cump[rat la patefon *Concertul opus* 77, pentru vioar[=i orchestr[, ca s[-l conving c[nu are dreptate, =i c[prime=te prea iute p[reri emise de al\ii. Sau, mai ales, pentru a-l obliga fa\[de mine =i a-i]mpiedica sau a-i]nt`rzia, m[car, planurile perverse.

}n curte, la miezul zilei, i-am spus o dat[ca s[-l]ncerc:

— Pentru mine, senzualitatea nu joac[rol prea mare.

— Ba eu sunt senzual!

+i-l v[d]nfiorat, sclipind la soare, umfl`ndu-se: pe la ]nceputul aventurii, pe c`nd c[p[tase o femeie curat[=i de familie bun[, oric`nd la dispozi\ie, dup[ce escapadele lui se f[cuser[printre dame =i printre slugi.

— N-am noroc,]i spusei. Am avut o metres[care]mi f[cea c`te un copil la fiecare lun[. Ce mai cheltuial[!

— Drace!

+i a plecat de la mine]ngrijat, probabil s[o]ntrebe pe Ioana =i s[ia m[suri.

A primit]n fa\a mea un rest de bani la care nu se a=tepta. Ce bucurie]n ochi! Ca s[aib[de hotel chiar pentru ziua aceea? Sau poate ea pl[tea...

Avusese obiceiul s[-=i spele lenjurile la servitoarea mea =i continua la fel, poate pentru c[nu voia s[-l b[nuiesc, schimb`nd ceva sau — ceea ce i se potrivea perfect — nici nu se g`ndea s[aib[astfel de scrupule. Drept l`ng[ mine s-au a=ezat, ]ntr-o zi, c[m[=ile lui cu dungi verzi, albastre, ro=ii =i mai p[str`nd o urm[din mirosul corpului...

La “Carul cu bere” mi-am povestit toate durerile lui Radu. Radu este un adolescent, dar cu umerii destul de puternici ca s[suporte o astfel de povestire. Tandru, f[r[ ]ntreb[ri iscoditoare, comp[timitor. C[p[tase obiceiul s[m[caute s[pt[m`nal la gar[, cum f[cuse odinioar[ Ioana, =i venirea mea nu mi se mai ar[ta a=a de pustie, aveam pe cineva ca s[ m[ sprijine. Cum ]mi devenise imposibil s[ mai tac, confiden\ele c[tre el nu mi se p[reau deloc ridicole. }n timp ce, ]mprejur, chelnerii se agitau, clien\ii se enervau a=tept`nd consuma\ia sau plata, se intercalau strig[te din care nu puteai desprinde nimic clar, cu toate c[cuprindeau toat[atmosfera. }n fa\a noastr[, berea din pahare pierduse spuma =i ori=ice tenta\ie. Cum voi fi ar[tat la chip]n clipa aceea? +tiu c[z`mbeam tot timpul.

Iar dup[ce Ioana mi-a spus, el a certat-o: “De ce i-ai spus? Habar n-avea!” Ce satisfac\ie am avut pentru vorba aceea! Nici nu-mi]nchipuisem c[poate s[fie a=a de incapabil de a]n\elege ceea ce se petrece]n jurul lui! Lini=tit,]mp[cat cu rolul lui, n-avea nici o grij[=i, dac[uneori se purta binevoitor cu mine, o f[cea complect gratuit. +i cum i se p[reau to\i oamenii f[cu\i dup[acela=i calapod, a avut impresia c[m-am pref[cut fa\[de Ioana c[=tiu tot. }ntr-adev[r, Ioana i-a mai spus:

— +tia perfect totul.

— Se laud[.

M[t`ngui:

— }n timpul celor trei ani de desp[r\ire ai devenit parc[o fantom[prezent[oriunde a= fi fost, orice-a= fi f[cut, dar destr[m`ndu-se la orice tentativ[ de a o prinde. Dup[ at`ta vreme f[r[nici o veste,

nu mi se p[rea imposibil[o surpriz[=i, dac[primeam o scrisoare,]ng[lbeneam. N-aveam curajul s[m[uit la scrisul adresei, o purtam cu mine mult[vreme =i, la urm[, dup[emo\ii prelungite, vedeam c[scrisoarea era din alt[parte; ceea ce =tiam de la]nceput, de altminteri. Dar niciodat[n-am avut voin\a s[privesc scrisoarea imediat =i s[simplific at`tea presupuneri inutile. De ziua mea, c`nd]mi venea un teanc de scrisori, telegrame, c[r\i de vizit[, iscodeam pe fiecare]n parte, m[torturam pentru fiecare, =i apoi, dup[c`teva zile, dup[ ce parveneam s[ citesc pe ultima, redeveneam nenorocit, cu impresia c[ din nou va trebui s[ a=tept un an. Sau p`ndeam la fiecare col\ de strad[, =i toate femeile sem[nau cu tine, de departe, dar apropiindu-se deveneau str[ine.

— Trebuia s[fiu moart[pentru tine! De aceea nu \i-am mai dat nici o veste.

— Totu=i, c`nd ne-am ]nt`lnit, erai chiar]n centrul ora=ului, =i nu te mai ascunsese=i.

— N-am mai putut lupta.

De ce at`\ia ani voin\a ei n-a avut nici o ezitare, dar s-a destr[mat deodat[ ]ntr-o zi — p[r`ndu-i-se c[orice lupt[este de prisos — n-o s[poat[ ]n\elege nimeni niciodat[.

Am]nt`lnit-o chiar ]n centru, singur[. Era firav[, cu obrazul supt, galben, cu pistrui mul\i: a=a o transformase munca istovitoare =i lupta din ea. Un pantof o str`ngea tare, =i ca s[mearg[ ]=i r[sucea un picior, penibil. A]nceput]ntre noi o scen[artificial[, c[ci vorbeam am`ndoi la ]nt`mplare,]n prada emo\iei, ne puneam]ntreb[ri ne]nsemnate, f[r[s[ ]n\elegem bine r[spunsul, mergeam f[r[sens, spre +osea. Distan\ele deveniser[o juc[rie de copil, c[ci nu aveam dec`t teama s[ nu apar[ col\ul de strad[ unde o s[ ne desp[r\im. Singur ]mi spusesem dac[ a= putea s[ o mai ]ntreb numai dac[ ]=i aduce bine aminte de *Tristan =i Isolda* sau s[ o mai ]ntreb dac[ mai tr[ie=te c[\elul ce-mi sta mereu ]n bra\e! +i at`tea alte curiozit[\i ne]nsemnate, care]n momentul suferin\ii deveneau deodat[esen\iale, se excludeau

una pe alta, r[m`neau singura mea preocupare pe care o extr[geam din via\[. Ceea ce era important, c[ci ]mi cauza, de fapt, suferin\a, n-a= fi avut curajul s-o ]ntreb. Nu =tiu cum ar fi primit ]ntrebarea sau cum a= fi suportat eu r[spunsul, dar neprev[zutul ]nt`lnirii a simplificat, sau remu=c[rile ei au hot[r`t-o s[-mi spuie la prima ocazie, chiar dac[ dup[ aceea spa\iul din nou s-ar redeschide ]ntre noi, =i de data aceasta p`n[la moarte. De altfel, a=a cred c[e]ntotdeauna, un secret trebuie s[izbucneasc[o dat[. +i dup[ce te-ai ascuns ani de zile, ai luat toate m[surile s[nu b[nuiasc[nimeni nimic, te-ai torturat f[r[s[cau\i nici o consolare]n afar[, ai acoperit neobosit cu noi v[luri negre, deodat[, f[r[rost,]n locul cel mai nepotrivit, faci confiden\a total[. A=a de mari =i de misterioase transform[ri se petrec]n noi. Ioana a profitat de o vorb[inofensiv[de a mea ca s[spuie tot. Am]ntrebat-o:

— +i dac[nu ai p[reri rele despre mine, =i acum]\i pare bine c[m[vezi, de ce ai rupt orice rela\ii dintre noi, c`t de rare, c`t de oficiale?

— Vezi c[s-a]nt`mplat cu mine ceva ce nu-mi da dreptul s[te caut.

— Ce anume? (Cum n-am]nconjurat dup[obicei]nt`rziind?).

— +tii c[spre desp[r\irea noastr[ai adus pe cineva]n casa mea.

— +i e=ti metresa lui? (}nc[nu fusese prea t`rziu ca s[ ]nconjur.)

— Da!

Un “da” ne]nsemnat, neschimb`ndu-mi poate cu nimic ]nf[\i=area, dar con\in`nd]n el toate chinurile noastre de ani de zile.

Nu m-am pr[bu=it, n-am pl`ns, n-am ]ndep[rtat deloc mersul conversa\iei, n-am comentat, dar ]n mine s-a desf[cut deodat[ o depresiune ]n care nu mai exista nici o ]ncercare de a te ]mpotrivi, c`nd]n sf`r=it \i-e egal totul =i accep\i orice, cu alt aspect dec`t ceea ce sim\eam zilnic, f[r[fr[m`nt[rile cunoscute, sem[n`nd a calm, ca o ran[ce devine]n culmea durerii insensibil[, =i atunci am putut s[m[ ]ntreb,]n fa\a straniei mele st[ri, biat[epav[uman[care totu=i pe strad[salut[uneori un cunoscut sau, travers`nd, a=teapt[s[treac[un automobil ca s[nu fie c[lcat, dac[nu cumva nu =tiusem nimic.

+i iar[=i discu\ia continu[ne]nsemnat[, vorbe ce nu pot fi re\inute =i, uneori, t[ceri nesemnificative, aproape plictiseal[. Ne-am desp[r\it

f[r[s[ne mai promitem o]nt`lnire, c[ci nu-i vedeam necesitatea. Curiozitatea mea =i scrupulele ei fuseser[ satisf[cute, nu mai r[m`nea dec`t s[ m[ deprind cu noua stare de lucruri. C`nd s-a dep[rtat, am putut s-o privesc iar[=i]n]ntregime, c[ci]n conversa\ie ochii nu o observaser[prea mult, =i mi-a ap[rut aceea=i imagine cum o descoperisem pe strad[: slab[, trist[, obosit[=i =chiop[t`nd dizgra\ios.

A doua zi m-am hot[r`t cu tot dinadinsul s[ m[ vindec. Tr[isem prea mult[ vreme singur, trebuia s[ ascult de sfaturile ce mi se dau =i s[ ies ]ntre oameni, oric`t de prost aveam s[m[simt. Mi-era team[, c[ci nu puteam]ntre\ine o conversa\ie, sau, dac[m[c[zneam, vorbele ie=eau nenaturale, =i oric`t[ bun[voin\[ a= fi ar[tat, eram un om incomod. Aceast[ panic[ mi-a fost familiar[ ]ntotdeauna, =i, mai ]nainte =i mai t`rziu, un amestec de timiditate, de ne]ncredere asupra importan\ei mele, =i un cuv`nt spus gre=it m[ f[cea incapabil s[ mai continui, n[ruia toate inten\iile, =i mul\i m[ puteau taxa sumar de “prost”. +i nu o dat[ p[rerea asta abia mascat[ venea din partea unui om ne]nsemnat, a unui func\ionar interior, care ]=i omoar[ anii f[c`nd mereu acela=i lucru la un birou, sau a unui comisar]ng`mfat (citez un func\ionar =i un comisar fiindc[ sunt exemple exacte din ]nt`mpl[rile mele nenum[rate,]nfipte]n memorie pentru eternitate, s[m[terorizeze). }n momentele grave, aceast[incapacitate de a evolua normal]ntre oameni se accentueaz[. Trebuia s[ ]ncep deci via\a mea nou[printr-o lupt[ ]mpotriva mea de alt ordin, care implica noi suferin\i, dar preferabile. +i apoi, aceast[lupt[putea fi de folos, c[ci]mi distr[gea aten\ia. In prima zi dup[ ]nt`lnirea cu Ioana m-am alipit de un grup de cunoscu\i care mergea s[ se amuze la Mo=i. Mi s-au perindat ]n fa\[ turla dulce, roata norocului, animalele s[lbatice, scr`nciobul =i totodat[chiotele, glumele, muzica strident[=i conversa\ia pe care trebuia s-o duc cu amicii mei, s[fac haz de spiritele lor de oameni s[n[to=i. C`te o secund[, ]mi revenea chipul Ioanei tr[d[toare =i nefericit[, dar m[ for\am s[-mi schimb g`ndul. C`nd m-am]ntors acas[, am g[sit aceast[scrisoare de la Ioana: *“Poate]\i*

]nchipui cu ce emo\ii m-am hot[r`t s[-\i scriu. M-am convins c[ am`ndoi sunte\i puternici, fiecare]n felul s[u, =i niciodat[nu voi putea avea nici o preferin\[. Am`ndoi ]mi sunte\i necesari. Vei voi s[ redevii prietenul meu? Bine]n\eles, m[ voi transforma, =i nimic ur`t nu va mai fi]ntre mine =i voi"... Scrisoare ridicol[. Am suferit mai pu\in?

Misterul feminin...Nu este nevoie s[asi=ti, cum am asistat, la]nt`mpl[ri mari ca s[ te ]nfiori. }n mijlocul conversa\iei celei mai tandre, c`nd femeia este de perfect acord cu tine, =i aprobarea ei vine complect, f[r[s[fii deloc vinovat, printr-o vorb[neprev[zut[distruge construc\ia tuturor planurilor. Nici m[car nu-\i face vreun repro=, totul pare o]nt`mplare. +i atunci, dac[e=ti gelos, brodezi pe aceast[vorb[=i te chinui. De la Ioana eram deprins s[-mi vie amenin\[rile cele mai teribile. M[ ]n=tiin\a deseori c[se va da altuia. Nu tr[geam concluzii definitive, c[ci o clip[dup[aceea se alipea ca cea mai]ndr[gostit[dintre fete =i despre exploziile ei de mai]nainte spunea: "Cum po\i s[le iai]n serios? Mi-era ciud[ ]n clipa aceea pe tine!". Se contrazicea mereu, c[ci depindea de cum]i ap[rusem]n ultima clip[. Ar fi fost greu s[-mi scot un portret din p[rerile ei, c[ci m[caracteriza nu prin mici nuan\e, deseori f[r[leg[tur[ ]ntre ele, dar]ntregind un om, ci prin]nsu=iri exact inverse, reduse la schema "e=ti bun" sau "e=ti r[u", sus\inute totdeauna cu aceea=i violen\[. Apostrofa]ns[cu at`ta convingere, ]nc`t deseori te]ntrebai dac[nu are dreptate, indiferent dac[observai contradic\ia, mai ales c[temperamentul meu nu este]n stare de nici o certitudine, orice definire mi se pare]n acela=i timp posibil[=i imposibil[=i n-am]ncredere]n mine. Ioana, extrem de inteligent[, g[sea caracteristici precise c`nd nu erau instinctele ei]n joc: o judecat[de felul acelora pe care le aplica asupra unei c[r\i.

P[catul ei n-a schimbat-o deloc. Are acum noi sentimente, remu=c[ri, umilin\[, tragedia celor]nt`mplate, dar ele, de=i o complic[, las[ s[ subziste ciuda ei pe mine, nu o ]mbun[. Repro=ul pentru c[ nu o iubisem (singura cauz[ a tuturor celor ]nt`mplate) a re]nceput. C`teodat[ ]=i aminte=te de c`te o scen[nerezolvat[odinioar[,]n care

suferise mult, =i o continu[acum, vr`nd s[ pedepseasc[ pe ceea ce fusese ]ntrerupt atunci. Vorbe sau gesturi ]ndep[rtate devin, ]n aprinderea ei, iar[=i vii, pe care trebuie s[ le explic =i s[ le scuz p`n[la epuizare (pentru o zi, c[ci a doua zi totul re]ncepe, p`n[ ce discu\ia porne=te tot a=a de vehement[ ]n alt[ parte). +i despre via\a noastr[ prezent[ avem tot a=a de mari ne]n\elegeri, c[ci ]n clipe scurte de potolire a geloziei, c`nd nu m[doare nimic =i m[cred vindecat, cu toate c[experien\a m-a]nv[\at c[totul nu se datore=te dec`t unei ciud[\enii a naturii unei acalmii trec[toare, =i chinul va trebui s[ re]nceap[, redevin cel pe care ]l cunoscuse odinioar[ Ioana, u=uratec ]n ceea ce o prive=te, plictisit, f[r[ s[-mi m[rturisesc plictiseala, dar tr[d`ndu-m[prin neast`mp[r =i prin planuri — cu aspect inofensiv — de a varia atmosfera portului =i de a vizita Cavarna. Alerg la tot felul de =iretenii ca s[ plec, ]ndelung preg[tite, st`ngace, c[ci nu sunt naturale, =i vizibile perfect pentru firea b[nuitoare o Ioanei. Atunci izbucnesc certuri puternice ca =i odinioar[, constat c[nimic nu s-a schimbat =i c[p[catul n-a avut cel pu\in meritul de a o potoli pu\in. Cu infinit[ciud[,]i simt despotismul, =i mi-e sc`rb[ de mine c[ nu am avut curajul s[ m[ degajez, s[ plec. Plimbarea pentru c`teva ceasuri la Cavarna devine obligatorie, c[ci]mi permite s[cred c[mai am oarecare libertate (a=a de umil[, c[-mi dam seama de asta), =i dup[o escapad[de c`teva ceasuri pe uli\e umile, satisf[cut de curajul meu, nelini=tea s[ nu se fi ]nt`mplat ceva Ioanei m[invadeaz[tot mai mult, =i o pornesc]napoi spre port, mai]nainte de ora ce mi-o fixasem, gr[bindu-m[tot mai mult pe drum, =i ultimii pa=i f[c`ndu-i alerg`nd. De obicei,]n astfel de clipe o g[sesc str[in[, f[r[s[fie du=m[noas[, dar nici prieten[, ca =i cum suferin\a ei devenise prea mare ca s[mai aib[nevoie de agita\ii.

}n m`nia ]mpotriva mea, pierde orice control al vorbelor, m[ pedepse=te cu orice simte instinctiv c[ m-ar ]ndurera mai mult, =i nu o dat[, ]n plin[ vehemen\[ m-a comparat cu cel[lalt, cu toate c[ din pricina celuilalt fusese nenorocit[ o clip[ mai ]nainte; ne g[se=te la am`ndoi acela=i egoism b[rb[tesc sau alte asem[n[ri, atrage =i asu-

pra mea unele cuvinte rele pe care de obicei le aplic[numai lui, =i atunci izbute=te s[m[fac[iar[=i nefericit, gelos, s[-mi alunge tot calmul care i se p[ruse c[m[ ]ndep[rteaz[de d`nsa. Re]ncep iscodirile mele, dezn[dejdea ei =i ]mp[carea de la urm[. Astfel, trecutul =i prezentul se suprapun ]n via\a noastr[, iar g`ndul la viitor vine foarte rar, c[ci suntem prea preocupa\i de ceea ce se]nt`mpl[; viitorul nu apare dec`t ca s[ne dea o crispa\ie]n plus, =i dac[uneori totu=i spunem: “c`nd” vor trece toate acestea =i vom fi “ferici\i”, nu ne facem nici o iluzie c[ ar fi altceva dec`t o poveste irealizabil[de a adormi copiii =i c[putem adauga,]n cazul acesta, planurile cele mai neverosimile. Dar ele nu par ridicole, c[ci se potrivesc cu fantastica noastr[existen\[, cu at`tea ]nt`mpl[ri =i suferin\e pe care le des[v`r=im, f[r[ca altcineva s[poat[pricepe logica lor.

Dac[a= fi pictor, a= picta — =i a= fi ocupat pentru toat[via\a —]ntregul port Cavarna, cas[cu cas[, fiecare ungher. A=]ncerca s[refac pe p`nz[ ]ntregul miragiu. +i pe cei c`\iva oameni de aici. Nimic nu mi se pare de prisos, orice detaliu]mi produce emo\ii. Cu toat[splendoarea soarelui r[sfr`nt pe mare, pe petricele, pe lut, totu=i, a= putea ]ntrebuin\a c`t de mult culorile sumbre. Fiecare tablou va trebui s[pl`ng[. La Balcic, gra\ie, capriciu, prea multe podoabe adunate. Aici numai c`teva linii dure, ca =i cum adev[rurile esen\iale se exprim[simplu, f[r[contorsiuni. Dar]n timp ce la Balcic sesizezi]n scurt timp toate frumuse\ile, la Cavarna,]n primul moment, nu observi nimic, =i numai mai t`rziu]ncepi s[te]mpregnezi de atmosfer[, s[cape\i parc[un vi\iu. Uneori,]n mijlocul nop\ii, am impresia c[stau de vorb[cu Dumnezeu.

Orice preocupare, c`t de, ne]nsemnat[, este aici]ndrept[\it[. Mi-am pierdut o diminea\[ ]ntreag[ca s[culeg scoici; m[bucuram la orice descoperire mai]nsemnat[=i mereu alegeam alt amic din Bucure=ti c[ruia s[i le duc. La urm[, am pus scoicile pe marginea ferestrei =i a disp[rut farmecul care]l avuseser[ ]n nisip. De c`te ori

]nchideam sau deschideam fereastra, pierdeam c`teva, =i m[ ]ntreb p`n[la urm[ce va mai r[m`ne din ele. }n orice caz, e ridicol s[ le duc cuiva. Timp de c`teva ore am crezut c[ar fi normal s[fac a=a.

Cor[biile cu m[rfuri ne viziteaz[foarte rar, iar cele cu excursioni=ti niciodat[. Vame=ul n-are mai nimic de lucru. }n portul acesta orice munc[stagneaz[, iar hambarele pline sunt de folos numai pentru =obolani. O dat[a sosit o corabie mai mare, care c`teva zile a r[mas ]n fa\a Cavarnei (cor[biile nu se pot apropia prea mult de \[rm) ca s[ ]ncarce gr`ne, s[le duc[la Constan\a. Hacik ne-a spus c[cunoa=te bine pe comandant =i ne-a sugerat c-am putea face drumul p`n[ la Constan\a, s[ r[m`nem acolo o zi, =i cu aceea=i corabie s[ne]ntoarcem. Hacik era]nc`ntat c[ ne poate face un serviciu, iar pe comandant conta aproape sigur. +i ]ntr-adev[r, cur`nd, ne-a adus acceptarea comandantului. Trebuia, s[plece pe la zece seara, deci plecare de noapte misterioas[, =i cu at`t mai atr[g[toare, iar ]n ziua ultim[ n-am vorbit dec`t de c[l[torie, am scos hainele bune ascunse]ntr-un geamandan, am cump[rat provizii, am f[cut planuri pentru Constan\a, care, v[zut[din singur[tatea Cavarnei-Port, face impresia unui ora= foarte important. Hacik se agita mai mult ca de obicei, ne vizita pentru o minut[la fiecare ceas ca s[ne aduc[noi ve=ti bune, era fericit. Bine]n\eles, Charles, care nu plecase]nc[venea cu noi. Charles g[sise o ocazie =i venise la noi numai pentru o zi, probabil ca s[aplice o mic[lec\ie Arabellei, cu care se certase la toart[. Pe Arabella p[rea c[o uitase complect, =i numai Ioana]=i mai aducea aminte uneori de ea (se temea s[nu i se]nt`mple la fel?) c[ci probabil c[ trebuie s[ se fi sim\it, a=tept`nd zilnic, foarte nenorocit[. Acum Charles era gata s[plece mai departe, =i s-ar fi dus cu o ocazie p`n[la cap[tul lumii, f[r[s[-l re\ie nici un scrupul. Dar nici noi nu-l gr[beam s[se]ntoarc[, fiind mai puternic[dorin\a egoist[ca s[avem un tovar[= agreabil]n plus. La ora zece eram cu to\ii pe ponton, felinarele abia se luminaser[. Hacik ne spuse c[aveam s[a=tept[m pe comandant, care trebuia s[soseasc[din Cavarna. Dar nu eram singuri. La u=a unei magazii mai ap[rur[c`\iva c[l[tori: erau cu to\ii

invita\i de Viky, f[r[ca s[ne anun\e =i pe noi =i f[r[s[fi vorbit cu comandantul pentru ei. +i c`nd am certat-o pe Viky explic`ndu-i c[nu avea dreptul s[fac[invita\ii unde era ea]ns[=i invitat[, =i c[aveam teroare v[z`nd str[ini]n tov[r[=ia noastr[, a replicat:

— N-o s[spuie nimeni nimic, las[c[vorbesc eu.

Erau dou[grupe distincte =i Viky f[cea naveta]ntre ale, la fel de z`mbitoare. Hacik era ]ncurcat sim\indu-se iresponsabil, dar r`dea ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat. +i atunci ]ncepu o a=teptare enervant[, o curgere ]nceat[ a minutelor, o aten\ie ]ncordat[, doar vom auzi vreun zgomot de automobil dinspre drumul de la Cavarna care s[ anun\e venirea comandantului, o discu\ie ]n toate chipurile asupra cauzei ]nt`rzierii, uneori glume care nu exprimau dec`t nervi, ]n timp ce Hacik, nenorocit, nu-=i mai g[sea loc, iar comandantul lua aspecte fantomatice, mereu alta ]i era ]nf[\i=area. Pe la ora unu ne-am dus la noi, c[ci b[tea v`ntul rece, =i a, r[mas Hacik s[p`ndeasc[ =i s[ ne cheme. Dup[ alt timp am adormit cu to\ii pe c`te un col\ al patului. Pe la patru diminea\a m-am trezit, m-am dus la ponton =i am g[sit pe Hacik, singur de veghe, tremur`nd ]n haina lui sub\ire. Nu puteam s[-l hot[r[sc s[ plece la culcare, cu toate c[ noi nu mai eram amatori de mers. Dar el a mai r[mas s[ mai a=tepte un ceas. A doua zi la opt, c`nd ne-am trezit, corabia abia plecase, se mai vedea o umbr[la orizont.

— Se poate, spune Ioana, s[fi fost nedreapt[cu tine, s[te fi chinuit s[-\i fi distrus via\a, dar un adev[r se desprinde sigur: eu te-am iubit, =i tu nu!

Cuvintele acestea sunt urmate]n chipuri diferite, de acceptare sau de revolt[. Uneori adaug[: “}n definitiv, tu ai f[cut enorm de mult pentru mine, c[ci nu te obliga nimic s[faci ceva, m-ai suportat, orice nervi a= fi avut”. +i alt[dat[: “}\i]nchipui, ce dezn[dejde e mai mare dec`t a iubi f[r[ s[ fii iubit?” +i atunci eu ripostez, ref[c`nd astfel atmosfera din *Adolphe* (carte, care,]mpreun[cu *L’Amoureuse* a lui Porto-Riche, se g[sea deseori]n discu\ia noastr[. Ioana afirma c[ni se potrivesc.) “Dezastrul este =i mai mare pentru cel iubit!”

Dar, r[mas, singur, simt c[vorba mea mai mult serve=te de pedeaps[, c[ci Ioana]mi tulburase calmul la care]mi f[cusem iluzia c[a= putea ajunge, cu toate c[experien\a m[ ]nv[\ase c[orice s-ar]nt`mpla n-a= putea fi calm =i c[ pretexte voi g[si ]ntotdeauna cele mai ne]nsemnate nemul\umiri se vor m[ri suficient ca s[-mi devie insuportabile, Atunci m[ ]ntreb ]ntruc`t Ioana avusese dreptate. O iubisem sau o iubesc pe Ioana? Se poate da o defini\ie a dragostei? }mi fac socoteala la c`te n-a= face sau n-a= renun\a pentru Ioana. +i cu toate c[ fr[m`nt[rile dintre noi]mi iau tot timpul, =i]ntrebuin\ez toate =ireteniile ca s[aflu un detaliu pueril din via\a ei trecut[, totu=i, simt]n mine nostalgii dup[alt[lume =i alte locuri =i regretul de a-mi f[r[mi\a timpul inutil. Am impresia c[dac[ar sosi o corabie, oprit[o clip[din voiajul ei la cap[tul lumii, =i m-ar chema =i pe mine, n-a= avea nici o ezitare s[m[urc =i a= fi mai vindecat la fiecare kilometru de distan\[. Am un dor de duc[, o frenezie dup[orizontul]ndep[rtat, care]mi]mboln[ve=te toate fibrele =i m[face s[m[simt nenorocit, orice s-ar]nt`mpla cu mine. Dar ajuns departe, de unde pot s[ =tiu ]ntruc`t m-a= calma? Orgoliul meu e mai presus de dragoste, c[ci observam odini-oar[perfect]ndep[rtarea Ioanei, importan\a ce o c[p[ta cel[lalt]n ochii ei =i nu f[cusem nici un gest de ap[rare. Re]mp[ca\i, constat acela=i lucru: c[dac[continui s[nu am mai mult[energie =i s[tac toate nemul\umirile, s[nu]ncerc s[o clarific pe Ioana =i s[o conduc ca pe un copil, d`nsa va pleca din nou, fantezia ei va imagina noi posibilit[\i de r[zbunare =i]ncercarea unei noi existen\e]n afar[de mine.

+i frica de ridicol e mai presus de dragoste. N-a= suporta nimic pentru Ioana, prin care s[devin spectacol amuzant, cu toate c[de at`tea ori m[ simt ridicol =i ar trebui s[ m[ deprind. Dar este ]nsp[im`nt[tor c`nd a= ]ncerca s[ ]n=ir tot ceea ce n-a= face pentru Ioana =i c`nd o v[d alipindu-se cu patim[de mine, fiind]n stare de orice nebunie i-a= cere, m[tortureaz[remu=c[rile =i g[sesc c[n-a avut noroc. +i deoarece]mi pun at`tea ]ntreb[ri, este un motiv sufi-cient s[ m[ conving c[ dragostea mea nu e extraordinar[, dar aceste ]ntreb[ri le-a= aplica oric[rui eveniment ce s-ar ]nt`mpla cu mine,

pentru c[este o caracteristic[a min\ii mele de a nu savura]n voie o clip[de fericire, f[r[ca]n acela=i timp s[o examinez, s[-i precizez limitele, s[m[doar[ ]ncetarea ei fatal[ ]n viitor. Dar dac[ ]n dragoste m[g[sesc ne]nsemnat, dep[=it de toat[omenirea,]n nefericirile din pricina dragostei m[consider unic, c[ci nu sunt]n stare s[m[refac, s[lupt contra acelei st[ri, =i chiar m[complac astfel,]mi g[sesc un motiv de orgoliu =i sunt mul\umit c[ ]ngrijorez pe toat[lumea dimprejur, care se]nsp[im`nt[ de at`ta singur[tate funebr[. Desp[r\irea de Ioana a cauzat cea mai fantastic[existen\[,]n care conturul dintre realitate =i vis disp[ruse cu des[v`r=ire, mintea crea fantome =i credeam ]n ele, cu toate c[ \ineam minte c[ eu le-am n[scocit, =i dup[ trei ani de zile nu se ameliorase nimic, c[ci numai ]nt`lnirea mea cu Ioana pusese cap[t acelei st[ri. +i]n portul Cavarna, din pricina Ioanei, m[chinui ziua =i noaptea, =i uneori c`nd valurile mai puternice bat]n ponton,]mi vine s[urlu o dat[cu ele. Exclama\ia Ioanei “nu m-ai iubit”, nu o voi putea rezolva niciodat[.

Diferen\a]ntre d`nsa =i o femeie obi=nuit[ este c[, pe c`nd aceasta se contrazice nuan\at, Ioana se contrazice cu violen\[. Mizeria =i orgoliul ei. Este rar s[vezi o femeie ap[r`ndu-=i o p[rere (artistic[, sau literar[, sau despre dragostea ei) cu at`ta]nver=unare. Dar c`teodat[ contrazicerile sunt a=a de v[dite, c[ te minunezi c[ pot s[ vie de la cineva inteligent. }ntr-o zi, un negustor ambulant i-a v`ndut un parfum admirabil. Deseori ne emo\ionam de parfumul delicat =i ne felicitam de afacerea excelent[. Dup[un timp]ns[, f[c`nd din nou aluzie la calitatea parfumului, Ioana a protestat vehement: “Dar e oribil, ne-a]n=elat negustorul”. Nu-=i schimbase singur[p[rerea, ci fusese influen\at[de vreo cuno=tin\[a c[rei ne]nsemn[tate era ridicol s[influen\eze pe Ioana. +i nici nu-i trebuise un argument. Fusese de ajuns ca acea cuno=tin\[s[str`mbe pu\in din nas: “Nu miroase frumos parfumul!” +i dac[dintre o mie de contradic\ii, uitate dup[ce m[sup[rau, p[stram numai contradic\ia cu parfumul =i f[ceam un simbol pentru ce era a=a de des pretext de discu\ii, Ioana se enerva,

g[sea explica\ii =i m[f[cea meschin s[insist pe un fapt f[r[important\[. +i,]ntr-adev[r, era meschin s[aleg dintr-at`tea motive grave pe unul pueril, dar nu m[pot controla]n]nl[n\uirea pretextelor de chin, =i re]ncepeam acela=i repro=.

Ioana este extrem de influen\abil[=i, dac[ ]n gusturi asta nu are o prea mare importan\[,]n p[rerea ei despre oameni rezultatul e dezastruos. Fiecare om devine pe r`nd, pentru ea, admirabil sau nesuferit, totdeauna excesiv, =i nu-\i permite s[ o contrazici. Cu toate c[ se ]n=elase, tot nu are ]ndoieli. C`teodat[acela=i om sufer[mai multe transform[ri. A=a a fost extraordinar cel[lalt =i acum nu-l mai poate suferi,]n timp ce cu mine s-a petrecut invers, ca =i cum am fi]n dou[talere pe care Ioana le ridic[=i le coboar[pe r`nd. +i c`nd Ioana m[ ]nvinov[\e=te c[nu am]ncredere]n ea =i c[i-am distrus orice fericire, infiltr`ndu-i ]ndoiala =i oprind-o de la orice decizie, f[r[mi\`ndu-i av`ntul, g`ndesc c[are dreptate, c[ci,]ntr-adev[r, a=a e firea mea pe care o aplic tuturora =i mie]ndeosebi =i m[ ]mpiedec[s[izbutesc ceva p`n[ la cap[t. Dar mai g`ndesc cu ciud[c[o credin\[a ei nealterat[deloc de mine — c[ci eram prea orgolios s[o fac — ne distrusese fericirea: credin\a]n virtu\ile celuilalt.

Ioana mea de=teapt[... E uimitoare pasiunea pe care o pune pentru cine =tie ce lectur[. Atunci nu mai exist[nici o alt[distrac\ie, fuge de lume, nu o intereseaz[nimeni, nu o import[hainele cu care se]mbrac[. Creionul nu o p[r[se=te, c[ci adnoteaz[fiecare r`nd =i nu-=i permite nici o superficialitate. Discu\iile cele mai aprinse, chiar pentru motive sentimentale, sunt extrem de interesante, la fiecare moment face observa\ii asupra vie\ii =i asupra omului, care pot fi false, dar care ]\i sugereaz[ o mul\ime de r`nduri. Pentru sus\inerea lor, Ioana]=i pune tot sufletul, se consum[, a=a c[, privind-o,]mi spun c[am avut norocul s[m[iubeasc[o femeie excep\ional[=i c[gra\ie ei am]nv[\at enorm de multe lucruri, mi-am]nmul\it aspectele pe care mi le ofer[via\a =i am descoperit sensuri ad`nci, care f[r[ea mi-ar fi

r[mas necunoscute. A luptat cu d`nsa (c[ci se nume=te lupt[ ]ndelungatele noastre ne]n\elegeri =i ve=nica veleitate de a ]nvinge, a pleca dac[ nu se poate ]nvinge altfel, ca s[ te ]ntorci ]n acela=i timp ]nvins =i ]nving[tor) e o suprem[ satisfac\ie pentru orgoliu (dar lipsit[ de umanitate, c[ci ne distruge pe am`ndoi), o convingere nem[rturisit[c[am un noroc rar]n chiar necazul meu, c[soarta mi-a f[cut o mare cinste de a m[considera demn de a-i fi Ioanei inamic, =i o schimbare de tactic[, l[s`nd-o]n voia ei, de pild[, ar sem[na cu o la=itate, cu un semn c[sunt un om mediocru, voind s[-mi asigur o pace burghez[. Sunt multe cauzele c[nu pot tr[i f[r[Ioana. Dar cea mai mare: din orgoliul de a nu ap[rea]n fa\a mea bicisnic. Ioana a remarcat: “Ce ciudat! ne iubim a=a de mult =i totu=i suntem mereu]n lupt[unul cu cel[lalt. Dup[at`tea groz[vii, am putea ]nceta lupta =i mai bine s[ fim veritabili prieteni. Suntem destul de firavi =i avem am`ndoi nevoie de pace”.

G`ndesc: “Tot r[ul pe care mi l-ai f[cut poate s[ r[m`ie nepedepsit? Aceast[lupt[e ultima satisfac\ie ce mi-a mai r[mas.”

Dar nu sunt numai eu vinovatul ne]n\elegerilor.

S-a petrecut o scen[intre noi care m[face s[m[g`ndesc dac[ nu cumva trebuie s[ procedez altminteri cu Ioana. De obicei ]=i sus\ine o idee cu violen\[, observa\iile mele o ]nt[r`t[, =i, c`nd o v[d din ce ]n ce mai istovit[, mi-e mil[, ]i dau dreptate, ]mi iau toate vinele asupra mea =i caut s[ o ]mpac, ]ndurerat c[ m[ umilesc, dar prefer`nd orice chinului ei, pentru clipa aceea, c[ci mai t`rziu o s[ ]ncerc s[-mi r[zbun umilin\a (f[r[ rezultat, c[ci, scena o s[ se repete identic). M[ tem s[ nu se ]nt`mple o nenorocire, c[ci o cred]n stare de orice. O dat[n-am]mp[cat-o. Cu orice risc, am p[r[sit-o =i m-am dus la plaj[. Eram a=a de nenorocit, c[devenisem insensibil, pentru ce s-ar]nt`mpla =i ]n aceea=i clip[, lucid, eram ]nc`ntat de aceast[insensibilitate, c[ci]mi d[dea o for\[pe care nu o avusesem p`n[ atunci. Jucau valurile ]naintea mea =i le urm[ream ca =i cum jocul lor ar fi fost singura preocupare ce-mi mai r[m[sese. +i atunci am auzit l`ng[mine, f[r[s[m[a=tept, o voce emo\ionat[spun`nd:

— Iart[-m[, Sandule, am fost rea!

F[r[explica\ii, s-a lipit l`ng[ mine, mi-am trecut m`na de-a lungul mijlocului, mi-am al[turat obrazul =i am r[mas acolo,]n fa\a m[rii, mult[vreme, p`n[ noaptea t`rziu, f[r[s[ ]ndr[znim s[ ]ntrerupem vraja cu vreun gest.

Dar n-am mai putut face la fel ca atunci, c[ci prima oar[fusesem deplin sinceri, =i mai t`rziu ar fi p[rut c[ ]ntrebuin\ez un procedeu care]mi reu=ise, =i n-a= mai fi cauzat nici o transformare]n Ioana. De altfel, Ioana e prea complicat[ca s[ ]ntrebuin\ez cu ea anumite procedee, cu reu=it[sigur[, iar dac[ ]n paginile acestea apar unele repeti\ii, le fac numai din sfor\area mea de a simplifica, de a explica, de a vedea de partea cui simt cele mai multe gre=eli, de a pricepe ceva din toat[tragedia care s-a]nt`mplat cu mine, c[ci parc[destinul meu e s[merg]ntr-un palat fermecat, dar f[r[nici o lumin[. Aceea=i iluzie a mea, de totdeauna, c[dac[a= clarifica, a= fi fericit.

Fuge de oameni, nu poate suporta pe pro=ti. O enerveaz[b[rba\ii f[cu\i numai ca s[fie cavaleri, =i, de altfel, nimeni nu]ncearc[s[fie curtenitor cu ea, c[ci ea ironizeaz[la prima ocazie, =i apoi nici ironia nu o continu[prea mult, neinteres`nd-o deloc partenerul. Principial, femeie adev[rat[, ar vrea s[ fie frumoas[, elegant[, s[ plac[. Se g`nde=te mult[vreme la aranjamentul unei rochii, dar dac[se g[te=te, e suficient ca un mic detaliu s[nu-i plac[=i s[nu se mai intereseze. Un succes o]nc`nt[, dar mai mult ca s[-l aflu eu, ca s[m[conving[pe mine de valoarea ei de femeie. Viky se pricepe s[farmece, s[duc[o conversa\ie cu mai mult[lume deodat[, s[fie cald[ ]n orice vorb[spus[=i atent[fa\[de to\i. Cavalerii lui Viky, care fatal nu se g[sesc prea departe de Ioana, se mul\umesc s[fie politico=i cu Ioana, dar numai cu ea nu s-ar putea]n\elege. O femeie a c[rei singur[virtute este feminitatea nu m[intereseaz[mult[vreme. Viky r[m`ne tot timpul dr[gu\[, Ioana apare pe r`nd frumoas[=i ur`t[, parc[ fizicul ar fi o reflectare a caracterului ei instabil, evolu`nd intre extreme. Totul depinde de lini=tea mai]ndelungat[sau de oboseala ce o face

str[vezie. }n momentul sup[r[rii devine slab[de tot, cap[t[riduri pe fa\[, v`n[t ]mprejurul ochilor, pistrui mul\i, iar mi=c[rile sunt f[r[ gra\ii. Dar uneori apare minunat[ cu profilul ei perfect de statuie greac[, fruntea limpede =i mare sub arcurile spr`ncenilor, ochii profunzi, dar potoli\i, f[r[nimic turbure]n ei, gura t[iat[de un mare artist, p[rul bogat,]ncadr`nd-o superb. +i o siluet[elegant[,]nalt[, sub\ire, pe care o prinde admirabil negrul, =i c[reia i s-ar potrivi rochiile unei regine. Apari\iile Ioanei sunt uneori uimitoare (dar eu o prefer altminteri, c[ci de prima imagine, a Ioanei nenorocit[, mi-e mil[cumplit[, iar de a doua m[simt umilit,]ndep[rtat; c`nd o g[sesc f[r[ s[ se fi a=teptat, =i atunci se bucur[ toat[, se gr[be=te spre mine, o incomodeaz[ amuzant vreun pachet pe care ]l are ]n m`n[, m[s[rut[f[r[s[-=i dea seama dac[e cineva de fa\[, =i]ntreg sufletul ei e la suprafa\[, mic[provincial[, dup[moda veche, naiv[=i fermec[toare, ca un obiect vechi p[strat bine]n fundul unui scrin). Se entuziasmeaz[pentru oamenii neferici\i, cu un zbucium sufletesc]n ei. Dar, p`n[ la urm[, constat[ c[ se entuziasmase prea iute, c[ci rar se g[sesc nefericiri veritabile, f[r[ o mare doz[ de tri=are ]n ele. Da altfel, oricum s-ar fi prezentat noul ei favorit, nu are nevoie de prezen\a lui. E suficient ca s[ cunoasc[ doar c`teva date, =i apoi s[brodeze singur[pe ele. +i a=a, oamenii]i devin ni=te construc\ii personale. A fost o bucat[prieten[=i cu doamna Ghiga. Doamna Ghiga face parte din marea boierie (=i asta]i m`ng`ia Ioanei vanitatea) =i e]nc[foarte frumoas[, cu toate c[se apropia de cincizeci de ani. Rar am cunoscut o persoan[mai artificial[dec`t doamna Ghiga, mereu ]ncerc`nd s[plac[, suspin`nd =i]mp[r\ind mici r[ut[\i. Nu e veritabil rea, c[ci]n loc s[aib[aventuri, a purtat-o pe Ioana dup[ea tot timpul, la ceaiuri, la muzee. Mai mult o incon=tient[. }i place s[vorbeasc[mereu de frumuse\ea ei sau s[critice vreo cuno=tin\[. Probabil c[romanul dintre mine =i Ioana a interesat-o enorm, a f[cut tot felul de tentative ca s[afle detalii, dar Ioana n-a fost prea vorb[rea\[, nu at`t din grija de-a \ine un secret, c`t din amuzamentul v[z`nd-o pe cealalt[ curioas[ zadarnic. Am ]nt`lnit-o pe doamna Ghiga]n timpul c`t eram desp[r\i\i;

nu-=i mai putea \ine curiozitatea ca s[afle nout[\i =i nici m[car nu =i-a mai]nceput]ntrebarea cu o conversa\ie piezi=e dup[obicei, ca s[-=i mascheze g`ndurile. Eram la Oper[, =i ca s[ m[ duc la locul meu trebuia s[ trec pe l`ng[ea. M-am pref[cut c[nu o v[d, dar m-a chemat d`nsa, f[r[ s[ bage de seam[ c[ rolul ei de mare aristocrat[ nu se potrivea cu chemarea: “Nu m[ mai cuno=ti, domnule Sandu?” +tiam ce va veni imediat =i, f[r[ s[ pot s[ o opresc, speram s[ ]nconjur conversa\ia p`n[ce va]ncepe spectacolul, ceea ce trebuia s[se]nt`mple ]n c`teva clipe. Dar doamna Ghiga, care v[zuse c[nu are timp de pierdut, m-a =i]ntrebat: “Te-ai consolat de Ioana?” Ce dureri a r[scolit]n mine]ntrebarea aceasta! N-am mai priceput nimic din *Parsifal*. Cum sim\eam prezen\a doamnei Ghiga]n apropierea mea, am plecat la mijlocul actului. Pe drum, merg`nd]n ne=tire, mi-am dat seama ce epav[omeneasc[devenisem.

}n lipsa mea, Ioana a fost de multe ori]n tov[r[=ia acestei doamne superficiale =i insuportabile. Nu era nici o potrivire]ntre ele. Ioana mi-a dat explica\ii:

— }\i dai seama c`t eram de nenorocit[?

O distrac\ie a mea]n portul Cavarna e s[-mi \in echilibrul pe una din =inele vagonetului (nu-l v[d niciodat[) ce duc p`n[ la cap[tul unui ponton. }ncerc s[ fac c`t mai mul\i pa=i, dar dup[pu\in[vreme]mi alunec[piciorul. C`teodat[ Ioana se ia la ]ntrecere pe cealalt[ =in[, =i num[r[m pa=ii f[cu\i de fiecare. Viky s-a distrat v[z`ndu-ne =i chiar a inventat un joc, la care au luat parte to\i cavalerii ei. L-a adus =i pe Hacik. A fost o]ntrecere general[. Am uitat complect, pentru ora aceea, prezen\a m[rii din fa\[=i a necazurilor. Vindecarea devenise posibil[. At`tea argumente fuseser[inutile, =i p[rea]ndestul[tor, m[car pentru acum, un joc inofensiv.

Muzica a jucat un mare rol]ntre noi. Eram pasionat pentru sunete =i am voit s[o]nv[\ pe Ioana tot ce =tiam =i tot ce mai aflam. Cum educa\ia mea]ncepuse de mult, ea a]nv[\at deodat[numai operele bune, a cunoscut pe Debussy,]nainte de a fi auzit pe Puccini.

Acela=i lucru s-a]nt`mplat =i]n literatur[, unde a gustat pe Racine,]nainte de a se fi emo\ionat de Henri Bataille. Avusese norocul unui profesor bun, pe care nu-l avusesem odinioar[eu, =i pierdusem mult timp ca s[am curajul s[cred c[anumite opere sunt proaste, indiferent de admira\ia ce o au]nc[pentru ele unii critici cunoscu\i. O bucat[de vreme, la]nceputul ini\ierilor, cuno=tea la]nt`mplare numai opere bune, a=a cum ]mi sugerase cine =tie ce preferin\[ sau ]nt`mplare, c[ci n-aveam r[bdare s[-i fac un plan. Anumite buc[\i ne]nsemnate, dar esen\iale pentru]nceput, i-au r[mas totdeauna necunoscute, =i c`nd a vrui totu=i s[ se apropie de ele, era prea t`rziu ca s[le mai suporte. A= vrea s[conving pe to\i cum se pricepe de bine s[judece o oper[literar[, f[r[influen\a nim[nui, neput`nd s[-i schimb p[rerile, =i ce patim[pune s[-\i demonstreze adev[rurile descoperite de ea. Minunatele ceasuri petrecute cu ocazia unei discu\ii asupra literaturii, muzicii, vie\ii!

Ioana e cel mai priceput critic al meu, de la intui\ia c[ruia am]nv[\at at`t de multe, egalul meu ]n at`tea preocup[ri subtile =i, c`nd am eu dreptate, sunt m`ndru ca de o victorie, iar alteori trebuie s[accept concluziile ei, cu teama de ceea ce crede despre mine. Sunt convins c[a sta de vorb[cu o femeie ceasuri]ntregi ca s[-i explici o nuan\[a unui personagiu racinian este cu totul excep\ional =i,]n orice caz, cred c[nu se mai g[sesc doi]ndr[gosti\i av`nd astfel de preocup[ri, sus\inute cu at`ta r[bdare =i pasiune. Pentru cei mai inteligen\i, care pun mare entuziasm]n chestiuni tot a=a de importante, Racine r[m`ne un inactual, iar noi, prefer`nd pe Racine, ne]ndep[rt[m =i mai mult de ceilal\i. Ioana explic`ndu-se prin Hermiona, d`nd]n mijlocul unei analize personale un argument luat din psihologia fecioarei imaculate, apare =i mai ireal[pentru cineva care ar cunoa=te-o. Dar eu nu]n\eleg dec`t via\a aceasta. La primul spectacol al lui *Tristan =i Isolda* vibram unul l`ng[altul. Apoi, o lun[, la pian, am descifrat partitura celebr[,]ncerc`nd s[ ]n\eleg sensul fiec[rei note, ]n timp ce Ioana, l`ng[mine, asculta f[r[oboseal[, f[r[nici o]ntrerupere. N-a fost o t`nguire a eroilor lui Wagner ca s[nu se suprapuie perfect

emo\iei noastre celei mai intime. Excesul pe care]l f[ceam]ns[de muzic[o obosea p`n[ la urm[. Nu-mi dam seama exact c`t era de periculos pentru s[n[tatea ei, =i, mai t`rziu, c`nd am devenit mai intimi, avea s[mi-l repro=eze. Dar]n aceste repro=uri era mai cu seam[gelozia de a-i prefera o fiin\[nou[, muzica, contra c[reia nici nu putea s[protesteze, iar eu profitam de muzic[pentru c[m[puteam retrage]n mine, pentru a nu mi se mai p[rea c[ceea ce-mi este mai intim a fost invadat de un str[in. +i avea dreptate s[g[seasc[at`tea pericole ]n muzic[, c[ci ]n muzic[ ]mi g[sisem singurele consol[ri. }n desp[r\irea noastr[, Ioana, prin muzic[, se sim\ea mai aproape de mine =i dac[ din ]nt`mplare (c[ci ocolea)]i ap[rea vreo tem[, cum \i-ar ie=i o fiin\[ ]nc`nt[toare pe nea=teptate, o floare ]ntr-un loc pustiu, atunci, uit`nd toate urile, ra\ionamentele, convingerile, ar fi pornit cu orice risc la mine.

+i c`nd gelozia m[ face s[ pun mereu ]ntreb[ri ca s[ aflu adev[rul ]n toate am[nuntele, m[ ]ntreb dac[ instinctiv nu ]ncerc s[ reduc acel adev[r, s[ transform aceste am[nunte. Orice a= face, esen\ialul r[m`ne intact. Ioana mi-a spus singur[adev[rul, numai pentru c[firea ei era loial[=i se socotea legat[fa\[de dragostea noastr[veche s[nu-mi ascund[nimic. +i]nt`rziase m[rturisirea numai pentru c[ nu stinse procedeul prin care s[ m[ anun\e. (O scrisoare deodat[ ar fi fost caraghioas[. +i apoi, se temea de efectul ei asupra mea de la distan\[, c[ci de la distan\[ ]\i ]nchipui tot felul de groz[vii, pe c`nd al[turi vezi c[vecinul t[u suport[, oric`t ar ar[ta de nenorocit. Sau, ]n cel mai r[u caz, c`nd vezi c[produce efecte dureroase, atenuezi adev[rul. }n acela=i timp, cel[lalt o implorase s[nu-mi spuie nimic, d`nd ca motiv c[ m-ar face prea nenorocit inutil. De fapt, acest motiv conta chiar pentru el, c[ci avea o oarecare mil[, dar i se mai ad[uga =i la=itatea celor ce aveau s[ se mai ]nt`mple]ntre noi, c[ci se deprinsese s[m[viziteze =i s[discut[m literatur[. Literatura era doar un pretext pentru mine, iar torturile ce le suferеam =i]ncercam s[i le transmit erau mascate prin analiza asupra vreunei c[r\i). Ioana]mi

m[rturisise totul printr-un simplu “da”, la]ntrebarea mea cauzat[tot de ea. }n clipa aceea ne]nt`lnisem dup[ trei ani de desp[r\ire, =i probabil c[ nu aveam s[ ne mai vorbim niciodat[; ]n orice caz, cel[lalt era ]n intimitatea ei, =i nu-=i ]nchipuia c[ o s[ i se ]nt`mple]n via\[o transformare. Atunci a= fi putut afla orice detaliu, dar nu i l-am cerut, c[ci nu m-a= fi priceput s[aleg din mul\imea]ntreb[rilor (pe care nu le-am epuizat]nc[, at`tea curiozit[\i am) din la=itatea de a nu m[ mai chinui sau pentru c[ acea clip[ avea o solemnitate ce nu admitea curiozit[\ile puerile, dup[ cum ]n momentul unei mor\i e pueril s[ ]ntrebi pe cel nefericit de felul ]n care s-a ]nt`mplat aceast[moarte. De altfel, nu aveam nici un drept, =i ceea ce mi se spusese fusese un dar gratuit =i o onoare ce mi se f[cea, de care trebuia s[fiu recunosc[tor, c[ci reconstituiam]n parte]ncrederea]n mine, a=a de distrus[, deoarece mi se preferase un altul. +i apoi, era inutil s[cer am[nunte, c[ci aveam s[m[despart definitiv de Ioana =i s[ ]ncerc s[m[vindec spun`ndu-mi:” A fost amanta lui, deci s-a petrecut ]ntre ei tot ce se poate imagina; s[ m[ for\ez s[ nu m[ mai g`ndesc”. }n timp ce, =tiind c`teva am[nunte, fatal a= limita, =i mi-a= ]nchipui, ca s[ m[ consolez stupid, c[ mai sunt multe care nu s-au petrecut ]ntre ei. Dar ]n clipa aceea situa\ia era cu totul alta dec`t mai t`rziu, =i nu ne]nchipuiam nici unul, nici altul c[s-ar putea schimba ceva. }n Ioana,]n urma revederii, s-au f[cut transform[ri imense, s-a]mplinit]ntr-o zi ceea ce-i dorea]ntreaga fiin\[f[r[s[=tie, =i a terminat prin a-mi trimite scrisoarea care avea s[ ]ntoarc[mersul vie\ii noastre. De atunci]n via\a noastr[comun[, =tiind c[totul s-a terminat cu cel[lalt, adic[pun`nd o limit[p[catelor ei, am]nceput s[o iscodesc, s[m[chinui, s[interpretez. +i abia la urm[, din pricina mea, Ioana, a=a de sincer[, a]nceput s[-mi atenueze adev[rul, fie c[m[vedea chinuindu-m[=i voia s[m[consoleze, fie c[ea]ns[=i]ndr[gostit[ ]n bra\ele mele =i]ngrozit[de ceea ce f[cuse, nu]ndr[znea s[priveasc[acest adev[r]n fa\[=i c[uta s[=i-l fac[mai acceptabil. Acest al doilea motiv conteaz[mai ales, c[ci Ioana, c`nd e nenorocit[, nu mai are t[ria s[ se ]ngrijeasc[ de mine, =i deseori, v[z`nd ce cataclisme produce

asupra ei vreun repro=, rezultatul geloziei pe care numai ea]l cauzase, renun\ la orice, =i, ascunz`nd ]n fundul inimii disperarea, fac tot ce pot ca s[ o consolez. Dac[ nu mi-a= ar[ta chinurile, a= putea afla orice, cu toate c[ pun`nd multe]ntreb[ri, denot c[suf[r, oric`t de st[p`n a= fi pe mine. Totodat[ ]mi fac o imagine foarte neverosimil[de via\a pe care o dusese]n lipsa mea, cu toat[truda mea de a fi c`t mai exact, c[ci o pl[smuire a imagina\iei (mai ales bolnave) nu poate s[ se suprapun[ unei realit[\i, chiar dac[ a= avea explica\ii precise de la care a= porni. Dar Ioana nu spusese totul cum se ]nt`mplase, sau nu min\ise tot timpul, dup[cum remu=c[rile sau sinceritatea o f[cuser[sa spuie adev[rul, sau s[mint[. +i astfel, am o mul\ime de adev[ruri =i de presupuneri pe care nu le pot]mbina, sau]mbin`ndu-le dau na=tere la o construc\ie arbitrar[, ridicol[ pentru orice om normal. }ntr-o zi, c`nd, dup[ce-i luasem o mul\ime de detalii]ngrozitoare, Ioana a]nceput o fraz[cu: “C`nd m[s[ruta”, iar eu am]ntrerupt-o: “Te s[ruta des?”. “}n fiecare zi, cum s-ar fi putut altminteri?”, am suferit]ngrozitor ca =i cum a= fi aflat un adev[r cu totul nou, ne]nchipuit, =i m-am convins c[toate presupunerile pe care le f[cusem erau prea la suprafa\[ ]n compara\ie cu realitatea.

Mai t`rziu, c`nd i-am spus Arabellei tragedia noastr[, fiind siguri de discre\ia ei =i de seriozitatea cu care ne asculta, ea a]ntrebat pe Ioana: “De ce i-ai spus?” }ntr-adev[r, aceasta a fost la cap[tul]ntregii noastre tragedii. Ca s[-=i lini=teasc[remu=c[rile, Ioana putea s[se comporte cu mine ca o vinovat[, f[r[s[se tr[deze deloc, s[-mi suporte capriciile, s[nu mai aib[nici o inten\ie de lupt[. Dar a=a n-ar fi putut face, c[ci durerea ei de a nu se sim\i iubit[dureaz[ ]ntreag[, la fel, =i izbucne=te cu toate c[-=i m[rturisise p[catul. Se simte tot a=a de]ndrept[\it[s[m[pedepseasc[. La reflec\ia Arabellei (rezultat al unei lungi experien\e a vie\ii, ceea ce demonstreaz[c[un om profund sau altul u=uratec nu au dec`t un singur sfat de dat, chiar dac[ motivele sunt cu totul altele), Ioana spuse tragic: “Cum s[ nu-i m[rturisesc totul? S-ar fi putut s[ p[strez de el un secret a=a de important c`nd sunt obi=nuit[s[-i spun cel mai mic g`nd al meu? L-a=

fi sim\it tot timpul inferior, un bicisnic pe care trebuie s[-l menajez =i n-am vrut asta. Sandu e dragostea vie\ii mele,]l iubesc cum am impresia c[nimeni n-a mai iubit pe lume, orice s-ar fi]nt`mplat.”

Cuvinte pentru care]i sunt recunosc[tor, c[ci]mi m`ng`ie toate nelini=tile =i-mi dau o mare]ncredere]n mine. Totu=i, la sf`r=itul unei discu\ii, c`nd m[g[sesc torturat, nenorocit p`n[ la moarte, re]ncep`nd zadarnic acelea=i]ntreb[ri, =i c`nd, pe r`nd, m[simt gelos, r[u,]ndr[gostit =i ne]nsemnat, frunza pe care o bat toate v`nturile, ]i \ip, ]nt`mpl[-se orice s-ar]nt`mpla: “De ce mi-ai spus?”.

Tot ce-a fost trebuie s[r[m`ie un secret, =i deci toate aceste dureri trebuie s[ se petreac[ ]n ]ntuneric, iar ]n apropierea celorlal\i, a lui Viky, care e tot timpul l`ng[noi, trebuie s[juc[m, pe oamenii ferici\i, sau s[explic[m triste\ea pe care nu putem s[o ascundem, prin cine =tie ce motiv pueril. Astfel, facem impresia de oameni ciuda\i. }n definitiv, nici nu =tiu c`t cunosc ceilal\i din tragedia noastr[. Eu n-am spus dec`t Arabellei, c[ci nu mai puteam]n clipa aceea, iar pe Arabella o v[zusem numai o zi, =i deci nu schimba]ntru nimic situa\ia ascuns[=i t`n[rului Radu odinioar[, dar acestuia, imediat dup[ ]mp[carea cu Ioana, nu i-am mai f[cut nici o m[rturisire nou[, iar el, cu o minunat[ discre\ie pentru v`rsta lui, n-a mai]ncercat nici o aluzie. De aceea nu-i pot suferi pe cei dimprejur c[fac mereu impresia c[nu =tiu nimic. Au asistat la venirea celuilalt]n via\a Ioanei odat[cu plecarea mea, la plecarea lui odat[cu venirea mea, la sfor\[rile ci nebune ca s[m[uite odinioar[, =i ei nu =tiu nimic. Oric`t de superficiali ar fi, tot nu mi se pare posibil a=a ceva. E drept c[ sunt burghezi =i nu s-au ]nt`mplat]ntre ei astfel de cataclisme.... Totu=i,]i ur[sc =i dac[n-au =tiut =i dac[au =tiut, c[ci]n primul caz au denotat at`ta miopie sau indiferen\[ pentru Ioana, ]nc`t prietenia cu ei devine inutil[, iar dac[au =tiut tot, =i mai t`rziu au p[strat cea mai perfect[discre\ie,]i ur[sc pentru c[n-au f[cut nici un gest, n-au spus nici o vorb[ca s[ ]mpiedece acele fapte, iar acum procedeaz[ca =i cum n-ar trebui s[am nici un chin special. +i-i v[d c[-=i]nchipuie c[sunt un om curios. Sau poate c[nu pricep cum nu m[pot deprinde cu

nenorocirea mea, socotesc logic c[, deoarece am acceptat s[m[ ]ntorc la Ioana, e inutil s[mai continui cu repro=urile, fie c[ei nu sunt]n stare de turmente prelungite, fie c[nu pot]n\elege dec`t vag ceea ce se petrece]n afar[de ei, dup[cum vag po\i]n\elege pe cel c[ruia i-a murit cineva scump.

C`teodat[m[duc]n lungul m[rii, pe unde nu vine nimeni, =i strig s[ ]ntrec zgomotul valurilor: “Ioana m-a]n=elat! Fie-v[mil[de mine!” Secretul regelui Midas.

}n m`nie, Ioana ]=i pierde orice control al vorbelor, vrea s[ pedepseasc[ pentru toate nenorocirile ei =i atunci face impruden\e. A=a, uneori m[ aseam[n[ cu cel[lalt. Ce ciudat[ revolu\ie a st[rilor suflete=ti! Pornind de la un repro= pentru via\a ei trecut[, g`ndul la omul pe care]l ur[=te, dup[ce l-a admirat sau i-a fost indiferent, o]nfioar[. E dezn[d[jduit[c[nu poate repara nimic =i c[p[catul r[m`ne p`n[la moarte, orice am fi f[cut. +i din cauza asta caut[s[lupte, s[g[seasc[argumente mai mult pentru ea, chiar dac[depinde de]ntreb[rile mele. +i sf`r=e=te prin a se ]nfuria pe mine, principalul vinovat de tot ce s-a ]nt`mplat. Iar ca r[zbunare]mi arunc[incon=tient: “Parc[e=ti cel[lalt”. Adic[apropie o imagine oribil[, o intercaleaz[=i mai ad`nc ]ntre noi, cu toate c[ se silise at`t s[o]ndep[rteze. De fapt,]=i \ip[nenorocirea ce dureaz[mereu, orice schimb[ri ar fi, =i vorbele n-au nici o importan\[. Dar pe mine m[lovesc, ca =i cum fiecare din ele ar avea stricta ei semnifica\ie.

Penibilele complica\ii ca s[nu m[ ]nt`lnesc cu cel[lalt, ocolirea anumitor str[zi periculoase sau a unor prieteni comuni. Nimeni nu mai =tia cum s[interpreteze dispari\ia mea, =i acum mul\i m[consider[ca =i cum a= fi murit. Ne]n\elegerea mea cu oamenii s-a exagerat]nc[. Mi se pare c[ghicesc inten\ii r[ut[cioase, c[mi se fac aluzii. Parc[m-a= sim\i vinovat de o ho\ie =i b[nuiesc pe fiecare s[nu fi aflat. Uneori ur[sc pe toat[lumea =i pe Ioana mai mult dec`t pe to\i, c[ci m[simt umilit de rolul pe care sunt obligat s[-l joc. Va dura asta

tot timpul? Un vis a venit ca un r[spuns, =i cred]n visuri, c[ci de multe ori ele mi-au ar[tat adev[rul. E complect diferit de realitate, deci neinfluen\at de nimic, =i se formase singur. Parc[au venit]n camera mea mai mul\i cunoscu\i, iar Ioana, Viky, so\ii Axente]mi repro=au: “}\i]ntinde m`na, de ce nu i-o dai?” Eu voiam s[-i dau m`na, dar nu-l vedeam. Ceilal\i mi-l ar[tau surprin=i: “Cum nu-l vezi l`ng[ tine, acum e ]n dreapta, a trecut ]n st`nga,]n fa\[“. +i eu m[zb[team inutil: “}n st`nga e un scaun, nu v[d dec`t un scaun.” =i]n dreapta, patul...]n fa\[, masa. V[d toate obiectele camerei mele, dar pe el nu-l v[d”...

Este acum exact p[rerea mea asupra celuilalt, dar nu fusese totdeauna a=a. C`nd am g[sit-o, voia neap[rat s[-i descopere o valoare, =i avea obiceiul s[ sus\in[: “Am`ndoi sunte\i egali, tot a=a de puternici, unul prin sensibilitate, altul prin inteligen\[”. Instinctiv, nu am contrazis-o =i m-am pref[cut c[sunt de p[rerea ei. De altfel, eu am toate nelini=tile, =i]mi spuneam c[poate are dreptate. Eram]nc`ntat cel pu\in c[ sunt egal. Mult[ vreme, crez`nd c[-l prefer[, m-am socotit inferior, =i asta a fost o mare umilin\[. Ioana nici nu putea sus\ine altfel, c[ci numai a=a mai avea vreo salvare ca trecutul ei s[nu apar[monstruos. C`nd am aprobat vorba ei, mi-a fost recunosc[toare: “Niciodat[ n-am crezut c[ e=ti at`t de profund =i ai s[m[ ]n\elegi”. Dar, pe m[sur[ce redevenea]ndr[gostit[ca odinioar[,]l s[pam pe cel[lalt =i-mi era u=or, c[ci g[seam destule pretexte ca s[o dezgust. +i apoi ea nu-l iubea,]i fusese numai un motiv. Accepta cu u=urin\[acum ca statuia ridicat[cu at`ta osteneal[ s[ se f[r`mi\eze. Mi-a fost foarte simplu s[distrug valoarea trecutului ei, =i nu mai r[m[sese dec`t rareori, din nevoia ei de a fi dreapt[, s[-i mai sus\ie vreo calitate, dar care, neav`nd nici o leg[tur[cu dragostea, nu m[irita deloc. Conversa\ia se schimba]ndat[, c[ci aveam ceva mai important de vorbit. }n schimb, imaginea mea]n absen\[n-a f[cut dec`t s[ se ]nfrumuse\eze, Ioana n-a f[cut dec`t o sfor\are ascuns[s[m[reabiliteze, reu=ind anevoie, c[ci pornise de la cea mai mare ur[, care]ntunecase orice. +i cum nu era sus\inut[acea]ncercare de a m[reabilita

nici de el — fatal — nici de ceilal\i, care v[zuser[c`t de chinuit[ a fost Ioana din pricina mea, =i acum erau bucuro=i c[ totul s-a sf`r=it, le era egal]n ce fel fusese adev[rul. Cu timpul, el nu mai putea face un gest f[r[ca ea s[se g`ndeasc[ la mine =i s[-mi g[seasc[ superioritatea, s[-l mai sus\in[ numai prin g`ndul (ca s[nu se simt[prea vinovat[): “Ca om este infect, dar inteligen\a lui imens[face s[suport totul”. Evolu\ia se f[cuse]ncet]n Ioana, dar, desigur, dac[eu nu i-a= fi ie=it]n cale]n ziua aceea, ei tot s-ar fi desp[r\it. +i nici m[car nu era r[u. Avea mici socoteli, dar suportabile. Eu o f[cusem s[sufere pe Ioana, iar el numai]ntruc`t ]i aducea aminte de mine. Fiind complet deta=at[, faptele lui ]i erau indiferente, putea s[ mai aib[ metrese, s[ vie sau nu (dar era foarte punctual), s[ scrie sau nu, ]i era perfect egal totul. Nici nu observa mare lucru, ]n timp ce la mine observa cele mai mici inten\ii =i, numai c`nd al\ii]l ironizau prea pe fa\[, sesiza =i se m`nia mai mult de ru=ine. Chiar dac[ ajung la aceste constat[ri a=a de mul\umitoare pentru mine, totu=i unul din repro=urile pe care i le ]ndrept mai ales, produc`nd]n mine imens[dezolare: “S[te fi desp[r\it de el cu un timp]nainte de]nt`lnirea noastr[, dac[este exact c[-i cuno=teai toate cusururile! Dar ai trecut de la unul la cel[lalt”.

Ioana, iubita mea, m-a ref[cut singur[=i, la urm[, imaginea mea a c[p[tat propor\ii fantastice, din pricina tuturor dorurilor, a prezen\ei mele ve=nice]n sufletul ei =i, totu=i, a absen\ei mele, care]mi d[dea un chip de fiin\[supranatural[.

— Am venit la Cavarna numai cu Viky anul trecut de vacan\[. Tot timpul am citit numai din clasicii franicezi, m[sfor\am s[explic lui Viky pe Racine r`nd cu r`nd =i, cum e ea bun[, asculta. Cred c[o =i amuzam: oric`t de superficial[ar fi o femeie, are instinctul emo\iilor.

Celuilalt nu-i pl[ceau clasicii,]i cuno=tea pentru c[era]n curent cu orice, iar din Racine scotea c`teva idei interesante =i nu explicarea vie\ii. Cam via\a ]i era livresc[, nu-l sesizau apropieri cu cele ce i se ]nt`mplau =i lui. Se considera uneori personagiul central din vreo carte care]l pasionase pentru cine =tie ce teorie ce putuse s[extrag[de

acolo, dar apropierea era complect conven\ional[=i totdeauna complezent[. Tot ce explica Ioanei, =i o entuziasma, erau interpret[ri arbitrare ale realit[\ii, totdeauna subtile, dar nu se pricepea s[sufere f[r[s[-=i mai discute suferin\a. Ioana]l asculta cu admira\ie,]l repeta deseori, ambi\ioas[se for\a s[ ]n\eleag[c[r\ile lui grele, dar imediat ce r[m`nea singur[, f[r[nimeni care s[-i schimbe preocup[rile, revenea la Racine.

Mi-a repetat iar[=i rolul ne]nsemnat pe care l-a jucat dragostea intre ei, c[ci a=a trebuie s[m[consoleze =i s[-=i potoleasc[remu=c[rile. Pretinde c[tot ce a fost important]ntre ei erau numai discu\iile interminabile asupra unei c[r\i. Dar]ncerc[rile de potolire dau gre=, ating`nd ]ntotdeauna chestiuni chinuite, iar dac[ continu[ numai pe teren literar =i vrea s[ reconstituie o teorie pe care au construit-o ei ]mpreun[, eu o las s[ vorbeasc[, mai pu\in din curiozitatea de a afla acea teorie (c[ci nu m[ intereseaz[. Teorii pot g[si oric`nd]ntr-o carte, nu-i nevoie s[utilizez cuno=tin\[cu un om pentru aceasta. Un om nu poate fi interesant dec`t ]ntruc`t aduce o sensibilitate personal[, care uneori]\i sugereaz[o mie de priveli=ti asupra vie\ii, f[r[s[spuie o vorb[), c`t din a afla atmosfera]n care au tr[it, emo\iile ce au putut s[str[bat[prin vorbele lor, gesturile ce au putut s[ ]ntov[r[=easc[unele conversa\ii. Analiz[subtil[, mig[loas[, =i mai ales nesigur[, c[ci sunt totdeauna nesigure constat[rile ce le faci asupra unei chestiuni ce te intereseaz[prin to\i nervii,]n timp ce]n alte ocazii, la o analiz[literar[, de pild[, pentru care pui cea mai mare s`rguin\[ =i dorin\[ de adev[r, tot ajungi la anumite convingeri. }ntr-o zi, c`nd Ioana a insistat dup[obicei asupra vie\ii lor comune de ordin intelectual, i-am replicat (cu o ne]n\elegere perfect[a vie\ii, dar gelozia era de vin[):

— Atunci de ce mai tr[ia\i]mpreun[?

— Oameni suntem!

Cuvinte f[cute s[m[str[bat[ ]n]ntregime =i s[apar[deseori la mijlocul cine =tie c[rui g`nd s[-mi puncteze toat[existen\a.

Mai t`rziu, Ioana mi-a explicat amplu ciud[\eniile senzualit[tii feminine, sentimentul care joac[la ele un rol a=a de mare, pl[cerea

r[sp`ndit[ ]n tot corpul, satisfac\ia ]ndeplinindu-se rar. O mul\ime de detalii pe care nu le =tiusem dec`t vag =i pe care =i ea le aflase]ntre timp, fie c[formau un subiect de discu\ii]ntre ei, fie c[nu fusese mul\umit[de via\a ei, f[cuse inutil tr[darea =i avea nevoie de explica\ii. }ndeplinise tot ce-=i]nchipuise c[-i poate lini=ti dorin\ele =i nu izbutise nimic, ceea ce cu mine se f[cuse f[r[s[-=i pun[nici o]ntrebare. Ioana credea c[, spun`ndu-mi aceasta, gelozia mea avea c`teva consol[ri. E drept c[g[seam =i unele satisfac\ii, dar o dat[cu ele veneau =i alte g`nduri: ]nsemna c[ pentru a se potoli ]ntrebuin\ase toate practicele imaginabile ale amorului, trecuse peste ori=ice repulsie, prelungise c`t mai mult]mbr[\i=[rile; =i apoi nu este de]nchipuit c[continua f[r[s[aib[nici o pl[cere, numai din complezen\[pentru d`nsul. Supor\i un so\ oricum, dar nu un amant numai pentru c[ te ]nva\[ lucruri frumoase. Dorin\a de r[zbunare ]mpotriva mea se terminase, ]ncercarea de a m[ uita =i de a se deprinde cu altul era evident c[ nu reu=ise. +i dac[ sus\inea toate acestea, c[uta mai mult s[ se mint[ pe d`nsa. }n apropierea unui b[rbat care o]mbr[\i=eaz[, o femeie uit[toate pl[cerile avute]nainte cu altul, dup[cum]n fa\a unei pr[jituri nu te intereseaz[c[ai m`ncat cu un an mai]nainte o pr[jitur[mai bun[. Detaliile pe care eu le provocasem =i acum m[ ]nnebuneau, a=a deveneau de vizibile scenele... “De fapt, n-a= fi =tiut cum s[plec. Ca s[ ]mplinesc timpul,]l]ntrebam despre cine =tie ce carte.” Aceste limit[ri ale pl[cerilor lor]mi fac suferin\a =i mai puternic[, deoarece reconstitui =i mai bine ceea ce f[cuser[. C`teodat[ ]mi zic c[ e oribil s[ provoc astfel de dest[inuiri, dar nu mai conteaz[ ]n clipa aceea nici o judecat[, silit ]n voia curiozit[\ii nebune de a afla c`t mai multe. Ioana nu e]n stare s[mint[. A=teapt[mai mult o consolare din partea mea. O fat[at`t de inteligent[ =i totu=i ]n voia tuturor capriciilor =i durerilor mele, ca =i cum ar trebui s[ le epuiz[m pe toate ca s[ putem fi ferici\i odat[! Dar eu nu descop[r nici o ameliorare. Combin la nesf`r=it,]ntruc`t a fost a lui, sau ce col\ din ea a mai r[mas neatins, numai pentru mine. +i alt[dat[a= fi crezut c[numai dac[ar fi primit o s[rutare str[in[ne-am fi desp[r\it pentru

totdeauna. Ioana pretinde]n momente de m`nie c[ totul s-a ]nt`mplat numai din pricina mea, dar eu, scriind aceste lucruri,]mi dau seama c[nu voi ierta-o niciodat[, c[chinul va fi etern.

S-au]nt`mplat multe ]n via\a ei care ]mi produc mil[ de c`te ori]mi aduc aminte, cu toate c[nu totdeauna pentru motive]nsemnate. Era, la]nceputul cunoa=terii noastre, un personagiu important, domnul X. El a invitat pe c`\iva studen\i ca s[ se arate apropiat de tinere\e. Prin nu =tiu ce ciud[\enie, ne-am hot[r`t s[mergem =i noi, necunoscu\i =i]n acela=i timp foarte orgolio=i, deci trebuind s[ne supere cea mai mic[neaten\ie care ni s-ar ar[ta. }ntr-un salon mare au intrat vreo patruzeci de persoane. }n sf`r=it, a ap[rut =i gazda, grav, z`mbitor, dar distant =i a]nceput s[dea pe r`nd m`na tinerilor musafiri, oprindu-se mai mult la cei pe care]i cuno=tea. La Ioana s-a m[rginit cu o str`ngere de m`n[=i cu o u=oar[aplecare a capului. Ioana i-a r[spuns cu un z`mbet, iar domnul X a trecut mai departe. Cur`nd Ioana a schimbat locul, domnul X s-a g[sit din nou]n fa\a ei =i, f[r[s[o recunoasc[, i-a dat m`na din nou, iar Ioana a trebuit iar[=i s[ z`mbeasc[.

Am asistat de la distan\[la am`ndou[ scenele (nu i-am spus Ioanei niciodat[, chiar c`nd am devenit intimi) =i am v[zut-o la a doua prezentare, mic[,]ncerc`nd s[ z`mbeasc[, dar]n fond lovit[ ]n orgoliul ei de femeie care se]ntreab[zilnic dac[este sau nu frumoas[. Am avut o durere imens[pentru Ioana din clipa aceea, durere ce a r[mas identic[de c`te ori mi-am adus aminte de scen[, oricare ar fi fost rela\iile dintre noi =i c`te dezastre veritabile ar fi venit. Acum domnul X a murit, Ioana probabil c[a uitat, iar eu transcriu cu aceea=i emo\ie. Pentru multe sup[r[ri de ale ei am fost nec[jit, cu toate c[, mai t`rziu, c`nd am ur`t-o, m-am bucurat c[ s-a ]nt`mplat a=a. Acum, c`nd dragostea =i ura se succed cu repeziciune =i fiecare moment difer[de cel[lalt =i acelea=i fapte de ale ei le v[d]n fiecare clip[altfel, totu=i, vizita la domnul X subzist[intact[. Mila este =i ea, ca orice sentiment, greu de delimitat, de gradat,]ncepe, se transform[, se schimb[dup[legi misterioase. Cred]ns[c[exemplul de mai sus e

r[u ales pentru ca s[demonstreze generalitatea acestei legi. Se poate vedea numai bine ciud[\enia mecanismului meu interior. +i atunci iar[=i m[ ]ntreb: cine a fost vinovat? Nimeni n-ar putea s[r[spund[precis nici m[car cine a fost MAI vinovat. Aceste r`nduri sunt complect nedrepte. Ar trebui s[-=i scrie =i ea romanul ei, a=a cum ]l vede ea =i nu cum ]l transform eu, c[ci consider pe Ioana egal[ cu mine =i ]n stare s[-=i noteze cele mai impalpabile st[ri suflete=ti. Din lectura celor scrise de am`ndoi un al treilea ar putea s[-=i fac[o convingere. Poate]ns[ca ar g[si dou[pledoarii a=a de diferite, c[orice compara\ie n-ar avea nici un rost. Dar de ce atunci eu =i cu Ioana depindem unul de altul? Nu s-ar putea spune c[senzualitatea joac[un rol important. De ce ne tortur[m clip[cu clip[, ca s[ne]mp[cam cu frenezie? De ce o ur[sc =i o iubesc pe r`nd, cu aceea=i intensitate? Nu se poate s[nu fie]ntre temperamentele noastre puncte de contact.

E precis]ns[c[sentimentele nu sunt pure =i numai nevoia noastr[de a simplifica ne face s[vorbim de dragoste, gelozie, ur[. Vorbesc deseori de “remu=c[rile Ioanei” =i m[ ]ntreb care e adev[rata limit[a acestor remu=c[ri. Ele s-au iscat dintr-o p[rere de r[u pentru suferin\a mea? Dar de at`tea ori Ioana ]mi pricinuie=te noi suferin\e sau mi le m[re=te =i mi le ]ntre\ine pe cele vechi. Incapabil[ de un g`nd ascuns ca s[m[vindece =i chiar dac[are o ini\iativ[, n-o poate \ine mult[vreme, izbucne=te m[rturisind secretul ei =i f[c`ndu-m[ astfel b[nuitor. Iar la orice nou[ tentativ[ o pot imediat descoperi. Acele remu=c[ri nu-mi fac dec`t r[u, nu numai c[-mi produc mil[pentru fiin\a ei nenorocit[, dar =i pentru c[ ]n clipa aceea dest[inuie=te noi am[nunte despre cele]nt`mplate. Mil[ pentru mine are numai uneori, c[ci temperamentul ei este ca =i al meu tot a=a de bizar =i neprev[zut. La sf`r=itul unei discu\ii]n care o pedepsesc cu vorbe grele, ea se face rea, de obicei se dep[rteaz[de mine, r[spunde. Dar alteori, brusc, o mil[imens[o n[p[de=te =i, apropiindu-se de mine =i]mbr[\i=`ndu-m[ disperat, cu un hohot de pl`ns, spume: “Iart[-m[, iubitule, ai dreptate, f[ce vrei cu mine, gone=te-m[dac[nu po\i s[m[ier\i; s[=tii c[toat[via\a te voi iubi”.

}n femeile din romanele ruse=ti g[sesc, al[turi de intensitatea sentimentelor =i capriciul cu care se produc ele. La francezi, agita\ia Hermionei depinde de Pirus, dup[un plan matematic. Agita\ia Ioanei n-are de multe ori nici un fel de explica\ie. Niciodat[nu sunt sigur de ce o s[produc[ ]n ea vreun gest de-al meu, a=a sunt surprizele de mari. M[simt totu=i m`ndru c[ soarta m-a ales s[ tr[iesc via\a cu at`ta intensitate, c[am]n\eles at`tea gra\ie Ioanei, =i c`teodat[reaprind o discu\ie numai ca s[ ]ndep[rtez o stare prea limpede, f[r[nici o semnifica\ie, care dureaz[de prea mult timp...

Dar,]n definitiv, e pueril s[asem[n pe un om cu un piano, care are un spa\iu bine calculat]ntre sunetele clapelor.

}n lipsa ei, am fost]n excursie cu c`\iva prieteni la acea minune care poart[ numele de: Cheile Bicazului. Am mers cu automobilul p`n[la Bicazul Ardelenesc =i acolo am luat un b[ie\a= de \[ran ca s[ne conduc[=i s[ne poarte pachetele prim str`mtoarea miraculoas[, de-a lungul apei clare =i sprintene, p`n[la lacul Ghileo=, funebru, lac de plimbare parc[pentru melancolici. B[ie\a=ul se identificase cu noi,]mp[r\eam cu el m`ncarea, ]l ]ntrebam, c[ci nu era pisc c`t de]nalt pe care el s[nu fi fost. Dou[zile de emo\ii puternice, tr[ite]mpreun[, apropie distan\ele dintre oameni. C`nd ne-am ]ntors din nou la automobil, regretam c[ trebuie s[ p[r[sim pe b[ie\a=ul de=tept, dr[gu\ =i cuminte. El, flutur`nd m`na]ntre eternitatea ce se a=eza din nou]ntre noi =i el, ne-a strigat: “Merge\i cu Dumnezeu!”

Este oribil felul cum se despart doi oameni care s-au iubit. Dou[rude]ndep[rtate, doi prieteni, dou[cuno=tin\e vagi se pot revedea oric`nd, dar ]ntre doi ]ndr[gosti\i totul s-a terminat. Te-a interesat cel mai mic eveniment din via\a celuilalt, ai suferit sau te-ai bucurat ]mpreun[, \i-ai f[cut o mie de planuri, =i deodat[ totul trebuie s[-\i devie egal. At`tea emo\ii]mp[rt[=ite trebuie acum s[le acoperi, c[ci ele au avut o valoare numai pentru c[au vibrat am`ndoi, =i, singuri, fiecare s-ar fi emo\ionat]n alt chip. Trebuie s[arunci cu totul anii aceia =i s[nu mai p[strezi nimic, dup[cum la un cancer, dac[vrei s[

salvezi ceva, trebuie s[tai carnea profund, de pe unde nu vezi nici un]nceput de boal[. }n acela=i timp, desp[r\irea se face meschin. Au avut at`tea momente admirabile ]mpreun[ =i, totu=i, ]n ultima clip[, neag[ totul, murd[resc totul, ]=i spun cuvinte triviale, care nici nu le sunt obicinuite, se pedepsesc c`t mai tare; =i aceste clipe, fiind ultimele din via\a lor comun[, vor fi mereu prezente]n minte, oric`t ai ]ncerca s[ te g`nde=ti la ceva mai bun.

— +i c`nd eram nenorocit =i singur pe lume, drag[Ioana, un lucru mai ales nu-\i iertam, mi se p[rea cea mai mare vin[a ta, cu toate c[nici o iubit[n-ar fi f[cut dup[preten\ia mea. S[-mi fi spus ca b[ie\a=ul din Bicaz, din toat[inima: “Du-te cu Dumnezeu!”

}n discu\iile noastre, de multe ori m[contrazic, regret ceva ne]nsemnat din cele ce au fost, faptele nu mai au valoarea lor, ci le colorez dup[sup[rarea]n fiecare clip[alta. }ncepe o conversa\ie cu un “era mai bine dac[...” =i sus\in un lucru arbitrar, deseori prea complicat, f[r[s[corespund[unei realit[\i posibile. Am satisfac\ii construind aceste]nchipuiri, m[simt deseori r[zbunat prin ele =i mi-aduc aminte abia la urm[c[am tr[it aproape cu fericire o inven\ie. Ioana]ncearc[ ]ntotdeauna s[m[consoleze =i s[se consoleze spun`nd c[, dac[ ]i fusese profanat corpul — =i ca s[m[vindec trebuia s[renun\ a mai salva ceva din el —]n schimb sufletul r[m[sese]ntreg, tot al meu. Vad c[aceasta poate fi o consolare de valoare =i c[e umilitor ca eu, care am preten\ia c[duc o via\[strict intelectual[, p[strez prejudec[\i. E drept c[joac[=i corpul un rol mare, c[ci]\i place s[-\i m`ng`i iubita, s-o prive=ti, s-o p[ze=ti de cald =i de frig. Nu po\i renun\a la toate acestea. Altfel nici n-ai avea nevoie de o apropiere, te-ai mul\umi s[-i =tii existen\a =i s[fii c`t de departe. Dar gelozia este un sentiment ciudat. Nu po\i fi gelos, de pild[, dac[ iube=ti pe o femeie care a fost m[ritat[, pe fostul ei b[rbat, chiar c`nd l-a iubit. (Dar po\i fi gelos pe ce va urma. Dragostea este o chestiune de prezent?) F[r[nici o iluzie, pot spune c[a= suporta ca Ioana s[fi]nceput s[iubeasc[pe altul (care a murit sau a p[r[sit-o) =i acum, cu

mine, s-o simt mereu cu g`ndul la ceea ce ar fi putut s[fie, dar corpul s[-i fi r[mas intact. Sau poate fac numai supozi\ii pe un caz ce-l]n-chipui f[r[s[-l fi tr[it. Uneori suf[r nu din pricina c[mi se pare c[v[d urmele p[catului pe carnea Ioanei, ci pentru c[ ]l]nchipui pe cel[lalt. Am nenorocul ca el s[fie o persoan[cunoscut[=i nu un anonim, pe care l-a= imagina mereu]n alt fel, dar niciodat[a=a de bine conturat. Cu ocazia aceasta]mi dau seama c[orice fantezie, c`t de oribil[, e mai suportabil[ dec`t realitatea. Uneori discu\iile pe tema aceasta le pornesc nelogic, puerile pentru un om calm, de le-ar examina, dar fiecare vorb[con\ine o pic[tur[de s`nge.

— Nu poate s[-=i fac[cravata, i-o f[ceai tu c`nd v[ ]mbr[ca\i?

— I-o f[ceam eu.

— +i b[gai de seam[ca s[-i fie c[rarea drept la mijloc?

— Singur, =i-o f[cea totdeauna str`mb.

— Purta bretele proaste =i-i c[deau pantalonii. Tu l-ai]nv[\at s[-=i cumpere bretele noi?

— Da!

— Tu l-ai]nv[\at s[nu vorbeasc[c`nd are m`ncarea]n gur[? C`nd am m`ncat cu el ultima oar[, spre mirarea mea, m`nca frumos!

— Eu l-am]nv[\at.

— Vras[zic[, te interesai de el, voiai s[-l transformi!

— Dar aceste erau defecte care s[reau]n ochi, a= fi f[cut la fel =i cu un str[in!

— Mereu scuze! Totdeauna g[se=ti o vorb[care s[te consoleze.

— Altfel a=]nnebuni!

— }n definitiv, ai f[cut tot posibilul ca s[-l faci acceptabil. Te-ai]ntors la mine fiindc[te-ai]n=elat. Dac[ar fi fost el om cinstit, nu l-ai mai fi p[r[sit.

— N-a= fi avut curajul s-o fac!

— Dar f[c`nd socoteala, tot tu e=ti mai vinovat[ fa\[ de el. L-ai luat =i l-ai p[r[sit c`nd ai vrut, iar acum el sufer[, at`t c`t este el]n stare,]n orice caz mai mult dec`t tine. Dac[ nu \i-a= aduce eu aminte, nici nu te-ai g`ndi.

— Pentru c[te iubesc pe tine!

— M[iube=ti pe mine dar ai f[cut tot posibilul ca s[iube=ti pe cel[lalt. A= prefera s[te fi f[cut cocot[, s[fi fost prin via\a ta o mie de b[rba\i; a= =ti astfel c[ai f[cut-o s[te r[zbuni pe mine =i poate m-a= consola. Dar dac[ai ales pe unul singur, ai f[cut-o cu g`ndul ca s[te aranjezi. +tii ce? Du-te =i te mai d[=i altora, corpul t[u tot nu are nici o importan\[. }n felul acesta nu vom mai avea discu\ii.

Ioana pl`nge dezn[d[jduit[, vorba mea m-a ]nfiorat. Dar v[d ]ndat[ c[ Ioana nu m-ar asculta, c[ci nu mai pricepe nimic din ceea ce s-a ]nt`mplat cu d`nsa.

Cum pot s[-i repro=ez ceva Ioanei de acum, c`nd ]ntre ea =i cea de odinioar[, care a gre=it, nu este, din punct de vedere sufletesc, absolut nici o asem[nare? Am de at`tea ori impresia c[nu sunt un singur om, ci sunt]n fiecare clip[altul, =i]ntre ei nu exist[nici o leg[tur[. Ce-mi pas[acum de o boal[pe care am avut-o cu un an]nainte? De un necaz vechi? }mi aduc aminte de]nt`mpl[rile de alt[dat[ca =i cum ar fi ale altuia =i, pentru o durere de cap actual[, a= d[rui toate bucuriile trecutului. Ce-mi pas[dac[cel ce mi-a fost mai scump a murit acum un an sau acum doi ani? +i dac[ar fi s[i se prelungeasc[via\a cu mul\i ani din trecut, dar s[moar[chiar]n clipa aceasta, a= accepta?

Ioana se]nl[n\uie de mine cu toate puterile ei inferioare, neag[tot ce-a fost r[u, tr[ie=te numai din prezen\a mea, =i eu nu pot s[am nici o certitudine: =i prima oar[tot a=a de]ndr[gostit[se ar[ta! Ioana r[spunde invariabil: “Pentru c[te-am iubit tot timpul =i am plecat ca s[m[r[zbun!” N-am avut dreptate, altul este motivul meu: carnea de l`ng[mine a mai fost atins[. E tot ce re\in din trecut, restul]mi este complect indiferent.

— Eterna scuz[pentru cele ce-ai f[cut: “Eu nu te-am iubit!” }ntradev[r, dac[socotesc lucid, sunt o mie de lucruri pe care nu le-a= face pentru tine, dar ori=icine, c`t de]ndr[gostit ar fi, poate ajunge

la acelea=i constat[ri. Sau, dup[momente, ar face sau n-ar face. Pe timpul b[nuielilor mele, a= fi primit s[fac ceea ce]nainte sau dup[mi se pare imposibil. De altminteri, a= prefera s[m[omor dec`t s[ fiu ridicol =i de aceea, ]n momentele tragice, am luciditatea s[ m[ ascund bine, s[, nu m[ vad[ nimeni. Cit am stat ]mpreun[, n-a fost g`nd pe care s[nu \i-l]mp[rt[=esc, am]mp[r\it cu tine toate bucuriile, \i-am citit tot ce mi se p[rea important dintr-o carte, te-am f[cut s[auzi orice bucat[muzical[m[entuziasmase,]n toate plimb[rile]n mijlocul naturii te luam cu mine, cu toate c[=tiam c[mergi f[r[u=urin\[, obose=ti u=or =i deci mi se rateaz[excursia. +i, pe c`t m-am priceput, te-am p[zit, am f[cut tot ce am putut pentru s[n[tatea ta, am tremurat de c`te ori nu m[ascultai.

— Mai pu\ine explica\ii m-ar face mai fericit[. A=a strici =i ce-ai f[cut bun pentru mine, c[ci ar[\i c[n-a fost nimic spontan. Toate acestea las[-m[s[le observ eu, f[r[s[-mi atragi tu aten\ia.

— Dar n-ai observat niciodat[nimic: Ai fost o ingrat[, altfel nu comiteai at`tea groz[vii.

— Eram liber[s[fac ce vreau. M-am desp[r\it intr-un chip loial.

— Adic[m-ai dat afar[!

— Era singurul mijloc ca s[pleci. +tii de c`t[ vreme \i-am spus s[ ne desp[r\im =i tu am`nai mereu. }mi plac situa\iile clare.

— Nu se poate spune c[a fost ceva clar]n cele ce s-au petrecut cu tine mai t`rziu.

— Din pricina voastr[, nu din pricina, mea!

— Vorbe=te de claritate cea mai confuz[persoan[din c`te am cunoscut!

— Poate c[tu nu pricepi dec`t ce e simplu.

— Vras[zic[, dac[ai fi fost m[ritat[cu mine, te-ai fi socotit angajat[=i n-ai fi f[cut la fel?

— Da!

— Orice femeie, oric`t de inteligent[ ar fi, se g`nde=te la m[riti=.

— Acesta e un instinct tot at`t de puternic ca gelozia sau dragostea. }l consta\i,]l taxezi, dar]l admi\i.

— +i chiar a=a, dac[\i-ar fi venit o fantezie, dac[cel[lalt ar fi spus c[sunt un bicisnic, l-ai fi crezut =i ai fi f[cut la fel. Argumente, ca s[te scuzi se g[sesc oric`nd.

— Dac[m-ai fi iubit, Sandule!

— Iar vorba asta! Ai dorit s[dansez ca o paia\[ ]n fa\a ta =i asta mi-a fost imposibil. Am f[cut-o uneori, dar numai din la=itate, cu g`ndul ascuns de a m[ reface la prima ocazie. Nu pot suferi despotismul. La cea mai mic[ ]ncercare de a ta de a m[ constr`nge, regret c[nu am curajul s[fug =i asta m[face s[te ur[sc. }mi place s[am impresia c[, dup[voie, m[pot duce,]ntoarce, r[m`ne singur sau sta cu tine, f[r[s[-mi cear[nimeni socoteal[. Am anumite secrete, preocup[ri,]n care nu-mi place s[intre nimeni.

— Egoism b[rb[tesc.

— Cu pu\in[=iretenie, ai fi izbutit ori=ice! Dar tu nu po\i s[-\i taci triumful tocmai]n clipa c`nd m[simt umilit.

— Eu nu pot s[ascund nimic!

Imensul merit al Ioanei, care o face a=a de diferit[de toate femeile, e]n acela=i timp motivul prim al dezastrelor noastre. Sunt extrem de b[nuitor =i nu =tiu dac[a= putea fi min\it. Sau ar fi destul s[descop[r o minciun[c`t de mic[, ceva turbure]n privirea clar[, minunat[a Ioanei, ca s[nu mai am]ncredere]n nimic, s[caut s[explic fiecare gest, fiecare vorb[ ]n toate chipurile posibile (chiar dac[nu ajung la realitate). +i Ioana]ncearc[s[mint[uneori. }n urma discu\iilor chinuite]n care vede ce r[u]mi f[cuse m[rturisirea ei sau]n urma sfaturilor unei amice care sus\ine, c[sunt unele minciuni inofensive, dar necesare pentru pacea dintre un b[rbat =i o femeie, Ioana se hot[r[=te s[procedeze =i ea la fel. Dar spune minciuna cu at`ta st`ng[cie, se contrazice a=a de u=or,]nc`t]ncercarea ei numai m[amuz[=i m[face s[am =i mai mult[ ]ncredere.

— }ntotdeauna]\i g[se=ti scuze!

}ntr-adev[r este a=a? E drept c[atunci c`nd o ]nvinov[\esc se scuz[, g[se=te la fiecare t`nguire a mea o replic[, o explica\ie. Dar au vorbele

o importan\[a=a de mare? N-o v[d]n acela=i timp c`t e de nenorocit[ =i c[ totul n-a fost dec`t o]ncercare s[lupte]mpotriva mea =i a vocilor din sufletul ei? Uneori a=a]mi spun, dar alteori ciuda]mi este mai mare =i atunci g`ndesc c[ ]n nici un caz]ntre noi nimic nu poate dura =i nu voi ierta niciodat[. }n multe situa\ii dintre noi suntem la fel cum am fost odinioar[, eu tot a=a de distrat, iar ea tot a=a]mi repro=eaz[, se chinuie =i pedepse=te cu vorba aceast[distrac\ie. Dar acum nu mai amenin\[niciodat[c[o s[plece sau c[o s[ ]ncerce s[-=i refac[via\a]n alt[parte. C`nd o iscodesc asupra inten\iunilor ei ascunse: “+tiu ce se ]nt`mpl[f[r[tine! Oric`t de r[u ar fi, continui via\a aceasta.” Spune a=a chiar dac[ e m`niat[pe mine, =i m[mir[, c[ci =tiu c[e incapabil[s[profite de o experien\[=i c[r[m`ne tot a=a de instinctiv[. }n schimb, eu am planuri mari de a fugi. Alt[ dat[ m[ sim\eam prea slab ca s[ iau hot[r`rea, dar nici nu m[g`ndeam s[-mi educ energia, cu toate c[via\a cu Ioana se rezolva]ntr-o mul\ime de scene. Acum, cu toate c[sunt tot a=a de firav, =i pe deasupra =tiind ce-am suferit]n lipsa Ioanei, fac socoteli ascunse cum m-a= putea vindeca. Par un ho\ ce pl[nuie=te la]ntuneric o mare pr[d[ciune. }mi spun c[poate atunci eu am fost vinovat, dar acum sunt absolvit de toate =i e nedrept s[nu fiu cru\at. Toat[povestea m-a umilit ad`nc, mi-a demonstrat ce nevolnic sunt =i ce puternic[ este Ioana. A= vrea s[ m[ r[zbun m[car ca s[ priceap[ c[-i sunt egal =i c[ nu am acceptat totul numai din sl[biciune. S[ nu mai g`ndeasc[cum g`nde=te: “Trebuie s[-l admit a=a, c[ci]l iubesc. Dar ce mult a= fi vrut s[fie mai puternic!” Cred c[Ioana ar fi trebuit dominat[, =i, cu scrupulele mele, cu o mie de explica\ii pe care le sugereaz[fiecare]ntrebare am p[ruit slab. S[fiu destul de tare, ca s[plec, f[r[s[m[re\ie fiecare din vaietele ei!

— C`nd m[ g`ndesc la ce a fost, nu-mi vine a crede. Cu mine s-au]nt`mplat toate groz[viile?

A=a spune Ioana. Fraz[feminin[prin excelen\[. Cu noi b[rba\ii nu se pot petrece surprize, chiar dac[am tr[i via\a cea mai aventuroas[. Suntem con=tien\i de ce am f[cut sau,]n orice caz, ne lu[m

r[spunderea pentru tot ce a fost, pentru noi]n=ine. De aceea poate suntem mai pu\in proaspe\i, purt[m]ntotdeauna dup[noi]ntreg trecutul. Femeile trec prin toate transform[rile, ren[sc`nd de fiecare dat[. Par, ]n momentul tr[irii, c[ pun toat[ frenezia corpului =i a sufletului, =i totu=i, dup[ un timp, consta\i c[ pentru ele n-a fost dec`t o]nchipuire. Nu mai recunosc nimic din propria lor via\[trecut[=i nici nu au ambi\ia s-o salveze, pentru a avea o scuz[. Ca valul fermecat care se apropie de mine, plin de sunete =i de sc`ntei, dar cur`nd se destram[, ca s[ ]ncerce o nou[construc\ie.

Se pl`nge: “Mai teribil dec`t orice]n dragoste sunt a=tept[rile. Preferam s[-\i anun\i venirea dup[un timp mai lung dec`t s[ nu vii exact. M[ uitam mereu la ceas sau pe fereastr[ =i, ]n sf`r=it, m[hot[ram s[ies p`n[ la poart[, dar nu te vedeam ]nc[, oric`t, a= fi cercetat pe strada lung[ce se]ntindea]n fa\a mea. }ncercam s[citesc, s[c`nt la piano, dar renun\am dup[ c`teva minute. M[hot[ram: “Nu m[voi mai uita pe fereastr[p`n[ ce nu voi num[ra o sut[. Apoi alt[ sut[. P`n[ce nu voi num[ra toate franjurile de la perdea. Toate florile vopsite pe perete. P`n[ ce nu voi prinde cinci mu=te.” +i iar la fereastr[ =i ]n strad[ inutil. +i, ]n acela=i timp, toate posibilit[\ile trec prin cap. Poate ai fost c[lcat de un automobil. Ori te amuzi ]n alt[ parte. Sau eu n-am observat bine ora ]nt`lnirii. Sau poate tu n-ai fost atent la ea. Poate ai plecat pentru totdeauna. Ne-am desp[r\it ca de obicei, f[r[nici o amenin\are deosebit[, dar poate c[aveai planuri ascunse. Mi-aduceam aminte de o vorb[de a ta, care m[amenin\ase]n felul acesta. Ai spus: “Dac[a= avea curajul s[plec!” Poate \i-ai \inut amenin\area. Sau poate te-ai omor`t. E=ti a=a de trist, iubitule, uneori, c[ eventualitatea aceasta nu mi se pare exclus[. Eram pe r`nd m`niat[ pe tine, geloas[ sau disperat[ s[ nu \i se fi ]nt`mplat ceva r[u. Pl[nuiam cum s[procedez]n fiecare din posibilit[\ile]nchipuite. M-a= fi omor`t; sau de ar fi trebuit s[ te pedepsesc, m-a= fi dat primului venit. Viky m[ vedea nelini=tit[ =i ]ncerca s[ m[ potoleasc[: “E=ti nebun[, drag[, a ]nt`rziat poate pentru c[a avut treab[“. Vorb[plat[, pentru c[ea nu

m[putea]n\elege, pentru c[nu iubea sau pentru c[avea o fire mai potolit[. }ntotdeauna, la urm[, se vedea c[ea avusese dreptate =i c[toate b[nuielile mele fuseser[nebunii. Realitatea era mult mai simpl[. Viky f[cea moral[: “Ei, nu \i-am spus eu?!” Ai]nt`rziat pentru c[mergea prost ceasul, pentru c[n-ai g[sit tramvaiul la timp, pentru c[ai f[cut]nainte o plimbare pe Calea Victoriei. M[g[seai ostenit[=i rea!”

Tr[ie=ti clipe teribile =i apoi ele se a=eaz[la]nt`mplare ]n memorie. Nu le mai retr[ie=ti cronologic =i nici nu le alegi pe cele mai importante. Deodat[, o scen[ ne]nsemnat[ prinde propor\ii, te persecut[, o analizezi cu toate puterile tale de interpretare. |i se pare c[ ea este vinovat[ de tot ce \i s-a ]nt`mplat. }n clipa aceasta, Ioana e convins[c[m-a p[r[sit numai pentru c[a trebuit s[m[a=tepte de c`teva ori.

}mi duc aminte de multe situa\ii]n care am fost vinovat fa\[de Ioana, =i nici o alt[interpretare nu este posibil[(de altminteri, nu interpretez]n multe chipuri pentru a-mi g[si scuze, ci numai dintr-o necesitate organic[). Nu totdeauna suferin\ele ei erau propor\ionale cu gre=elile mele, de aceea, dac[ ]mi era mil[dup[cum o vedeam de chinuit[, remu=c[rile]mi depindeau de cum]mi c`nt[ream gre=eala. Sau, c`teodat[, dintr-o pricin[mic[, m[n[p[desc triste\ile pentru tot ce-i f[cusem la un loc, f[r[s[mai disting bine fiecare detaliu; pentru faptul numai c[mu izbutisem s[o fac fericit[. Pentru un motiv]ns[remu=carea mea r[m`ne constant[, c[ci e o tr[s[tur[ a caracterului meu observat[ de at`tea ori zilnic, pe care nu o pot atenua, oric`t m-a= c[zni, =i care, de altfel, nu e numai un prilej ve=nic de nelini=te pentru Ioana, dar m[ ]mpiedec[=i pe mine s[fiu fericit. Este un defect funest, c[ruia unii]i spun, ca s[-i dea aparen\[suportabil[, luciditate. A asculta o bucat[de muzic[, a citi ceva subtil, a fi]n mijlocul celui mai superb aranjament al naturii =i totu=i a nu-\i uita prezen\a, a nu fi]n stare s[exclami ceva f[r[sens numai din entuziasm, f[r[s[te auzi =i s[te g[se=ti caraghios, a-\i urm[ri clip[cu clip[propria-\i emo\ie =i evolu\ia ei,]nseamn[s[nu mai ai nici un sentiment pur, nealterat de o cercetare mig[loasa =i inutil[.

Ioana e febril[, gr[bit[s[-=i satisfac[dragostea, f[r[nici o judecat[a clipei care va veni, credul[ ]n bucuria sau sup[rarea momentului =i nenorocit[de ezit[rile mele, pe care le g[se=te drept o dovad[a lipsei de dragoste. }n clipele cele mai apropiate de Ioana nu-mi pierd pe tovar[=ul meu interior, care controleaz[toate gesturile. Poate asta o face s[spuie c[“n-am iubit-o”, dar acest obicei intim]l aplic pe toate fenomenele]nconjur[toare. Din el, acum, c`nd am]nceput s[fiu sigur de traiectoria vie\ii mele viitoare, nu-mi mai scot nici un orgoliu.

Poate c[povestesc aceste g`nduri sau scene din via\a noastr[ comun[ ]n a=a fel, c[ nimeni n-ar extrage adev[rul. }ntr-o via\[ de c`\iva ani, s-au]nt`mplat fatal multe evenimente. Acum aleg la ]nt`mplare, a=a cum]mi vin]n memorie sau a=a cum le retr[iesc]ntr-o discu\ie cu Ioana, =i ne]n\elegerea]ncepe s[se zbat[nu totdeauna pe un motiv important, c[ci chinurile noastre n-au nevoie de argumente]nsemnate. Un al treilea, citind aceste r`nduri, ar putea, chiar f[r[s[fie om simplu sau f[r[s[simplifice o poveste care nu-l intereseaz[, s[trag[o concluzie imediat[: “Ai fost vinovat, trebuia s-o iai cu tine =i desigur c[nu te-ar fi]n=elat. Acum, dac[ai pu\in[inim[, trebuie s[ai =i destul[t[rie =i s[nu-i aduci aminte, inutil, de ceea ce a fost. E=ti convins c[te iube=te =i tot ce-a f[cut e numai din dragoste nemul\umit[. Are toate scuzele.” Sau poate ar spune: “A procedat ca orice femeie u=uric[, c`nd i se pare c[ g[se=te un b[rbat mai bun. }ndat[ ce s-a convins c[ se ]n=al[, s-a ]ntors. Ai prea mult[ complezen\[ pentru d`nsa.”

Dar eu, dac[povestesc numai pe fragmente, ca s[nu]ncerc r[bdarea ascult[torului, sau pentru c[nu-mi aduc aminte]n momentul acesta de toate, am sufletul]ns[format de]ntreg trecutul din fiecare clip[. +i cu Ioana nici o clip[n-a putut fi banal[. Astfel, clar v[d c[, cunosc`nd aceste note, nimeni n-ar putea s[ ne c`nt[reasc[gre=elile, s[explice care a fost motivul nepotrivirilor dintre noi. Iar eu numai pentru asta scriu.

E foarte vanitoas[, =i din cauza aceasta prev[d multe sup[r[ri viitoare. Tot ce-a fost m-a]ndep[rtat =i mai mult de oameni. Am panici

]n fa\a oric[rei]ntreb[ri, c[ci]mi pare a fi o indiscre\ie deghizat[. Aici, ascuns]n portul acesta, mi se pare c-am sc[pat de curiozitatea celorlal\i sau,]n orice caz, nu m[intereseaz[ce se vorbe=te la distan\[, at`ta vreme c`t sunt sigur c[n-am s[aud nici o aluzie. }ntotdeauna m-am c[znit s[ ]n\eleg cum se explic[frenezia pe care o au oamenii de a afla un secret =i apoi de a-l transmite vecinului, c`nd, de cele de mai multe ori, nici nu se trage vreun profit. Putem s[-l numim act cu totul dezinteresat dac[ voim s[ compromitem actele dezinteresate. Nu interes psihologic, mil[ sau bucurie, ci numai anecdot[. +i e=ti ]nc`ntat dac[o po\i anun\a cel dint`i. }n or[=elul ]n care m-am n[scut era un domn care avea pasiunea s[ anun\e cel dint`i ve=tile, =i am asistat la o scen[admirabil[. A venit la mine cu o noutate =i i-am replicat cu mali\ie: “+tiam!” Fa\a pe care a ar[tat-o atunci a fost plin[de savoare, =i mi-am dat seama c[sunt multe aspecte esen\iale ale sufletului omenesc neexploatate, multe fizionomii nereprezentate de pictori. }n spaima mea de a nu fi subiect de conversa\ii e poate o la=itate de a nu trebui s[-mi sus\in cu t[rie p[rerile =i a nu]nfrunta opinia public[. Dac[cei dimprejurul meu sunt vinova\i de flec[real[, eu sunt tot a=a de vinovat c[dau importan\[acestei flec[reli. Obiceiul meu de a exagera cele mai mici nepl[ceri personale. (Orice fapt[e complicat[sau simpl[, dup[cum o complic[sau o simplific[temperamentul t[u.) La fel, unui fricos, dac[e singur noaptea]ntr-o camer[, la cel mai mic zgomot al unei mobile i se pare c[-=i fac apari\ia din toate ungherile ho\i necru\[tori sau cine =tie ce fantome.

Ajun=i la Bucure=ti, Ioana n-o s[poat[p[stra un secret. Oric`te remu=c[ri ar avea, orice ar promite (de altminteri, n-am niciodat[ curajul s[-i cer astfel de promisiuni; m[ mul\umesc s[ creez un obicei ]ntre noi, dar ]mi dau seama ce =ubred va fi ]n fa\a primei ei m`nii, imediat ce voi escamota ceva din via\a noastr[ ]n fa\a unui str[in), vanitatea ei va fi mai puternic[=i va trebui s[izbucneasc[. Mereu aceea=i concluzie, c[tot ce s-a]nt`mplat n-a schimbat nimic, c[suntem]n aceea=i lupt[ca =i odinioar[, egali]n drepturi.

Am un teanc de scrisori de la Ioana; am]ncercat,]n lipsa ei, s[le recitesc, dar am renun\at]ndat[, c[ci nu mi-au folosit la nimic, nici r[u, nici bun. Poate scrisorile, dup[mult[vreme, la b[tr`ne\e, s[aib[o valoare mai mult pentru aducere-aminte, dar deocamdat[a le p[stra]nseamn[pur[vanitate. Credeam c[, recitindu-le, o s[am prilej de melancolie, dar faptele transcrise acolo mi-erau indiferente =i de alt ordin ca preocup[rile torturante de acum. Ap[reau ca o suferin\[veche,]n momentul c`nd te invadeaz[o suferin\[nou[. O scrisoare n-are dec`t o valoare momentan[, te bucuri c`nd face pe drum c`t mai scurt timp, c[ci]nseamn[c[-\i aduce sufletul cel mai din urm[al iubitului, iar o scrisoare]nt`rziat[nu te consoleaz[prea mult, dac[ai nelini=ti c[nu mai prime=ti nimic altceva. Este ca =i cum o scrisoare datat[vechi i-ar anun\a “sunt s[n[tos” =i dac[nu mai =tii nout[\i,]l consideri pe acest “sunt s[n[tos” ca pe o prevestire rea. La fel un “te iubesc” apare tot a=a de repede]nvechit =i ai nevoie de noi asigur[ri. Citind ce-a scris Ioana, aveam impresia c[citeam pe altcineva, alt[poveste de dragoste, care nu m[putea interesa]n clipa aceea. De acolo nu puteam extrage nimic ce s[se potriveasc[nelini=tilor mele. Concluzii asupra sufletului feminin nu m[g`ndeam s[ fac. Po\i s[ ajungi la c`teva observa\ii perfecte, aplicate la nou[zeci =i nou[de femei dintr-o sut[, dar era totu=i posibil ca Ioana s[fie tocmai excep\ia. N-am crezut niciodat[c[mi s-ar putea]nt`mpla ceva excep\ional, dar]n nenoroc am presupus cazul unic pentru mine, =i apoi, cu toate ne]ncrederile mele, am fost convins]ntotdeauna c[Ioana este deosebit[de celelalte femei prin inteligen\a viril[, dar =i prin ravagiul care]i tulbur[tot timpul fiin\a, prin necesitatea de a fi nefericit[. O scrisoare poate avea o valoare intrinsec[prin parantezele care se fac asupra epocii, a vie\ii, a]nt`mpl[rilor. Din r`ndurile Ioanei se poate construi temperamentul ei: b[nuielile, afirma\iile gr[bite, dar totdeauna pline de sugestii, patima]n ur[=i]n dragoste,]ncercarea z[darnic[de a fi]n\eleapt[sau m[rinimoas[, naivit[\ile]nc`nt[toare; apoi m`inile =i remu=c[rile. Dar acum nu m[interesa s[o construiesc, ci voiam numai s[=tiu: “M[ ]n=al[sau nu?” +i]n urm[, c`nd am]nceput

s[o detailez =i s[ ]ntrebuin\ez pentru asta toate mijloacele mele de obiectivare, nu]nseamn[aceasta o deta=are? O]ncercare de a m[reface, de a fi iar[=i]ntreg =i nu aruncat spre toate v`nturile? Cu toate fr[m`nt[rile zilnice, se]nt`mpl[ ]n mine o refacere? +i din pricina aceasta, Ioana e ne]ncrez[toare la jur[mintele mele?

}ntotdeauna, to\i cei ce m-au cunoscut mai de aproape mi-au spus: e=ti un exagerat. Cuv`ntul este exact, dar trebuie aplicat numai la necazuri. Bucuriile nu =tiu s[le pre\uiesc =i nici s[le]ntre\iu. De altfel, nu sunt niciodat[pure. Odat[cu ele, p[strez =i con=tiin\a ne]nsemn[t[\ii lor sau le alterez cu b[nuieli c[poate m[ ]n=el. E greu s[crezi]ntr-un noroc special pentru un om. Dar nu se poate s[nu te impresioneze un vecin c[ruia]i reu=esc toate, chiar ceea ce pare mai neverosimil. Eu n-am avut niciodat[o bucurie mare pe nea=teptate. Totul s-a]ndeplinit]n lungi etape, ca =i cum soarta a ezitat]ndelung p`n[ s[-mi fac[ vreun dar. Bine]n\eles, la cap[tul at`tor]ndoieli, nu poate fericirea s[mai fie mare. M[g[se=te obosit, plictisit, hot[r`t s[ nu o mai a=tept. M[ ]ntreb ]ntruc`t toate aceste observa\ii au o valoare obiectiv[sau sunt rezultatul caracterului meu]ntunecat. }n orice caz, toat[lumea spune c[orice nepl[cere ia la mine propor\ii. Toat[povestea cu Ioana va fi fost numai rezultatul exager[rilor mele? Totul poate s[par[neverosimil unui om normal? Durerea]ns[cu care construiesc este cert[.

— Eu nu sunt gelos!

St[m unul l`ng[altul pe nisip,]n fa\a m[rii, soarele p[trunde]n noi, dar eu, cu aceast[afirmare, am alungat brusc tot calmul. De ce am spus vorba care nu corespunde nici unei realit[\i?

Ioana nu este]n stare s[descopere c[am vorbit astfel numai pentru c[un g`nd ]mi venise =i m[ umilea. Poate c[ ]n dragoste e imposibil s[ nu iai pe cel[lalt ]n serios. +i apoi, ]n momentul necazului, nu po\i s[ te consolezi cu adev[ruri generale, Ioana, ]n loc s[ g`ndeasc[: “S[racul! Dac[n-ar fi gelos, poate s-ar potoli”, continu[s[discute ca =i cum afirma\ia mea ar fi exact[.

— Cel pu\in n-ai delicate\a s[nu mi-o spui.

— Nu-mi]nchipuiam c[aceast[m[rturisire poate constitui o ofens[. (Nu =tiam? Cunosc`nd-o pe Ioana?!)

— Orice femeie ar fi ofensat[.

— Credeam c[pentru noi este un caz special. Dup[at`tea experien\e putem s[avem curajul s[privim adev[rul]n fa\[.

— Sunt adev[ruri care nu trebuiesc agitate ca un drapel.

— Dar eu admit s[examinez zilnic ceea ce e,]ntr-adev[r, grav.

Un strop de ap[cade nea=teptat pe pielea cald[. Ioana continu[:

— }n definitiv, b[rba\ilor nu le place s[fac[astfel de m[rturisiri.

— Nu cred c[ar fi un privilegiu pentru femei.

— Gelozia este cea mai complect[lec\ie a vie\ii. O experien\[vast[pe care o ai totdeauna la dispozi\ie.

— Numai produc[toare de nelini=ti, dar nu =tiu dac[ ]\i d[vreo certitudine.

— Nu-i interesant[certitudinea, ci drumul spre ea. Numai oamenii lipsi\i de fantezie nu =tiu ce-i gelozia.

— Ce tirade, iubit[Ioana, parc[ai declama din Victor Hugo!

— Ce =tii tu!

+i iar dup[o pauz[:

— Nici eu nu sunt geloas[.

Scene stridente, f[r[nici o coresponden\[cu sufletele noastre, pe care le continuam]ns[ ]ndelung, punem toat[priceperea noastr[de demonstra\ie =i pasiune ca s[le sus\inem s[c`=tig[m parc[ ceva important, =i r[m`nem la urm[epuiza\i =i am[r`\i pe noi, c[ci se petrece at`ta zbatere inutil[, stupid[, f[r[s[ne intereseze m[car, =i nu putem s[o]nl[tur[m.

Te j[lui: suferin\a unui an! Dar nu exist[numai atmosfer[sumbr[. C`teva ilumin[ri, oric`t de scurte]\i demonstreaz[c[acest vaiet con\ine]n el =i o doz[de fars[. Dac[e=ti surprins de cineva tocmai atunci, acela va p[stra din tine o siluet[cu totul opus[celei obi=nuite. }n timpul desp[r\irii noastre, un prieten m-a]ncuno=tin\at: “Am v[zut pe Ioana cu o fat[pe strad[, p[rea foarte vesel[“. Am p[strat chipul

unei Ioane vesele, am fost mult[vreme convins c[d`nsa s-a vindecat de mine foarte simplu =i chiar acum, c`nd]i v[d toat[transfigurarea din pricina mea, tot o b[nuiesc, c[ci]mi amintesc vorba prietenului. De altfel, pentru suferin\[trebuie s[ai timp. C`nd e=ti prea ocupat, te refaci mai u=or. Sau e la fel dac[ai ocazia s[c[l[tore=ti. Am avut impresia c[sunt mai indiferent pe m[sur[ce m[ ]ndep[rtam, c[exist[chiar o propor\ie]ntre durere =i kilometrii f[cu\i. Probabil c[este o complacere]n tr[irea]ntunecoas[,]ntre\inut[de atmosfera aceleia=i camere pe care o locuie=ti, acelora=i prieteni ce-i]nt`lne=ti fatal, iar ]n voiaj n-ai timp de g`nduri vechi, la fiecare cotitur[apare un spectacol nou =i viu. (O carte]n clipele grave n-o utilizezi, c[ci \i se pare moart[, oric`t ar fi suprapus[pe realitate). Apoi dificultatea ca s[te]n\elegi cu str[inii, ca s[te descurci]n locuri necunoscute, te preocup[.

}n absen\a Ioanei am fost pentru prima oar[la Saint-Malo =i, dup[ce am p[r[sit hotelul de l`ng[ gar[, mergeam pe istmul lung aproape de un kilometru, ce ducea la or[=elul-cetate. Eram emo\ionat de priveli=tea ce se desf[=ura ]n fa\[, c[ci zidurile trase capricios sc`nteiau sub soare, iar marea se]ntindea nesf`r=it[, leg[n`nd comori de pietre scumpe. Am avut o clip[ ]n care emo\ia mea a fost imens[=i am spus: “Dar bine c[s-a terminat odat[toat[istoria aceea,]mi sacrificam via\a inutil, d[deam at`ta importan\[ at`tor nimicuri. }mi este egal ce se va]nt`mpla cu d`nsa =i, dac[=i-a g[sit un amant cu at`t mai bine, scap de ultimele scrupule ce mi-au mai r[mas. Via\a e minunat[, numai noi suntem de vin[ c[ o ur`\im. Cit timp voi avea un copac verde =i parfumat]n fa\[voi putea fi fericit!”

Str[bat uneori]n noi astfel de extaze =i a=a ne tulbur[,]nc`t credem c[ trebuie s[ dureze mereu, oric`t experien\a ne-ar]nv[\a c[ne vom reg[si cur`nd exact ca mai]nainte.

Oricine]\i d[aceea=i pova\[: ca un menaj s[dureze (=i se poate extinde asupra]mperecherii]n general), trebuie ca am`ndoi s[ fac[ multe concesii. Adic[ s[ taci anumite preocup[ri, s[ min\i c`nd este nevoie, s[renun\i la orice gust personal dac[nu se potrive=te celuilalt. Dac[cei doi nu sunt oameni pro=ti,]=i dau seama perfect de fal-

sul]n care tr[iesc, dar prefer[s[nu-l discute, s[lase o mul\ime de chestiuni f[r[rezolu\ie, s[fie parc[ ]nc`nta\i la cap[tul fiec[rui an trecut c[ nu s-a stricat ma=in[ria. +i oamenii ]ncurajeaz[: “Cu vremea se aranjeaz[ totul”. Adic[, ap[r`nd pericolul b[tr`ne\ii =i al mor\ii, totul se simplific[, nemaiav`nd r[gazul pentru a re]ncepe. Toate acestea sunt exacte pentru un menaj fericit. Eu cu Ioana din pricina asta nu ne-am]n\eles: n-am t[inuit nimic =i ni s-au p[rut monstruoase]mp[c[rile hipocrite ale celorlal\i.

}n momentul marilor nelini=ti e=ti ridicol, c[ci ceri deslu=iri oricui asupra vie\ii sau consol[ri abia deghizate =i m`nuie=ti conversa\ia a=a ca s[ ai un r[spuns convenabil. Asta nu ]mpiedec[ s[-\i vezi ridicolul chiar atunci, s[ =tii precis c[ nu po\i s[ afli nimic de folos =i c[ faci numai m[rturisiri compromi\[toare pentru amorul propriu, care va suferi mai t`rziu. Dac[cel ce te ascult[este un om fin, atunci nu-l intereseaz[ ]ntreb[rile tale idioate, ci febrilitatea cu care le pui. +tie c[nu poate s[extrag[nici un adev[r din explica\iile pe care i le dai, dar]l intereseaz[spectacolul at`t de rar al tres[ririlor din fa\a lui. Cu domnul Theodoriu, licen\iat ]n filozofie, sunt prieten vechi =i ne-a pl[cut ]ntotdeauna s[ discut[m ]ndelung, ]n plimb[ri nocturne. Mare asem[nare nu este ]ntre noi, el inteligent, orice observa\ie asupra unei c[r\i sau unui om pref[c`ndu-se]ntr-o idee; eu av`nd doar unele intui\ii. Prietenia noastr[pare multora ciudat[, c[ci domnul Theodoriu este recunoscut ca un om cu replic[t[ioas[, utilizeaz[ironia =i nu-=i pierde capul]n nici o]mprejurare. Dar cu mine a fost]ntotdeauna extrem de cald =i, f[r[s[-mi fac[declara\ii, foarte prietenos, fie c[pricepe, c[la cea mai mic[ironie a= fugi, fie c[ ]l intereseaz[panicile care se petrec ve=nic]n mine. Poate c[nici nu face prea multe socoteli, ci numai, dup[ce se r[zboie=te cu toat[lumea, se simte bine]n tov[r[=ia unuia care se admite]nvins de mai]nainte. Probabil c[ ]n lungile noastre conversa\ii asupra vreunui adev[r general omenesc noi nu f[ceam dec`t s[ ne iscodim reciproc, eu ca s[ aflu anumite explica\ii asupra ]nt`mpl[rilor mele tragice, iar el ca s[asiste la

ciud[\eniile vibra\iilor unui om. Bine]n\eles, numai el avea un profit, c[ci nu-l intereseaz[un rezultat precis, ci numai jocul transform[rilor, savura toate contradic\iile, luminile =i umbrele mereu]n succesiune =i mereu lipsite de logic[(=i eram destul de st[p`n pe mine ca el s[nu-mi considere disperarea prea mare =i s[nu aib[remu=c[ri c[m[examineaz[),]n timp ce eu a= fi voit explica\ii precise. }i puneam tot felul de]ntreb[ri generale ca s[=tiu dac[Ioana, cu caracterul ei, m-ar putea]n=ela,]mi dam seama de ridicolul =i z[d[rnicia investiga\iilor, dar totu=i continuam. Domnul Theodoriu (ne spunem “domnule”, c[ci rela\iile noastre, de=i amicale, p[streaz[o distan\[, ceea ce nu se potrive=te cu nevoia mea de efuziune) trebuia s[m[puie]n curent cu Freud =i cu]ncerc[rile lui de a descifra mecanismul omenesc, dar fatal nu putea s[-mi dea dec`t generalit[\i la cazul povestit de mine sau, mai bine zis, transfigurat de mine.

Re]nt`lniriea mea, dup[ trei ani de desp[r\ire, cu Ioana, s-a ]nt`mplat]n timpul plimb[rilor noastre, =i atunci cu febrilitate am]nceput s[pun o serie de]ntreb[ri. Nu =tiu cum =i-a explicat el transformarea mea, c[ci nelini=tea =i-a m[rit intensitatea, =i apoi,]nainte]l iscodeam cu =iretenie, intercal`nd ]n ceea ce voiam s[ aflu alte chestiuni, iar acum nu mai aveam timp s[ ]ntrebuin\ez nici un subterfugiu. M[rturisirile erau abia deghizate, =i uneori m[ g[seam, a=a de nenorocit, ]nc`t n-a= mai fi p[strat nici un secret dac[domnul Theodoriu nu s-ar fi priceput s[\ie distan\a. De altfel, el rostise la]nceputul cuno=tin\ei noastre o sentin\[care f[cuse imposibil[orice familiaritate]ntre noi: “Confesiunile sunt vulgare”. Principial avea dreptate, dar totul depinde de emo\ia cu care faci acea m[rturisire =i de clipa important[=i rar[pe care o alegi pentru ea. +i poate c[p[strez pentru domnul Theodoriu un repro= ascuns =i o b[nuial[, indiferent de prietenia care s-a men\inut intact[p`n[ la urm[, c[ p[rerea lui n-a fost dec`t egoism, instinctul de a se pune la ad[post de efuziunile altuia, ca s[nu-=i turbure lini=tea sufleteasc[.

Ioana adusese cu d`nsa o mul\ime de idei complicate, cu care nu eram deprins =i pe care nu puteam s[le neg dintr-o dat[, pentru c[

ea pusese toata via\a]n ele. Se mai ad[ugau =i alte motive. }n\eleg`nd-o c`t mai bine, era =i mijlocul cel mai sigur s[m[insinuez din nou, s-o fac s[se apropie iar[=i de mine, s[m[pre\uiasc[dintr-o dat[, g[sindu-m[de aceea=i p[rere, pentru chestiuni care, credea ea,]mi erau complect str[ine. Mai t`rziu, dup[ acest ocol, aveam s[-i transmit credin\ele mele, s-o rec`=tig]n]ntregime. +i un al treilea motiv: tr[isem tot timpul cu credin\a ne]nsemn[t[\ii mele =i a superiorit[\ii celuilalt. Ioana se schimbase, l[s`ndu-m[ ]n voia tuturor ]ndoielilor. }ncercarea de a o ]n\elege era ]ncercarea tragic[ de a-i reda ]ncrederea ]n inteligen\a mea. Sem[nam cu elevul f[r[ memorie, ]nv[\`nd ca un nebun ca s[fie egal cu unul cu memoria bun[,]n ascuns, c[ci e umilit s[-=i arate inferioritatea. Printre alte p[reri sus\inute cu pasiune de Ioana, era: “V[iubesc pe am`ndoi, sunte\i complect opu=i, dar egali”. Examinate aceste vorbe de un str[in, ele par ridicole, ie=ite din vreun roman de George Sand (niciodat[ Ioana n-a cerut vreo carte de George Sand). Era ]ns[ de ajuns s[-i prive=ti fa\a, spun`ndu-le, ca orice interpretare ironic[s[devin[o fapt[rea. P[rea o flac[r[, a=a de fierbinte, de tremur[toare, de miraculoas[=i]n acela=i timp purt`nd misterul stingerii apropiate. Dar se poate explica resortul declara\iei ei. Voia cu orice pre\ s[ salveze ceva din dezolarea ]n care tr[ise =i pe care o ]nf[ptuise singur[, din at`tea iluzii]n care pusese tot entuziasmul. Aceasta, ca s[-=i ascund[remu=c[rile. +i acum utiliza, mai ales ca s[se potoleasc[(]ntotdeauna,]n nenum[ratele noastre discu\ii, a vorbit mai mult pentru d`nsa dec`t ca s[-mi r[spund[mie. Deseori am avut impresia c[fiecare monolog[m. Replica nu e f[cut[dec`t ca s[ne sugereze noi scuze sau]nvinov[\iri), tot felul de afirma\ii dubioase. Pornit[astfel, trebuia s[ ]ntregeasc[, printre o mul\ime de detalii, calit[\ile lui =i calit[\ile mele, =i teoriile ei deveneau =i mai complicate =i mai fantastice. }ncercare de a se calma, am zis. Un instinct de conservare, dar la un rezultat binecuv`ntat nu ajungea niciodat[, astfel c[ situa\ia ei ]mi m[rea ]nc[ mila. Sem[na cu un animal s[lbatic, ]nchis ]ntr-o cu=c[ =i c[ut`nd f[r[obosire, zadarnic — =i va c[uta a=a, poate, p`n[ la sf`r=itul vie\ii — un loc liber pe unde s[fug[.

Astfel de surprize omene=ti i le expuneam domnului Theodoriu. Desigur, el era prea inteligent ca s[g[seasc[vreo poveste omeneasc[ridicol[, oric`t de strident[ar p[rea. Dar ce explica\ii ar fi putut s[-mi dea?

Cred c[,]nainte de toate, spiritul ei de domina\ie =i, odat[cu el, incapacitatea mea de a fi constr`ns, au creat toate tragediile dintre noi. }n dragoste a avut toate preten\iile. A=a de distrat[ totdeauna de tot ce o ]nconjura, nu-i sc[pa cea mai mic[ inten\ie de a mea de eliberare, chiar c`nd ea consta numai]n gustul de a face singur o plimbare pe sub teii parfuma\i, gust pe care nu-l invocam ca s[o ofensez, =i numai din pricina discu\iilor iscate de d`nsa devenea o ofens[: ap[rea deodat[ca ceva esen\ial pentru firea mea =i-i repro=am c[sunt]mpiedecat ca s[-l]ndeplinesc. Dac[Ioana ar fi avut ne]nsemnata =iretenie s[-mi spuie simplu: “du-te”, poate nu m-a= fi dus. Dar la protest[rile ei, un eveniment f[r[importan\[de felul acesta devenea singura mea surs[de fericire, renun\`nd la el mi s-ar fi p[rut c[ fac o la=itate, cu toate c[ dup[ ce-mi ]ndeplineam preten\ia =i o g[seam pe Ioana distrus[, voiam s[ o ]mpac cu orice pre\ =i, f[r[ s[ mai socotesc c[ ce f[ceam acum era tot o la=itate, m[ ]nvinov[\eam singur, puneam c`t mai mult[convingere ca s[-i g[sesc ei dreptate. Spiritul ei de domina\ie era ceva de sine st[t[tor, nu putea fi explicat simplu, numai prin dragostea prea mare. }l aplica =i alteori, c`nd dintr-o dat[ o p[rere de a ei trebuia s[ fie luat[ ]n seam[. }n general ]ns[ nu avea prea multe ne]n\elegeri cu familia (de str[ini se sfia), c[ci cu to\ii renun\au s[ o contrazic[ chiar de la ]nceput, iar Ioana uita cur`nd ceea ce pretinsese vehement. Cu mine,]ns[,]=i sus\inea dorin\a p`n[ la sf`r=it, iar eu]ntrebuin\am toate =ireteniile ca s[m[ascund de d`nsa. +i dac[ ]i ar[tam la urm[ nedreptatea, g[sea ]ntotdeauna un argument ca s[ se explice, conving`ndu-m[c[un om inteligent poate s[demonstreze orice. Nu voiam s[ ]mprumute nim[nui nici o plac[de patefon =i cred c[asta nu era]nc[p[\`nare. |ineam at`t de mult la fiecare plac[, tr[isem at`tea emo\ii la muzica ei, avea o poveste

fiecare,]nc`t puteam avea preten\ia asta. +i totu=i, Ioana era incapabil[ s[-mi fac[ voia, de a= fi rugat-o sau i-a= fi poruncit, =i mereu descopeream c`te-o lips[printre discuri, deoarece f[r[s[m[ ]ntrebe]mprumutase cuiva “foarte amator de muzic[“. +i atunci, discu\iile]ncepeau,]ntrec`nd ]n violen\[ inten\iile noastre. Am observat lipsa din colec\ie a unui *Coral* de Bach, pies[ de mare importan\[. De multe ori l-am ascultat cu o puternic[ vibra\ie =i brod`nd pe aceea=i idee: “Ce stupizi sunt aceia care fac din Bach un abstract! Aici sunt cataclismele cele mai personale, \ipetele interioare n-au nici o discre\ie.”

— Iar[=i n-ai \inut seama de rug[mintea mea!

— Nu \iu seama c`nd rug[mintea nu e dec`t expresia celui mai feroce egoism!

— Crezusem c[ne-am]n\eles!

— Numai ca s[ ]nchei discu\ia...

— +i cui i l-ai dat?

— L-am trimis prin Charles, Arabellei.

— Tocmai la Balcic!

— N-avea grij[, am rugat s[bage de seam[s[nu strice placa =i, dac[\i-o vor strica,]\i cump[r eu alta.

— Dar de ce Arabellei? Te-a rugat ea?

— Arabella e o fiin\[profund[. }mi]nchipui ce vibra\ii o s[extrag[din Bach.

— Poate c[n-o intereseaz[muzica.

— O intereseaz[, mi-a spus Charles.

— Ce superficial[e=ti uneori! +tii c[to\i se arat[amatori de muzic[=i,]n practic[, nu g[se=ti pe nimeni care s[aib[r[bdarea s[asculte trei ore]n =ir.

— Arabella e nenorocit[=i va avea toate r[bd[rile.

— Ce =tii tu despre oameni! De c`te ori nu te-ai]n=elat =i \i-ai schimbat p[rerea...

— Este lips[de orice p[trundere psihologic[,]nchipuindu-\i c[oamenii se pot prinde]ntr-o formul[=i vor r[m`ne identici tot cursul vie\ii.

— Pentru tine, Ioana, ei evolueaz[zilnic.

— De ce nu? P[rerea mea e bun[numai pentru clipa]n care mi-o formulez!

— Ce fantastice afirma\ii! }\i pot scuza astfel toate erorile.

— La urma urmei, ce importan\[are dac[m[in=el?

— La fel te-ai]n=elat =i asupra mea =i m-ai g[sit, pe r`nd, bun =i r[u, prost =i de=tept.

— Pentru c[ai fost, pe r`nd, bun =i r[u cu mine.

— Dup[cum ai socotit tu la diferite momente!

— Niciodat[n-a fost o socoteal[calm[, ci totdeauna rezultatul unei emo\ii.

— Tocmai din pricina aceasta convingerile tale n-au o valoare obiectiv[, ci sunt simple p[reri momentane.

— }n dragoste n-are ce c[uta obiectivitatea.

— Parc[n-ai f[cut la fel,]n p[rerea ta despre cel[lalt!

Ce departe ne-a adus conversa\ia cu ocazia unui disc de patefon! Am re]ntors discu\ia.

— +i c`nd o s[avem *Coralul*]napoi?

— Se va g[si o ocazie. Tot]l =tiai pe de rost =i nu-l mai c`ntai.

— Indiferent dac[nu-l mai c`ntam,]mi era drag s[-l \iu]n discotec[.

— Ce meschin[rie! S[-l \ii]nchis, f[r[s[se bucure nimeni de el!

— O fi meschin, dar e perfect uman; ia exemplu de la cei care au patima de a str`nge c[r\i, chiar dac[ nu le citesc dec`t o dat[.

— De altfel, meschin este tot scandalul care mi-l faci acum!

— }n definitiv,]mi este egal cum taxezi preten\ia mea, dar dac[nu vrei s[-mi ascul\i rug[mintea, atunci s[=tii un lucru mai simplu: sunt discurile mele, str`nse cu multe sacrificii, =i nu permit nim[nui s[ puie m`na pe ele f[r[voia mea.

— E=ti incon=tient, nu-\i dai seama ce spui. Astfel de ofense nu se uit[.

— Eu am fost cel dint`i ofensat!

— +i dac[-\i sunt a=a de intime, de ce le-ai adus la mine acas[?

— Din generozitate, =tiind ce mult]\i place muzica.

— Nu cu pre\ul acesta!

— +i din dorin\a de a]mp[r\i cu tine ce am mai scump.

— Gesturile frumoase se fac pe ascuns, nu te lauzi mereu cu ele.

— Tu m[for\ezi la astfel de m[rturisiri, ingrat[ai fost totdeauna.

— N-ai avut nici un merit ca s[procedez altfel.

— Acum g[se=ti c[tot ce-ai f[cut a fost admirabil!

— Nu tu e=ti acela care ar trebui s[judeci!

— De ce s-au mai]nt`mplat, Doamne, at`tea groz[vii, dac[nu s-a schimbat nimic!

Discu\ie stupid[, nedemn[de ni=te oameni care pretind c[-=i petrec aproape tot timpul]n preajma vreunei c[r\i celebre, dar se pare c[e fatal[ ]n dragostea noastr[. Renun\[m pentru clipa aceea la orice g`nduri]nsemnate, ca s[sus\inem cu pasiune ni=te idei f[r[valoare.

Oricine ar face remarca, de ne-ar asculta, c[repet[m acelea=i lucruri f[r[importan\[, c[suntem lipsi\i de orice logic[, =i s-ar mira c[nu ne d[m seama c[ne agit[m inutil pentru motive puerile, uit`nd complect cea ce este grav ]ntre noi =i arunc`nd astfel chiar b[nuieli asupra posibilit[\ii noastre de a fi gravi. Poate]ns[c[, dac[ar fi mai p[trunz[tor, observatorul ar sesiza c[vorbele simple ascund adev[ruri profunde, fatalit[\i ale temperamentelor noastre.

Odat[am hot[r`t s[ facem o excursie ]n mun\i =i, ca s[ nu atragem aten\ia camarazilor clevetitori, am plecat eu mai ]nt`i la Bra=ov, r[m`n`nd ca Ioana s[vie peste trei zile. Am g[sit camer[ca s[o primesc =i m-am bucurat de fiecare copac pe care avea s[-l admire =i ea]n cur`nd, am f[cut o mie de planuri. I-am scris ]ntre timp =i o dat[ i-am vorbit la telefon, spun`ndu-i mereu cu ce ner[bdare o a=tept =i cum toate frumuse\ile naturii nu pot frem[ta]n mine f[r[ea, parc[ar fi un disc (aceea=i m`nie) care str[luce=te al[turi,]mbie cu o mie de emo\ii, dar a=teapt[ ]nc[diafragma pentru a-=i spune]ntreg secretul.

Nu avusesem ocazia desp[r\irilor dar oricum, totul nu era prea important, durase abia trei zile. +i, de altfel,]ntrevedeam pentru mai t`rziu desp[r\iri mai lungi, c[ci ]mi pl[cea s[ v[d c`t mai multe \inuturi, iar

Ioana obosea repede: =i =tiam c[dragostea nu \ine tot timpul, ci, dimpotriv[, are nevoie de unele recreeri.

La ora fixat[am venit la gar[s[o]nt`mpin, ]ns[ tocmai ]n clipa sosirii trenului un b[ie\a= cu ziare alerga pe peron \ip`nd: “Asasinarea pre=edintelui Republicii franceze!” A trebuit s[m[opresc, s[cump[r ziarul, s[-l desfac =i s[citesc repede telegrama,]ndrept`ndu-m[ ]nspre trenul care se oprise de dou[ minute. Ioana se dase jos, probabil c[ fusese tocmai l`ng[u=a vagonului, c[ci nu cobor`se ]nc[ to\i c[l[torii. +tirea aflat[ a f[cut s[ existe o u=oar[ ezitare ]n mersul meu spre d`nsa, o preocupare nou[, care]mp[r\ise]n dou[emo\ia pentru venirea Ioanei. De altfel, chiar din pricina Ioanei, am trecut la un nou g`nd,]ns[f[r[leg[tur[cu bucuria revederii, a=a cum pretindea ea: spre surpriza mea, Ioana nu se mai]nf[\i=a]ntocmai cum o l[sasem cu pu\in]nainte]n traiul nostru comun, ci avea aerul provincial, a=a cum o cunoscusem la prima noastr[prezentare, =i pe care]l mai descopeream cu delicii, extrem de rar. G[seam o savoare nu din transformarea Ioanei, c`t mai perfect[ ]n persoana ]n curent cu civiliza\ia, ceea ce m[ str[duiam totu=i s[ izbutesc ]n fiecare zi, ci c`nd o revedeam]ntoars[la felul ei prim, naiv =i pr[fuit, cum ie=ise din liceul de provincie. Chip pe care nu-l suportasem odinioar[, f[cusem tot posibilul s[-l risipesc =i,]n principiu, n-a= mai fi vrut s[reapar[ ]n fa\a altora, c[ci m-a= fi sim\it umilit de a-mi fi ales o iubit[de mod[veche.

Aceast[umilin\[aveam s[o simt de multe ori, dac[nu din pricina aspectului, c[ci Ioana]=i f[cuse cea mai parizian[siluet[,]n schimb, din pricin[c[ ]n lume nu se vedea tot ce =tia, felul cum se pricepea s[judece o carte, fie din timiditate, fie din instinctul de a face]mpotriva dorin\ii mele, din orgoliu de a se =ti iubit[numai pentru ea]ns[=i.

Ce ciudat[transformare la o persoan[pe care de-abia o p[r[sisem! Acum, Ioana ap[rea str[in[, de=i apropiat[, m[sim\eam invadat de emo\ii ca =i cum n-am fi dus p`n[acum via\a cea mai familial[=i de multe orj plictisitoare.

Odat[cu aerul ei prim, observam =i transform[rile care se f[cuser[ ]n ea de atunci, la fiecare gest descopeream o schimbare nou[, ca =i

cum]n c`teva minute, cel mult o jum[tate de or[ (dup[ care Ioana trebuia s[ devin[ exact cea de la Bucure=ti, doar cu decorul schimbat), aveam prilejul s[ asist la o repeti\ie, prodigios de repede, ceea ce se petrecuse l`ng[mine]n c`\iva ani =i nu-mi dasem seama din pricina]ncetinelii schimb[rilor.

Pe Ioana am descoperit-o adolescent[, cu mine crescuse =i se]mplinise, =i din cauza dragostei pentru mine se f[cuse femeie. Dac[cineva n-o v[zuse de mult[vreme, reflecta neap[rat: “Cum te-ai schimbat, Ioana!”,]n\eleg`nd prin aceasta vorb[, desigur, =i preocup[rile care se schimbaser[, =i obiceiurile, =i rochiile cu totul altele, dar mai ales transform[rile fizicului. Eu nu-mi dasem seama de nimic. +i acum, la gar[, dup[trei zile de desp[r\ire (poate =i din cauz[c[, Ioana retr[ia emo\iile ca la]nceput), am reconstituit aerul ei provincial, care m[izbise la prima dat[=i apoi, pe r`nd, tot ceea ce i se ]nt`mplase cu mine, c[ci se m[rise, se]ngr[=ase u=or, avea o prestan\[de femeie (am reflectat: “Ce uimitor i-ar sta]ntr-o rochie de bal!”), =i eram m`ndru, ca =i cum minunea mi se datore=te numai mie.

Noutatea dubl[a ve=tii politice =i a aspectului Ioanei ce simplu s-au a=ezat]n mine]n c`teva clipe =i ce complicat[ e detailarea lor, ce nedreapt[ mai ales, c[ci prin prea multe am[nunte distrug o emo\ie. +i ce reduse sunt mijloacele noastre de exprimare fa\[ de st[rile suflete=ti. De c`te ori afirm[m ceva f[r[o mie de paranteze, escamot[m.

Ezitarea mea a ap[rut un cataclism pentru Ioana. Oric`t i-a= fi explicat, ]i distrusesem orice bucurie, =i acum, dac[ i-a= vorbi din nou, ea ar suferi iar[=i, indiferent de c`te s-au schimbat]ntre noi, dup[cum un sensibil sufer[dup[dou[zeci de ani de observa\ia pe care i-a f[cut-o profesorul]n clas[, pe c`nd era copil..

— Dar a murit pre=edintele Republicii franceze!

— Ce are a face!

Aceast[vorb[ridicol[(dup[cum ridicol eram =i eu, c[ut`nd s[ demonstrez) nu putea s[ aib[ replic[. Ap[rea superb[, reprezent`nd pe orice femeie din toat[lumea. Femeile, de obiceiul lor, mai ales la noi, nu sunt prea]n curent cu evenimentele mondiale =i sunt rare

acelea care au nevoie de ziar]n fiecare zi. Ioana nu citea niciodat[ziare. Dac[ironizam, g[sea argumente destule s[m[arate pe mine mediocru, legat de ceea ce e trec[tor.

Cu ocazia dragostei, femeilor le devine orice indiferent, poate ca lumea s[se r[stoarne =i s[-=i schimbe forma continentele. Faptul c[iubitul a]nt`rziat cu cinci minute la o ]nt`lnire devine mai important. +i dac[ ]ncerc s[vorbesc cu Ioana despre asta,]n momentele ei calme, atunci d[ample am[nunte asupra deosebirii]ntre un b[rbat =i o femeie: o femeie,]n dragoste, uit[totul, pe c`nd un b[rbat p[streaz[suvenirurile trecutului =i planuri pentru viitor.

C`nd era dezn[d[jduit[ ]=i ]ncepea lamenta\ia obi=nuit[: “Nu m[ iube=ti, Sandule”. M[ irita vorba aceasta, dar nu puteam s[ m[ sup[r c`nd vedeam c[ea crede — cu at`ta triste\[! — ]n ea. C`nd o observam mai potolit[ ]ns[, exclamam =i puneam tot at`ta vehemen\[ ca s[ o conving, c`t =i s[m[conving. Ceea ce nu]nseamn[c[nu o iubeam, ci numai c[aveam scrupule s[dau o calificare unui sentiment c[ruia]i vedeam limitele. Limite vedeam chiar =i acolo unde nu mai exista nici o b[nuial[,]n sacrificiul meu pentru corpul ei sau]n via\a a doi]ndr[gosti\i din cine =tie ce carte celebr[. Chiar =i]n *Tristan =i Isolda*, simbolul dragostei p`n[ la moarte, aveam prilejul s[ fac observa\ia: totu=i, Isolda l-a l[sat pe Tristan s[ plece =i apoi, f[r[ s[ mai foloseasc[ strategema prin Brangone, a acceptat s[ se culce cu Mark. Cei mai sentimentali, chiar, pot admite adev[rul acesta comun. Singura diferen\[ este c[ sus\in`nd g`ndul acesta cu perseveren\[, demonstrez c[marginile dragostei mele sunt bine socotite, bine marcate.

M[indignam: m-am chinuit at`ta pentru Ioana f[r[ s[ m[ ]ntrerup[ nici un amuzament. Am acceptat toate fanteziile ei =i acum suport cele ]nt`mplate f[r[nici o]ncercare de a fugi. N-am g`nduri pe care sa nu i le spun, nu aflu nimic f[r[ s[ o pun ]n curent, nu tr[iesc dec`t pentru a-i face bucurii. Am convingerea bine socotit[(eu nu sunt]n stare de afirm[ri]n v`nt.) c[ dac[ ar muri ea, m-a= omor]. E insuportabil[ via\a f[r[ Ioana, ]n absen\a ei nu m-a sus\inut dec`t g`ndul c[, orice s-ar ]nt`mpla, nu e nimic ireparabil at`t timp c`t mai tr[ie=ti.

+i totu=i, aceasta nu e de ajuns.

Accepta]n feluri deosebite m[rturisirea mea sincer[. Sau, venea transfigurat[ ]n bra\ele mele: “Sunt fericit[, iubitule, totul se va schimba, sunt nebun[, nu lua]n seam[vorbele mele”, dar alteori r[m`nea tot a=a de dezn[d[jduit[: “Te cred, dar po\i s[-mi demonstrezi ceva? Vorbe=ti ca s[ te convingi singur. Sau se poate c[ ai muri, dar motivul adev[rat ar fi altul: triste\ile nevindecabile ale sufletului t[u; eu n-a= fi dec`t un pretext!”

Pot reconstitui toat[starea sufleteasc[a Ioanei]nainte de sosirea ei la Bra=ov, c[ci necazul care o cuprinse v[z`nd ezit[rile mele ]mi da posibilitatea s[ o presupun. }n cele trei zile n-a f[cut dec`t tot felul de planuri pentru excursia noastr[de]ndr[gosti\i, n-a pus un obiect]n geamantan f[r[s[nu aib[o emo\ie, a tr[it clip[cu clip[trecerea zilelor =i apropierea de mine. Apoi diminea\a ultim[, gara =i trenul, =i la fiecare sta\ie din lungul c[l[toriei =i-o fi spus: “Pe aici a mers el!” +i pe m[sur[ce se apropia: “Acum el se uit[la ceas, p[r[se=te hotelul, se]ndreapt[spre gar[s[m[primeasc[, acum trebuie s[fie neap[rat]n gar[. Poate c[cu o floare, c[ci a=a]i este obiceiul. Sau cine =tie ce-a mai pl[nuit! Desigur c[-mi va aduce o noutate. Ajungem (controlorul cere biletele pentru Bra=ov). Nu ajungem]nc[. Ce degrab[a luat controlorul biletele. Au]nceput casele. S[-mi cobor geamantanul ca s[nu]nt`rzii... s[ stau drept l`ng[u=[... gara... peronul... unde este el?... trebuie s[vie neap[rat]ntr-o minut[... o secund[... s-a]n=elat poate de linie... sau poate n-a venit... a p[\it ceva... o nenorocire... iat[-l, vine citind un ziar!” Poate c[a fost astfel, cu o mie de detalii noi, c[ci eu aici nu pot dec`t s[rezum. Niciodat[n-am s[ ]ndr[znesc pe Ioana s[o]ntreb ce s-a petrecut]n fiecare minut[ ]n cele trei zile, c[ci a= umili-o.

Aceast[scen[nu este o inven\ie. Deseori se]nt`mpl[ ca s[ tr[ie=ti ]ndelung cu un g`nd de bucurie pentru cel[lalt =i, dintr-un motiv oarecare, s[fii primit f[r[c[ldur[. Explica\iile po\i s[le g[se=ti cu u=urin\[, nu e nimeni vinovat, totu=i momentul r[m`ne ]n suflet, trist, ]ntre mine =i Ioana s-a ]nt`mplat deseori astfel, fie c[totul se datora neno-

rocului, fie c[instinctiv ne opuneam unei bucurii ce-ar fi adus, odat[cu d`nsa, un nou prilej de domina\ie. Comparam atunci dragostea noastr[cu un mecanism admirabil, dar]nc[nu bine pus la punct.

Descriu aceast[scen[cum fac]ntotdeauna c`nd vreau s[vorbesc de ceva din trecut, singur noaptea,]n camera mea. +i dup[ce toat[ziua am petrecut-o cu Ioana (]ntrerup\i doar de venirile =i plec[rile gra\ioasei Viky, c[reia]i e dor de noi pentru o clip[=i apoi se duce iar pe plaj[, prin ap[, impregna\i de atmosfera miraculoas[ce ne]mpresoar[, de marea]n perpetue transform[ri), schimb`nd ]mpreun[, amestecat cu fericire sau desperare, momente din trecut =i prezent sau presupuneri pentru viitor, ]ncepe via\a mea de om singur pe lume. Mai ]nt`i merg cu Ioana la izvor s[mai beau, pentru ultima oar[pentru ziua aceea, ap[proasp[t[. Plimbare]n noapte, de-a lungul m[rii, prin micul port]n]ntuneric complect, afar[de lumini\a lui Mihali. Apoi Ioana m[conduce p`n[ ]n camera mea, aprinde lum`narea sprijinit[intr-un pahar, trage perdeaua, mai mult]n glum[, c[ci nu trece nimeni pe drum, aranjeaz[a=ternutul pus pe podea. Ioana a adus un covor de la Cavarna, el]mbrac[toat[camera, e singurul lux]n pustiul acesta. O ultim[ ]mbr[\i=are, apoi Ioana dispare dup[ce m[roag[: “S[te culci repede (]=i]nchipuie c[citesc p`n[ t`rziu), c[ci aici ai venit sa te odihne=ti”. }ncui u=a, intru]n pat, trag paharul cu lum`narea drept l`ng[pern[=i, cu un creion pe un vraf de h`rtii,]ncep s[retr[iesc trecutul =i s[deslu=esc prezentul]ntre mine =i Ioana. Abia acum pot s[refac vechile scene dintre noi f[r[s[le turbur cu emo\iile prezentului. Trecutul, sub alte forme, continu[=i acum. Parc[noaptea =i lini=tea dimprejur au pus o stavil[nelini=tilor, sunt deta=at de realitate, ca =i cum, b[tr`n, m-a= g`ndi la]nt`mpl[ri vechi, cu melancolie, dar f[r[ zbucium. Parc[ toate faptele tr[ite s`nt la egal[distan\[de mine, =i n-am dec`t s[ aleg ]ntre ele =i s[ m[ las cuprins de vreo amintire. +i astfel am ales la ]nt`mplare excursia noastr[la Bra=ov =i,]ncerc`nd s-o refac ]n toate detaliile, ca a devenit important[ ]n via\a trecut[, cu toate c[ s-ar fi putut s[ aleg o alt[ scen[ =i s[ degajez tot at`tea vibra\ii, c[ci

via\a]ntre noi n-a fost niciodat[banal[, =i chiar =i clipele de plictiseal[au avut un sens. O lupt[ne]ncetat[ ]n care am]ntrebuin\at toate armele, r[utate pe fa\[, ironia, =iretenia, tortura. Doi oameni care nu pot tr[i unul f[r[cel[lalt =i totu=i se chinuiesc. Ca s[-mi replice, Ioana nu-i niciodat[obosit[, cu toate c[ea obose=te repede. Dar deseori face impresia de consumat[. Marea se zbate f[r[istovire, ca =i sufletele noastre, drept l`ng[fereastr[, =i]n zgomotele ei variate pot s[presupun orice, toate]nchipuirile, toate ar[t[rile supranaturale. Iar]n podul meu, drept pe tavan, guzganii. Podul serve=te de hambar la fel ca =i toat[casa noastr[pe care cu mult[munc[Ioana a putut-o transforma]n vil[, =i prin sacii cu f[in[guzganii trebuie s[se cread[la un osp[\. Trebuie s[fie o mul\ime, c[ci se aude mersul lor prin toate ungherele, =i sunt enormi, dup[zgomotul pe care]l fac. Ahmed, pisoiul, se ghemuie=te l`ng[ mine de fric[, dar desigur c[ tot a=a ar face un motan oric`t de mare, f[r[s[aib[curajul s[porneasc[ ]n escapade pe acoperi=uri. }n port,]n afar[de Ahmed, pe care l-a adus aici fantezia Ioanei, cred c[nu mai exist[nici o pisic[. C`teodat[, zgomotele guzganilor sunt a=a de ciudate, ]nc`t m[ ]ntreb ce pot ei s[fac[. Mai departe, u=a unei magazii ne]nchis[bine se zbate]mpins[de v`nt. E miezul nop\ii, m[culc.

La Bra=ov n-am fost ferici\i, nu numai din pricina primei impresii, care a planat tot timpul asupra noastr[. }n cele trei zile de singur[tate am preparat venirea Ioanei, dar eram =i]nc`ntat de mica libertate ce mi-o]ng[duiam. Cred c[ ]n singur[tate =i]n t[cere se pot tr[i clipele]ntr-adev[r profunde, dar nu cu astfel de inten\ii am venit la Bra=ov. Pentru o via\[serioas[este nevoie de timp mult =i de lips[de decor. Aici f[ceam mereu descoperiri, perspectivele erau tot altele, abia recuno=team acela=i om. Eram mul\umit fiind f[r[Ioana =i totu=i av`nd siguran\a c[ Ioana va sosi ]n cur`nd. Pe strad[am v[zut multe fete dr[gu\e,]mbr[cate de prim[var[, cu bucuria circul`ndu-le ]n tot corpul, =i ]mi pl[ceau, cu fiecare aveam ]n g`nd o aventur[, chiar dac[nu le-a= mai fi recunoscut. Deta=am un chip f[r[realitate, dar]n care se]mbinau toate pe care le observasem, sau =i altele pe care le visasem

alt[dat[. La micul restaurant de dedesubtul hotelului unde tr[sesem am remarcat pe fata care ne servea. N-avea deloc impresia de servitoare, poate fata patronului, blond[, z`mbitoare, abia ]mplinit[, f[r[ sa fie deloc vulgar[. +i chiar odat[ seara am z[rit-o ]ntr-o postur[ impresionant[, pe un scaun, ]n gr[dina mic[ din fa\a hotelului, privea copacii dus[ pe g`nduri. O mic[aventur[cu d`nsa mi-ar fi fost pl[cut[, dar n-am f[cut nici un gest, n-am ]ncercat nici o conversa\ie. Am avut, ca de obicei, un g`nd care s[-mi distrug[tot entuziasmul: “Sau e u=uric[=i nu m[intereseaz[, sau e serioas[=i atunci tentativa mea]n timp de trei zile r[m`ne van[. Dar, ]n orice caz, sunt eu primul care am remarcat-o? +i cum a= fi eu preferat? Vorbindu-i despre Proust? Ce ridicol!” Imediat ce a sosit Ioana, d`nsa a =i observat prezen\a fetei, =i poate c[=i fata abia atunci a observai existen\a mea, c[ci a interesat-o perechea misterioas[din preajma ei. (Acum a v[zut c[p`n[atunci fusesem singur). Am l[sat =i eu, fa\[de Ioana, pu\in s[se]n\eleag[c[a= avea trecere la fat[, numai dintr-o u=oar[vanitate, =i s[joc m[car o aventur[pe care a= fi vrut s[o tr[iesc. (Ce prob[de neputin\[!) Nu m[a=teptam la efectul teribil produs, c[ci n-a= fi glumit =i nu ar fi trebuit s[m[umilesc mai t`rziu ca s[ explic de o sut[ de ori c[ totul n-a fost dec`t o glum[. Izbucnirea Ioanei a g[sit o ocazie care a complicat]nc[: din pricina unei timidit[\i stupide, am re\inut pentru iubita mea o camer[separat[, n-am vrut s[o culc la mine deocamdat[, din jen[ca s[nu explic hotelierului vizita =i s[-i cer un nou a=ternut, s[ ]ntreb dac[pre\ul sufer[o schimbare =i mai ales s[nu fiu]ntrebat cine este Ioana.

}mi repugna s[mint =i, totodat[, nu puteam spune adev[rul nici chiar unui str[in, pe care n-aveam s[-l mai v[d, probabil, niciodat[. Eu n-am putut s[dau toate aceste motive stupide Ioanei =i nici n-am avut curajul s-o duc de-a dreptul la camera ei, ca ceva foarte simplu, ci am ezitat, am am`nat, am]ntre\inut o atmosfer[fals[, =i toate s-au ad[ugat la nemul\umirile pe care le avusese Ioana din pricina mea. Femeile nu se tem s[fac[nici o impruden\[ca s[=tie toat[lumea, sunt]n stare s[m[rturiseasc[oricui amorul, s[braveze pe oricine de

e nevoie,]n timp ce b[rbatul — nu m[refer la sec[turi — p[streaz[discre\ie, nu ca s[nu o compromit[pe iubit[, c`t din timiditate, din oboseala de a da explica\ii tuturor, poate din ezitarea de a anun\a o hot[r`re definitiv[. Ioana =i-a]nchipuit imediat c[fata hotelierului joac[un rol mai important dec`t las s[ se ]n\eleag[. C`nd,]n sf`r=it, m-am decis s[-i spui despre camera ei (am \inut-o de vorb[ ]n camera mea, unde am intrat deodat[, ca s[ o ]mpiedec s[ se fac[ aci comod[, cum mereu voia, =i mult[ vreme dup[ sosire Ioana avea p[l[ria pe cap), deodat[ i s-a ridicat ]n obraz tot s`ngele. F[r[o vorb[, a plecat tr`ntind u=a dup[ ea. Am avut un moment de indignare, de ]ncercare de a fi energic =i am zis: “N-are dec`t!” Dar cur`nd am fugit pe sc[ri s[ o caut. Am strigat-o zadarnic. Am ]ncuiat camera, ca nu cumva s[-=i ia geamantanul l[sat aici, =i cu prima tr[sur[ m-am dus la gar[. Neg[sind-o, am r[suflat u=urat, dar mereu am fost atent ca nu cumva s[ fie ascuns[, p`n[ce va pleca primul tren. Am a=teptat trei ore]n =ir, duc`ndu-m[ de la un cap[t la altul al peronului. M-am re]ntors tot cu o tr[sur[ la hotel =i, neg[sind-o, m-am dus din nou la gar[. Dup[ alte dou[ ceasuri, c`nd noaptea domnea peste tot ora=ul, m-am]ntors iar[=i =i am g[sit pe Ioana pe o banc[ ]n fa\a hotelului. Lini=tit[oarecum, dar str[in[.

— Unde ai fost?

— M-am plimbat]n p[dure. Mi-e somn, m[duc s[m[culc. Care e camera mea?

Sub sumbre auspicii]ncepuse prima noastr[c[l[torie de dragoste.

Mai pe urm[, Ioana mi-a povestit: “Am mers vreo zece kilometri de-a lungul drumului, parc[nebun[“. Zece kilometri nu se poate s[fi fost. Persoanele cele mai serioase, ale c[ror fr[m`nt[ri interioare sunt incontestabile tot au obiceiul de a exagera, pentru ca s[ impresioneze. Eu, ]n acela=i timp, am g`ndit: “N-a f[cut a=a de mult” =i am spus: “Iubito, s[raca de tine!”

C`nd, impresionat de farmecele m[rii, te ]ncume\i s[ g[se=ti cuvinte care s[ o sugereze, ]n=iri imagini. }ncerci s[ g[se=ti echivalen\e pentru mi=carea ne]ntrerupt[, sc`nteiele fiec[rui val, jocul culorilor

sau pentru t`nguirile misterioase ce vin de la fund. Cu pu\in[ sfor\are, izbute=ti s[ imaginezi, pe ap[, la diferite ore, orice fantezie. Joc de fete vesele, palate str[lucitoare sau catedrale sumbre, armate preg[tind r[zboi sau o ]nmorm`ntare f[cut[cu tot alaiul =i cu toate vaietele. Ca s[exprimi grandoarea m[rii, utilizezi bicisnice construc\ii omene=ti!

Dintr-o scrisoare de a Ioanei: *“}mi spui c[mi-ai trimis trei scrisori =i n-am primit dec`t dou[; nu mai]n\eleg nimic!”*

Ce minunate sunt unele naivit[\i!

}n singur[tate, o pisic[devine foarte important[=i]\i rever=i asupra ei toate puterile tale de afec\ie. }n orice caz, Ahmed este un personagiu. L-am g[sit la familia Axente, mic de tot, =i asist la transformarea lui de fiecare zi. Din primele zile l-am obi=nuit s[m[n`nce din farfurioar[, ceea ce la Cavarna nu f[cea dec`t rareori, c`nd ceilal\i voiau s[ r`d[. La]nceput]l]mbiam inutil, se apropia cu ezit[ri de lapte =i se retr[gea cu fric[. A trebuit s[-l]mpingem de c`teva ori cu capul, s[ se murd[reasc[ tot, =i, pornind s[ se cure\e cu vitejie, a descoperit c[ laptele din farfurie e bun. Tot timpul se linge, cred c[ a f[cut meseria asta din prima zi c`nd s-a n[scut, cu pricepere, =i acum, dac[vrem s[-i d[m o ocupa\ie,]l stropim cu un pic de dulcea\[. Pentru mult timp pune at`ta satisfac\ie s[ se cure\e, c[ parc[ ]i facem un real serviciu. +i formele mereu noi pe care le ia a=ez`ndu-se,]nchipuind cele mai gra\ioase pozi\ii... Se]ncol[t[ce=te]mprejurul lui de vreo dou[ori]n aer =i apoi se odihne=te. Sau alteori lenea]l surprinde l[sat pe spate,]ntr-o pozi\ie care pare incomod[, =i totu=i el se simte foarte bine a=a... C`te o l[bu\[ pus[ sub obraz ca un om sau ]n sus, rezemat[ de perete... +i coada lui caraghioas[, care face volute ca un =arpe. C`teodat[, c`nd merge, =i-o arunc[ ]n sus ca o rachet[. Noaptea doarme pe a=ternutul meu, drept pe piept, =i de multe ori m[ simt ]n\epenit, dar nu ]ndr[znesc s[-mi schimb pozi\ia, c[ci mi-e mil[ s[-l trezesc din somnul lui dulce de ]nger transformat ]n pisic. Oric`t l-a= m`ng`ia, niciodat[nu se plictise=te. Dac[m[opresc,

]ntinde capul spre mine ca s[-l m`ng`i mai departe =i palpit[ ]ntreg de voluptate c`nd m`na mea se prelinge de la cap, de-a lungul =irei spin[rii. Cred c[, indiferent de unele tr[s[turi comune, fiecare pisic[ ]=i are caracterul ei, care evolueaz[=i el. Totul este s[o prive=ti mereu cu aten\ie. Muzica nu face nici o impresie asupra lui Ahmed. Pot s[pun]n mijlocul somnului lui, la patefon, pe Wagner, care umple cu sunete toat[casa, el nu face nici o mi=care, nici m[car nu deschide ochii. E de ajuns ca]n mijlocul muzicii celei mai puternice, s[scrijilez cu unghia]n lemn, imit`nd un =oarece, ca s[ =i fie atent, s[-=i a\inteasc[ privirea. Guzganii ]ns[ nu-l intereseaz[, cu toate c[ se aud tot timpul: ]=i cunoa=te puterile =i-i satisf[cut probabil c[ pericolul nu poate s[ vie p`n[la el.

Doarme, se spal[, se m`ng`ie, se joac[, la at`ta se reduce existen\a lui. Pe cas[ nu face nici o tentativ[ s[ se plimbe, cu toate c[ noaptea luna =i stelele ]ncearc[ toate farmecile ca s[-l atrag[. Perna pe care se instaleaz[ de obicei a str`ns]n ea, pentru el, toate miragiile. Poate c[cele c`teva flori desenate]nchipuie]n capul lui mititel]ntreg paradisul.

Eu =i cu Ioana]l consideram ca pe un copil,]i facem joac[(Ioana a rugat-o chiar pe *madame* Pitpalac s[-i aduc[de la ora= o juc[rie special[),]i observ[m orele de m`ncare, p[zim s[ m[n`nce exact c`t trebuie =i vorbim tot timpul cu el, schimonosind cuvintele, ca =i cum astfel am putea fi mai u=or ]n\ele=i. At`ta c[ldur[degajeaz[din fiin\a lui, =i totu=i siguran\a c[, dac[am disp[rea vreunul din noi, el nu va da nici un semn de nelini=te, ci va continua s[-=i fac[tabieturile! +i la prima m`n[ care l-ar m`ng`ia, indiferent care, poate a CELUILALT, ar toarce din nou.

Toat[lascivitatea lui Ahmed nu-l]mpiedec[s[fie la orele c`nd e treaz bine foarte vioi. C`nd vrea s[prind[ghemul de a\[pe care eu sau Ioana]l trecem]n toate chipurile pe dinaintea botului, face toate s[riturile, utilizeaz[toate =ireteniile. +i ochii lui minuna\i, mari, pro-

funzi, bine deschi=i, cu sc`ntei ]n ei! Cu ce curiozitate ne privesc uneori, urm[resc toat[ ocupa\ia noastr[ =i, dac[ m`nc[m, cu toate c[p`n[ acum nu-i d[m dec`t lapte, parc[cere de poman[.

Nu sunt un om fericit, am spus. Din orice]nt`mplare, din orice lectur[, g[sesc prilejul s[ scot o interpretare funebr[. Nici o bucurie nu r[m`ne nealterat[de g`ndul destr[m[rii fatale. Pe to\i cei care reu=esc s[-=i g[seasc[ un adev[r de via\[ la mijloc, f[r[ mari oscila\ii, ]i ]nvinuiesc de lips[ de sensibilitate. Entuziasmele mele se darm[ imediat, n-am perseveren\[ ]n nici o hot[r`re =i, orice plan a= alc[tui, am net[prezen\a timpului care se scurge f[r[pic de r[gaz =i deci e ridicol s[-l]ntrebuin\ez, oric`t de important ar fi scopul. Astfel, nu fac nimic, din frica de a-mi pierde timpul f[c`nd ceva nu destul de]nsemnat ca s[fie pl[tit cu zile de via\[. Am impresia c[l`ng[ mine se g[se=te un ceasornic mare cu nisip, aranjat exact pentru =aptezeci de ani, v`rsta la care se poate ajunge. E pus]n func\iune din clipa na=terii mele =i de atunci curge ne]ncetat. Privesc cum se apropie de jum[tate =i nu mai pot face nimic tot privind la el. Asta nu]mpiedic[s[invidiez chiar nisipul care mai r[m`ne de curs =i s[am panic[c[totul se poate termina imediat. +i alteori am impresia c[chestiunea aceasta mi-e absolut indiferent[=i, dac[n-a= produce turburare =i n-a= fi]nvinov[\it de romanesc, m-a= arunca imediat]n mare. A= b[ga de seam[s[fac gestul cel mai simplu, ca s[nu par lipsit de simplicitate]n gesturile mari. Cu toate c[alte instincte din mine pretind s[-mi fie indiferent ce-ar cugeta lumea, s[iau o barc[la miezul nop\ii, s[merg p`n[ departe pe valuri =i s[ nu m[ arunc dec`t dup[ce m[voi impregna c`t mai mult de ap[=i de cer. (A= lua cu mine =i patefonul? Ce plac[mi-a= alege pentru ultima ascultare?) Cu ocazia mor\ii, a= g[si un prilej de extaz.

Ideea mor\ii a devenit la mine un tic. Apare cu ocazia]nt`mpl[rilor celor mai diferite =i astfel o amestec printre chestiunile ne]nsemnate =i-i mic=orez gravitatea. Unii sur`d c`nd eu pornesc mereu acelea=i obsesii, ca =i cum a= da din cap tot timpul sau a= str`mba din ochi =i

din nas. Am impresia c[nu m[intereseaz[nimic altceva. Nici nu sunt capabil s[variez tema, ci doar clamez acela=i fior care m[str[bate, ca =i cum mi-a= fi pus m`na ]n foc, =i \ip, indiferent de cuvintele ce aleg. A da explica\ii mi se pare o impietate =i o c[dere ]n banal. O emo\ie n-are importan\[ dec`t fiind sus\inut[de]ntreg temperamentul.

“}ntr-o zi, pe timpul desp[r\irii noastre, eram mai nenorocit ca de obicei, =i tocmai atunci a venit]n vizit[cel[lalt. M-a g[sit,]nainte de a-mi fi putut lua un aspect mai calm, pe care el l-ar fi acceptat imediat, c[ci nu era un om p[trunz[tor]n sufletul vecinului, sau instinctul de conservare]l]mbia s[escamoteze realitatea pe c`t posibil =i s[ nu-=i turbure s[n[tatea sufleteasc[. M-a ]ntrebat ]ngrijat: “Dar ce-i cu tine?” =i am r[spuns cu toata disperarea: “Sunt un temperament a=a de nenorocit, ]nc`t m[g`ndesc cu toat[seriozitatea s[m[sinucid!”

Vocea mea a sunat a=a de sincer,]nc`t l-am impresionat. I-am f[cut m[rturisirea, cu toate c[ =tiam bine c[ nu c[tre el se potrive=te s[ mearg[ m[rturisirile. Dar fusesem descoperit pe nea=teptate, =i sunt clipe c`nd ceri consolare din partea oricui =i-\i sunt binef[c[toare cuvintele cele mai ne]nsemnate. Oric`t de caraghios ar fi, cuvintele conven\ionale pe care \i le spun str[inii c`nd]\i moare cineva drag sunt binecuv`ntate, =i nu este numai o fars[ faptul de a primi ]n salon pe to\i musafirii. M-am spovedit poate =i pentru c[ speram ca prin pl`ngerea mea s[ ]mpiedic leg[tura dintre ei sau s[distrug tot ce se]nt`mplase p`n[acum. Dar nu era acesta esen\ialul. Ioana avusese dreptate: suferin\a din pricina ei a fost un motiv numai, explica\ia se g[se=te]n caracterul meu nenorocit. }ntotdeauna i-am vorbit Ioanei despre moarte. Nu acesta este un subiect pentru doi]ndr[gosti\i, oric`t a= fi reu=it s[o]nfiorez pe Ioana =i s-o conving c[e singura preocupare care are vreo importan\[.

La strig[tul meu, cel[lalt s-a crezut obligat s[m[reconforteze. A g[sit la dispozi\ie o mul\ime de teorii, ca de obicei. Mi-aduc aminte de argumentul care plana: “Dar nu te g`nde=ti ce ridicol este? A=a ceva nu fac dec`t croitoresele!”.

}ntr-adev[r, vorba lui mi-a f[cut bine, dar nu pentru motivele pe care le credea. Am reflectat cu satisfac\ie: “Ce imbecil! }=i]nchipuie c[nu m-a= omor], numai din cauz[ca s[nu seam[n cu croitoresele! Habar n-are ce se petrece]mprejurul lui!”

Cu toate, c[, de fapt, ar fi trebuit s[-l invidiez, c[ci demonstra c[este fericit. Probabil c[suferin\a aduce o voluptate =i un orgoliu, deoarece, oric`t a= socoti, a= fi incapabil s[schimb ceva cu el.

De la mine s-a dus direct la Ioana (care mi-a spus tot mai t`rziu) =i a \inut-o ]n curent. (Din gelozie sau din bravare o \inea pe Ioana ]n curent cu tot ce mi se ]nt`mpla =i i se p[rea c[mi se]nt`mpl[, dar Ioana ]l iscodea tot timpul, astfel c[ ea a putut la urm[ s[-mi spuie: “Am =tiut tot! C`nd veneai c`nd plecai, ce voiai s[lucrezi! “Dar ce se petrecea]n mine?” am reflectat. C[ci nu spuneam nimic =i chiar dac[a= fi spus, cel[lalt n-ar fi]n\eles prea clar.)

I-a spus Ioanei:

— }nchipuie=te-\i, l-am g[sit pe Sandu foarte nenorocit.

— +tie tot, sunt sigur[!

— Nici g`nd, a=a e firea lui chinuit[, dar l-am calmat eu! l-am explicat ce ridicole sunt gesturile acestea!

Vas[zic[, a crezut cu tot dinadinsul c[m-a putut lini=ti astfel!

Ioana a observat, pretinde, toat[naivitatea lui. Dar ce a f[cut? Ce m[suri a luat? L-a]ndep[rtat m[car pentru o zi? E natural ca el s[-=i]nchipuie astfel de lucruri. N-am nici o]ndoial[c[acum, dup[ce Ioana l-a p[r[sit, este aproape consolat. Va fi g[sit la dispozi\ie o teorie bine f[c[toare. +i la d`nsul e mai grav, c[ci =tie precis c[ a fost p[r[sit cu sc`rb[, deci amorul lui propriu e r[nit. Probabil c[acum spune cu aceea=i inepuizare, altcuiva, istorii cu strigoi, evenimente amuzante din cine =tie care secol sau cu jovialitate reface ispr[vile lui de copil inventiv]n obr[znicii. S[m[chinui at`t pentru un motiv la care cel[lalt ar fi putut renun\a cu at`ta u=urin\[!

Ca s[-mi bat joc de Ahmed, l-am pus tocmai pe dulap. A mieunat pu\in, s-a]nv`rtit de c`teva ori p`n[la capetele dulapului =i apoi,

lu`ndu-=i inima ]n din\i, s-a lungit pe una din p[r\ile verticale, cu ghearele bine preg[tite la cele dou[ labe de dinainte, =i dintr-un salt a fost pe covor. Ca =i cum nimic nu s-ar fi ]nt`mplat, a]nceput s[alerge =i apoi a venit]n bra\ele mele, ale criminalului, care, dup[ce-l pusese pe dulap,]l chema la dezmierdat.

— }mi place Ahmed, spune Ioana, pentru c[este curagios!

M[urm[re=te]n preocup[rile mele funebre. C`nd am un g`nd prea intim, rezultat direct al firii mele, =i deci f[r[nici o putin\[de a se generaliza =i m[tem c[n-o s[fiu]n\eles, Ioana m[ ]ncurajeaz[: “Nu-mi sunt str[ine aceste preocup[ri! +tii bine c[nu sunt nici eu fericit[!” Prin vorba ultim[nu]n\elege numai necazurile pricinuite de dragoste, ci se g`nde=te =i la firea ei]nsetat[de o mie de planuri, care nu au realitate.

C`nd am g[sit-o la ]nceput, Ioana nu sem[na deloc cu o fat[ de v`rsta ei. }i pl[ceau singur[t[\ile, nu se pricepea s[flirteze, rareori =i pentru scurt[durat[o interesa o rochie nou[. Fusese eleva cea mai inteligent[pe care o avusese vreodat[=coala ei, dar numai la anumite obiecte preferate =i, de altminteri, =i acolo cu lumini=uri =i cu umbre, cu intui\ii admirabile =i cu incapacitate de a pricepe unele lucruri simple,]nc[p[\`nat[ fa\[ de orice constr`ngere =i surprinz[tor de neatent[. Avea mai presus de orice patima cetitului, =i nici un autor nu o speria, oric`t de dificil ar fi fost. Cum nu avea pe nimeni s[o]nve\e, prima educa\ie literar[trebuise s[=i-o fac[singur[. A cunoscut, de vorb[numai cu ea]ns[=i, toate exasper[rile, melancoliile. Mila nu era ceva esen\ial la ea, ap[rea numai uneori intens[, dar pentru scurt timp. Nu suporta pe oamenii pro=ti =i-i pedepsea cu cine =tie ce ironie at`ta timp c`t era obligat[s[-i suporte. Aceast[via\[ ]nchis[=i-a tr[it-o cu deplin[sinceritate, f[r[nici o poz[, f[r[s[-=i pre\uiasc[cumva propriul ei temperament. Atunci c`nd m-a g[sit pe mine, transformarea nu i-a fost prea mare, n-a f[cut dec`t s[-=i examineze mai clar caracterul =i s[extrag[, sub influen\a mea, orgoliu. Firea ei mereu nelini=tit[nu o dusese la constante preocup[ri funebre, ca pe mine.

Nu]ntorcea]n toate chipurile ideea mor\ii =i a z[d[rniciei fiec[rui gest, dar imediat ce i-am sugerat o mie de catastrofe, s-a sim\it ca]n elementul ei. Deseori i-am explicat o mul\ime de vibra\ii cu ocazia unui mort, fie c[nu puteam sc[pa de aceste obsesii =i le spuneam oricui avea r[bdarea s[m[asculte, fie c[aveam perversitatea s[-i transmit panica mea, dup[cum un vi\ios]ncearc[s[transmit[vi\iul lui celui mai bun prieten. Ioana se revolta uneori, dar nu mai putea s[se dezobicinuiasc[. O fi acesta unul din motivele care au \inut-o fidel[cel pu\in suflete=te,]n tot timpul desp[r\irii?

Probabil c[vina mea mare este c[i-am explicat, sau c[am gr[bit s[-=i explice, c[nu e fericit[. Dar chiar dac[o via\[mediocr[de provincie ar fi]mpiedecat-o s[-=i vad[nefericirea, mul\umit[n-ar fi fost niciodat[, =i deci nu sunt cu totul nimerite repro=urile pe care mi le face.

— Mi-ai distrus via\a cu g`ndurile tale negre: nu se vorbe=te unei iubite despre moarte.

— }mi sunt cele mai esen\iale preocup[ri, nu se putea s[\i le tac.

— Ce dezn[dejde c[n-am putut s[influen\ez cu nimic temperamentul t[u! Ai r[mas exact acel pe care l-am cunoscut din prima zi. Singura diferen\[este c[pe atunci cu un z`mbet mai ]ndep[rtai vorbele tragice, l[s`nd s[se]n\eleag[c[poate glume\i: \i-era fric[de ridicol, ca de obicei, discut`nd astfel de chestiuni cu o feti\[ pe care o considerai complect ne]nsemnat[. Tot pe atunci te apropiai de mine cu inten\ia de a fi a ta =i nu s-a petrecut nimic ]n tine lipsit de luciditate. Ai exploatat pu\in g`ndurile tale, despre moarte, unde colec\ionase=i at`tea cazuri, pentru ca s[m[z[p[ce=ti pe mine. Pe o femeie o z[p[ce=te totdeauna cineva pe care]l simte trist,]=i face iluzia c[l-ar putea vindeca.

— N-a fost o idee utilizat[atunci pentru a te cuceri. Te-ai convins dup[at`\ia ani petrecu\i]mpreun[c[aceasta este preocuparea mea constant[.

— Ce-are a face! }n clipa aceea ai exploatat-o! (Este exact, dar toat[lumea face la fel. Scriitorii cei mai dispera\i, din moment ce-au descris disperarea, nu]nseamn[c[=i-au exploatat-o?).

— Un om este mai complicat dec`t]\i]nchipui. Pot subzista]n acela=i timp mai multe instincte, unele contrare chiar.

— Contradic\iile temperamentului lui André Gide... C`nd te g`nde=ti c[Gide a scris at`tea c[r\i numai ca s[-=i scuze vi\iul. Subtilit[\i se g[sesc cu u=urin\[de un om inteligent, dar reiese o impresie de comod care]mi repugn[.

— Este, drag[Ioana, ceea ce sus\in eu despre cel[lalt.

— Nu putem]ncepe o discu\ie general[f[r[s[nu aduci aminte de ceea ce a fost.

— N-aveam impresia c[discut[m o chestiune general[. Reflec\ia ta sem[na cu un repro=.

— Am spus c[este oribil s[vorbe=ti iubitei despre moarte.

— Sunt convins c[ai avea astfel de g`nduri =i f[r[ suger[rile mele. Mi-am spus de at`tea ori c[nu e=ti fericit[din pricina firii tale.

— Trebuia s[ ]ncerci tu s[m[faci fericit[!

Desigur c[m[consolez prea repede spun`ndu-mi c[ Ioana ar fi fost nefericit[ chiar dac[ nu m-ar fi cunoscut, c[ e fatalitatea ei s[ fie astfel. Eu a= trebui s[ ]ncerc s[ o schimb, s[ lupt ]mpotriva fatalit[\ii ei. Cum m[ iube=te, un ajutor imens am la dispozi\ie. Niciodat[ nu simte nevoie de singur[tate de c`nd m[cunoa=te. Dar sunt incapabil s[iau astfel de ini\iative, nu m[pricep ce s[fac. Sunt prea egoist ca s[-mi sacrific]ntreaga mea personalitate =i apoi, a= trebui s[joc mereu un rol care nu-mi apar\ine, s[mint, s[fac inepuizabil pe mul\umitul, s[sus\in ceea ce mi-e cu totul str[in, +i atunci, presupun`nd c[a= izbuti, poate c[Ioana s-ar deta=a de mine sau nu i-a= mai fi, ca acum, necesar pentru fiecare clip[.

S[nu]ncerc[m nici o transformare zadarnic[, s[l[s[m totul]n voia soartei, f[r[ ]mpotriviri.

Este foarte m`ndr[. Poate c[ acesta este motivul principal al ne]n\elegerilor. Ca s[ m[ r[zbun, o numesc uneori vanitoas[. M`ndria la o femeie este un merit mare =i face impresia c[e de origine aristocratic[. Sunt insuportabile femeile ascult[toare fa\[de b[rba\i, aprob`ndu-i orice ar spune, admir`ndu-i din principiu =i fiind totdeau-

na de aceea=i p[rere cu ei. }n practic[ ]ns[, cele m`ndre te oblig[ la o ve=nic[ b[gare de seam[ ca s[ nu le ofensezi, =i deseori Ioana sus\ine ceva for\at, ceea ce inteligen\a ei ar putea vedea cu u=urin\[ c[ nu-i adev[rat, numai ca s[ nu se simt[ umilit[. Dac[ citesc o carte mai mult dec`t trebuie, f[r[s-o bag]n seam[, sau]nt`rzii, sau ]mi fac un plan inofensiv numai pentru mine, e sup[rat[. }i g[sesc preten\ia prea mare. }ncep o discu\ie umilitoare, c[ci e mai presus de puterile m`ndriei ei ca s[tac[, =i astfel, la sf`r=it, m`ndria se transform[ ]ntr-un sentiment exact contrar,]n umilin\[.

La Ioana sentimentele contrare se urmeaz[foarte obi=nuit. Persoan[f[cut[numai din contraste, totdeauna bine colorate. La un loc egoism meschin =i apoi generozitatea cea mai neprev[z[toare. M`ndria i se poate numi pe r`nd dragoste excesiv[sau despotism =i m[face s[am g`nduri dornice de eliberare, dar sunt incapabil de a pleca.

Uneori]l lu[m pe Ahmed pe plaj[, c[ci nu ne]ndur[m s[-l l[s[m singur]n camer[. Dar marea =i nisipul]l sperie. Se instaleaz[c`t mai lipit de noi, pe vreo hain[ de a noastr[, =i o bucat[ prive=te curios ]mprejurul lui. La urma ]ns[ ]nchide ochii =i doarme dup[ obicei. }ntr-o zi, ca s[ ne batem joc de el, l-am dus p`n[unde ajungea apa =i, prima dat[c`nd i s-au muiat picioarele, a luat-o la fug[ ]napoi la culcu=. Apoi l-am dus tot mai aproape de mare,]n fiecare zi apa]l cuprindea mai mult. Ioana pretinde c[acum poate s[ ]noate, iar eu, din dragoste pentru el, sunt gata s[o cred. Noroc c[ne-a v[zut Viky =i ne-a adus la realitate.

— Nu v[e ru=ine s[chinui\i animalul! +i pretinde-i c[-l iubi\i!

}n momentul unei discu\ii aprinse,]n care eu, inchizitorial, vreau s[aflu noi detalii =i]ntrebuin\ez toate armele de care sunt]n stare, violen\a, viclenia, sinceritatea =i ipocrizia, judec[tor]n fa\a unui criminal, Ioana]mi arunc[: “}n definitiv, nu e singura gre=eal[a trecutului meu!”

Un timp mi s-au oprit g`ndurile de prea mult[ ]nv[lm[=eal[. A spus adev[rat? Sau a fost o pedeaps[? Sau o simpl[aluzie la unele

gre=eli de alt ordin, care prin compara\ie n-au nici o importan\[? C[ci, dac[mi-ar m[rturisi c[a furat, a min\it, a cauzat moartea cuiva sau pl[nuie=te lucruri grozave, a= primi vestea cu imens[u=urin\[. Nu po\i s[fii niciodat[sigur de Ioana. C`nd ai ]nceput s[ te deprinzi cu un adev[r, oric`t de trist, descoperi c[misterul a r[mas tot a=a de mare. O fraz[cu dublu]n\eles]\i stric[tot ceea ce cl[dise=i mai sigur. Chiar =i aspectul gre=elii ei, pe care o cuno=team bine, e mereu altul, c[ci c`te o vorb[ nea=teptat[ aduce noi nelini=ti =i m[ convinge c[ aventura lor nu se potrive=te cu ce ]mi ]nchipuisem. Detaliile pe care le aflu la ]nt`mplare n-au valoarea lor relativ[prin compara\ie unele fa\[de celelalte, ci fiecare coloreaz[pentru un timp trecutul, dup[cum mi se aduce la cuno=tin\[. Dar ceea ce]mi spune acum Ioana amplific[ ]nc[imens cadrul nelini=tilor. Al[turi de ce se]nt`mplase apare acum posibilitatea unor noi aventuri. Din sinceritatea m[rturisirii ei prime nu pot scoate o concluzie optimist[, c[ci pot subzista la un loc o sinceritate =i o minciun[. Insistase la ]nceput numai pe o aventur[, deoarece i se p[ruse cea mai teribil[: se ]nt`mplase cu prietenul nostru, =i credea c[vina fa\[de mine e, mai ales,]n ocazia aceasta, foarte mare. +i acum, c`nd gre=eala e familiar[, apar =i celelalte, cu dreptul lor de a fi spuse. Are poate =i scuza c[ voise s[ se vindece de mine =i nu mai p[strase nimic bun ]n ea, dup[ cum un om care a furat ucide numai ca s[ nu mai aib[ ]ndoielile unei refaceri posibile, care nu se mai poate ]ndeplini, oric`te sacrificii ar]ncerca mai t`rziu. Cu at`t mai bine! Acum orice]ntreb[ri noi sunt de prisos, c[ci nu mai este nimic de limitat. A avut c`\i aman\i i-au stat la dispozi\ie =i nu con\ine amorul o practic[ f[r[ s[ fi ]ncercat s[ profite de ea. Trebuie deci sacrificat tot trecutul =i s[ pornim via\a de la cap[t, de c`nd ne-am re]nt`lnit, ca =i cum a= fi ]nceput dragostea cu o v[duv[ sau cu o fat[ cu trecutul dubios, fiindc[ =i-a pierdut via\a f[r[ s[ ]nt`lneasc[pe cel ce merita iubit. Va trebui s[renun\ totodat[=i la tot ce a fost]ntre noi prima oar[. E dureros s[arunci ani din via\[=i e imposibil.

Timpurile cele mai grele le p[strezi, c[ci \i-au apar\inut numai \ie =i \i-au d[ruit o experien\[de care e=ti m`ndru, iar eu trebuie s[uit

un timp c`nd Ioana, fecioara, se emo\iona, ro=indu-=i minunat obrazul de obicei palid, sau at`tea ore de comun acord]ntre noi, c`nd tineri de tot, f[ceam la tot pasul descoperiri. (A face descoperiri ]n via\[ nu este dec`t un privilegiu care nu dureaz[dec`t p`n[ajungi la satura\ie.) S[fie murdar totul, ca un mijloc de simplificare. Orice g`nd, c`t de r[u,]\i devine acceptabil, dac[nu-l =tii dec`t]n bloc =i nu po\i afla am[nunte.

Ce sus\in este o preg[tire ca s[pot suporta =i noul adev[r? C[ci]n loc s[m[ ]ntristez c[toat[povestea cu Ioana, d`ndu-se unui om din ciud[ ]mpotriva mea, s-a schimbat ]n a preface pe Ioana ]n cocot[, g[sesc argumente de consolare. Numai dac[ aceste argumente nu demonstreaz[ o crispare ]n plus, c`nd numai din exasperare sus\ii ceva invers dec`t ceea ce te intereseaz[.

Dar este adev[rat ce a spus Ioana? C[ci de la chipul ei chinuit, cu ochii]n vag, nu pot desprinde nimic =i nici nu m[pricep cum s[-i pun noi]ntreb[ri, din la=itate sau din teama de a fi prea umilit. Ce monstruoas[este Ioana arunc`nd o astfel de vorb[turbure! Poate a spus-o numai din instinctul de a se r[zbuna, pentru pedepsire pe care i le dau zilnic prin]ntreb[ri intime. N-a mai avut timpul s[fac[socoteal[c[totul porne=te la mine nu din r[utate gratuit[, ci de la un chin pricinuit de ea, =i se r[zbun[imediat, chiar dac[mai t`rziu va regreta. Dar vorba ei este cu dublu ]n\eles, =i, c`nd vrei s[te r[zbuni, spui clar ceea ce trebuie s[doar[. Ioana e prea spontan[pentru a cugeta o pedeaps[subtil[, aceea care sup[r[mai precis, cu toate c[nu e sonor[=i, de altfel, nu are izbucnirea dec`t ]n mijlocul unei discu\ii ]nfierb`ntate, c`nd n-ai r[gaz s[mai combini ceva.

Dup[o zi am cerut Ioanei s[m[l[mureasc[, dar ea a negat c[ar fi vrut s[spuie ceva deosebit. Poate c[a= fi crezut-o,]ns[la fiecare nou[ ]ntrebare g[sea o alt[explica\ie =i astfel]mi]ntre\inea b[nuielile. A]n=irat pe r`nd: “nu =tiu ce am vrut s[ spun, nu mai \in minte”, “am vrut s[ m[ r[zbun pe tine”, “m[ g`ndeam la ceva f[r[importan\[“, =i dac[a= fi acceptat unul dintre aceste motive, toate la un loc contrazic`ndu-se, ad[ugau nelini=ti. Se poate s[scot o consolare, fiindc[ea

]ns[=i nu mai \ine minte ce voise s[spun[; sau se poate c[ea]nt`rzie de a m[ lini=ti spun`ndu-mi adev[rul ne]nsemnat dintr-un instinct al ei, deseori verificat, de a se opune oric[rei voin\e str[ine ce o oblig[la ceva. Dar, mai ales, concluzia la care ar ajunge orice judecat[normal[este: =i-a dat seama ce dezastre produc]n noi m[rturisirile =i, dup[ce]ntr-un moment de iritare sc[pase o aluzie, acum]ncearc[s[o nege. +i neag[st`ngaci, contrazic`ndu-se, ca atunci c`nd sus\ii o minciun[.

Asistasem la fizioinomia ei c`nd spusese vorba chinuitoare, =tiam c[ totul era mai mult dec`t o simpl[ ]nt`mplare. Sunt secrete pe care nu le po\i niciodat[ afla cu certitudine, =i fiecare om este un sfinx (oric`t ar avea mania confiden\elor) atunci c`nd te interesezi de el. Ioana mea este o fiin\[ complex[, deci cu at`t mai greu de descifrat. De ce m[tot]ntreb din moment ce se str`nge l`ng[mine =i m[ascult[, =i m[prive=te, =i ame\e=te c`nd o dezmierd?... Ioana frumoas[ =i de=teapt[, cea mai frumoas[ =i de=teapt[ din toate fetele pe care le-am ]nt`lnit vreodat[. Ioana mea!

Ioana complex[? Repede spus.

}n orice caz, nu din exemplul de odinioar[se poate scoate aceast[concluzie. }n oricine g[se=ti un am[nunt turbure. Nu po\i face din el o virtute]n plus.

Marea se]ntinde cenu=ie, iar soarele, acum spre sear[s-a acoperit de nouri care devin mereu mai]ntuneca\i, cu toate c[v`ntul bate f[r[ putere. +i eu, singur pe plaj[, m[ g`ndesc care ar fi mijlocul s[scap de Ioana. S[profit de clipa aceasta c`nd sunt calm =i nimeni nu m[ poate ]ntrerupe. (Ioana =i Viky s-au dus ]n vizit[ la *madame* Pitpalac, deci pentru dou[ ore n-am nici o nelini=te c[ i s-ar fi ]nt`mplat ceva r[u.) S[-mi fac exact socotelile. Oricine ar reflecta: “Nu trebuia s[te mai]ntorci la ea. Acum e prea t`rziu, ai r[spunderi; ]nseamn[ c[ ai acceptat totul.” Invidiez temperamentul acelora ce pot lua hot[r`ri precise, dar b[nuiesc c[spun a=a de decis mai mult pentru c[nu e vorba de cazul lor personal =i deci nu pot s[ ]n\eleag[mare lucru. M-am chinuit atroce trei ani =i nu vedeam]n mine nici o ame-

liorare. N-am]ncercat nici o schimbare. Iar]n clipa revederii n-am avut dec`t un scop: s-o recap[t. }mi f[ceam iluzia c[ desp[r\ind-o de cel[lalt, ]n acela=i timp distrugeam =i tot ce fusese ]ntre ei. Sau poate m[ hot[r`sem s[accept orice, c[ci starea mea tulbure fusese =i mai chinuitoare. Dragoste pentru Ioana, spaim[de singur[tatea]n care tr[isem, amorul propriu ce pretindea s[aib[din nou ceea ce pierduse, gelozia c[t`nd o r[zbunare ]mpotriva celuilalt, toate la un loc — =i e imposibil de a face o discernere pentru a vedea partea fiec[ruia dintre aceste instincte. }n timpul re]nt`lnirii eram halucinat. Disperarea cea mai cumplit[, c`nd nici nu te mai vaie\i, iar unui str[in i-a= fi f[cut impresia de c`rp[, r[spunz`nd la vreo ]ntrebare naiv, disp[r`nd =i ap[r`nd f[r[nici un sens. Deci prea lipsit de voin\[ca s[nu m[ ]ntorc la Ioana de]ndat[ce s-a ivit ocazia. Ce-ar fi trebuit s[fac dup[p[rerea ori=ic[rui om normal? Aceea=i lips[de voin\[face acum s[se continue chinul, f[r[s[iau nici o ini\iativ[. A= putea s[nu mai fac nici o aluzie la trecut. Dec`t s[trec]n minte pentru a mia oar[acelea=i detalii oribile, mai bine s[ ]nv[\ s[ ]not, s[plec cu Viky =i cu Hacik]n largul m[rii. Ar intra apa =i aerul s[rat]n mine, a= obosi =i n-as mai avea timpul de g`nduri rele. S[m[ocup cu ceva important, a=a cum voiau toate ambi\iile mele de adolescent, =i s[am r[bdare s[duc munca p`n[la cap[t! Sau s[plec, indiferent ce s-o]nt`mpla]n urm[,]n lume. Sunt incapabil s[iau vreo decizie =i s[m[dezmor\esc din starea mea. +tiu bine c[nu se va schimba nimic din via\a noastr[trist[f[r[o hot[r`re drastic[. +i cel mai bine pentru am`ndoi ar fi s[m[duc (c[ci fiind]mpreun[am avea totdeauna tenta\ia de a ne iscodi). Care ar fi mijlocul? S[profit de o or[c`nd Ioana =i Viky dorm, s[-mi fac geamantanul? Ce oribil ar p[rea faptul c[ ]n fuga mea n-am uitat s[-mi iau geamantanul! (Aud reflec\ia Ioanei: “+i eu, care]mi]nchipuisem c[te-ai aruncat]n mare!”)

Totu=i, am]n valiz[lucruri absolut necesare. Dar cum s[las pl[cile de patefon? Tovar[=ile mele de dezn[dejde]n orele cele mai intime. A fost o impietate c[le-am folosit mai t`rziu, numai ca s[o bucur pe Ioana (deci vecinica mea veleitate de pedagog), cu toate c[Ioana, pe

vremea c`nd ele m[ consolau, m[ ]n=ela. Av`nd]n ele c[ldura, inteligen\a, palpitarea fiin\elor veritabile... s[le las ar fi o ingratitudine, un semn de neseriozitate a afec\iei ce pretindeam c[o am pentru ele. Dar ce dezastru pentru Ioana c`nd va observa c[ le-am luat! +i ce m`ng`iere c`nd va vedea c[i-am l[sat ce aveam mai drag! E]n stare]ns[,]ntr-un moment de m`nie (o cunosc de at`ta vreme =i sunt incapabil s[-mi]nchipui evolu\ia sentimentelor ei afl`nd fuga numea) s[le strice. Sau simbolic =i sarcastic pentru mine, s[le dea drumul]n mare. Dac[va crede c[am plecat pentru alt[femeie, va spune: “Le-am dat sirenelor s[fac[ele muzic[!”

Ar trebui s[plec f[r[s[am o explica\ie clar[cu Ioana? A= denota o la=itate de care mi-ar fi ru=ine toat[via\a. +i apoi trebuie s[pun =i pe Viky]n curent s[p[zeasc[pe Ioana, altfel ea ar putea s[-=i fac[ceva r[u, marea]i st[oric`nd la ]ndem`n[. Ce s[-i spun lui Viky? }mi repugn[s[-i fac m[rturisiri. Nu =tiu c`t cunoa=te via\a noastr[, fie c[ a fost prea discret[, fie c[ n-a interesat-o nimic =i nici nu poate pricepe marile tragedii. S[ ]ncep s[-i vorbesc despre ce i-am f[cut at`ta vreme? +i ce va pricepe dac[are alt temperament? O s[puie aceea=i,]ntrebare: “Dar de ce pleci?” +i n-a= putea da nici un r[spuns clar. Orice promisiune mi-ar da, nu pot conta c[=i-o va \ine cu toat[seriozitatea. Tot mai bine cu Ioana s[m[ ]n\eleg. Voi min\i-o c[este o desp[r\ire de scurt[durat[(Ioana poate fi min\it[ ]n dragoste?), =i dac[voi vedea c[nu m[pot vindeca singur, cu toate c[de data aceasta voi fi sigur c[Ioana m[a=teapt[fidel[, iar cel[lalt a disp[rut definitiv din via\a ei (prea]i e sc`rb[de el), m[voi]ntoarce din nou. Deabia atunci va trebui s[suport toate consecin\ele, c[ci, afar[de moarte, nu va exista nici o putin\[de salvare. Toat[greutatea este s[nu-mi fie mil[ca de obicei.

Orice discu\ie]i produce at`ta r[u Ioanei, ]i sl[be=te fa\a, i se turbur[ ochii, ]nc`t trebuie s[renun\ =i s[-i dau toat[dreptatea, ca s-o lini=tesc. De altminteri, c`nd vorbe=te, are totdeauna dreptate. +i eu, ca =i toat[familia, sugestionat de for\a cu care]=i sus\ine p[rerile. Numai r[mas singur pot s[descop[r c[pentru fiecare p[rere aveam

la dispozi\ie o replic[foarte bun[. }ntr-un singur caz nu poate s[m[ating[puterea ei: c`nd o v[d]n minte]n bra\ele celuilalt. Atunci am numai ur[. Nici o pedeaps[nu mi se pare prea mic[pentru ea. A= suporta ca s[fie flagelat[ca]n timpurile vechi, a= inventa eu]nsumi cele mai subtile mijloace de tortur[. Aceasta e singura mea posibilitate de a avea curajul s[plec. S[-i anun\ plecarea, g`ndindu-m[numai la p[catul ei. La una din multele forme pe care le ia p[catul]n mintea mea bolnav[de gelozie... =i atunci mi-ar fi absolut indiferente =i argumentele, =i suferin\ele Ioanei. Orice s-ar]nt`mpla, eu nu i-a= vedea dec`t corpul — de care m-am bucurat at`t]n toate umbrele =i palpit[rile lui —]n apropierea altuia...

Am sim\it deodat[, f[r[s[fi auzit nimic]nainte, dou[bra\e calde ce se]ncol[cesc]mprejurul g`tului. S-a ]ntors Ioana! Cu mult ]nainte de a m[ fi a=teptat! A f[cut ce-a putut ca s[ scape mai iute de vizit[ =i a venit! l-a fost dor de mine! Poate c[ se g`ndea, deoarece m[v[zuse]ng`ndurat: “Ce chinuit este s[rmanul din pricina mea! +i singur pe lume! Trebuie cu orice chip s[m[transform =i s[m[fac mai bun[ca s[nu-l mai irit! “

N-are nici o b[nuial[de ce unelteam. Crede, dimpotriv[, c[f[ceam =i eu combina\ii de]mp[care. Ce groaznice combina\ii! Dar nu m[mai g`ndesc, c[ci c[ldura corpului ei m-a calmat deodat[. Iar g`ndurile rele au devenit ceva neverosimil, un vis r[u f[r[nici o leg[tur[cu realitatea. Credeam c[logica mea precis[nu avansase nimic nesus\inut =i acum mi se pare c[am fost]n voia fantomelor, aduse o dat[cu noaptea, care]n sf`r=it a pus st[p`nire deplin[pe]ntreaga lume.

C`teodat[ abia ]l ating pe Ahmed de fric[ s[ nu-i fac r[u =i alteori ]l apuc de ceaf[, str`ng`nd cu putere, =i-l arunc de la distan\[pe a=ternut.

C`nd Ioana este prea rea cu mine =i n-o mai pot opri, =i c`nd vreau ca starea de armonie s[revie c`t mai repede, utilizez un mijloc perfect]ntotdeauna: m[prefac c[subit nu mi-e bine, exagerez nervii

]ncorda\i cu ocazia discu\iei sau simulez o durere la inim[. Ioana are panic[s[nu fiu bolnav =i, oric`t ar fi de m`nioas[, se transform[instantaneu =i nu =tie cum s[m[ ]ngrijeasc[. N-am fost niciodat[bolnav mult timp, de c`nd o cunosc, ca s[ =tiu toate sacrificiile pe care le poate face, c`t]i permite s[reziste oboseala sau dac[temperamentul inegal n-ar face-o s[-=i piard[r[bdarea. Nici nu =tiu dac[ ]n clipa aceea ar putea s[suporte capriciile mele de om bolnav. Dar totdeauna c`nd m[ prefac c[ mi-e r[u c`teva minute, izbutesc s[o]mpac. Mi-e ru=ine de farsa jucat[, dar numai a=a pot s-o lini=tesc. Cu toate c[nu are nici o b[nuial[, totu=i, poate =i din pricina acestor scene turburi, Ioana p[streaz[at`ta ne]ncredere]n mine.

Cocu\a, iubita mea de adolescent, n-avea sinceritatea Ioanei de a-=i ar[ta toate gusturile. Nu trebuie tras nici o concluzie din faptul c[la urm[=i-a aranjat via\a =i nu s-a mai]ntors. Totul s-a petrecut dup[ce s-a convins bine c[eu voiam s[m[sustrag, c[-i mai bine pentru am`ndoi s[ se m[rite. Ori de c`te ori i-a= fi dat ceva, c`t de ne]nsemnat, sau a= fi anun\at-o ceea ce credeam s[-i produc[ bucurie, invariabil i se lumina fa\a =i-=i exprima gratitudinea. Numai ]nt`mpl[tor aflam mai t`rziu c[ vestea sau darul meu nu o interesau. Nu puteam s[ nu admir caracterul acesta minunat, necesar pentru ca rela\iile dintre doi oameni s[ r[m`n[bune.

Dar m[ ]nsp[im`ntam de acea masc[ constant[ care ascundea perfect, oric`t de atent a= fi fost, secrete de multe ori importante. Spontaneitatea Ioanei]n a-=i exprima bucuriile =i triste\ile e pricina tuturor ne]n\elegerilor. Cocu\a nu m[sup[ra niciodat[. Ce s[prefer?

Ahmed]=i face deseori c[p[t`i din vreo carte. Acum doarme tol[nit pe patefon, cu capul rezemat de *Albertine disparue!*

Ioana este foarte debil[. Trebuie s[-i port mereu de grij[, =i cea mai mic[oboseal[i se vede pe fa\[. La sf`r=itul unei discu\ii i se trage fa\a, se fac umbre pe la ochi, parc[ n-ar mai fi fata frumoas[ cum e atunci c`nd e odihnit[=i voioas[. Nervii]ntin=i o fac s[adoarm[

oriunde s-ar g[si (cu ce voluptate se]nvele=te cu vreo hain[de a mea!), =i are nevoie de somn lung. Oric`t o for\ez s[ m[n`nce — at`t cit izbutesc, c[ci Ioana nu suport[ constr`ngerea — r[m`ne slab[, str[vezie, delicat[ =i, de=i ]nalt[, cu corpul de copil. Mereu m[ preocup[ debilitatea ei, dar nu pot s[ renun\ s[-i vorbesc de trecut =i nu m[ opresc dec`t prea t`rziu, dar mereu o implor s[ se ]nveleasc[ bine c`nd seara e prea r[coroas[, s[m[n`nce, s[ ia doctorii. +i acum, c`nd]i vorbesc de moarte, totu=i]i pui o hain[s[nu-i fie frig. Teama s[nu fac[vreo impruden\[subzist[chiar]n timpul desp[r\irii, cu toate c[ ]n acela=i timp doream s[i se]nt`mple toate nenorocirile, ca s[fiu r[zbunat.

}n ast[sear[, la Cavarna, o femeie vopsit[=i cu preten\ii de a fi la mod[mi-a f[cut semn s[o urmez. M-am dus dup[ea, cu toate c[mi-era sc`rb[ de sc[rile str`mbe pe care am urmat-o, de]nc[perea murdar[, unde nu voiam s[m[uit la nimic mai precis, de fric[s[nu v[d g`ng[nii, =i mai ales s[nu v[d trupul dizgra\ios =i impudic oferindu-se. De ce am intrat? Din perversitatea de a o]n=ela pe Ioana =i de a m[sim\i, astfel, mai liber? N-a= fi avut curajul s[-i spun ce am f[cut. Vedeam c[ea, a=a de b[nuitoare =i geloas[, nu presupune nimic. (Nu sunt un om calm =i greu de ghicit). +i atunci: c`te nu poate s[ fac[ sau s[ fi f[cut Ioana f[r[ ca eu s[ fi =tiut ceva! Chiar dac[ uneori apare at`t de sincer[...

De ce scriu aceast[carte? De ce m[c[znesc s[refac atmosfera? Din manie de autor, care profit[de experien\ele lui intime ca s[le dea]n vileag =i s[a=tepte laude? Din nostalgie dup[vremuri care se duc? Dar mai ales e un \ip[t c[tre oameni ca s[m[consoleze =i s[m[vindece. S[-mi deslu=easc[ce s-a]nt`mplat cu mine =i de partea cui e gre=eala. Cu toate c[ orice sentin\[ ar da ei, nu m-ar mul\umi. A= g[si-o prea simpl[, pentru crisparea din mine. Poate ]ns[ c[ numai ceva simplu, spus cu toat[ t[ria =i convingerea, sem[n`nd cu o porunc[, m-ar putea calma. Aud interpretarea: doi]ndr[gosti\i

nenoroci\i din cauz[c[femeia a avut un p[cat. Aceasta e tot? +i ne]n\elegerile noastre de mai]nainte, pe alte motive? Sau =i acum, at`tea alte motive care ne cauzeaz[ ne]n\elegerile... Sau at`tea sentimente contrarii, imposibil s[le analizezi, dar]ntregind pe un om. Aud ironia omului s[n[tos, protest`nd c[lipse=te o explica\ie limpede: “{=tia se chinuie =i nici m[car nu =tiu de ce. Ce stupid!” A= vrea mai bine s[se spun[: “Doi oameni care nu pot tr[i nici desp[r\i\i, nici]mpreun[“.

Am aflat nout[\i despre Ahmed: c[el poate nu e venit dintr-o mam[pisic[, a=a cum se]nt`mpl[cu rasa lui. Doamna Axente l-a g[sit la malul m[rii. Poate c[ie=ise chiar atunci din spuma valurilor, =i, dac[ar fi avut alt sex, ar fi fost drept s[i se spun[Afrodita. Dar l-au botezat Ahmed, =i nu este cu totul nepotrivit numele]n aceast[\ar[oriental[.

Marea calm[, cenu=ie, cu margini albe. De pe dealul unde st[m, parc[n-are nici un val. C`teva pete negre, altele ro=ii. Ioana]mi spune dintr-o dat[, dar sim\im]n preajma noastr[toate ne]n\elegerile trecute. “+tii, Sandu, c[nu este nimic adev[rat din trecutul meu. Am imaginat o poveste ca s[te fac s[m[iube=ti!”

Cum a= putea transcrie starea mea ascult`nd aceste vorbe? Dac[ ar fi o imens[ bucurie, m-a= l[muri ce se petrece ]n mine. Ce dezastruos ar fi s[ ]nvie mor\ii, c[ci am primi revenirea lor cu aceea=i indiferen\[ ca eu acum. Un mort pentru care te-ai t`nguit timp]ndelungat, i-ai fost fidel la morm`nt, l-ai ]ngrijit, ai dat slujbe la biseric[. +i bucuria revederii, chiar dac[ minunea ar fi unic[, nu s-ar suprapune sup[r[rii de mai ]nainte. N-ar profita dec`t vanitatea de a se fi]nt`mplat a=a ceva l`ng[tine, dup[cum te-ar amuza s[-\i cad[un bolid]n curte, numai s[nu fie periculos. Dup[c`teva zile, ]nviatul ar reintra normal ]n obiceiuri, dup[ ce aranjezi c`teva complica\ii. E=ti obligat]ns[s[joci o comedie]ntreag[, s[chiui, s[ba\i din palme, s[alergi, s[\op[i, ca s[min\i =i s[te min\i c[e=ti transfigurat. Acum, l`ng[Ioana, cum n-am chef pentru astfel de scene, iau o]nf[\i=are

obosit[, ca =i cum bucuria]mi vine prea t`rziu ca s[m[mai poat[dezmor\i.

Nici nu =tiu dac[e adev[rat, =i a= p[rea naiv =i ridicol primind dintr-o dat[noutatea. Trebuie s[-mi aduc aminte]ncet de o mie de]nt`mpl[ri, ca s[ v[d dac[ din toate se poate trage =i concluzia c[ Ioana a r[mas curat[. O rev[d doar pentru o clip[: pl`ng`nd disperat[ la repro=urile mele. Deci nu se poate s[ nu fie adev[rat p[catul ei. Nu pot s-o contrazic, s[-i pun ]ntreb[ri, c[ci ar ]nsemna c[ am o vag[ speran\[ c[ nu s-a ]nt`mplat nimic. M[asem[n prostului, care, nepricep`nd bine dac[ ]i vorbe=ti ]n serios sau ]\i ba\i joc de el, tace a=tept`nd ca vreo vorb[nou[s[-l l[mureasc[. De ce m-ar min\i acum Ioana? Deodat[,]n fa\a m[rii lini=tite, dup[o zi relativ calm[, monoton[, f[r[nici o]nsemn[tate? Poate ca un rezultat al g`ndurilor ei ascunse. }n vreo or[de singur[tate, o fi reflectat c[via\a pe care o ducem]mpreun[este imposibil[=i, curagioas[, o fi sperat s[poat[g[si un mijloc de vindecare. Exist[un singur mijloc: desp[r\irea. Ceea ce am]ncercat =i am dat gre=, dar dac[am fi avut r[bdare mai mult timp,]n loc de trei ani, zece, sau =i mai mult, ne-am f] potolit. Am fi r[mas cel mult cu un regret, cu o imens[nostalgie pentru ceea ce nu s-a putut]ndeplini, dar f[r[varia\ie de emo\ii. +i dac[a= fi avut norocul vreunui nou eveniment (o c[l[torie la cap[tul lumii sau o nou[dragoste), m-a= fi consolat mai iute.

Ioana]ncearc[o nou[stratagem[: se va preface c[totul a fost o n[scocire ca s[o iubesc. Minciuna, pentru un temperament sincer, va fi grea =i va dura la nesf`r=ire, va trebui s[fie atent[ca s[nu b[nuiesc nimic. Va atrage dup[ea alte multe minciuni, c[ci va trebui s[-mi explice tot ceea ce pare turbure, ce-am v[zut sau am aflat. +i, mai ales, Ioana va trebui s[-=i ascund[propriile ei remu=c[ri, s[par[tot timpul mul\umit[, deci o munc[prodigioas[, asem[n[toare cu aceea c`nd un bolnav drag trebuie s[ moar[ dup[ o boal[ lung[, =i tu ]i z`mbe=ti, te ar[\i vesel, consta\i zilnic vindecarea =i faci planuri pentru mai t`rziu. +i eu sunt s[n[tos, adic[ ]n stare s[ ]ntreb, s[ m[ interesez, pe c`nd de un bolnav apatic po\i dispune mai u=or. Desigur,

c`nd Ioana a f[cut un asemenea plan, a ar[tat un imens spirit de sacrificiu, un suflet ales, dar =i — st`ng[cie, c[ci =i-a]nchipuit c[se poate face ceva]n felul acesta. Sau poate c[hot[r`rea nu-i vine la sf`r=itul reflec\iilor, ci dintr-o dat[, cum i se]nt`mpl[deseori s[hot[rasc[ ]n ocazii importante =i cum a decis desp[r\irea de odinioar[. Ea explica: “Exist[un travaliu]n incon=tient =i]ntr-o bun[zi iese la suprafa\[, se desemneaz[brusc c[trebuie s[-\i faci alte socoteli de via\[. Ca un butoi]n care a curs ap[mult[vreme, =i la urm[o pic[tur[o face s[se verse.” La ori=ice g`nd mai serios, ar fi]n\eles c[planul e imposibil de aplicat, dac[voin\a de a se sacrifica nu-i va da iluzia c[totu=i se poate]ndeplini acest plan. Sau poate c[vorbe=te a=a numai ca s[m[scoat[din amor\eala din ziua asta, s[m[fac[s[redevin febril din cauza ei. C[ci este exclus s[fie adev[rat! Dac[ar fi adev[rat, ce bucurie! Sau cuv`ntul este prea ne]nsemnat, nu se g[se=te nici o expresie care mi-ar putea exprima starea sufleteasc[. Pentru o zi, pentru o or[... Mai pe urm[, ne vom g[si exact ]n starea de dinainte de desp[r\ire. Eu neput`nd pleca, dar plictisit, avid s[-mi c`=tig libertatea, ea torturat[ de indiferen\a mea, pe care o simte oric`t a= nega-o. A= avea, desigur, mai mult[experien\[, mi-a= spune]n momentul plictiselii: dac[m-ar p[r[si sau m-ar]n=ela, a= suferi imens, deci trebuie s[iau toate precau\iile =i s[nu-mi fac iluzia c[mi-a= putea reface via\a altfel. Asta nu-nseamn[c[m-a= plictisi mai pu\in. A= face acelea=i impruden\e ca s-o pierd, dup[cum un bolnav, cu toat[dieta srtict[la care e obligat, cu orice risc, m[n`nc[ totu=i ceva nepermis. Dac[ ar fi adev[rat c[ nimic r[u nu s-a petrecut cu Ioana, poate ar ]nceta leg[tura dintre noi, ce pare a fi p`n[la moarte. Sunt un temperament oribil, =i numai triste\ile m[leag[de oameni, de lucruri. Dac[a= fi mai s[n[tos, Ioana ar fi mai pu\in nenorocit[? Ioana mi-a fost fidel[! Ce inven\ii grozave spune Ioana uneori, ca =i cum vorbele n-ar avea nici o valoare, ca =i cum ar fi doar pove=ti pe care le transformi]n voie.

— Dac[tu ai fi fost credincioas[, a= avea curajul s[m[arunc]n mare!

Ce roman\ios =i totu=i ce adev[rat mi se pare!

Dup[o zi discut[m cu aprindere despre cel[lalt. Am uitat complect ceea ce]ncercase s[-mi sugereze, cu toate c[pentru o clip[avusesem speran\a nebun[...

Ahmed =i-a g[sit o nou[joac[: sare dup[fluturi. Pe perete,]n apropierea cuiului unde e at`rnat[ lampa mic[ de gaz, se str`ng fluturi mul\i, =i e o minune s[prive=ti formele =i culorile lor felurite. Parc[sunt stropi de mare. +i umbrele lor, care traverseaz[tot peretele... M[amuz s[-i cercetez =i c`teodat[ m[ instalez pe scaun, drept ]n fa\a lor, =i ]ncerc s[-i prind, s[-i examinez de aproape, s[-i admir. Fug o clip[ c`nd]mi observ[m`na, dar vin din nou imediat, ca =i cum ar fi hipnotiza\i de flac[ra l[mpii. Zboar[ capricios, pierd timpul ]n aer, f[r[ alt[ \int[ dec`t frumuse\ea zborului. Acum Ahmed mi-a luat locul. Este delicios cum urm[re=te atent, cu ochii sclipitori, pe c`te un fluture. }ncearc[s[-l prind[, uneori schi\eaz[o s[ritur[, alteori sare chiar la]n[l\ime, =i, dac[prinde vreunul,]i d[drumul, ca s[continue jocul. Un pisic]ntre fluturi. Ce imagine poate fi mai armonioas[?

Ce u=uric[este Ioana uneori! Preocup[ri grave =i, deodat[, pornit[pe cochet[rii puerile, spre gust de a dansa, de a flirta. M[dor mult aceste gusturi, destul de importante pentru a nu ne mai]n\elege deloc. Oric`t de excep\ional ar fi construit[, nu poate s[uite c[este femeie. *Madame* Pitpalac i-a spus: “Ce frumoas[e=ti, Ioana! P[cat numai c[pronun\i litera r fran\uze=te.”

I-a fost Ioanei de ajuns aceasta vorb[ca s[ ]ncerce cu frenezie s[se corijeze. Numai timp de o zi sau dou[, c[ci Ioana]ncepu cu entuziasm un nou plan, dar nu e]n stare s[-l continue. Scepticismul meu, cu toate c[Ioana i se]mpotrive=te =i promite s[nu se mai lase influen\at[, sfarm[pe drumuri ascunse noua ei dorin\[. }n orice caz, ast[zi toat[discu\ia,]n clipele cele mai funeste, e]ntrerupt[de acel *r*, spus c`teodat[ sau de mai multe ori ]n =ir, cu energie, sem[n`nd de at`tea ori o ]ntrerupere ironic[ a celor ce spun. Cum ]=i mai aduce aminte de el c`nd]i vorbesc lucruri esen\iale? C`nd o cert sau]nchipui speran\e? Nici nu

pricep uneori dac[r este spus numai ca s[-l]nve\e corect sau s[m[ ]ntrerup[, s[-mi deturneze argumentele perfecte, s[m[pedepseasc[. Constatase poate ce exact m[love=te]n chipul acesta.

— Ai fost]n stare s[pleci pentru totdeauna.

— De ce nu? r, r, r...

— S[ ]ncepi o via\[nou[cu altul.

— Desigur! r, r...

— +i nu \i-a fost deloc mil[de mine?

— Mila n-are ce c[uta]n dragoste, \i-am mai spus-o.

— Dac[te-a= fi omor`t?

— E=ti prea la= s-o faci! r, r... Dac[a= fi =tiut c[e=ti]n stare s-o faci, nici n-a= fi plecat, nu din fric[, ci din satisfac\ia c[m[iube=ti.

— Nici a=a n-a= fi demonstrat mare lucru...

— M[car at`ta! r, r, r...

— Eu nu glumesc deloc.

— Nici eu.

— Totu=i, te pricepi s[ridiculizezi aceast[discu\ie.

— |i se pare.

— }n orice caz, r m[enerveaz[.

— Vreau s[-l]nv[\ =i, cum sunt tot timpul cu tine, e fatal s[-l suporţi]ndeosebi.

— Dar =i f[r[r spui numai u=urin\e. (Poate tocmai din pricina acestui r, care]ntrerupe =irul g`ndurilor, =i care coloreaz[toat[conversa\ia.) Nu g[sesc c[ai vorbit ceva mai]nsemnat!

— Orice vorb[este ridicol[dac[insi=ti asupra ei =i-o analizezi. R... al meu e emo\ie transformat[ ]n liter[. Ascult[ce frumos sun[: r... =i ce emo\ionat[sunt! r... Acompaniaz[perfect t`nguirile tale, o vioar[=i un fagot.

— Voiam s[discut cu tine despre ce vom aranja mai t`rziu.

— Iar planuri. Las[s[tr[im f[r[s[ne mai g`ndim la ziua de m`ine. Sunt mereu at`tea surprize!

— Nu vreau dec`t s[fii fericit[.

— Atunci nu te-a= mai interesa.

— Totu=i, e=ti fericit[c[suntem acum]mpreun[. N-ai dorit toat[via\a dec`t s[ ne culc[m =i s[ ne scul[m unul l`ng[altul.

— R...

— Cum vom ajunge la Bucure=ti, ne vom desp[r\i?

— Cum vei crede de cuviin\[. Eu am renun\at la orice preten\ie.

— Ca =i cum, cu toat[experien\a, spiritul de domina\ie nu \i-ar fi tot at`t de excesiv.

— Am avut tot timpul preten\ia s[m[iube=ti. Orice femeie ar face la fel.

Ioana deseori d[ca exemplu pe “orice femeie” dintr-un tic sau din dorin\a de a fi considerat[ca o veritabil[femeie. Pentru tot ce s-a]nt`mplat se g[sise mai u=or scuze.

— R... r... r...

Spune o mul\ime de r mai]ncet, ca =i cum n-ar mai vrea s[m[supere. Pare o pisic[torc`nd.

— Vom locui]mpreun[...

— +tii bine c[nu se poate.

— Cu toate drepturile legale.

— Dup[cele ce s-au]nt`mplat?

— Ce-are a face!

— Spui a=a ca s[m[ ]ncerci!

— }mi b[nuie=ti inten\iile mele cele mai bune...

— Tu m-ai]nv[\at a=a! r...

— }n orice femeie, oric`t de superioar[ cu g`ndurile oric`t de degajate de morala comun[, se g[se=te o burghez[.

— Nu prin astfel de reflec\ii po\i demonstra inten\iile bune.

— Ne vom aranja artistic o camer[. Vom pune]n ea covoarele de pre\, piano, radio, patefonul cu pl[cile, tablourile scumpe... +i un divan imens pentru dragostea noastr[.

— R...

— +i toat[via\a vom citi, vom asculta muzic[, vom scrie f[r[s[ne pese de restul lumii. Vom fi o pereche unic[, reu=ind s[realizeze cele mai romantice viziuni, iar c`nd vom fi b[tr`ni, ne vom retrage

]ntr-un col\ ]ndep[rtat, ales bine]n mijlocul naturii superbe, =i al[tura\i, mereu de acord, vom a=tepta moartea. Dar cu solemnitate, a=a cum se cade la o astfel de or[.

— R...

— E tot ce g[se=ti s[spui.... Ironii oribile.

— Nici nu m[g`ndesc s[fiu ironic[; am pornit s[ ]nv[\ pe r, l-am spus de o mie de ori, =i acum]mi scap[involuntar.

— Ai reu=it s[-mi destrami orice entuziasm.

— A=a de iute? Ce vei face atunci peste o lun[la Bucure=ti? Ce conversa\ie ridicol[! R, r, r, r...

Acest r sun[strident, anun\[furtunile apropiate. Dar clar nu pot s[pricep ce se petrece]nd[r[tul lui. Pe mine m-a exasperat. Am impresia c[Ioana m[g[se=te tot timpul caraghios. +i alt[dat[, c`nd ]mi r[spunde cu at`ta seriozitate sau m[combate cu at`ta ]nd`rjire, spun lucruri mai importante?

— }n definitiv, nici nu pot a=tepta altceva din partea unei femei u=urele.

O mic[t[cere; apoi: r...

— C[ci femeie u=oar[se nume=te aceea care a avut doi aman\i.

— M[tenteaz[s[-\i ar[t exact ce este o femeie u=oar[.

— Acum mi-ar fi egal!

— R, r...

— Cel mult, m-ar indispune s[cap[t din afacerea asta vreo boal[.

— R...

— C`nd te g`nde=ti c[i-ai m`ng`iat burticica plinu\[, de om care se preg[te=te s[ ]mb[tr`neasc[cu voio=ie... Deasupra =i dedesubtul ei, peri=or m[t[sos, cre\! +i tot mecanismul]n func\iune!

—R!...

I-am dat o palm[. Dup[o lini=te lung[, Ioana roste=te r[spicat:

— A=a ceva nu se uit[niciodat[!

Nici eu nu voi uita niciodat[gestul meu. }mi va fi sc`rb[ de el, orice s-ar mai ]nt`mpla]n viitor, chiar dac[a= afla c[Ioana este =i mai vinovat[.

Abia acum remarc: Ioana =i-a f[cut spr`ncenile sub\iri, artificiale. Desigur, tot *madame* Pitpalac a]nv[\at-o s[=i le fac[a=a!

Poate ca s[-mi plac[mie!

Prima carte citit[de Ioana de la mine a fost *La femme et le pantin* a lui Pierre Louys. Aveam pentru ea mult[admira\ie, parc[se suprapunea celor mai intime vibra\ii, =i mi-e fric[s[o recitesc ca s[nu fiu dezam[git. +i acum, c`nd mi se pare c[ sunt victima tuturor capriciilor Ioanei =i c`nd v[d c[, oric`t de vinovat[ar fi, tot eu]i cer iertare, incapabil s[prelungesc o sup[rare prea mult[vreme, cred c[acea carte a fost un simbol al existen\ei noastre comune.

Pe Ioana am mai v[zut-o =i]nainte de]nt`lnirea care avea s[ne apropie din nou. De trei ori, cu pu\in]naintea re]mp[c[rii. }n prima, Ioana era cu cel[lalt, =i asta mi-a]nte\it gelozia =i mi-a]nt[rit siguran\a de cele ce se petreceau. St[teau]n fa\a unui cinematograf din Bulevardul Elisabeta =i se uitau la fotografiile filmului. Se juca *Potache =i Perlmutter*. El]i explica probabil savoarea arti=tilor. Ea asculta atent[, foarte interesat[. P[reau de acord definitiv]n toate, =i acum c`nd Ioana sus\ine c[ r[m[sese cu cel[lalt o str[in[, eu din pricina scenei v[zute (ce a durat c`teva minute) nu o cred. Am trecut drept pe l`ng[ Ioana, la o jum[tate de metru, =i ce emo\ie aveam! Ce importan\[ c[p[ta fiecare milimetru din carnea Ioanei, hainele, gesturile, din care trebuia s[ construiesc mai t`rziu o mie de presupuneri! Am v[zut-o numai pu\in =i n-am putut memora exact]nf[\i=area ei,]nc`t mai t`rziu interpret[rile mele se multiplicau]nc[. +i acum o am pe Ioana]ntreag[, la dispozi\ie; ca =i la]nceput, =i ca =i atunci de at`tea ori m[ plictisesc cu ea! }mi spuneam l`ng[ei: “Pot s[-i vorbesc, dar ce s[-i vorbesc?” Aveam at`tea lucruri s-o]ntreb =i totu=i nu-mi venea]n minte nici o singur[chestiune. La fel ai face cu un mort care s-ar]ntoarce la via\[pentru cinci minute: n-ai =ti ce]ntrebare s[-i pui. M[impiedec[=i alt motiv ca s[-i vorbesc: frica de a nu fi ridicol fa\[de ei, a ar[ta c[suf[r. Dup[o bucat[de drum m-am re]ntors la cinematograf, c`nd am socotit c[trebuie s[fi plecat, =i m-am uitat =i eu la fotografii,

]ncerc`nd s[ reconstituiesc conversa\ia lor. Fiecare gest al interpre\ilor c[p[ta o importan\[ capital[, =i-mi storceam creierul ca s[ fac =i eu reflec\iile cele mai inteligente cu prilejul lor. Au admirat? Au ironizat? Au povestit o amintire cu ocazia imaginii? Ce nebun sunt! Dar ce nenorocit! M-am g`ndit mult la aceast[scen[, ca =i cum toat[fiin\a Ioanei s-a concentrat atunci. C`nd i-am povestit-o de cur`nd, ea nu =i-a mai adus deloc aminte (nu se pref[cea, c[ci]=i g[sea]nvinov[\iri mai mari) =i nu cuno=tea existen\a celor doi comici americani. “Poate c[le v[zuse fotografia, dac[spun eu, dar]i uitase complect...]n orice caz, era imposibil ca eu s-o fi surprins transfigurat[, ascult`nd pe cel[lalt”... Ce propor\ii imense c[p[tase pentru mine ]nt`lnirea aceea!

Alt[dat[am z[rit-o cu Viky la bra\, pe Calea Victoriei, pe la ora =ase seara, c`nd e lume mult[ pe strad[. Niciodat[ nu-i pl[cea s[ treac[ pe Calea Victoriei. O fi venit cu dorin\a ascuns[ s[ m[ ]nt`lneasc[? imaginea celor dou[fete la bra\ m-a calmat pentru ziua aceea, ca =i cum mi-a= fi]nchipuit c[totu=i nu s-a]nt`mplat nimic.

Dar, desigur, fiind]nt`lniri scurte =i ]n aceste dou[ d[\i nefiind nici m[car v[zut de Ioana, n-au schimbat nimic ]ntre noi. (+i Ioana mi-a povestit mai pe urm[ c[ m-a v[zut de c`teva ori. O dat[m-a surprins uit`ndu-m[ la ea, crezuse c-am recunoscut-o. N-an observat-o, c[ci eram absent =i indiferent pentru locul unde mi se ]ndreptau ochii. N-am observat-o, c[ci eram cu g`ndul]n alt[parte: la ea!)

A treia oar[am schimbat]mpreun[chiar c`teva cuvinte. Mi-a ie=it ]n cale pe o strad[ l[turalnic[, am salutat-o =i am trecut ]nainte. Dup[ ce ne-am dep[rtat c`\iva pa=i, m-a strigat. Mai t`rziu mi-a spus c[ a visat ]n noaptea aceea c[ o s[ m[ ]nt`lneasc[=i]nconjura pe c`t putea str[zile principale spre a m[ evita. Am ]ntrebat-o ]ncotro se duce: “La biseric[“. Ce ciudat, ce s[ caute Ioana la biseric[, unde mu mergea niciodat[? Purta ]ns[ acum cu ea o via\[ at`t de str[in[, c[orice mi-ar fi spus iar fi p[rut posibil. Acum, c`nd =tiu c[avusese cu cel[lalt o epoc[de misticism,]mi explic drumul ei. Probabil c[era chiar a=teptat[la biseric[deci un *rendez-vous* deghizat. Poate de la biseric[aveau s[mearg[direct la hotel. Dar]n clipa aceea, febril, c[utam

s[spun vorbele cele mai inteligente, reflec\iile cele mai surprinz[toare,]n=iram]n c`teva minute tot ce g`ndisem mai de seam[at`ta vreme lung[ ca s[ o impresionez. La o teorie a mea s-a opus cu toat[ firea, a=a cum f[cuse ]ntotdeauna, =i m-am g`ndit, pierz`nd orice n[dejde; “Nici acum nu se pricepe s[fie mai bun[=i s[nu m[mai umileasc[!”

+i unul din repro=urile cele mai vehemente pe care i le fac: “Cum ai putut s[VEZI]n ce hal de disperare eram (c[ci atunci ap[rusem pentru cel mai necunosc[tor]n a citi fizionomii o zdrean\[) =i totu=i s[te culci cu altul?” Iar alteori, c`nd ]mi poveste=te nefericirea ei l`ng[cel[lalt:

— Ah! Dac[te-ai fi desp[r\it de el]nainte de]nt`lnirea noastr[. Dac[n-ai fi trecut din bra\ele lui]n ale mele, am mai fi putut]ncerca s[fim ferici\i! A=a m[ag[\ de iluzii.

O! prima oar[c`nd am \inut-o din nou ]n bra\e, goal[, dup[ desp[r\ire! St`ng[cia mea unde s-o duc!

Ca =i alt[dat[? Pentru o clip[a=a de mare, acela=i decor? S[-i aduc aminte astfel de o mul\ime de ne`n\elegeri pe care le avusesem ]n locul acela? Cu at`t mai mult cu c`t noi nu voiam s[refacem vechea noastr[existen\[, ci s[ ]ncerc[m o via\[nou[. Sau poate c[=i ei =i-au ales acela=i loc?

+i,]n sf`r=it, ]mpreun[. Ce dor ]mi era de trupul ei! Ca =i cum ]n lipsa ei nu s-ar mai fi ]nt`mplat nimic cu mine. Aceea=i impresie a avut =i ea. Era emo\ionat[, ca =i cum m-ar fi a=teptat tot timpul, f[r[s[se apropie nimeni de d`nsa. Dar n-am avut curajul s[-i spun tot adev[rul ]n ce m[ prive=te. Cu mine, at`\ia ani, nu s-a]nt`mplat, ]ntr-adev[r, NIMIC! }n timp ce ea... poate s[pt[m`nal? Mi-a spus, ca s[m[consoleze: “N-aveam timpul =i nici nu eram amatoare. Am`nam pe c`t puteam. Poate de vreo dou[zeci de ori cu totul”... Numai at`t? Dac-ar fi numai at`t! S[spunem treizeci, mai bine mai mult dec`t prea pu\in. +i, ]ntre timp, ]mbr[\i=[ri ascunse =i s[rut[ri c`nd nu e nimeni de fa\[. Ea]ncerca o nou[via\[=i eu, b[rbatul, a=teptam! Ce umilin\[! Cum a= putea uita? Corpul ei fermec[tor l`ng[mine, superb,

virginal, ca =i cum nu s-ar fi]nt`mplat nimic! Ce nefericit eram =i totodat[ ce poft[ aveam de el! +i cum voiam s[ m[ conving[ c[ nu m[ doare am[git de dorin\a puternic[ de atunci. Am spus la ]nt`mplare. “Fapta noastr[de acum e sf`nt[. Ea =terge toate profan[rile de mai]nainte =i te reface, pur[, a=a cum te-am cunoscut”.

+i acum,]n discu\ii, c`nd Ioana vrea s[ m[ pedepseasc[, ]mi aminte=te vorbele mele: “Fapta noastr[ sf`nt[!” }nchiriasem o camer[de hotel special pentru ea! F[ceam acela=i lucru ca =i cel[lalt! +i dup[ ]mplinirea faptei sfinte toaleta de rigoare!

Ioana are dreptate: spusesem cuvinte de roman-foileton, a=a cum se]nt`mpl[ totdeauna c`nd e=ti nenorocit, oric`t de inteligent ai fi.

L`ng[ mine, Ioana m`ng`ie pe Ahmed =i-i spune cu o nespus[dragoste: “Are m[mica o buc[\ic[de pisic[!”

+i m[ ]ntreb: “Poate s[fie Ioana rea vreodat[?”

Cum azi a fost o zi plictisitoare, i-am sugerat Ioanei: “Ce-ar fi s[facem o vizit[Lidiei?” (O vecin[mereu invizibil[.)

— +tii bine c[s-a eschivat s[ne invite!

— Avea o scuz[plauzibil[: scutura casa. Acum este totul aranjat, dup[spusele lui *madame* Pitpalac. }n definitiv, o putem lua pe Lidia la plimbare, dac[ ]i face pl[cere.

— Ce umilin\[, s[depinzi de pl[cerea acelei fete stupide.

— Nu =tiu de ce o nume=ti stupid[. Nu po\i s[o taxezi a=a dup[scurta noastr[cuno=tin\[.

— O s[vie cu noi cu siguran\[, de-abia a=teapt[s[o invi\i. Am v[zut ce emo\ionat[este c`nd]\i vorbe=te. Eu nici nu existam]ntre voi.

— E normal ca noi s[avem unele amintiri — inofensive — fa\[de care tu s[r[m`i str[in[.

— +i mai vorbe=ti de sufletele noastre identice!

— Are vreo importan\[Lidia mai mult dec`t un mic amuzament =i ar putea schimba ceva dintre noi?

— Nu m[import[. Nu pot s-o suf[r!

— Poate c[e=ti geloas[.

— A ironiza gelozia cuiva este facil =i inuman.

— Aceasta echivaleaz[cu o m[rturisire.

— N-am toate drepturile?

Cu ce savoare m-am r[zbunat! Parc[iscasem anume aceast[discu\ie ca s[m[pot r[zbuna:

— Nu mai ai nici un drept, ceea ce ai f[cut m-a eliberat complect. Nu cumva \i-ar conveni ca eu s[-\i fiu fidel? +i s[fiu imbecil p`n[ la sf`r=itul vie\ii? Pentru cine a= face acest sacrificiu? Am de g`nd s[nu renun\ la nici o fat[frumoas[, dac[m[va accepta, =i s[n-am nici un scrupul!

Eram]nc`ntat, aproape credeam c[am =i f[cut astfel, =i Ioana a plecat fruntea, parc[ar fi aflat despre mine fapte]mplinite, pe care \i-e imposibil s[le mai schimbi.

Nu mai are dreptul s[fie geloas[! Ce nerozie! Ca =i cum chinurile noastre depind de drepturi =i datorii!

Dar alteori,]n momentele ei de remu=care, Ioana pretinde:

— Dac[m-ai]n=ela, a= suferi]ngrozitor, dar n-a= face nici un repro=. At`t de mare este instinctul meu de dreptate.

Vezi tu, Sandule drag[, pe mine n-ar trebui s[m[iei totdeauna]n serios: sunt bolnav[.

Desigur c[-i bolnav[. Un doctor, dac[ar cerceta-o bine, i-ar g[si f[r[ ]ndoial[un defect. Un al treilea care ar citi r`ndurile acestea s-ar gr[bi s[ reflecteze: “Nu m[ intereseaz[ eroina, este un caz patologic”. Ca =i cum asta ar ]mpiedeca pe Ioana ca s[ fie bun[ sau rea, s[-i simt trupul cald cer`nd dreptul la existen\[, a=a cum nu pretind fetele obicinuite, dr[gu\e =i ne]nsemnate. Ioana este bolnav[, dar dac[examinezi de aproape, orice gest al nostru se poate explica printr-un secret organic =i ajung la concluzia c[nu avem nici un liber-arbitru, c[suntem condu=i de fatalit[\ile structurii noastre. }mi pot consola cu g`ndul acesta gelozia? }n iubita mea se poate constata imediat c[ se g[se=te ceva anormal. }ns[=i inteligen\a ei care p`lp`ie parc[, nu

este rezultatul unor ra\ionamente, ci al unor ilumin[ri, intui\ii uimitoare,]ntret[iate cu st`ng[cii fa\[ de unele ]nt`mpl[ri simple ale vie\ii. Pare un matematician care pe tabl[face cine =tie ce socoteli complicate, e pe cale de a demonstra cine =tie ce secret ai universului =i care se]ncurc[, din pricin[c[la un moment a]nmul\it gre=it pe 7 cu 8.

Atunci m[revolt: cum nu mi-am dat seama c[Ioana avusese tot timpul febr[=i c[nu e capabil[s[-mi suporte jeluirile? Nu pot]ns[s[admit c[ea depinde]n]ntregime de boala ce o mineaz[. Pot explica a=a plecarea ei cu altul, dar nu =i re]ntoarcerea la mine. +i chiar]n ziua c`nd se ]ncol[t[ce=te ]mprejurul meu =i c`nd tremur[fierbinte, nu sunt]n stare s[m[g`ndesc este ceva anormal, =i frenezia ce o pune]mi place s-o explic: “A=a au f[cut toate]ndr[gostitele”. +i, orgolios,]mi spun: “Am avut prilejul s[fiu iubit]n mod excep\ional”. Este posibil[o dragoste veritabil[,]n care s[nu consideri tovar[=ul egal cu tine capabil s[te]n\eleag[? S[te por\i ca =i cum el ar fi un copil? Adic[s[-l alin\i, s[-i dai juc[rii, s[te amuzi de toate capriciile lui, s[-i intri]n toate voile, s[te m`ndre=ti c[-\i apar\ine? Dar de c`te ori ai vreo sup[rare, nu o]mpar\i cu el, te retragi]n locuri ascunse, ca s[reflectezi, te]ndrep\i la str[ini, ca s[ceri o consolare, iubita mea Ioana e numai o p[pu=[?

— O s[te vindec[m, Ioana, vom face tot ce va fi posibil ca s[te vindec[m.

— Ce bun e=ti! Tu e=ti un sf`nt!

+i, f[r[s[m[a=tept,]mi s[rut[m`na. +tiu c[ lauda ei nu mi se potrive=te, c[ nu e dec`t natural s[dore=ti vindecarea vecinului, oricine ar fi el, iar p`n[ acum nu contribuisem cu nimic, la aceast[ vindecare. Vorba ei nu arat[ dec`t c[se simte bine l`ng[ mine ]n momentul acesta, c[ e ]ndr[gostit[. Ioana e deseori excesiv[. C`nd e sup[rat[, la fel]mi exagereaz[vina. Dar deocamdat[m[las]n voia ei,]nc`ntat c[poate, m[car pentru o clip[, s[-=i fac[o imagine a=a de minunat[despre mine. Adora\ia Ioanei se preteaz[la ridicol, dar e binef[c[toare.

Am fost la Balcic =i am luat pe Arabella cu noi, iar]n barc[, f[r[jen[de ceilal\i indiferent[la protest[rile mele, Ioana a ales pentru mine locul cel mai bun. A fost o noapte miraculoas[, pe ape, sub seninul complect, iar noi]ntre vis =i via\[, confund`nd mirajul visului cu al realit[\ii. Am ajuns la]nceputul dimine\ii acas[. Portul Cavarnei era mai pu\in pustiu de cum ne a=teptasem, c[ci aci oamenii se scoal[devreme. Pe ponton, domnul Jianu st[de vorb[cu *madame* Pitpalac. Cum ne-a v[zut, domnul Jianu s-a retras timid la el, dar doamna ne-a venit]n]nt`mpinare, ne-a ]ntrebat, a avut p[reri. A vrut s[ apar[ Arabellei drept o persoan[ cu distinc\ie. Pe Arabella o cuno=team de mult[ vreme ]naintea tuturor, =i uimirea mi-a fost mare c`nd am descoperit-o (]i uitasem numele), dup[ce mi se vorbise mult timp de ea. Fusesem cu c`\iva ani mai ]nainte, ca student la cursurile de var[ din Dijon, =i acolo, printre al\i rom`ni, se g[sea =i Arabella. Ap[ruse zglobie, vorb[rea\[, ironic[, amuzant[, av`nd corpul bine ]mplinit, ochii =ire\i, obrazul roz, nasul ]n v`nt, ciripind tot timpul fran\uze=te, cu rochie de voal *rose* cu buline negre. Prea de aproape n-am cunoscut-o, dar am p[strat o impresie de prim[var[=i o revedeam acum galben[, ofilit[, p[m`ntie, neglijent[ ]n ]mbr[c[minte, cu carnea ce nu mai p[strase nici o urm[ de prospe\ime. Iar ]n vorbe, exager`nd acum un accent \[r[nesc, pe care nu l-ar fi ar[tat pentru nimic]n lume la Dijon, unde voise s[fie c`t mai exact fran\uzoaic[. }=i luase acest accent poate fiindc[a=a se transformase gustul ei de r[sf[\ de odinioar[sau fiindc[aceasta o apropia mai mult de \ar[— mama ei era \[ranc[— c[tre care o poart[uneori dorurile, dorind poate o via\[mai simpl[, dar mai curat[. Mult[vreme nici n-am recunoscut-o c[ci nu mai f[cea nici o aluzie la Dijon. Numai ochii ei, cu o str[lucire ciudat[, mi-au dat b[nuieli. }n fa\a mea ap[ruser[dou[fiin\e complect diferite, la fel de caracteristice am`ndou[, =i anevoie le pot suprapune. }ntre ele se r[sturnase o pr[pastie cumplit[.

Ioana reflecteaz[dup[obiceiul ei:

— Prive=te cum transform[dragostea pe un om. Aceast[femeie care a fost de=teapt[,]nv[\at[, frumoas[, cum e distrus[definitiv,]n

voia u=uratecului Charles. Cine ar mai putea s[o mai readuc[la via\[? Cum s[nu-i fie permise toate fanteziile? +i n-avem dreptul s[ ]ndrept[m asupra ei nici o judecat[burghez[. Fiecare vorb[spus[de ea, mai inofensiv[, este un geam[t. Ce pute\i pricepe voi, b[rba\ii, din toate aceste!

M-am dus pe plaj[numai cu Arabella, c[ci ceilal\i aveau alte treburi =i acolo, f[r[nici o poz[, ca unui vechi prieten, cu un ton de femeie nenorocit[, care nu mai p[streaz[nimic din gluma amuzant[=i artificial[de odinioar[, mi-a spus am[nunte din via\a ei trist[, la]nt`mplare, bucurii =i mai ales necazuri, a=a cum]i veneau]n minte =i a=a cum le tr[ise. +i]n clipele acele m-am sim\it frate cu Arabella, tovar[=, mi-am adus aminte c[noi ne cuno=team cel mai de demult, c[to\i ceilal\i erau veni\i mai pe urm[=i ne complicaser[existen\ele]ncepute a=a de suav, eu urm[rind cu aten\ie, ca ceva extrem de important pentru mine, pe profesorul de la Dijon explic`nd tablourile din Colmar =i Arabella r`z`nd inepuizabil,]n rochi\a roz[cu buline negre.

Soarta creeaz[uneori astfel de situa\ii,]nc`t oric`t de serio=i am fi, trebuie s[proced[m superficial. Viky s-a]mboln[vit pe nea=teptate =i doctorul, chemat grabnic, nu poate da nici o p[rere. Domnul =i doamna Axente au sosit =i ei, iar Arabella pare de prisos. To\i =i-au pierdut capul, dau o mul\ime de sfaturi =i leacuri, dar temperatura lui Viky persist[. }n sf`r=it, s-au hot[r`t =i au dus pe Viky la Cavarna, unde poate fi mai bine]ngrijit[. R[m`ne ca noi s[ facem zilnic naveta p`n[la Cavarna ca s[afl[m ve=ti. Arabella, stingher[, a plecat. La necazul celorlal\i ea nu prea avea rol, totu=i ne cunoa=te destul de bine =i nu putea fi indiferent[=i,]n definitiv, a r`s cu Viky, s-a distrat cu ea. +i noi am p[strat totdeauna o ciud[c[a plecat]nainte de a =ti ce e cu Viky, dar nu pot spune cum ar fi trebuit s[fac[altminteri. Ce ridicol este]ns[s[exagerezi p[rerea de r[u, s[cau\i s-o faci egal[cu a celorlal\i direct interesa\i! Uneori trebuie s[te nelini=te=ti pentru o simpl[durere de cap, cu toate c[bolnavul a putut]n absen\[s[aib[o mie de dureri de cap, de care, departe chiar de ai fi =tiut, nu \i-ar fi p[sat deloc.

Zilele]n port deveniser[a=a de asem[n[toare,]nc`t, ca s[ nu ascund nimic, pot m[rturisi c[ boala lui Viky m[ bucur[. Aveam s[ sc[p[m pentru c`teva zile de o persoan[care ne turbura intimitatea, oric`t de discret[ ar fi fost =i mereu ]n tov[r[=ia altora. (Iar dac[ mai trecea p`n[la noi, o f[cea numai din polite\e, c[ci cu noi nu putea s[aib[nici o distrac\ie.) Trebuie s[ne ducem la Cavarna p`n[la vindecare,]n fiecare zi, s[schimb[m atmosfera, s[ie=im pu\in]ntre oameni. Ioana, cu toate oboselile ei, e gata s[m[ ]ntov[r[=easc[=i, sus\inut[de alte preocup[ri, nici nu observ[cei patru kilometri ce sunt trebuitori s[-i facem de cele mai multe ori pe jos. Ajut[m s-o aranjeze pe Viky]n automobil, =i apoi pornim la Cavarna,]n urma automobilului]n care Viky luase loc cu so\ii Axente. C`nd sosim, g[sim pe Viky ]n pat ]n salon, camera cea mai mare a casei. Curat, fiecare lucru la locul s[u =i peste tot un covor imens, cu o admirabil[ ]mbinare de culori. Viky pare obosit[; dup[ obrajii ro=ii, se vede c[ are o ar=i\[ mare, dar nu uit[ deloc s[ se arate politicoas[ cu toat[ lumea. Sur`de ca de obicei =i r[spunde la toate]ntreb[rile noastre, ce nu mai contenesc. Ioana se a=eaz[chiar l`ng[ d`nsa, ca s[probeze desigur, cum se obi=nuie=te la cazurile acestea, c[nu-i este fric[de boala sorei sale, sau c[e oric`nd gata chiar s-o ]mp[rt[=easc[. A venit =i un doctor al Cavarnei, bulgarul Petroff. }ntunecat, rar la vorb[ =i, deoarece chiar vorbele acelea rare nu le spune cu convingere, f[c`nd o impresie proast[. Constat[=i el temperatura lui Viky, pune c`teva ]ntreb[ri =i, ca recomanda\ie, spune ]nainte de plecare: “Boala trebuie s[-=i urmeze cursul. }n orice caz, nu intr[ ]n camera bolnavei dec`t doamna Axente. Poate s[fie o boal[contagioas[.” Ioana]ncearc[s[protesteze, s[asigure c[ea vrea s[ ]ngrijeasc[pe Viky, dar i se demonstreaz[c[ar fi o impruden\[inutil[. De altfel,]n cazul acesta n-ar mai =ti ce se]nt`mpl[ cu mine, r[mas singur ]n vila din Port. Observ`nd nedumerirea doctorului (oric`t de nepriceput ar fi), se prevede o boal[care poate dura mai mult. Cu temperamentul meu de a exagera, de a trece de la o limit[la cealalt[, acum m[obsedeaz[moartea posibil[a lui Viky. Colec\ionez ultimele ei vorbe sau gesturi ca pe relicve de mare

pre\. M[simt la]ntret[ierea misterelor supraterestre. P[r[sesc camera cu ezitare, m[uit la toate obiectele ca s[le]n\epenesc]n minte, s[=tiu decorul unde Viky se va stinge]n fiecare zi. Lu`ndu-mi r[mas bun de la Viky, vocea]mi tremur[, de emo\ie. }n antreu]mi dau lacrimile, iar Ioana]mi spune cald: “Ce copil e=ti!” U=a salonului se]nchide]n urma mea, ca o u=[de temni\[, pe unde nu mai po\i p[trunde, pe unde pedepsitul nu va mai ie=i niciodat[.

Ce]nc`ntat[ este doamna Axente de rolul important care i s-a ]ncredin\at! S[ fie singur[ “]n secretul salonului”! Intr[ =i iese de dou[ ori mai mult dec`t trebuie,]=i g[se=te treab[=i cel mai mic serviciu]l face]n mai multe etape, ca s[dureze mai mult =i s[o ocupe. Ne spune la fiecare moment nout[\i noi (“Viky]ncearc[s[doarm[“, “Viky a]nchis ochii”, “lui Viky]i este sete”) cu vorbe gr[bite =i ca =i cum n-ar avea timp mult de pierdut, dar aceste am[nunte f[c`nd-o mai mult s[ ]nt`rzie. De fapt, se plictise=te numai cu Viky nemi=cat[, iar ajuns[ ]ntre noi, prin povestirile ample pe care le]ncepe totdeauna singur[— c[ci nu ne mai pricepem ce s[ ]ntreb[m — vrea s[arate c[nu =i-a uitat nici un moment datoria =i c[se va]ntoarce c`t mai cur`nd la locul de paz[, de unde s-a]ndep[rtat numai silit[. Chiar dac[n-am fi noi, tot a=a s-ar agita, ca s[-l \ie]n curent pe domnul Axente, sau ca s[schimbe pentru moment decorul, s[ia]n antreu linguri\ele de pe o m[su\[=i s[le puie pe cealalt[. Noi suntem tot timpul]n antreu, ca =i cum am a=tepta nout[\i mari]n fiecare clip[, sau ca =i cum datoria noastr[ne oblig[s[st[m tot timpul acolo, s[putem fi astfel oric`nd de folos. Doamna Axente este destul de m[rinimoas[ca s[ ]mpart[osteneala cu noi, =i pe mine m[trimite uneori dup[vreo cump[r[tur[ ]n ora=, iar Ioana trebuie s[prepare vreun medicament. Ce multe artificii]ntrebuin\eaz[unele persoane ca s[ ]ndeplineasc[rolul cel mai serios. }n definitiv, cu toate agita\iile ei caraghioase, risc[ ]n orice moment s[ia boala.

Venim zilnic la Cavarna de obicei pe la ora patru dup[-amiaz[. Drumul]l facem]ntr-un camion de ocazie, care a transportat sacii cu

f[in[la port =i apoi se]ntoarce s[ ]ncarce din nou. De multe ori ne ducem chiar pe jos, =i soarele love=te cu toat[for\a]n noi. Ioana, preocupat[de ce o s[afle, nu se pl`nge de drum. Diminea\a r[m`nem]n port, c[ci Ioana are treab[s[aranjeze prin camer[(Helene e zilnic la Cavarna ca s[ajute pe doamna Axente) =i s[facem plaja. }ncerc[m chiar de diminea\[s[afl[m ve=ti =i atunci, prin bun[voin\a vame=ului, telefon[m la po=ta din Cavarna la ore anumite. Primim de obicei aceea=i vorb[: “Tot a=a”. La ora patru, sosi\i la ora=, afl[m iar[=i multe am[nunte de la doamna Axente, dar din care nu se pot extrage dec`t acelea=i concluzii: c[ Viky este tot mai sl[bit[, dar nu =i-a pierdut delicate\ea obi=nuit[ =i, ]n clipele cele mai rele, tot “nu are nevoie de nimic”. Temperatura se men\ine, la ora =ase ]ntrece de 39 grade, iar doctorul tot nu spune o vorb[ hot[r`t[.

}ncepem prin a face o mie de planuri pentru Viky, dar renun\[m pe r`nd la ele. Fiecare emite tot felul de presupuneri, ne irit[m unul contra altuia =i c`teodat[ne sup[r[m chiar pe bolnav[, cu to\ii]n prada nervilor. Numai Viky, dup[cum ne spune doamna Axente, reu=e=te s[r[m`n[ mereu calm[. Noaptea pornim ]napoi. Ca s[ nu mergem prea pe ]ntunerec pe un drum pustiu la o or[ t`rzie, ne promitem s[plec[m devreme, dar totdeauna]nt`rziem. Nu avem ]ndr[zneala s[ p[r[sim prea iute casa bolnavei, unde la fiecare minut ni se pare c[ se poate ]nt`mpla ceva neprev[zut. +i mai sunt zile c`nd doctorul vine ]n ]nt`rziere (ce treab[are]n Cavarna minuscul[?), iar noi voim ultima lui p[rere sau a=tept[m efectul unei doctorii. C`nd voim s[ plec[m ]n sf`r=it, constat[m c[noaptea a venit de mult, g[sim inutil s[ne mai gr[bim. Ne a=ez[m la o mas[ ]n fa\a unei cafenele, lu[m o bere =i c`\iva mititei, iar un \igan spintec[ aerul cu o melodie t[r[g[nat[. C`ntecul lui, cu toate c[e fals, c[z`nd peste sufletele noastre ]n ve=nic[ emo\ie, ]n timp ce cerul se ]ncovoaie miraculos cu stelele str[lucitoare, pare plin de nostalgie. Obosi\i, spunem numai c`te o vorb[, tot despre bolnav[, =i suntem cu to\ii (Roza ne]ntov[r[=e=te p`n[ la col\ul de unde drumul o porne=te spre c`mpie) pio=i, ca]ntr-o biseric[. Dup[ce ne lu[m r[mas bun de la Roza, cu frica mor\ii lui

Viky]n noi =i a singur[t[\ii, sub stele =i lun[, printre umbrele mi=c[toare ale vreunui copac, abia vorbind, apropia\i, cobor`m spre mare.

Doctorul Petroff nu ne inspir[nici o]ncredere. De c`te ori vine, a=tept[m cu emo\ie decizia lui, dar totdeauna spune cuvinte nehot[r`te, se arat[ ]ncurcat, ca =i cum ar fi =i el un simplu om, f[r[cuno=tin\e medicale. Asta nu-l]mpiedec[s[-=i]ncaseze]n fiecare zi taxa. Un tinerel, dar ursuz,]ncruntat, impresie de prost, cu ni=te haine cenu=ii care]l fac =i mai sumbru. Am chemat =i pe doctorul Abramoff, mai b[tr`n, gros, volubil, voind s[ fie spiritual dar de fapt =i el tot a=a de evaziv. Viky are dureri la p`ntec =i-i trebuie neap[rat ghea\[. Ceea ce este foarte greu de g[sit]n or[=elul acesta. De fiecare dat[trebuie o pledoarie]ntreag[ca s[convingem pe vreun c`rciumar s[ ne v`nd[. A g[si ghea\[este a=a de complicat, punem at`ta panic[ ]nainte =i at`ta bucurie dup[ce o g[sim,]nc`t avem impresia c[ numai de ea depinde vindecarea lui Viky, }n sf`r=it, doctorul Petroff a spus un nume de boal[: febr[tifoid[. Cuv`ntul e ]nsp[im`nt[tor, dar,]n sf`r=it, cuno=team contra cui trebuie dus[ lupta. Nesiguran\a medicilor fusese oribil[, cu at`t mai mult cu c`t ea se ]nt`mpla]n timp ce termometrul era mereu aproape de 40 de grade. Avusesem impresia c[ ]n t`rgul acesta Viky poate s[moar[cu zile.

Doctorul Petroff a luat s`nge lui Viky =i l-a trimis la analiz[la Constan\a. }n dou[zile, sau cel mult trei, vom afla adev[rul. Avem un moment de optimism, ca =i cum am afla c[Viky merge spre bine. Doamna Axente este mai elocvent[ca niciodat[. Dup[ce doctorul Petroff =i-a dat sentin\a, ea s-a dus imediat la Viky s[-i spun[“vestea bun[“. A g[sit-o dormind =i a trezit-o din somn. l-a spus cu cea mai bl`nd[voce: “+tii c[a aflat doctorul ce ai: (aici probabil c[a f[cut o minut[de suspensiune pentru efect)... tifos... De-acum =tim cum s[te vindec[m.” F[r[o vorb[, Viky a deschis ochii, a privit-o o clip[=i i-a]nchis din nou. Doamna Axente a ad[ugat, la povestirea ce ne-o f[cea]n antreu, ca =i cum ar fi voit s[o scuze: “S[r[cu\a, nu-=i mai d[seama de nimic, a=a este de mole=it[.”

La istorisirea ei am sesizat c[bucuria noastr[e deplasat[, c[fusese produs[mai mult de o stare nervoas[ce nu suporta la infinit

aceea=i nelini=te f[r[nici un moment de discordare, =i ne-am posomor`t din nou.

Una din impresiile zilnice ale doamnei Axente, pe care ne-o transmite imediat, este c[parc[Viky ar fi chemat-o. Atunci]=i]ntrerupe povestirea =i se duce imediat]n camera bolnavei, deschiz`nd =i ]nchiz`nd cu precau\ie u=a. Noi r[m`nem f[r[ suflare, a=tept[m s[ afl[m ce s-a ]nt`mplat. Si,]n sf`r=it, doamna Axente vine s[ne anun\e c[numai “I s-a p[rut”. +i cu toate c[Viky nu o striga niciodat[, fie c[este prea bolnav[ca s[fac[un astfel de efort, fie c[are r[bdare s[a=tepte, totu=i, doamnei Axente continu[s[i se par[c[aude vocea lui Viky. Prin u=a o clip[deschis[izbutesc s[v[d interiorul camerei, dar parc[schimbat complect, c[ci misterul bolii ce se petrece acolo, c`t =i toate doctoriile, sticlu\ele =i paharele, toate lucrurile care nu mai au ordinea de la]nceput, au f[cut transform[ri. Mirosul doctoriilor invadeaz[toat[casa.

Domnul Axente nu mai incomodeaz[, iar]n definitiv, este]n casa lui. Se mi=c[de pe un scaun pe altul =i vrea neap[rat s[-=i dea =i el p[rerea. Cu mine e ceremonios =i]n fa\a mea nu face nici cel mai mic gest de autoritate, dar Ioana mi-a povestit c[a fost toat[via\a lui un despot,]nsp[im`nt[ ]nc[pe oamenii cu care are rela\ii =i pe cei mai apropia\i chiar ii terorizeaz[. Roza sufer[mult din pricina sup[r[rilor lui. }ns[am impresia c[fa\[de nevast[-sa e foarte supus =i,]n orice caz, c[ea face din el ori=ice, cu pu\in[=iretenie. Pe fa\a doamnei Axente nu se]ntrev[d de loc urmele unor]ndelungi nemul\umiri, dar ai impresia c[nimic n-ar putea s[o]ntunece, iar o moarte c`t de apropiat[ nu i-ar furniza dec`t un nou prilej de a istorisi cu o bog[\ie de am[nunte. Acum domnul Axente o cheam[tot timpul t`nguitor, r[sf[\`ndu-se, =i-l auzi “cum ui\i tu pe micul t[u”, “de mine nu vrei s[=tii nimic”, =i e anost s[auzi astfel de sc`ncete din partea unui om b[tr`n, cu fa\a toat[ ]ncre\it[. Doamna Axente]l ascult[sur`z[toare, cu]n\elesuri c[tre noi. Joc cu el tot timpul c[r\i, re]ncep pentru a suta oar[,=asezeci =i =ase” ca s[-i]ntre\in simpatia =i s[-i r[spl[tesc

oarecum c[i-am pus st[p`nire pe cas[, dar poate =i de enervare ca s[ treac[ timpul mai u=or ]n a=teptarea doctorului. C`nd Viky doarme, doamna Axente joac[pan\arola cu noi =i se antreneaz[ca =i cum nu se]nt`mpl[ nimic ]n odaia al[turat[, schimb[ spirite cu b[rbatul s[u — las[ c[ o s[ te ]nv[\ minte s[ nu mai ai curaj s[ joci cu mine”, “te-ai ]ng[lbenit de fric[”, m[ las b[tut[ la ]nceput, dar s[ m[ vezi tu mai t`rziu” etc. — =i dac[aude vreun zgomot de la Viky, se]ntrerupe cu destul[nepl[cere =i,]nainte de a pleca, ne face un semn cu]n\elesul: “M[ ]ntorc numaidec`t!” Iar noi a=tept[m. Cu ner[bdare. De ce n-a= m[rturisi-o? }n timpul acesta Roza st[ cuminte intr-un col\ al od[ii ca s[ n-o vad[ domnul Axente =i s[ nu-i dea vreo nou[ porunc[, iar Ioana, f[r[ rost, se plimb[ prin antreu, iese af[r[, se ]ntoarce iar. G`nde=te desigur: “Ce oribil este s[joci tot timpul c[r\i!” Dar nu spune nimic, din jen[pentru menajul Axente, fa\[de care se simte obligat[sau din pricina bolii lui Viky, care face penibil[orice ceart[, iar c`nd mai t`rziu plec[m, Ioana este a=a de fericit[g[sindu-se cu mine pe drumul pustiu,]nc`t nu se mai g`nde=te s[-mi fac[repro=uri sau epuizeaz[repro=urile]n c`teva cuvinte ne]nsemnate.

Diminea\a parc[nu s-ar scurge tot via\a mea, a=a difer[de ce se petrece seara. Nelini=tea e tot a=a de mare, dar nu asist[m la boala lui Viky dec`t de departe. Marea =i tot decorul portului continu[s[aib[miragiu asupra noastr[=i s[se]nfiltreze]n noi. Cum servitoarea pleac[de diminea\[la Cavarna, suntem]n cea mai strict[intimitate. Nici o fric[de a fi surprin=i de cineva. *Madame* Pitpalac, care ne f[cea vizite odinioar[, acum nu mai vine, c[ci simte c[ar deranja. Curiozitatea =i-o calmeaz[de departe, sau acum a trecut la alte]ntreb[ri, deoarece despre noi =tie tot. Ioana aranjeaz[ ]n camer[, prepar[ceva de m`ncare, =i o face f[r[ st`ng[cie, poate pentru c[, av`nd alte g`nduri, nu se mai sinchise=te de ceea ce face. Sau pentru c[eu l[s`nd-o ]n pace, nemaiobserv`ndu-i fiecare mi=care ca apoi s[-mi spun observa\iile r[ut[cioase, nu-i mai]nte\esc instinctul ei de]mpotrivire. Dar nu putem s[profit[m de singur[tate, emo\iile ne sunt mereu

]ntrerupte de g`ndul soartei lui Viky. Avem impresia c[la fiecare clip[poate sosi vreo veste rea, =i ar fi oribil s[ne surprind[ferici\i. Cavalerii lui Viky par f[r[rost pe plaj[. Vin la noi s[ia informa\ii =i apoi se retrag, f[r[chef de amuzament. Nici domni=oara |urai, care probabil c[\ip[la fel, nu ne enerveaz[dec`t uneori, c[ci nu o auzim dec`t rar. Hacik st[mult de vorb[cu noi =i e dezn[d[jduit de boala lui Viky. N-am mai v[zut un om de omenie mai perfect ca el,]ndurerat de tot ce se]nt`mpl[ r[u ]n jurul lui. Po\i s[-i spui toate necazurile f[r[ nici o jen[. Ai impresia, indiferent de fiin\a lui umil[, c[ e=ti consolat. Ajungi la convingerea ca oamenii se ]mpart numai ]n dou[ categorii: cei r[i =i cei buni. +i marea pare pustie de c`nd nu mai v[d printre valuri strecur`ndu-se gra\ioasa ]not[toare Viky. Iar noaptea ne ]nsp[im`nt[orice zgomot, =i =obolanii fac tot felul de zgomote ciudate]n pod, marea v`j`ie, parc[ar fi un om care trage s[moar[, =i toate u=ile magaziilor se zbat la v`nt. Ni se pare c[se preg[tesc dezastre =i toate spiritele ne viziteaz[.

M[c[znesc s[fac o pl[cere lui Viky =i nu reu=esc. Este prea bolnav[ca s-o mai intereseze ceva. I-am trimis un buchet de flori, mi-a mul\umit pentru ele, dar dup[scurt timp doamna Axente a trebuit s[-l aduc[ ]napoi, c[ci mirosul tare]i f[cea r[u. Mi-am spus c[poate muzica ar distra-o pu\in; Viky prinde cu u=urin\[toate temele, dar de obicei nu are curajul s[refuze vreo plimbare, vreo escapad[ ]n mare din pricina unei melodii. Acum a trebuit ca doamna Axente s[ridice diafragma patefonului]nainte de terminarea buc[\ii. (+i doamna Axente, care]ntredeschise u=a ca s[anun\e dup[primele note: “Ce fericit[este! Parc[s-a vindecat dintr-o dat[!”)

Cum Viky e bolnav[, are toate drepturile, =i m[simt umilit de insuccesele mele. Ioana are uneori, dintr-o dat[, remu=c[ri c[nu ajut[cu nimic pe Viky, =i atunci se ostene=te pentru vreo treab[ne]nsemnat[.

Complic[inutil. O persecut[mereu g`ndul s[intre la Viky, ca =i cum ar putea fi de folos, =i de fiecare dat[trebuie s[-i demonstrez

inutilitatea impruden\ei ei. Discu\ia se transform[, pe tema aceasta,]n ceart[.

La un moment dat, c`nd st[m ]ntr-un col\ al antreului, am surprins-o ie=ind pe furi= din camera lui Viky (]n lipsa doamnei Axente). Era at`ta mul\umire pe fa\a ei, i se p[rea c[des[v`r=e=te o fapt[ at`t de valoroas[,]nc`t n-am avut r[utatea s[-i spun c[am v[zut-o.

Sunt multe mistere]ntre noi...

At`t timp c`t suntem la Cavarna, nu mai discut cu Ioana de trecut. La fiecare minut am putea fi]ntrerup\i, =i nu vreau s[escamotez chestiunile importante. Temperamentul meu se]mpotrive=te ca s[pun]ntreb[rile direct, imediat, am nevoie de]ndelungi preg[tiri. Totodat[, am la=itatea de a afla adev[rul =i cuceresc pas cu pas acest adev[r. }mi prelungesc o suferin\[care altfel ar fi puternic[, dar epuizat[dintr-o dat[. Diminea\a]ns[, pe plaj[, suferin\ele noastre au r[mas acelea=i. Scene puternice nu se mai petrec, c[ci le consider[m, instinctiv, ca o impietate. Parc[am fi b[tr`ni =i ne facem socoteala v`rstei pierdute zadarnic, cu mult[melancolie, dar f[r[revolt[. S[rut[rile]ntre noi sunt rare, fr[\e=ti, f[r[perversitate. Ne sim\im obosi\i. Zilele mai calde ca totdeauna =i marea cuminte, leg[n`ndu-se ]n caden\[, ne influen\eaz[ ]n aceast[ amor\eal[. C`mpie care a fost odinioar[plin[de flori =i de iarb[proasp[t[, pe unde a trecut un uragan.

Ioana spuse t`nguitoare:

— Cred c[nimic nu s-ar mai putea]nt`mpla, c[am ajuns la starea]n care totul]mi este egal. A=a am dorit]ntotdeauna: s[nu m[mai impresioneze nimic =i s[nu am nici o suferin\[prea mare. E drept c[=i bucuriile au devenit]n aceea=i m[sur[ne]nsemnate.

— Cred c[prive=ti adev[rul sub un singur aspect: al dragostei noastre. Urm[re=ti starea lui Viky cu aceea=i]nfrigurare.

— M[ ]ntreb dac[este a=a. Uite,]\i fac m[rturisirea f[r[nici o remu=care. Bine]n\eles, a= vrea din toat[inima s[se fac[Viky s[n[toas[. N-ar fi sacrificiu pe care s[nu-l]ndeplinesc =i, f[r[ezitare, a= schimba soarta mea cu a ei. Nu mai am nici un optimism

pentru via\a mea, pe care o socotesc inutil[, nu sper]n nimic, nu doresc nimic. S-a pr[bu=it tot ce-am]ncercat s[cl[desc =i cred ca =i tine: deoarece m-am]n=elat de at`tea ori =i a=a de funest, nu mai pot s[ mai am nici o siguran\[ ]n vreo judecat[ de a mea. +i ]n felul acesta poate cineva tr[i? Viky ]mi este drag[, am copil[rit cu d`nsa,]i admir sufletul curat, incapabil s[supere pe cineva, dar n-avem nici o leg[tur[am`ndou[. S[ mai insist asupra deosebirilor noastre ar ]nsemna s[ crezi c[ iar[=i sunt orgolioas[, nu pentru c[ ocupa\iile mele sunt de mai bun[ calitate ca ale ei, dar pentru c[ tu nu pre\uie=ti dec`t ceea ce]mi e =i mie familiar: gust pentru via\a artificial[,]nchis[ ]n bibliotec[, sau pentru turbur[rile interioare. +i dac[ar tr[i Viky =i dac[ar muri, fa\[de d`nsa a= r[m`ne la aceea=i dep[rtare.

Cu ce accent a pronun\at Ioana cuvintele ‚moartea lui Viky”, la care m[g`ndesc deseori cu spaim[, dar nu]ndr[znesc s[le aduc]n conversa\ie!

Ce disperat[trebuie s[fie Ioana ca s[aib[un asemenea curaj!

— +i eu nu mai am nici o]nsemn[tate pentru tine? |i-a devenit indiferent[existen\a mea?

— Tu mi-ai fost tot ce-am avut mai scump pe lume, =i oric`t nu ne-am]n\eles, am fost perfect asem[n[tori. Acelea=i aptitudini am avut, acelea=i preocup[ri =i acelea=i defecte =i calit[\i suflete=ti. Orgoliul ne-a fost egal =i, din pricina lui, n-am suportat nici unul nici o]njosire =i ne-am r[zbunat pentru orice umilin\[. Asem[narea aceasta a f[cut imposibil[o minciun[intre noi, care e esen\ial[ ]ntre doi oameni ce vor s[se]mpace =i poart[numele de ‚menajament”: am ghicit imediat tot ce unelte=te cel[lalt. +i acum n-a= putea spune c[\in mai pu\in la tine,]mi e=ti tot at`t de necesar, dar s-au schimbat multe. A= fi incapabil[ s[ mai am conflicte, gelozie, ur[, patim[. A= suporta chiar s[ pleci cu alt[ femeie =i te-a= a=tepta cu acela=i calm. |i-a= lucra flanele ca s[ nu r[ce=ti sau a= b[ga de seam[ ca s[ ai m`ncare bun[. Dragostea celei mai devotate mame... C[ci am]mb[tr`nit.

— }\i]nchipui c[ ]ntr-un timp at`t de scurt s-a putut face o transformare at`t de mare! N-au trecut dec`t c`teva zile de c`nd]mi replicai, cu vehemen\[, la orice p[rere.

— }ntotdeauna schimb[rile]n mine s-au petrecut brusc. Probabil c[se petrece o lucr[tur[ascuns[, dar hot[r`rea apare deodat[. A=a te-am p[r[sit =i a=a m-am]ntors la tine. Am fost bolnav[de dragoste, acum m-am vindecat.

Nout[\i grave. Definitive? Sau numai convingeri de moment, a=a cum obicinuie=te Ioana? Sunt obosit =i mi-este indiferent.

Ast[zi am venit mai devreme la Cavarna, imediat dup[pr`nz, ca s[afl[m rezultatul vizitei doctorului Bogdan, venit special de la Bazargic,]n toate am[nuntele. Era un eveniment prea]nsemnat ca s[ni se transmit[numai prin telefon. Doctorul Bogdan fusese de diminea\[=i, dup[o cercetare atent[, opinase tot pentru tifos. Nu avea mare lucru de ordonat, dar s[continu[m cu ghea\a =i cear=afurile ude =i, pentru reconfortarea bolnavei, injec\ii cu ulei camforat. A f[cut chiar el prima injec\ie, f[r[ca Viky s[fi]ncercat cea mai mic[ ]mpotrivire. Acum, c`nd c[p[tam siguran\a celor ce se ]nt`mpl[, ne calm[m pu\in. Mi se pare insuportabil de petrecut at`ta vreme la casa menajului Axente. Povestirile doamnei Axente au devenit de-a dreptul plictisitoare, iar tonul dezmierdat al domnului m[tortureaz[. Am plecat cu Ioana =i cu Roza]n or[=el =i, ca s[g[sesc un mijloc de distrac\ie, am intrat]n cafenele, m-am amuzat la vitrinele s[r[c[cioase. Am cump[rat tot ce mi s-a p[rut bun de m`ncare, ca s[ avem provizii la mare. Am regretat lipsa oric[rui mijloc de distrac\ie, a vreunei petreceri populare sau m[car a unui cinematograf. La urm[ ne-am dus ]n gr[dina public[, mare dar ne]ngrijit[. Ne-am instalat pe ni=te f`n =i am]nceput s[m`nc[m cu poft[ struguri cu p`ine. Ca desert, =ocolat[. Eu am povestit istorii vechi =i am f[cut planuri pentru viitorul Rozei. Bine dispu=i =i complect singuri]n locurile acestea, ne-am jucat copil[re=te, chiar de-a prinselea. La]ntoarcere,]n poart[, ne a=tepta doamna Axente. Triumf[toare,]=i relua rolul mare pe care]l diminuasem zi cu zi =i chiar i-l desfiin\asem dup[vizita doctorului Bogdan.

— +ti\i, copii, c[a venit rezultatul de la Constan\a. Si, dup[o mic[t[cere calculat[abil: N-are tifos!

Vestea s-a transmis printre toate cuno=tin\ele noastre din Cavarna imediat. Unii ne felicit[=i vor s[scoat[din rezultatul acesta argumente de fericire. Cei mai mul\i, influen\a\i de figurile noastre, nu =tiu ce s[spun[. Am telefonat doctorului Bogdan, de data aceasta enerva\i =i pe el. +i d`nsul n-a g[sit dec`t s[exclame: “Fir-ar al dracului!” Pe doctorul Petroff aproape l-am certat, =i a suportat cu o mutr[imbecil[tot scandalul nostru. Apoi, tot a=a b`iguind: “Eu tot febr[ tifoid[ cred c[ este. Am toat[ ]ncrederea ]n analiza f[cut[ la Constan\a (bulgar ipocrit!), dar cine =tie ce s-a ]nt`mplat, poate c[nu s-a g[sit nimic]n momentul acela, c[ci am trimis noi prea degrab[s`ngele. Simptomele sunt ca la febra tifoid[: temperatur[ mare, stare general[ de prostra\ie, lips[ de poft[ de m`ncare.”

Suntem exaspera\i contra lui. Vras[zic[, iar]ncearc[s[ne aduc[b[nuieli. Nici m[car s[nu reu=im s[avem certitudinea c[tifosul este exclus! Dup[ce pleac[,]l batjocorim]ntre noi din toat[inima: “Cine l-a mai f[cut =i pe [sta doctor! Habar n-are! (Parc[doctorul Bogdan =tiuse ceva!) Si, pe deasupra, =i]nc[p[\`nat!”

Ioana e tot a=a de indignat[ca =i mine. Dar printr-un curios joc psihologic al ei, emite tocmai o preten\ie =i ea vag[, de a doctorului Petroff.

— Trebuie s[ne facem injec\ii antitifice!

Cum protestez energic]mpotriva acestei idei, c[ci e inutil s[mai suport[m ni=te injec\ii cu efecte dezagreabile pentru o boal[inexistent[, =i pentru c[m[irit[contrazicerea Ioanei, ascult`nd pe doctorul Petroff, pe care ]l g[sisem p`n[atunci imbecil, Ioana, ca de obicei, se]nc[p[\`neaz[ cu at`t mai mult]n g`ndul ei. +i o bucat[de timp uit[complect de boala lui Viky, =i toat[discu\ia evolueaz[numai dac[trebuie s[ne facem injec\ii sau nu.

La plecare am]nt`lnit pe *madame* Pitpalac. Ea ne-a spus misterios:

— Doctorul Abramoff sus\ine ca el a =tiut totdeauna c[nu e tifos. Mai degrab[tuberculoza intestinelor.

Tr[ind aceste scene =i transcriindu-le,]mi dau seama ce ridicole sunt, ce amuzante chiar, parc[imita\ie dup[cine =tie ce pagin[de

satir[a lui Moliere]mpotriva medicilor. Dar pe un pat zace de o s[pt[m`n[Viky]ntre viat[=i moarte, f[r[m[car ca s[=tim ce s[facem ca s[-i venim]n ajutor. Putem glumi?

De-abia pe la 11 noaptea, sub un cer superb, ne relu[m drumul spre port. }ncep:

— Nesiguran\a este oribil[. Poate c[numai eu am nenorocul c[orice mi se]nt`mpl[, r[u sau bine, s[-l aflu]n etape, s[am]n fiecare zi, de mai multe ori, speran\e =i apoi dezn[dejdi. Sau poate c[al\ii suport[mai u=or aceste st[ri. Eu am impresia c[mi-e bolnav tot sufletul din pricina nesiguran\ei, =i aceasta e cauza c[orice se transform[pentru mine]n cataclism. Chiar =i o scrisoare]nt`rziat[ cu o zi m[ distruge. A= prefera certitudinea cea mai grav[, c[ci p`n[la urm[te deprinzi cu ea.

— De aceea faci tot posibilul s[escamotezi adev[rul =i s[ ]ndep[rtezi c`t mai mult aflarea lui. Dar spui o teorie cu ocazia lui Viky, care-\i este, oric`t[mil[ai avea, o str[in[. Dac[ar fi ceva personal, altfel s-ar]nt`mpla. Acum vrei s[ termini ]n orice chip o chestiune ce nu te intereseaz[ dec`t vag =i care te]mpiedec[de la at`tea planuri: s[ prive=ti marea ]n tihn[ sau s[ pleci, c[ci a trecut data pe care o hot[r`se=i pentru plecare.

— Aceste sunt raut[\i gratuite. Sau mai degrab[sunt observa\ii valabile pentru orice om, dac[are curajul s[se examineze f[r[menajamente. Poate ca ai dreptate: a= vrea s[pot privi marea]n tihn[. Cred c[privind marea sau ascult`nd muzic[bun[, parvin s[ajung, numai atunci, la extaz, s[nu m[mai]ntrerup[spiritul critic ce-mi distruge de obicei orice bucurie.

— M[ ]ntreb uneori dac[e=ti om. Am iubit o ma=in[rie. Oric`t de subtil[ar fi,]i lipse=te singurul lucru care intereseaz[ ]n dragoste: umanitatea.

— Tragi concluzii prea gr[bite, dup[obicei. Din moment ce sunt]n stare, =i]nc[cu vehemen\[, s[m[entuziasmez =i s[m[deprim, nu pot fi numit ma=in[rie. De altfel, cred c[nu se potrive=te acest

termen nici unui om. }n fiecare se g[se=te o alt[structur[a instinctelor, o alt[combinare a lor. Deci, dac[m[iube=ti, trebuie s[m[accep\i cum sunt, f[r[s[m[nume=ti ma=in[rie, oric`te contraziceri ai g[si. Aceste contraziceri exist[ ]n orice om. De pild[, vezi pe unii foarte repezi ]n toate =i totu=i m`nc`nd extrem de]ncet. Am avut din pricina ta, trei ani la dispozi\ie ca s[-mi verific caracterul.

— Mereu revii la acelea=i fapte.

— Pentru c[mi-au fost esen\iale. Toat[experien\a mea de via\[porne=te de acolo. Nu vei vrea poate s[iau argumente din grija mea de student, c`nd voiam la vreun examen s[iau bil[alb[ ]n loc de ro=ie!

— Dar devine intolerabil[tov[r[=ia dintre noi, dac[discut[m numai despre ceea ce s-a]nt`mplat!

— Nu trebuia s[se]nt`mple nimic!

— Totul a fost numai din pricina ta!

— Bine ca te po\i consola a=a de iute!

— +i,]n definitiv, puteai s[ ]mpiedeci de la]nceput orice. Dimpotriv[, ai avut perversitatea s[ne]mpingi unul spre cel[lalt. Cine]mi f[cea mai multe elogii despre el?

— Sunt]nc`ntat, c[ci cu at`t mai sc`rnav[ apare fapta lui de mai t`rziu.

— E=ti prea bun observator al celor ce te intereseaz[ca s[nu fi observat c[ ]ntre mine =i el se f[ceau tr[s[turi de care NOI pe atunci nu ne d[deam seama. (O! Acest plural ‚noi”, care]i leag[pe am`ndoi!).

— Nu-\i d[deai seama... Se potrive=te asta pentru tine. Dreptul acesta \i-l dau, dar nu se potrive=te deloc cu el, care s-a g`ndit de la ]nceput c[ trebuie s[ ]ncerce. (Analiz`nd fraza aceasta,]i descop[r mai multe motive: desp[r\eam pe pluralul ‚noi”, care m[duruse ascu\it,]n timp ce toat[conversa\ia m[doare numai molcom, cum, juc`ndu-te cu un foc care numai te dogore=te, \i-ar s[ri pe piele o sc`nteie chiar;]n acela=i timp, cred c[a=a este obiceiul lui; avea ins[=i scuza c[ci abia o cuno=tea pe Ioana =i proceda cu ea cum procedeaz[oricine cu o fat[ce nu i se]mpotrive=te prea mult; mai este =i un al treilea motiv al vorbelor: vreau s[o umilesc pe Ioana.)

— Un b[rbat trebuie s[conduc[pe femeia lui, s-o pov[\uiasc[. }ntotdeauna ai fost lipsit de orice autoritate.

— Nu e=ti o zdrean\[, te po\i administra singur[! Poate c[am privit dragostea noastr[dintr-un punct de vedere romantic. Nu m-am deprins cu ideea c[tu nu m[ ]n=eli numai pentru c[te]mpiedec eu s[ai ocazia! De-acum]nainte voi =ti cum s[procedez; nu voi aduce]n cas[pe nimeni, c[ci s-ar putea]nt`mpla o catastrof[!

— Cum m[pedepse=ti!

— Dar cum m[doare!

+i cum a= putea]nregistra]ntunerecul ce ne]mpresoar[, umbrele pomilor, cerul albastru cu stele =i cu luna pe jum[tate, plutind ca o barc[, pornit[poate de pe marea ce se zbate tot mai aproape! Atmosfera strecur`ndu-se printre noi ]n to\i porii... +i cum Ioana a t[cut, semn c[ e grozav de nenorocit[ (mai mult ca mine?), =i,c[ picioarele o duc la ]nt`mplare, spun, ap[s`nd pe cuvinte, cu imensa triste\[:

— Abia c`teva zile au trecut de c`nd pretindeai c[ai ajuns la o stare sufleteasc[definitiv[=i c[nimic nu te-ar mai turbura!

— +i Viky, care ar putea s[moar[!

}n noaptea urm[toare, dup[ce la Cavarna am v[zut c[n-a fost nici o schimbare, pe acela=i drum, aproape la aceea=i or[continu[m conversa\ia. Ioana spune:

— Ce oribil[am fost ieri! C`nd Viky este a=a de bolnav[, noi am uitat-o perfect (nu mai era c[tre ea nici un g`nd), ca s[ne cert[m pe ne]nsemnatele noastre ne]n\elegeri. C[ci nu sunt ne]nsemnate, comparate cu moartea? +i c`nd te g`nde=ti c[, indiferent de luciditatea noastr[, am fi]n stare s[pornim aceea=i discu\ie!

— Nu trebuie s[ne irit[m, c[ci ce am f[cut este profund omenesc. Nu po\i s[sus\ii tot timpul o stare funebr[f[r[s[intercalezi preocup[ri puerile. Educa\ia noastr[t`mpit[ ne-a dat iluzia absolutului, =i de aceea suntem mereu nenoroci\i, descoperind c[ orice sentiment nu este dec`t aproximativ.

— Aceasta nu-i dec`t o scuz[ deghizat[, pentru a-\i ]mp[ca con=tiin\a. Deci nu m[ po\i ]nvinov[\i pe mine c[ m[ scuz. At`t timp

c`t ai curajul s[ tr[ie=ti, i\i aranjezi ]n folosul propriu tot ceea ce e convenabil. Cazul t[u e curios: e=ti mereu atent la tine =i la vecini, ]ncerci s[ nu fii deloc binevoitor cu tine =i totu=i i\i scap[ observa\ii esen\iale, pe care le poate face din ]nt`mplare omul cel mai pu\in fin!

Sunt convins de nereu=ita final[. }nsemneaz[c[nu fac observa\ii cu un scop, ci dintr-un viciu temperamental. O fi av`nd acum Ioana dreptate? Numai ]n cazul acesta? Sau =i ]n alte cazuri? }n care? Exist[ o tr[s[tur[ at`t de esen\ial[ ]n mine, pe care eu n-am examinat-o niciodat[? Mereu alte perspective ale omului.

— Ce]ngrozitoare este nesiguran\a]n care ne \ine boala lui Viky!

— Exact subiectul de la care am pornit ieri. Ce savoare pentru tine, care extragi fiori din moartea altora!

— Ce inutile ofense, pornite]ntr-o clip[c`nd nu sunt vinovat cu nimic.

— Sunt convins[c[, cu ocazia lui Viky, de o mie de ori te-ai g`ndit la moarte, ai imaginat o mie de cortegii funebre, dar te-ai jenat ca s[mi-o spui.

— Acela=i lucru f[ceam =i c`nd Viky era s[n[toas[.

— Atunci g`ndul t[u era inofensiv, pe c`nd acum apare oribil.

— Am tr[it cu aceea=i intensitate =i atunci =i acum. N-am fost farsor niciodat[.

— E u=or de imaginat dezastre pe socoteala altora!

— La fel imaginez =i pe seama mea.

— Totu=i, Viky este aproape s[moar[=i tu e=ti s[n[tos tun.

— Tot sufletul meu este bolnav. M[vezi]n fiecare clip[chinuindu-m[.

— C`nd te g`nde=ti c[dac[a= muri eu,]n loc s[\ipi sau s[te arunci]n mare, ai combina scene funebre =i apoi le-ai scrie, bine]n\eles, pricep`ndu-te s[le gradezi cum trebuie, ca s[ajungi la punctul culminant =i la efectul dorit.

— Orice scriitor, c`t de sincer ar fi,]=i aranjeaz[suferin\e reale.

— +i apoi publici volumul, vezi cum se vinde, te bucuri dac[ai o pres[bun[.

— Exact.

— Ce mediocru este acest “exact”, care nu explic[sau nu scuz[nimic, =i care]mpac[totu=i con=tiin\a.

— Nu pot]mpiedica nimic din cele ce se petrec]n mine, cel mult le pot observa =i taxa ce e bine =i ce e r[u.

— +i tu, care te crezi pedagog adic[av`nd preten\ia de a ameliora!

Urmeaz[o lunga t[cere =i ni se aud pa=ii sonori lovind pietrele. Apoi Ioana re]ncepe.

— }n definitiv, ai dreptate. Trebuie s[ne]nchipuim =i moartea lui Viky. Vom suporta-o mai u=or dac[ne deprindem cu ea.

Ce dezastru ar fi! Moartea nu i se potrive=te deloc gra\ioasei Viky, care niciodat[nu =i-a pus]ntreb[ri prea profunde. Cu silueta ei delicat[,]mbr[cat[cu cel mai bun gust, cu nasul pu\in]n v`nt, cu r`sul frumos, care]i lumineaz[ ]ntreaga fa\[, mereu]n tov[r[=ia b[ie\ilor, glumind cu to\ii, dar =tiind cum s[p[streze distan\ele, a=a am =tiut-o pe Viky! =i acum, deodat[, s-o imaginez \eap[n[, galben[, plec`nd ]n c[l[toria f[r[ cap[t, singur[, descifr`nd taine sau strecur`ndu-se, strigoi, printre umbrele nop\ii. Acum, alt[ Viky, =i la fiecare moment iar[=i o schimbare, aceea=i fiin\[ multiplic`ndu-se la infinit =i noi]ncerc`nd inutil s[explic[m toate aceste aspecte.

Ce ciudate sunt capriciile soartei sau ale lui Dumnezeu! De ce a ales-o tocmai pe mititica Viky s[joace un rol at`t de important? +i eu, care m[ crezusem predestinat pentru un astfel de rol =i care, al[turi de Viky, sunt un nevolnic, clovn intr-un mic circ de provincie pretinz`ndu-se actor!

— Ce bucurii ne propuneam pentru Cavarna =i ce sf`r=it lugubru]nchipuim acum!

— }n nici un caz n-a fost o bucurie! (Am sim\it ochii Ioanei c[t`ndu-m[ prin noapte, s[ ghiceasc[ ce g`ndesc. M-am sim\it obligat s[spun:) A fost totu=i singura posibilitate de a suporta via\a!

— Cred c[suntem identici! +i alipindu-se de mine: Te iubesc, Sandule!

}n noaptea aceea n-am adormit dec`t t`rziu, at`tea preocup[ri m-au obsedat =i a=a de puternic se zb[tea marea drept sub fereastr[.

Am]nt`lnit pe Hacik ]n u=a cafenelei lui Mihali. Are obiceiul s[-mi puie ca prim[ ]ntrebare: “Ce mai face duduia Viky?” Azi, ca s[ mai variez programul, i-am vorbit eu mai ]nt`i despre Viky: “+tii c[Viky a]ntrebat de dumneata. Spune ca]i e dor s[-i c`n\i.” Toat[ povestea era inventat[ numai ca s[-i fac o mic[ pl[cere. Am fost ru=inat de minciuna mea, a=a i s-a luminat fa\a de bucurie, dar nu puteam s[-mi mai schimb vorba. Pentru oamenii simpli orice cuv`nt are o semnifica\ie exact[, nu sunt]n stare s[b[nuiasc[nimic]nd[r[tul lui. Ce admirabili sunt ace=ti oameni, =i ce reconfortan\i! S-a oferit imediat s[se duc[la Cavarna s[-i c`nte lui Viky la fereastr[, =i n-am putut s[-i opresc dec`t mai ad[ug`nd o minciun[ c[ la ora asta Viky doarme. Do fapt, c[ st[ zi =i noapte ]n letargie =i nu mai po\i deosebi c`nd e treaz[=i c`nd doarme. Dar Hacik va veni neap[rat dup[-amiaz[... Trebuie deci s[ plec[m noi mai devreme, ]naintea lui de e posibil, =i s-o anun\[m pe Viky prin doamna Axente s[ nu se mire c`nd va auzi la fereastr[sunet de vioar[. Si, dac[se poate, s[-l suporte un sfert de or[. Deci trebuie s[pretindem lui Viky, aproape de moarte poate, s[ia parte la combina\iile noastre conven\ionale de oameni teferi!

Seara, cu Ioana =i cu Hacik pe prisp[, fac planuri pentru Viky, deoarece temperatura e sc[zut[. Ioana e preocupat[dac[Viky trebuie s[se m[rite la v`rsta asta sau e bine s[ mai a=tepte. +i apoi, ce fel de b[rbat s-ar potrivi mai bine cu d`nsa. Dar deocamdat[o vom lua pe Viky din nou la port. O vom p[zi, Helene]i va face m`ncare bun[ =i mult[, vom \ine-o toat[ ziua pe plaj[, =i prietenii ei desigur c[ o vor amuza c`t mai bine. O singur[fric[are Ioana: ca nu cumva Viky, profit`nd de un moment de neaten\ie, s[intre]n ap[ca s[ ]noate.

— }notul este pasiunea ei! E o mic[z[p[cit[=i e]n stare de o asemenea nebunie!

Plimbarea noastr[de noapte]nspre port e o plimbare de tineri]ndr[gosti\i care nu au nici o experien\[, se amuz[de toate naivit[\ile, cred]n jur[mintele eterne. Complect[refacere interioar[, f[r[nici o spaim[pentru viitor.

S-a terminat tot chinul. }mi este egal tot ce s-a]nt`mplat, c[ci =tiu ca ]n clipa aceasta Ioana tremur[ pentru mine =i ar fi ]n stare s[ fac[ tot ce i-a= propune, s[ fug[ cu mine, s[-=i renege familia, s[ tr[iasc[ cu mine nem[ritat[, ]n v[zul tuturor, indiferent[ la b`rfeala lumii, s[se arunce]n mare f[r[de nici o ezitare. Starea care o cuprinde]n]ntregime (o simt]n toate fibrele vibr`nd) este extazul.

Ce magnific[noapte! Ce parfumat e aerul, stelele ce sclipitoare =i luna halucinant[, pe razele c[reia coboar[=i urc[f[r[oprire strigoii =i toate ar[t[rile. Ursitoarele torc firul vie\ii noastre din raze de lun[! Iar marea! Tot mai aproape se simte mirosul, i se aude ne]ncetata ei leg[nare, neobosita ei]ncercare de a construi miracole =i apoi destr[marea]nainte de a porni din nou. Simbol al tuturor planurilor omene=ti, construc\ii mereu re]ncepute, inutile poate, c[ci =tii perfect c[nu vor ajunge la vreun rezultat, dar ce superb[lucr[tur[! Este admirabil[ ]ndeosebi dezinteresarea acestor osteneli!

— Te iubesc, Ioana! Nu trebuie s[crezi c[vorbesc numai din pricina unui entuziasm momentan. Logica cea mai strict[ ]mi d[dreptate. Ai f[cut o gre=eal[f[r[ca dragostea pentru mine s[-\i fie deloc alterat[. Ai avut toate scuzele: m-ai v[zut indiferent! Poate c[nu corespundeam cu febrilitatea ta de]ndr[gostit[=i c`nd]mi simt acum sufletul]n a=a mi=care, obicinuit[la tine,]mi dau seama ce bicisnic am fost, ce stupid, ce nevoie ai avut s[te vindeci cu orice pre\. Ai]ncercat ceea ce \i-a stat la dispozi\ie. }mi]nchipui cu ce amar! Ai o educate prea burghez[, prea cinstit[, ca s[nu \i se par[gesturile acestea oribile, chiar dac[inteligen\a ta are toate curajurile. Te v[d acum: suferi]n orice moment, nu at`t din mil[ pentru mine — ai dreptate, ]n dragoste n-are ce c[uta mila — c`t din sc`rba c[ \i s-a putut \ie ]nt`mpla a=a ceva. E=ti umil[ ]n orgoliul t[u. Iubita mea orgolioas[, mi-e dor de buzele tale fierbin\i („fierbinte” nu este pentru tine, pasionat[, un cuv`nt conven\ional?) =i de toate principiile ]nr[d[cinate ]n tine, orice teorii ai sus\ine. +i poate c[ fericit[ ai fi nu av`nd la dispozi\ie biblioteca cea mai imens[, ci cu un =or\ =i cu picioarele f[r[ciorapi]n papuci, cu p[rul]n dezordine,]n fa\a unei c[su\e de

\ar[arunc`nd gr[un\e la o mie de p[s[ri. Am ]nv[\at at`tea, am chibzuit at`tea, =i ]nc[ s[ nu fiu ]n stare s[ diferen\iez sufletul de corp! Sufletul, care a r[mas tot a=a de intact ca =i ]n prima zi de cuno=tin\[, c[ci ai r[mas tot a=a de naiv[ ]n dragoste, pe r`nd deprimat[=i entuziast[, interesat[de orice a= face eu, iubita mea, care, dup[ce cite=te cinci ceasuri]n =ir o carte grea, g[se=te extraordinar un spirit prost de al meu =i r`de dac[ m[ str`mb!

+i corpul a fost profant? C`nd fiecare scen[ era sus\inut[ cu o voin\[ ]ncordat[ =i l[sa un gust amar, iar uneori un imens dezgust? Ce cunoa=te el din corpul t[u? Oric`t l-ar fi examinat, oric`t se va fi]ncercat s[-l murd[reasc[, s[limpezeasc[toate misterele lui? Ce =tie el de vibra\iile corpului t[u, starea ta normal[pentru mine? Ce interes poate avea corpul t[u f[r[acele vibra\ii? Putea s[te]nlocuiasc[, f[r[nici o diferen\[. |i-aduci aminte de Tristan =i Isolda. Isolda, ca s[nu fie obligat[s[se culce cu Mark, a pretins ca]mpreunarea s[se petreac[ ]n]ntunerec, =i trimitea pe Brangane]n locul ei. Din aceast[stratagem[, Mark n-a observat nimic. Desigur c[Tristan ar fi observat imediat dac[ ]ntr-o noapte n-ar fi fost Isolda]n bra\ele lui numai dup[freamătul iubitei, acum absent!

Ce fericit sunt! Ce rar i se]nt`mpl[ unui om s[ aib[ o astfel de superb[ ocazie ]n via\[! S[ c`nt[m, s[ajung[p`n[la bolta cerului!

— Dac[ar dura tot timpul a=a!

— Dar ce ne pas[ce se va]nt`mpla m`ine! Nu trebuie s[aduci tocmai tu nelini=te]n be\ia noastr[, a=a cum m[ ]nvinov[\e=ti pe mine de at`tea ori. Se poate ca m`ine s[murim noi sau s[moar[Viky, s[nu ne mai iubim, s[ne desp[r\im iar[=i. +i chiar avem siguran\a tragediilor viitoare! Este fatal ca emo\ia noastr[de oameni tineri s[nu r[m`n[ identic[ =i ca, ]n cel mai bun caz, dragostea s[ se transforme ]n prietenie, a=a cum =tim c[ s-a ]nt`mplat cu to\i oamenii,]n toate timpurile. Apoi vom]mb[tr`ni, ne vom ur`\i, ni se vor ofili fe\ele. Ce frumoas[e=ti Ioana,]n seara aceasta! +i la urm[, oric`t de t`rziu, fatal, unui va p[r[si pe cel[lalt, prin distrugerea total[, care este la cap[tul oric[rei sfor\[ri omene=ti! Poate c[=i]n lun[au fost odat[

oameni =i se vor fi g[sit =i acolo]ndr[gosti\i tot a=a de febrili ca =i noi. Dar ce ne pas[! Ce conteaz[ce a fost =i ce va fi]n clipa aceasta de o a=a de intens[tr[ire!

— Ce transform[ri]n tine!

— Probabil c[totul a depins de boala lui Viky, s-au amestecat nelini=tile geloziilor mele cu nelini=tile mor\i lui Viky, care la fiecare moment ap[rea amenin\[toare. Poate c[teroarea, din pricina soartei lui Viky, a gr[bit consumarea chinurilor din cauza trecutului. +i dintr-odat[am descoperit c[vindecarea mea depinsese de cobor`rea temperaturii lui Viky. Nici m[car n-a fost boala ta, ci a lui Viky, adic[ a unei persoane care mi-e foarte agreabil[, dar, ]n definitiv, destul de indiferent[, numai ]n func\ie de existen\a ta. +i tot timpul c`t am fost desp[r\i\i m-am g`ndit doar de c`teva ori la ea =i atunci cu ciud[: aveam convingerea ca ea continu[s[sur`d[ spre to\i vecinii, s[ aib[ ochii lumino=i =i fruntea f[r[ nici o cut[, ca cineva care nu cunoa=te ce e sup[rarea, continu`nd discu\iile ei ne]nsemnate cu tot soiul de cavaleri.

— Nici nu s-a vindecat complect, =i ai =i]nceput s-o critici.

Ioana spune asta glumind, f[r[inten\ii de a-mi face vreun repro=.

— Pentru c[=i Viky redevine ceea ce a fost. N-am v[zut-o, dar a= putea paria, c[ci]n toate cazurile se petrece la fel. Boala =i apropierea mor\ii n-au]nv[\at-o nimic, natura s-a c[znit cu d`nsa d`ndu-i o experien\[absolut inutil. S[vezi c[m`ine o s[ re]nceap[ s[ sur`d[ca de obicei. (Dar oare cu mine nu se petrece acela=i lucru, indiferent dac[m[consider mai profund dec`t Viky? Se va schimba ceva, a=a cum cred ]n momentul acesta? Nici acum, c`nd m[simt invadat de bucurie, nu s-au potolit]ntreb[rile, semn c[nu sunt complect vindecat.)

Ca s[-mi]n[bu= b[nuielile care se ridic[ ]n mine, spun: “Te iubesc, Ioana! Pot s[\i-o afirm f[r[nici o ezitare. Ce s[socotesc? S[precizez? La socoteal[desigur ca oric[rei dragoste i-ai g[si limite. Trebuie s[ai]ncredere]n tot sufletul meu, ce fream[t[pentru tine =i m[ ]ndeamn[s[-\i fac aceast[m[rturisire.

— Sunt fericit[, Sandule!

Noaptea,]mbr[\i=area cu Ioana a fost frenetic[, a=a cum nu mai fusese din primele timpuri.

A doua zi, doamna Axente ne-a anun\at c[Viky]=i rec[p[tase temperatura mare. Chiar mai dinainte noi redevenisem la starea noastr[obicinuit[.

Se las[seara, copacii se sub\iaz[, =i, printre ramurile lor cerul e aproape alb. Doctorul Petroff a trecut pe la noi =i a constatat pe Viky tot a=a de r[u, ceea ce se putea constata f[r[nici o =tiin\[special[. Ne-am a=ezat pe pridvorul casei, eu =i Ioana,]n voia melancoliei orei, =i Hacik, venit s[ia informa\ii despre Viky, a acceptat invita\ia =i s-a instalat l`ng[noi. }l sim\im a=a de apropiat, c[nu m[sfiesc s[-i spun:

— Tare suntem nec[ji\i, Hacik!

Aceast[vorb[cuprinde multe dureri f[r[leg[turi]ntre ele =i totu=i]mpletite a=a de bine,]nlocuindu-se una pe alta, suprapun`ndu-se.

— +i eu sunt at`t de sup[rat!

Are curajul, umilul Hacik, s[se jeluiasc[, poate pentru c[accentul meu arat[c[am r[bdare s[-l ascult pu\in sau pentru c[el vrea s[ne]ncurajeze pe noi. Omul,]n egoismul lui,]=i g[se=te o consolare c[se mai g[sesc =i al\ii]n aceea=i situa\ie, sau chiar mai r[u.

— Dar ce-ai p[\it, Hacik?

— C`te n-am p[\it!

Este at`t de amuzant spun`nd aceasta,]nc`t ]mi vine s[ r`d. Deseori nu ne intereseaz[o durere adev[rat[numai pentru c[se prezint[caraghios.

— +i nu po\i s[ne spui =i nou[necazurile?

— Ma=inka ne-a f[cut familia de r`s.

Hacik are o mul\ime de fra\i =i surori mai mici dec`t el, care fo=nesc cu to\ii pe drumurile portului. N-a= putea s[ recunosc pe nici unul, dar, c`nd v[d vreun copil dezm[\at cu p[rul ro=u =i cu pistrui (Hacik, singurul din familie, e negru ca un \igan), sunt sigur ca e un reprezentant al familiei prietenului nostru. Hacik nu-i iube=te, cu toate c[face sacrificii imense pentru ei,]=i]mparte mica lui leaf[ca s[-i hr[neasc[

=i s[-i dea la =coal[(=tim asta de la *madame* Pitpalac). Sau poate c[-i iube=te, c[ci el e tot numai nevoie de a iubi =i de a sacrifica, dar nu m[rturise=te, de ru=ine, c[ci =tie ce impresie proast[ne face aceast[droaie de copii obraznici =i f[r[de nici o delicate\[. Nu l-am v[zut pe Hacik st`nd de vorb[cu vreunul din ei. El se strecura pe c[r[rile portului ca =i cum ar fi fost singur pe lume, dar *madame* Pitpalac pretinde c[ ]n fundul unei magazii se petrec deseori sindrofii de familie. Pe Ma=inka am remarcat-o, ro=ie =i pistruiat[ca =i ceilal\i,]ns[domni=oar[care nu umbl[cu picioarele goale =i care-=i p[streaz[o \inut[de fat[ce se crede frumoas[. Cu *madame* Pitpalac se salut[, dintr-am`ndou[ p[r\ile o ]nclinare delicat[ din cap =i un z`mbet fin, =i cred c[le-a persecutat mult timp chestiunea care trebuie s[salute mai]nt`i, iar acum fac tot posibilul s[dea din cap]n aceea=i clip[.

+i iat[c[Ma=inka p[c[tuise =i ea]n misterul vreunei magazii sau poate chiar pe p[m`nt, la jocul razelor de lun[. Cu cine? Hacik n-a vrut s[ ne spun[ dec`t vag: “Cu un par=iv”.

Faptul se]nt`mplase de mult[ vreme, nu se mai putea face nimic s[ se ]mpiedice venirea copilului, ce avea s[ aduc[ ru=inea familiei. De un mariaj care s[ acopere p[catul nici nu putea fi vorba. Tipul o =tersese =i nu aveai cum s[-i dai de urm[. +i apoi, cum s[ aduci ]n cas[ pe un derbedeu! “C`te planuri]mi f[cusem eu pentru Ma=inka! }i cump[rasem o cas[la Cavarna =i pusesem =i ceva bani deoparte. Ce s-a ales din toate acestea!”

Ce triste aceste m[rturisiri! Dragostea lui Hacik pentru sor[-sa spus[deodat[! Dar cum putuse str`nge ace=ti bani din leafa lui ne]nsemnat[? }n c`t timp =i cu ce sacrificii?

— +i acum trebuie s[stau aici s[p[zesc pe Ma=inka s[nu-=i fac[seama =i s[-i viu]n ajutor la ceea ce se va]nt`mpla. A= vrea s-o ascund undeva, s[nu afle nimeni. Dar unde? +i ce vom face cu copilul? Lumea e rea, bag[de seam[orice. *Madame* Pitpalac trebuie s[=i fie]n curent.

Ce prieteni trebuie s[ne socoat[Hacik c[ne spune astfel de lucruri! +i mai ales ce singur trebuie s[se simt[!

— +i eu, care voiam s[plec imediat. Niciodat[n-am avut noroc!

— Unde s[pleci? Aveai inten\ia s[ne p[r[se=ti f[r[s[ne spui nimic?

— Nici eu nu =tiam nimic p`n[ast[zi. Am primit o depe=[care m-a chemat la Ada.

Hacik ne spusese odinioar[, la o or[tot a=a de melancolic[, despre dragostea lui f[r[n[dejde pentru o fat[frumoas[, Ada. C`nd]ncercasem s[-l consolez (cu ce argumente facile te mul\ume=ti ca s[consolezi pe al\ii!), “de ce nu]ncerci s-o ui\i, c[ci nu te iube=te”, mi-a ripostat: “ce-are a face, o iubesc eu!” Ada]l chinuise, c[ci f[cuse dragoste cu diferi\i tineri, numai pe Hacik nu-l b[gase niciodat[ ]n seam[.

— Acum te cheam[? Asta]nseamn[c[te iube=te. S-a pref[cut numai c[nu te observ[. Un mijloc de cochet[rie, la care a renun\at imediat ce a v[zut c[te retragi dumneata.

— M-a chemat pentru c[acum e bolnav[greu =i are nevoie de mine. Dar ce-are a face? Are toate drepturile.

Hacik nu poate s[fie iubit, dar e necesar]n timpurile de dezn[dejde. Ada =tie s[se foloseasc[bine de generozitatea lui.

— Ce s[fac?

}ntrebare pe care mi-o pun =i eu deseori. Am egoismul s[cred c[numai]n mine se petrec cataclisme.

Uneori, la Cavarna, r[m`n singur ]n antreul de l`ng[bolnav[; doamna Axente nu poate p[r[si pe Viky, domnul Axente cite=te vreun ziar =i fetele sunt duse dup[cump[r[turi. +i atunci fac pasien\e =i sunt a=a de nenorocit =i]ncurcat]n at`tea presupuneri, ]nc`t pun]n reu=ita pasien\ei dovada vreunui mic am[nunt din existen\a trecut[a Ioanei (de pild[, dac[a dat celuilalt o anumit[s[rutare) de care n-am curajul s[o]ntreb.

}ntotdeauna sosim cu fric[, dup[-amiaz[, la Cavarna. Ne temem de o veste proast[. Ne e fric[s[schimb[m vreo vorb[ca s[ne spunem temerile, dar discut[m, pe m[sur[ce ne apropiem, tot mai molcom, tot mai distrat, ca odat[cu apari\ia primelor case ale t`rgului

s[ne]ntrerupem de tot. Tremur[m am`ndoi. La col\ul str[zii de unde se poate vedea casa familiei Axente, ne ]nfior[m s[ nu vedem doliu. +i apoi, dup[ ce sc[p[m de aceast[ groaz[, ]mi mai spun ]nc[ ]n restul drumului: “De fapt, nici n-ar fi avut timpul s[ puie doliu! Poate s-a ]nt`mplat ceva de cur`nd!” +i c`nd,]n sf`r=it, doamna Axente, totdeauna prima la ]nt`mpinare, ca =i cum ne-ar fi v[zut c[venim, ne anun\[spun`ndu-ne: “Viky e la fel. Temperatura a fost 40 grade”, r[sufl[m u=ura\i. Totu=i, moartea posibil[ a lui Viky nu ne-ar ap[rea ca ceva cu totul nea=teptat. De la timpul c`nd ne temeam s[ne g`ndim la a=a ceva p`n[acum, c`nd facem chiar unele aluzii, a trecut mult. C`nd sunt numai cu Ioana,]n c[l[toriile noastre nocturne spre port mai ales, dac[nu pronun\[m chiar numele lui Viky, vorbim de moarte]n general, mereu ca =i alt[dat[, dar acum se simte c[avem]n noi o panic[imediat[. }n noaptea miraculoas[, numai noi pe drumul pustiu, printre umbre,]n apropierea m[rii prezent[ ]n noi tot timpul, chiar c`nd n-o vedem, discu\iile grave par la locul lor, =i spunem multe g`nduri pe care ziua le ascundem cit mai bine! C`teodat[, aceste generalit[\i triste pe care le vorbim mi se par o impietate dac[ m[ g`ndesc a doua zi la ele: am impresia c[exploatez cazul lui Viky. Taina]n care se s[v`r=esc ele]mi m[re=te impresia c[fac un lucru nepermis. Alteori]mi iau ap[rarea: g[sesc o dovad[c[soarta lui Viky m[impresioneaz[mult, indiferent de anumite clipe]n care am convingerea ca totul mi-ar fi egal. }n Ioana probabil c[se petrece ceva similar, dar ne e penibil s[ne facem m[rturisiri.

C`teodat[ sunt cuprins de poft[ de ini\iativ[. Orice plan, c`t de mare, nu m[ ]nsp[im`nt[. Cl[desc o via\[ fericit[ cu Ioana sau m[ indignez ]mpotriva at`tor tr`nd[viri, pricina tuturor necazurilor, ]n timp ce o lume ]ntreag[ munce=te =i nu mai are timp s[ se t`nguie.

Sunt convins c[-mi voi sus\ine energia =i c[-mi voi pune]n aplicare proiectele, cu toate c[experien\a ar trebui s[-mi aduc[aminte c[nu e prima oar[c`nd sunt invadat de astfel de st[ri =i c[fream[t inutil.

Discut cu Ioana despre trecut, pe pridvorul casei familiei Axente. Am luat temperatura la ora 6 — mare — a fost doctorul, tot a=a de evaziv, =i, cum =tim c[p`n[ m`ine nu putem avea nici o noutate]n ceea ce prive=te pe Viky, putem s[ne ocup[m pu\in =i de noi.

— A= fi curios s[=tiu cum s-au petrecut faptele]n primele zile. A fost cur`nd dup[desp[r\irea noastr[?

— Vreo dou[luni jum[tate.

— Mi-ai spus vreo trei luni.

Niciodat[nu poate s[-mi spuie ceva exact. E drept, nu \ii minte exact dec`t ceea ce te intereseaz[. Dar cu patim[luptam cu Ioana ca s[aflu c[ ]ntre ei intimitatea a durat cu o zi mai pu\in.

— Reduci timpul ca s[m[consolezi. +i cum a fost? Tipul =i-a pledat mult timp cauza?

— Nici unul din noi nu b[nuia nimic din ceea ce o s[i se]nt`mple. Vorbeam literatur[, art[. La un moment dat, a spus, tot cu ocazia unui subiect literar, cuvintele: “ei se doreau”. Deodat[ am tres[rit am`ndoi, ne-am]ntrerupt =i am]n\eles c[se putea s[ni se]nt`mple =i nou[la fel.

— Numai tu iai hot[r`rile dintr-o dat[.

— Atunci am aflat numai c[lucrurile ar fi posibile. Hot[r`rea definitiv[ am luat-o mai t`rziu.

— C`nd? Dup[o lun[?

— Cam o lun[...

— A avut r[bdarea s[a=tepte el at`ta? +i]n timpul acesta ce f[cea\i? Discuta\i tot literatur[?

— Da... Dar mai st`njeni\i.

— +i la urm[?

— La urm[m-a]ntrebat dac[vreau s[m[dau lui.

— Te voia gratuit! Nici m[car nu \i-a propus s[te ia de nevast[! O femeie nu se d[gratuit dec`t ]n dou[ cazuri: c`nd iube=te sau c`nd este o cocot[.

— Probabil c[exist[=i cazul meu, dar nu s-au priceput oamenii s[-l puie]n cazurile posibile. Nici n-am f[cut observa\ia c-ar fi trebuit

s[m[cear[de nevast[. Cum n-a= fi primit a=a ceva pentru nimic]n lume, de aceea probabil c[nu m-am g`ndit la procedeul lui.

— De ce nu te-ai fi m[ritat cu el?

— Ai fi auzit tu.

— Mi-ar fi fost egal dac[a= fi aflat c[te-ai m[ritat cu el sau c[tr[ie=ti cu el. Sau chiar m-ar fi durut mai pu\in dac[a= fi auzit c[te-ai m[ritat cu el. A= fi presupus atunci c[m-ai p[r[sit numai pentru c[nu-\i oferisem c[s[toria =i te-ai dus la altul imediat ce \i s-a ivit ocazia. Deci ai fi sem[nat cu toate fetele ce vor s[se aranjeze, =i nu m-a= fi chinuit din cauza ta sau n-a= fi fost invidios de norocul lui. Afl`nd numai ca e=ti metresa lui =i cunosc`ndu-\i temperamentul burghez, a= fi presupus c[te-ai dat din dragoste. Ceva asem[n[tor cu ce-ai f[cut pentru mine odinioar[. +i a= fi auzit =i de asta, dup[cum a= fi auzit de c[s[torie. Lumea e avid[s[te \ie]n curent. Tu]nsu\i c[utai prilejul s[-mi spui ce s-a]nt`mplat cu tine.

— }\i]nchipui c[vedeam]n mine a=a de clar? E drept c[voiam s[-\i spun ce se]nt`mplase =i s[-\i ar[t c[te stimez =i nu te mint, chiar dac[ ]n acela=i timp consideram c[n-am nici o obliga\ie fa\[de tine.

— Dar n-o f[ceai =i pentru el? }l vedeai ce pu\ine scrupule are, =tiai chiar c[continu[s[vie la mine ca =i alt[dat[, foarte amical, =i]ncercai s[nu-\i apar[la=, s[-l reabilitezi. O fapt[e ur`t[ mai ales dac[ n-ai curajul s[ \i-o sus\ii. De fapt, cinismul de a-\i sus\ine imoralit[\ile denot[ un ad`nc instinct de moralitate.

— Poate =i pentru el. Nu-mi sur`dea s[-mi fie at`t de apropiat un personagiu dubios. Totu=i, pot s[afirm c[el m[interesa extrem de pu\in. Mi-era ru=ine s[-\i t[inuiesc hot[r`rile mele. Marturisindu-\i-le, mi se p[rea c[ fapta mea e mai pu\in ur`t[. +i apoi, poate c[de la distan\[continuam lupta cu tine =i voiam s[m[consider]nving[toare. }n orice caz, voiam s[afli. L-am rugat de o sut[de ori pe el s[-\i spuie tot =i n-a vrut. A pretins c[nu e]n stare s[-\i fac[inutil r[u.

— Putea s[nu m[fi]n=elat de la]nceput dac[nu voia s[-mi fac[r[u.

— A=a sunt to\i b[rba\ii. +i tu ai face la fel!

— G`ndesc: “A= face la fel? Dar cum s[reflectez la ceva ce-mi este complect str[in]n clipa aceasta?”

— S[-mi spuie el! }\i dai seama ce oribil ar fi fost? Ce umilin\[! Din m[rturisirea ta m[pot consola cu g`ndul c[ totu=i mi-ai p[strat stim[. Dar altfel? A= fi suferit ]ngrozitor! +i mai ales, v[z`ndu-l ce cavaler se poart[, fiind sincer! A= fi suferit =i dac[a= fi descoperit pe figura lui dispre\, (avea dreptul s[se r[zbune, c[ci]l sup[ra g`ndul c[ fusese=i odat[ a mea =i =tia ca nu m-ai uitat ]nc[) sau dac[ ar fi ar[tat mil[. Iar tu absent[, f[r[ s[ =tiu inten\iile tale bune... +i ce trebuia s[ fac? Sa r`d, s[m[prefac c[=tiu totul de mai]nainte? +i apoi s[continu[m conversa\iile noastre despre literatur[? +i peste c`teva zile s[ m[ viziteze ca de obicei? Sau s[ primesc vestea ca pe o surpriz[, s[ par un tont care habar n-avea de nimic? Sau s[ pl`ng? Sa m[umilesc? S[-l rog s[te lase]n pace? Nu, hot[r`t, g`ndul t[u demonstreaz[c[e=ti lipsit[complect de orice umanitate. Instinctul singur, =i nu demonstra\ia mea de acum te-ar fi putut]nv[\a c[e hain acest procedeu.

— Ce mare rol joac[orgoliul la tine!

— Asta e tot ce g[se=ti s[spui: vorbe, numai vorbe! Dar vezi c[tot sufletul meu \ip[de durere. Dac[m[iube=ti,]nduio=eaz[-te. N-are nici o importan\[de partea cui e dreptatea.

+i dup[o t[cere:

— Noroc c[la=itatea lui m-a salvat. A fost mai bl`nd el cu mine dec`t tu!

— Nici eu n-am avut curajul s[i-o spun]n fa\[!

— Fiindc[nu ai avut ocazia, dar mi-ai spus-o prima oar[c`nd m-ai ]nt`lnit!

— Pretindeai c[a fost cel mai frumos gest al meu =i c[pe el se sprijin[toat[dragostea noastr[viitoare!

De ce vorbele cauzate de suferin\e, deci cele mai autentice, se contrazic]ntre ele? Orice logic[le lipse=te. Poate c[ ]n momentul suferin\ei vorbele ies la]nt`mplare, nu trebuie s[pui mare valoare pe sensul lor. Uneori]ntrebuin\ezi numai interjec\ii. Eu o surprind deseori pe

Ioana contrazic`ndu-se cu toate c[se chinuie veritabil. Ioana, dac[ar fi mai calm[, n-ar putea s[fac[acelea=i constat[ri asupra mea?

— Am acceptat ca totul s[se petreac[iute, s[nu mai prelungesc o situa\ie turbure.

— +i p`n[ ]n ziua aceea nu te s[rutase, nu te m`ng`iase, nu p[trunsese c`t mai ad`nc sub hainele tale?

— Tu =tii cum se face]ntotdeauna. De ce m[chinui?

— Eu te chinui pe tine? Povestesc numai ceea ce tu ai]nf[ptuit!

— Po\i face unele lucruri, dar nu po\i vorbi despre ele!

— Asta e bun pentru mediocri.

— Cu o zi]nainte, mi-aduc aminte, eram singur[ ]n toat[casa. |i-am luat scrisorile =i le-am recitit]ncet pe toate. N-am g[sit un r`nd care s[-mi arate c[ m[ iube=ti =i s[ m[ opreasc[ din drumul meu. Numai grab[, preocup[ri str[ine de mine sau c`te o declara\ie conven\ional[, pus[acolo din jen[de a trimite o scrisoare prea rece. Una c`te una le-am aruncat]n foc. Aruncam]n foc]ntreg trecutul meu de]ndr[gostit[. La urm[, ca o]ncheiere, \i-am distrus fotografia.

Fotografia mea, care m[reprezenta "frumu=el, elegant, f[cut s[epatez pe domni=oare" (tot vorbele Ioanei) =i acum arz`nd p`n[la scrum!

— A doua zi m-am dus cu el!

— Ai fost]n stare s[te duci cu el, special pentru act? +i]n momentele mele de speran\[nebun[,]mi spuneam: "Poate c[nu s-a]nt`mplat nimic, c[ci nu au avut unde". }n casa ta sunt rude, la el la fel, =i e imposibil s[-\i propun[s[merge\i la hotel. La noi a fost norocul c[locuiai singur[pe atunci. Iar gesturile de la]nceput sunt oribile dac[n-ai dragostea care s[le sus\ie =i decorul, pentru clipa aceea, favorabil. S[nu trebuiasc[s[preg[te=ti nimic. Cu propuneri explicite nu se procedeaz[dec`t cu fete versate]n amor.

Ce copil am r[mas! Ca s[nu spun vorba care mi se potrive=te: ce naiv! Am ajuns a=a de mare =i a=a de complect lipsit de orice experien\[a vie\ii!

— +i]n ziua aceea... (ce voi fi f[cut eu]n ziua aceea) s-a terminat tot?

— Nu]nc[. Mergeam am`ndoi pe strad[ =i vedeam cu groaz[ c[ m[ duce tot spre hotelul unde ne ]nt`lnisem =i noi. De la un colt al str[zii am]nceput s[pl`ng =i m-am]ntors spre cas[,]n goan[. El se \inea dup[mine =i tot cerea explica\ii. Ce u=or pricepea unele chestiuni dificile, din c[r\ile cele mai subtile, =i ce str[in[ ]i era o problem[de via\[. A doua zi am pornit iar[=i. Ca]n La Fontaine: *“Les voila donc derechef en chemin*”... I-am pus condi\ia s[nu m[mai duc[tot acolo, =i el a fost]nc`ntat c[ nu i se stric[ socotelile, a=a cum crezuse un moment, =i c[ totul, n-a fost dec`t un capriciu de femeie. Dar, dup[ce am plecat, a devenit foarte]ncurcat. Nu cuno=tea dec`t locul acela, nu mai =tia unde s[ m[ duc[. Este foarte timid — timiditatea la astfel de oameni apare grotesc[, nu mai p[streaz[ nimic din prospe\imea ei — cu toate laudele lui =i povestirile prin care pretinde c[ a f[cut toate poznele din lume. (Ioana ar[t`nd c[-i cunoa=te caracterul =i suger`ndu-mi intimitatea lor!) M[ ducea pe o mul\ime de str[zi necunoscute, pretinz`nd c[cunoa=te o adres[sigur[=i discret[, dar, de fapt, ca s[mai am`ne. Eram ostenit[, disperat[, iar el ]n fa\a fiec[rui nou hotel ]mi spunea c[: “Aici nu putem intra, dar mai avem pu\in”. }n sf`r=it,]n fa\a unui hotel nou i-am pus condi\ia: “Acum ori niciodat[!”

L-am v[zut bicisnic, ezit`nd caraghios, ]ncerc`nd]nc[s[r`d[ =i s[ glumeasc[, =i am urcat eu scara ca s[ ]ntreb, l[s`ndu-l pe el s[a=tepte]n strad[p`n[ ce l-am chemat. Dup[ o jum[tate de or[ plecam! Eram ]n sf`r=it calmat[, aproape fericit[. Se]ndeplinise fapta sc`rboas[, situa\ia se clarificase, ]ncepeam ]n sf`r=it via\a mea nou[, cu toate riscurile ei. (Calm pe care \i-l d[vreo rud[apropiat[, care, dup[ce se zbate s[moar[ ]ndelung,]n sf`r=it moare. Cu toate c[ ]n via\[, oric`t de bolnav[ar fi fost =i condamnat[de medici, tot mai era o vag[speran\[de salvare).

— Cred]ns[c[chiar de atunci]\i d[deai seama perfect de toat[persoana lui, indiferent dac[nu era]nc[cu nimic vinovat fa\[de tine.

— +tiam totul cu precizie, c[ci nu m-am]n=elat niciodat[asupra lui. Voiam numai s[m[mint, ca s[nu apar[dezastrul meu]n toat[triste\ea. Poate c[este la fel cu to\i, dar, neiubindu-l, nu-i g[sesc nici

o scuz[,]n timp ce spre tine trimeteam toate]nvinov[\irile =i scuzele. El]mi este complect indiferent =i n-a= mai vorbi de el dac[tu nu m-ai]ntreba. +i m[doare ce s-a]nt`mplat numai pentru c[ te doare pe tine. }n bra\ele tale uit complect tot ce-a fost ur`t. Ne-am reg[sit, suntem siguri c[ne]n\elegem perfect. Suntem tineri, nu este prea t`rziu pentru a ne construi o nou[ fericire. Marea, cea mai perfect[ lucrare a naturii, ne este ]n preajm[, d`ndu-ne mereu noi spectacole admirabile. Trebuie s[voim s[fim ferici\i. Oare Viky este]ntr-adev[r a=a de bolnav[?

Am]nt`rziat, toat[ Cavarna e ]n ]ntuneric, numai de la fereastra bolnavei vine o lumin[ slab[, ar[t`nd c[acolo se petrec ciud[\enii. Domnul Axente nu se mai vede]n antreu f[c`nd pasien\e, probabil s-a dus la culcare. Roza a disp[rut ]n camera ei. Doamna Axente poate ca a a\ipit pu\in l`ng[bolnav[. O iau pe Ioana de bra\, o str`ng bine, =i]ncet, prin lini=te =i umbre, f[r[s[mai spunem nici o vorb[ne]ndrept[m spre mare.

Ce]ncet trece timpul! Gestul meu de a m[uita mereu la ceasul de la m`n[a devenit un tic. Nu mai avem posibilitatea unei discu\ii l[sat[ ]n voia ei c[ci mereu trebuie s[ne aducem aminte c[se apropie ora uneia din noile noastre]ndatoriri. Diminea\a, Ioana nu poate s[stea f[r[grij[la plaj[, c[ci e gospodin[. Dup[-amiaz[, la patru, trebuie s[plec[m. Apoi, la Cavarna, a=teptarea doctorului, care]nt`rzie regulat, =i ora plec[rii ]nd[r[t. Avem deci multe ocupa\ii, dar, tot a=tept`ndu-le pe fiecare s[le vie r`ndul, suntem ner[bd[tori. Odinioar[, c`nd n-aveam nimic de f[cut, l[sam s[treac[ziua, l`ncez`nd la soare. Acum]mp[r\im fiecare clip[, =i cu uimire am observat c[de la]mboln[virea lui Viky abia dac[au trecut dou[s[pt[m`ni. Parc[ am avea un drum greu de mers =i, dup[ o imens[ oboseal[, am constata c[ n-am ajuns ]nc[ la jum[tate. Atmosfera portului nu mai este a=a de obsedant[ pentru mine. Cunosc`nd prea bine fiecare ungher, nu mai pot s[-mi dau seama de multe nuan\e, totul a devenit banal, =i uneori sunt a=a de plictisit, inc`t mi se pare c[ nici mai t`rziu, dup[ce m[voi desp[r\i de aceste locuri, n-o s[m[g`ndesc cu nostalgie la

ele, oric`t a= =ti c[am avut dese momente de puternic[emo\ie. Preocup[rile noi cu ocazia bolii lui Viky au f[cut imposibil[vreo meditа\ie mai]ndelungat[asupra colinelor uscate sau a m[rii. Gelozia =i dragostea mea se integraser[perfect cu leg[narea m[rii, se complectau parc[. Ce se petrece cu Viky nu are nici o leg[tur[, =i deseori, c`nd vin pe ponton cu inten\ia s[ stau c`t mai mult, sunt]ntrerupt de g`ndul ca s[nu uit s[duc vreun pachet doamnei Axente, a=a cum fusesem rugat.

A=teptam cu]ncordare s[treac[timpul, s[sc[p[m de situa\ia asta turbure at`t de obositoare. Ce va aduce ziua de m`ine? Moartea lui Viky sau vindecarea ei? Primul caz ar constitui un dezastru,]n al doilea, Viky ar redeveni gra\ioas[=i ne]nsemnat[=i eu a= a=tepta cu ner[bdare s[m[descotorosesc de ea. Fiin\a ei n-ar mai putea s[-mi furnizeze nici o reflec\ie profund[. Oricum ar fi, mai t`rziu voi regreta clipele actuale de tr[ire intens[pe care fac toate sfor\[rile s[le alung.

A=tept s[treac[timpul, c[ci a=a suntem predestina\i. +i la urm[, b[tr`ni, bolnavi, cu moartea al[turi, constat[m ca nu mai putem opri timpul]n loc.

Ce]ncet trec zilele =i ce repede trec anii!

+i dac[ar muri Viky?

G`ndul acesta ]mi vine uneori chiar dac[ nu ia o form[ net[ =i n-am curajul s[-l m[rturisesc ]ntotdeauna. Nu trebuie, c`nd vrei s[te reprezin\i]n fa\a oamenilor, s[-\i d[ruie=ti virtu\i, ca s[cape\i elogii pe care nu le meri\i =i nu \i se potrivesc. Ca =i cum ai]n=ela lumea, intr-o \ar[str[in[, c[e=ti autorul unei c[r\i celebre din \ara ta sau c[te tragi din vreo familie]nsemnat[=i te-ai bucura tu singur de minciun[. Toat[truda trebuie s[-\i fie s[te cuno=ti c`t mai exact =i s[nu por\i cu tine, toat[via\a, pe un str[in. Eu surprind]n mine]n prima clip[,]n fa\a unei nenorociri, o savoare. +i numai mai pe urm[ ]mi pare r[u. Fac aceast[declara\ie cu riscul ca ea s[fie o micime personal[=i nu un joc psihologic obi=nuit pentru cei mai mul\i oameni, care trec ca foarte de treab[. Nu m[ ]ndoiesc c[dac[ar muri Viky, a=

avea]n primul minut o bucurie =i la fel procedez =i c`nd mi se ]nt`mpl[mie]nsumi ceva r[u, c`nd, de pild[, nenorocul ]mi spulber[ ]n mod stupid un plan la care lucrasem cu crispa\ii timp ]ndelungat. Asta ]nseamn[ c[ din pesimismul meu temperamental trag satisfac\ii. Am uneori o stare sufleteasc[ asem[n[toare cu a copilului care se amuz[ s[ omoare o musc[, ]i rupe pe r`nd =i f[r[s[se gr[beasc[aripile, apoi picioarele =i la urm[capul. Cred c[instincte similare se g[sesc]n orice om. La mine iau forme oribile. +i acum]mi imaginez moartea lui Viky, prelungesc scena =i-mi multiplic detaliile, ca s[nu-mi epuizez prea repede spectacolul. Asta nu m[ ]mpiedic[s[fiu terorizat zilnic de aceast[posibilitate =i a= face tot ce e posibil ca s[ ]mpiedec aceast[moarte, a=a de ad`nci sunt scrupulele s[pate ]n mine de educa\ie. Dac[ ar muri Viky? S-ar duce importan\a doamnei Axente! Ar c[uta s[ se desp[gubeasc[ din plin, ]n cele dou[ zile p`n[ce merge la morm`nt. Ar face tot ceea ce se obicinuie=te, f[r[ s[ uite un detaliu. Chiar ar inventa, ca s[ ]mbog[\easc[ decorul =i s[-=i g[seasc[ ocupa\ie. Ar reu=i s[ fie peste tot locul ]n acela=i timp, =i l`ng[mort, =i l`ng[ noi s[ ne consoleze; prin camere d`nd ordine =i f[c`nd mereu noi aranj[ri, iar ]n ora= dup[ cump[r[turi. Ce haine de doliu ar purta! Ce voaluri! Sunt convins c[ indiferent de truda ei imens[ de femeie de treab[, care vrea s[ salveze pe Viky, a ]ntrez[rit hainele negre pe care le va purta cu toat[ prestan\a (dup[ cum ca fat[, cos`nd de diminea\[p`n[ seara pentru gospod[ria grea ]ntrez[rea vreun prin\ din poveste venind s[-i cear[ m`na). Moarta va fi a=ezat[ ]n antreul din mijlocul casei. E loc mai mare acolo, =i poate]nc[pea c`t mai mult public. Viky va fi g[tit[cu rochiile cele mai elegante =i la fa\[va ap[rea frumu=ic[, roz[, a=a cum o cunoscuse toat[lumea.

C[ci a]ngrijit doamna Axente de toate =i e]nc`ntat[ de surpriza pe care a putut-o face tuturor, t[c`nd numai pentru ea m`ndria ei mare: tot ce-a lucrat ca s[ refac[ pe Viky. Va reflecta la fiecare vizitator ]n parte: “Privi\i-o ce superb[ este! Parc[ n-a z[cut at`ta vreme!” Ca =i cum Viky de-acum s-a]n\epenit pentru totdeauna]n aceast[frumuse\e, astfel va vizita spa\iile interplanetare, =i viermii nu vor

]ncepe travaliul lor de alterare. }mprejurul lui Viky, flori multe, toat[Cavama a fost epuizat[de flori =i puse]n valoare, pentru ca fiecare s[fie v[zut[. La un cap[t, loc pentru colive =i lum`n[ri, iar ]n preajm[, c`t mai mul\i musafiri. S[vie to\i cei ce au cunoscut pe Viky. +i cuno=tin\ele ei mai vagi sau ale doamnei Axente. +i chiar str[inii. To\i n-au dec`t de c`=tigat v[z`nd o fat[ a=a de frumoas[, de care doamna Axente poate spune cu m`ndrie: “Este nepoata mea!” Ca s[nu se]nt`mple ]ncurc[tur[, oamenii s[ intre pe o parte =i s[ ias[ pe alta. +i doamna Axente se g`nde=te cu emo\ie c[a=a a citit]n ziare c[s-a f[cut la regele Carol I. O s[avem lume mult[, de asta nu trebuie s[ducem grija. Moartea unei fete a=a de frumoase se]nt`mpl[ foarte rar la Cavarna. Ginga=[, bun[, sur`z`nd tuturor. Iar intimii vor avea o camer[al[turat[, preparat[special, unde vor putea sta mai mult[vreme, comozi, f[r[s[se amestece cu poporul. Domnul Axente va face onorurile. Va fi]mbr[cat]n redingot[. Nu =i-a mai purtat redingota de la nunt[, adic[de 30 de ani. }i =edea foarte bine atunci. A fost str`ns[ ]n naftalin[, desigur c[-i tot a=a de perfect[, dar trebuie scoas[ din vreme la aer. Numai dac[, cu reumatismele lui, n-ar fi prea bolnav ]n ziua aceea. Se va face cum va fi mai bine, nu te po\i ]mpotrivi soartei (=i doamna Axente, dup[ ce asistase ]n g`nd la moartea lui Viky, abia acum, cu ocazia reumatismului domnului Axente, constat[c[nu te po\i]mpotrivi soartei). Bine]n\eles, printre primii vizitatori, *madame* Pitpalac poz`nd ca totdeauna ]n persoan[ remarcabil[, cu toate c[ probabil nu m[n`nc[dec`t o dat[ pe zi acas[. Domnul Jianu nu va veni dec`t o jum[tate de or[mai t`rziu. A=a cer convenien\ele, ca nu cumva lumea s[ b[nuiasc[ ce se petrece ]ntre ei. Ca =i cum lumea nu a v[zut totul de la ]nceput. Ce diferen\e ]ntre ei doi! Pe c`t e *madame* Pitpalac de agitat[, de bun[de gur[, de voluntar[, pe at`t domnul Jianu este moale, timid, incapabil s[ spuie o fraz[ p`n[la cap[t. F[r[ ]ndoial[, ea s-a ag[\at de capul lui! L-o fi dezbr[cat ea, c[ci lui trebuie s[-i fie ru=ine s[se dezbrace]n fa\a unei femei. Trebuie s[-l fi g[sit fecior. Poate c[nici nu =tia bine ce se]nt`mpl[ ]ntre o femeie =i un b[rbat! I-a explicat *madame* Pitpalac!

La urma urmei, n-au dec`t s[ fac[ dup[ pofta lor. Tot erau singuri pe lume, =i, de altfel, domnul Jianu e mai ]ngrijit, mai periat. Orice se poate spune despre *madame* Pitpalac, dar e bun[ gospodin[. N-ar putea veni la ]nmorm`ntare =i domni=oara Lidia? Ar fi chiar obligatoriu, oric`t de mare boieroaic[ s-ar \ine. Trebuie s[ aib[ recuno=tin\[ c[tre Sandu, =i Sandu a fost intim cu Viky. De la moar[ p`n[aici nu sunt dec`t doi kilometri. Trebuie s[ vie neap[rat, chiar dac[ n-a v[zut-o ]nc[ nimeni ie=ind din cas[. Nu poate sc[pa cu un bilet de condolean\e. }n momente grave se cunosc prietenii, =i Sandu =i Ioana au nevoie de prietenia ei. Hacik nu arat[ prea elegant, dar va fi nevoie de d`nsul. Cunoa=te bine Cavarna =i va putea face multe servicii, f[r[s[m[mai ostenesc eu. Ce-ar fi oare dac[ar c`nta din vioar[ la c[p[t`iul lui Viky? Atunci, c`nd se va aduna toat[lumea? Ar fi un p[cat? Dar ce impresionant!...

}mi imaginez toate g`ndurile doamnei Axente. N-am nici o prob[ c[ ]n capul ei se petrece tocmai a=a, dar cunosc`ndu-i firea roman\ioasa =i rolul prim pe care]i place s[-l joace]n t`rgu=orul ei (face parte din mai multe comitete, care n-au dec`t p[catul c[nu sunt de nici un folos) e precis c[ ]n capul ei se petrece sau se va petrece a=a. Asta n-o]mpiedec[s[fie o femeie foarte de treab[, s[fi sl[bit cu dou[kilograme de c`nd o ]ngrije=te pe Viky, s[ nu mai aib[ or[ de somn =i nici timp m[car ca s[ se spele cum trebuie, iar noaptea nu poate s[ se dezbrace complect ca s[ se odihneasc[ ]n a=ternut. }n timp ce eu, cel care ironizez, nu sunt ]n stare de astfel de sacrificii =i, ]n cazul mor\ii lui Viky, m-a= ascunde pe c`t mi-ar fi posibil, ca s[escamotez toat[acea situa\ie penibil[=i m-a= jena tot timpul de gesturile conven\ionale ale celorlal\i. +i dac[doamna Axente =i-ar ar[ta prea mult[important[, poate c[nu m-a= putea opri, cu toate c[moarta ar fi al[turi, s-o pedepsesc cu vreo mic[r[utate. Dar numai imagin`nd acest spectacol =i descriind-o pe doamna Axente]n toate transform[rile ei posibile la o ocazie grav[, chiar dac[a= imagina realit[\i, nu dau dovad[de incapacitate de a sim\i o durere mai mult[vreme f[r[ ]ntrerupere? Cine va suferi mai mult de moartea lui Viky, eu sau doamna

Axente? Mult[vreme dup[aceea, doamna Axente va pove=ti la vecini,]n toate am[nuntele, ceea ce s-a]nt`mplat, va reface boala lui Viky =i apoi dispari\ia =i punerea ]n morm`nt, clip[cu clip[. Iar eu voi cugeta asupra mor\ii, a dezastrului iremediabil al tuturor planurilor =i la ceea ce mi se preg[te=te mie. +i unul =i cel[lalt vom exploata pe Viky.

Pe cer, un =irag de berze. *Madame* Pitpalac glume=te: “A venit toamna, se duc sezoni=tii!”

Preocupa\i cu boala lui Viky, care ne \ine jum[tate din fiecare zi la Cavarna, Ahmed nu mai are pentru noi importan\a de odinioar[. Noaptea ne]ntoarcem obosi\i, cople=i\i de soarta lui Viky =i de discu\iile noastre de pe drum, =i-l g[sim adormit pe covor,]n camera mea. }l las acolo. Diminea\a abia]l m`ng`i, c[ci m[gr[besc s[m[duc la mare,]n fa\a c[reia sunt la fel de artificial, c[ci nu mai am timpul de singur[tate la marginea ei. +i diminea\a, c`nd c[ldura e mereu mai puternic[, n-ai gustul melancoliilor. Azi ]l g[sim pe Ahmed u=or amor\it, parc[ bolnav, =i de-abia astfel ne aducem aminte de el. Ahmed fusese amator de toate tr`nd[viile, dar la ocazii =i foarte vioi, cu ochii rotunzi privind tot ce se petrece]n jurul lui cu curiozitate, juc`ndu-se cu vreun canaf =i fugind cu coada ]n v`nt prin ungherele camerei. Acum nu se mi=c[de la locul lui (c`nd m[ ]mbr[cam totdeauna mi se ]ncurca printre picioare), nu toarce dac[ ]l m`ng`iem, nu atinge laptele pe care i-l]ntindem, ne prive=te nenorocit. Glumesc, dar numai pe jum[tate:

— Trebuie sa chem[m pe doctorul Petroff s[-l examineze.

— P[\e=te ca =i Viky.

— Ce importan\[ar avea pentru noi boala lui, dac[Viky ar fi s[n[toas[! +i acum de-abia avem timpul s[-l observ[m. Ce s-ar mai agita Viky pentru el! Chiar ar fi]n stare s[cheme doctorul, s[-l examineze. Am fost ni=te ingra\i cu Ahmed, nici nu l-am mai b[gat]n seam[. Ai observat ce mare s-a f[cut? Cavaler adev[rat! Nu trebuie s[-l]nchidem]n camer[, poate din cauza asta t`nje=te.

}i lu[m coada =i i-o]ntindem, ca s[ne amuz[m pu\in, c[ci nici eu, nici Ioana nu credem prea mult]n boala pisoiului.

}n ast[sear[,]ntorc`ndu-ne de la Cavarna, am vrut s[ mai ]nt`rziem pe ponton. Dar la cap[tul pontonului, pe nea=teptate, s-a ivit o umbr[: domni=oara |urai. Prezen\a ei ne-a schimbat dintr-o dat[toaie g`ndurile.

}n fa\a casei, l`ng[ r`ule\, Ioana]mi spune: “|i-aduci aminte cum d[deai de m`ncare g`=telor?” Uitasem g`=tele! M[ amuzasem zilnic cu ele. Parc[ istoria aceea s-a ]nt`mplat]n alt an. +i c`teodat[, c`nd]mi apare iar[=i]n minte Ioana goal[, c[ut`nd satisfac\ii cu altul, mi se pare c[nu s-a schimbat nimic.

}n cas[, Ahmed, =i mai jalnic dec`t ]l l[sasem, ne aduce aminte de boala lui. }l uitasem de tot =i eram pe punctul s[ mai ]nt`rziem vreme mult[pe ponton, =i numai prezen\a domni=oarei |urai ne-a alungat. Laptele din farfurioar[a ramas neatins. C`nd ]l m`ng`iem, nu face nici o mi=care, dac[ ]l ridic[m pu\in de labele de dinainte cade la loc. Numai ochii]i sunt tot a=a de mari. Nu mai are]ns[nici o bucurie]n ei. Vras[zic[, Ahmed e bolnav cu adev[rat! M-am revoltat =i am]nceput s[\ip,]n timp ce lacrimile]mi veneau]n ochi: “E oribil]n aceste locuri p[c[toase! Mori cu zile! Nu sunt dec`t doi doctori imbecili care s[te]ngrijeasc[! Dar pentru un animal mititel nici nu po\i face nimic. Mi-a devenit via\a aci insuportabil[. De-a= pleca odat[!”

Luam instinctiv, ca pretext, boala unei pisici, ca s[m[r[zboiesc cu soarta pentru nelini=tea]n care tr[im mereu din pricina lui Viky sau din pricina trecutului Ioanei. Poate ca s[plec e dorin\a mea cea mai intim[, f[r[s[mi-o m[rturisesc nici mie, poate c[vorbeam astfel numai din exasperare. Dup[ce suportasem situa\ii grave f[r[explozii (cuvintele, ca s[loveasc[bine, trebuie s[aib[=i sonorit[\i), acum \ip din pricina unei pisici. Neg toat[ ]nc`ntarea ce pretindeam c[o am]n Cavarna,]n via\a comun[cu Ioana. M[car ridicolul situa\iei ar fi putut s[m[opreasc[.

A trebuit s[veghez toat[noaptea pe Ioana, nenorocit[ca s[ ]ncerc s[o consolez: “Nu trebuie s[dai nici o important[vorbelor spuse intr-un moment de exasperare, v[z`nd at`ta nenoroc!”

A doua zi, Ahmed puse capul pe o l[bu\[=i]nchise ochii. Dar]nc[respir[. }ncercam s[-l dezmor\im pu\in, s[-i d[m lapte cu de-a sila, la urm[ne d[m seama c[facem o barbarie gratuit[. A=a st[, p`n[ce plec[m la Cavarna.

Parc[moartea a intrat]n cas[=i s-a oprit o clip[s[se odihneasc[l`ng[culcu=ul mic,]nainte de a porni la lucru.

S[rman pisic, care poart[tot at`tea mistere cu el ca si gra\ioasa Viky.

Cum]l vom g[si ast[-sear[?

Ajun=i la Cavarna, am aflat c[Viky a avut 39 grade de diminea\[chiar, ceea ce nu i se mai]nt`mplase. Seara la 6 termometrul s-a urcat p`n[la 41 grade.

+i aici moartea st[la c[p[t`i?

La]napoiere vorbesc cu Ioana despre moartea lui Viky f[r[nici o sfial[. V[z`nd ca Ioana suport[discu\ia cu destul[t[rie, m[bucur, c[ci m[tem de mari disper[ri.

Ce tragedie pentru to\i cei care o cunosc pe Viky! Minunat[fat[... Niciodat[nu ne-a sup[rat. +i r[m`ne aici pentru totdeauna,]n acest pustiu! Tocmai ea, c[reia,]i pl[cea societatea! Ce amuzant se strecura printre tineri! Ce trebuie s[fie iarna aici!

Apoi ne aducem aminte deodat[de Ahmed.

— +i pisicul? Ce se va]nt`mpla cu el? O fi murit? Ce s[ facem cu el? S[-l azv`rlim? Unde? Cum s[punem m`na pe el? S[ aducem un str[in s[-l duc[? At`ta la=itate pentru Ahmed, al c[rui suflet mi se p[ruse uneori apropiat de al nostru! S[-i facem]nmorm`ntarea m`ine? Cum s[dorm cu un pisic mort]n camer[? Dar cum s[dorm, chiar dac[ ]l ia cineva, numai cu g`ndul c[ a stat mai multe ore mort ]n camer[? Sau, indiferent ce s-ar face, numai cu g`ndul c[a murit? N-am v[zut niciodat[un pisic mort. Ce s[fac, Doamne!

}nt`rziem c`t mai mult pe drum, pe treptele casei,]n fa\a u=ii. +i imediat ce ne uit[m pe deschiz[tura u=ii,]n\elegem: Ahmed a murit!

Pricepem c[este o imens[diferen\[ ]n a presupune moartea, oric`t de serios \i-ar fi temperamentul, =i]ntre a asista la ea. +i pricepem c[

orice presupuneri, oric`t de cumplite, facem despre moartea lui Viky, ele ram`n la suprafa\[, =i nu =tim nimic ce o s[se]nt`mple cu noi, cu Ioana mai ales, ]n cazul unui deznod[m`nt tragic.

Ahmed, poate emisar al lui Viky]n \inuturile sumbre... Ahmed! Viky!

Ce p[cat ca n-am introdus religia =i printre animale! Nu pentru a asigura un loc]n paradis sufletului lui Ahmed, c[ci sunt sigur c[, dac[exist[vreun aranjament dup[moarte, pisicile, p[s[relele =i alte g`ng[nii vor fi instalate ]naintea tuturor oamenilor. Dar a= fi dorit o ]nmorm`ntare pentru Ahmed f[cut[cu tot dichisul. Dac[a= fi tr[it]n Fran\a,]n secolul al 17-lea, a= fi rugat pe La Fontaine s[scrie o fabul[trist[,]n care toate animalele ar conduce la groap[un pisic. Ar fi]ndurerate foarte toate lighioanele p[m`ntului, =i chiar =i lui s-ar fi crezut obligat s[nu lipseasc[.

A=a, la miezul nop\ii, eu singur a trebuit s[organizez ceremonia. L-am g[sit pe Hacik =i apoi,]mpreun[, am trezit, pe Cad`r. }ntr-un =ervet am luat pe Ahmed =i ne-am urcat ]n barc[, eu, Ioana, Hacik =i Cad`r. Barca a lunecat u=urel pe ape, iar lumina lunii se rev[rsase pe toate \inuturile. Hacik a]nceput un c`ntec de jale =i era a=a de transfigurat, c[ ai fi crezut c[ este ]n leg[tur[ direct[ cu tainele cerului =i ale m[rii. L-am aruncat pe Ahmed ]n ap[. O imagine groaznic[ a ap[rut atunci, la care nu m[ g`ndisem, ar[t`nd calitatea dubioas[ a ]ntregii scene, gusturile mele roman\ioase =i farsa care se desprinde din emo\iile cele mai sincere: la lumina lunii, am v[zut pe Ahmed plutind ]n voia valurilor, ca o mustrare de a fi organizat un spectacol din tragedia lui. Am spus lui Cad`r s[lop[teze spre mal, s[fugim de imaginea grozav[. Toat[noaptea n-am putut s[dorm, c[ci mi se p[rea c[fiecare val care se zb[tea sub fereastr[ar putea s[-l aduc[pe Ahmed]napoi. +i diminea\a mi-era fric[, p[=ind pe plaj[, ca nu cumva s[-l fi aruncat marea pe nisip...

A doua zi m-am]n\eles dintr-o vorb[cu Ioana, f[r[s[mai fie nevoie de discu\iile obicinuite: mergem la Bucure=ti! Preg[tirile au

trebuit s[se fac[foarte repede, ca s[nu pierdem trenul de la Bazargic, astfel c[am f[cut cu automobilul de mai multe ori naveta intre port =i Cavarna. Am plecat]nt`i la Cavarna, ca s[ spunem ce-am hot[r`t =i ca s[fim siguri c[nu exist[nici o]mpotrivire din partea familiei Axente. Nu s-a opus nimeni, numai au imaginat o alt[combina\ie; eu cu Ioana vom pleca]ndat[, =i la Bucure=ti vom alege spitalul, vom vedea pe doctor, vom tocmi pe cei ce-aveau s[ia pe bolnav[din gar[. Dup[o zi, aveau s[aduc[so\ii Axente pe Viky =i vor g[si totul aranjat. Cu toate c[Viky continua s[aib[temperatur[, ne-a]nviorat decizia noastr[. Ne-am re]ntors]n port ca s[facem]n fug[bagajele, =i noroc c[vestea plec[rii noastre s-a r[sp`ndit imediat, =i to\i cunoscu\ii au venit s[ ne ureze drum bun, altfel n-am fi avut timpul s[-i vizit[m cu toate distan\ele mici de aici. *Madame* Pitpalac s-a ]nfiin\at cea din\ii, =i chiar ne-a ajutat la ]mpachetat. Domnul Jianu asista =i el mai la o parte cu un z`mbet plin de]ncurajare. Am descoperit lipsa lui Hacik, dar *madame* Pitpalac, cu o privire =ireat[, ne-a spus misterios: “Lasa\i-l]n pace, s-a dus la Ada. Vine el]nd[r[t.”

De ce s[vie]nd[r[t? Din cauza Ma=inkei sau pentru c[-l expediaz[Ada?

}n schimb, Mihali, cafegiul, personagiu ursuz, s-a prezentat =i a dorit toat[s[n[tatea pentru Viky. Cum nu po\i cunoa=te pe oameni! Ce anost ni se p[ruse!

Speram s[-mi iau r[mas bun]ncet de la fiecare loc familiar. Numai]nt`mpl[tor m-am uitat la mare. P`n[la =ipotele ce f[ceau deliciile noastre nu ne-am adus aminte s[ne ducem. Nici la ponton, nici pe plaj[, nici printre magazii. +i acum repede,]n fuga automobilului, spre ora=, pe un drum pe care vibrasem la fiecare cas[ ]n c[l[toriile noastre nocturne. M[g[ru=ii, prietenii, acum ne indispun dac[ ]mpiedic[drumul. +i]mprejurul nostru geamantane prost f[cute, patefonul cu pl[cile =i o mul\ime de cutioare f[r[rost. C`teva minute la familia Axente =i mai departe, spre Bazargic. }n sf`r=it, putem fi siguri c[nu vom pierde trenul, c[ci mai avem la dispozi\ie tot timpul necesar. L[s[m

pe =ofer s[conduc[ ]n voia lui, =i eu m[alipesc de Ioana. Ioana, pe care a obosit-o enervarea plec[rii, se odihne=te, a]nchis ochii, doarme pe jum[tate. }n pozi\ia aceasta, rezemat[de um[rul meu, e fermec[toare. O fericire imens[m[invadeaz[=i vorbesc Ioanei,]ns[numai cu ochii, c[ci nu vreau s-o trezesc =i mi-e fric[s[-mi aud vorbele.

Ioana, frumoasa mea iubit[, s-au terminat toate necazurile, de acum vom]ncepe o via\[nou[. Vom aranja astfel existen\a ca s[fim oameni]ntregi, vom risipi atmosfera artificial[ ]n care tr[im. La Bucure=ti vom face pe Viky s[n[toas[=i apoi ne vom]ngriji de dragostea noastr[. Singuri pe lume, al[tura\i, cu at`t mai puternici.

Ioana sc`nce=te,]=i]ntrerupe somnul:

— Am visat pe Ahmed...

APRECIERI CRITICE

“De fapt motivul literar aproape unic este un proces sentimental]ntre b[rbat =i femeie. }n numele b[rbatului vorbe=te quasi-autobiografic autorul]nsu=i, nel[s`nd femeii nici un r[gaz de ap[rare. Proza nu e obiectiv[. Autorul ]=i rezerv[ toate judec[\ile morale, ]mpiedic`nd receptarea condi\iilor adev[rate, =i dac[scrierile au vreun interes documentar, atunci]l au numai]n m[sura]n care subiectivitatea autorului ne informeaz[despre ea]ns[=i ca obiect. (O comparare cu Camil Petrescu e posibil[.) B[rbatul este misogin =i egoist, ap[s`nd prea mult asupra drepturilor lui de artist =i lament`ndu-se dispropor\ionat de inferioritatea femeii. Eroul a sedus o student[, Irina, cu aparen\e foarte distinse =i oneste, din care-=i face numai o amant[, c[ci “aveam de g`nd s[-mi p[strez toat[via\a independen\a”. “— Nu m[voi]nsura —]i spune el — dar vei fi prietena mea cea mai bun[!” Eroul nu-i face Irinei nici m[car daruri, cum ar fi natural, ca, nu cumva femeia s[devin[“]ntre\inut[“. }i promite satisfac\ii pure: “— E=ti o intelectual[, vom citi, vom discuta!” Irina, foarte discret[de altminteri, sper[c[prietenul]=i va schimba p[rerea, =i-i strecoar[ideea necesit[\ii ei de a se m[rita. Eroul g[se=te c[femeile reduc totul la o singur[formul[: “mariajul” =i c[ ]n orice caz Irina este “prea ne]nsemnat[“ pentru el, care “nefiind ca to\i oamenii” nu-=i poate lua “obliga\ii”. Situa\ia ar deveni profund[ ]ntr-un roman, c`nd b[rbatul, c[z`nd]n mrejele unei femei inferioare, cu care sper[rela\ii superficiale, nu izbute=te s[-=i recapete libertatea, st`njenit de mil[. Dar Anton Holban nu e]n stare a crea femeia vulgar[, cu toate]ncerc[rile lui subliniaz[mai degrab[snobismul =i egoismul eroului. Irina n-ar fi avut spirit critic =i ar fi dat asupra oamenilor judec[\i superficiale ca: “ce dr[gu\”, “e antipatic”, “e bine, vorbe=te fran\uze=te”. Eroul n-a putut =ti niciodat[“ce-o fi crezut Irina despre moarte”, sufletul ei p[r`ndu-i-se mai degrab[sterp...

+i totu=i Irina moare, c[z`nd de pe v`rful unui munte, foarte probabil inten\ionat. Eroul se consoleaz[cu ideea c[femeia n-ar fi putut fi chiar a=a de profund[=i c[a fost la mijloc un simplu accident: “Poate a lunecat...” Totu=i aceast[ ]ndoial[e pre\ioas[=i scrierea]ncepe s[capete interesul analizei unei con=tiin\e]nc[rcate de vina de a fi judecat prea u=or o femeie. Ned`ndu-=i seama c[ aici ar putea fi punctul serios al romanului, autorul, men\in`ndu-se la

ideea c[seriozitatea o constituie unghiul s[u de vedere, spore=te cartea cu probleme puse mai mult discursiv, cu problema mor\ii]n primul r`nd, exemplificat[ ]n chip fericit odat[cu portretul de manier[proustian[(Proust =i H-sia Papadat Bengescu sunt idolii scriitorului)...

Ioana repet[aproape]ntocmai situa\iile de mai sus. B[rbatul se sile=te s[scape =i aci de “domina\ia” femeii, fiind inapt de “a fi constr`ns”. El nu vrea s[ ia pe Ioana ]n c[s[torie (=i aceasta are inferioritatea de a dori “situa\iile clare”) =i o las[ chiar s[ coabiteze cu un altul, nu f[r[ a fi gelos, nevoind a ]n\elege c[ Ioana se preface c[-l ]n=eal[ spre a-l sili s[ ia o hot[r`re. }ns[eroul, egoist, n-o va lua. Acum totu=i, eroina r[spunde mai bine no\iunii lui de femeie fin[, fiind o cerebral[,]n mare m[sur[educat[chiar de el. Ea gust[pe Racine =i pe Debussy, cobor`nd la justa m[sur[ pe Puccini =i pe Henri Bataille =i are p[reri foarte solide asupra literaturii: “A= vrea s[ conving pe to\i cum se pricepe de bine s[ judece o oper[ literar[, f[r[ influen\a nim[nui, neput`nd s[-i schimb p[rerile, =i ce patim[pune s[-\i demonstreze adev[rurile descoperite de ea. Minunatele ceasuri petrecute cu ocazia unei discu\ii asupra literaturii, muzicii!” Dar Ioana are =i cusururi: “este extrem de influen\abil[“. “Fiecare om devine pe r`nd, pentru ea, admirabil sau nesuferit, totdeauna excesiv, =i nu-\i permite s[o contrazici.” Pe aceast[femeie pe care nu vrea s-o ia]n c[s[torie (“S[fiu destul de tare ca s[plec, f[r[s[m[re\ie fiecare din vaietele ei!”) eroul o socote=te “iubit[de moda veche”, =i se fere=te s-o scoat[ ]n lume, din cauz[c[“nu se vede tot ce =tia”, de=i “]=i f[cuse cea mai parizian[siluet[“, ca =i c`nd distinc\ia unei femei st[ ]n erudi\ie. T[g[duind specificul, Anton Holban afirm[incon=tient]n romanele lui o puternic[specificitate, aspira\ia lui nefiind occidentala c[s[torie liber[ ]ntemeiat[pe respectul]ntre cele dou[sexe, ci dispre\ul orientalului pentru femeie. +i de data aceasta problema mor\ii se strecoar[prin episodul]mboln[virii d-rei Viky. Spre a sugera autenticitatea =i de altfel =i dintr-o real[inaptitudine literar[, scriitorul afecteaz[a fi]n imposibilitate a “reda prin scris” unele lucruri, ba chiar inutilitatea transcrierii sublimului, reedit`nd astfel teoria lui I. Al. Br[tescu-Voine=ti cu sprijinul lui A. Gide...”

George C{LINESCU, *Istoria literaturii rom`ne de la origini p`n[ ]n prezent*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1982, pag. 962.

“Dl Anton Holban, spuneam]n introducerea prezentei cronici, c[de la Proust se trage. Este]n scrisul s[u de acut[introspec\ie psihologic[, at`ta investiga\ie =i fr[m`ntare cerebral[, c[, f[r[de vrere, te g`nde=ti la meandrele explor[rilor genialului romancier. Dar ca =i pentru dl Sergiu Dan, raportat la maestrul romanului realist, =i dl Anton Holban reprezint[ ]n opera sa un extract

proustian —, pe seama c[ruia e=ti de multe ori]nclinat s[pui efervescen\a =i precipitarea nota\iei sale psihologice. Diferen\a de volum poate c[atrage dup[sine =i gradul de a=ezare al corpusculelor dizolvate. Filia\ia proustian[a dlui Anton Holban este, dealtminteri, cu mult mai categoric =i mai lucid exprimat[chiar de c[tre autor: “M[recitesc. A=a g[sesc de identice unele motive cu ale lui Proust, c[mi se pare inutil[aceast[povestire care nu poate fi dec`t o copie palid[a unui original magistral. Dealtfel, nici nu =tiu dac[mirajul lui Proust nu m[face, din cauza unor asem[n[ri exterioare, s[-mi complic starea sufleteasc[. Poate c[dac[n-a= fi citit *Albertine disparue,*]n altfel (mai bine sau mai r[u) a= fi suportat dispari\ia Irinei. Proust ne]mbrac[ ]n o hain[care nu ni se potrive=te. C`nd te g`nde=ti c[ ]n nop\ile mele albe mototolesc perna =i b`igui p`n[la epuizare]ntrebarea “ce s-o fi f[cut Irina”, poate numai din pricina unei influen\e literare.”

S[spunem c[luciditatea aceasta autocritic[a dlui Anton Holban este =i ea]n linia jocului de inteligen\[, care se desf[=oar[cu inepuizabile resurse]n prezentul s[u roman *O moarte care nu dovede=te nimic*, dup[cum o f[cuse =i]n lucrarea sa de debut, *Romanul lui Mirel*. Am amintit de]nt`iul roman al dlui Anton Holban =i am[nuntul este de dou[ori pre\ios. Amorul torturat =i torturant pe care Sandu]l nutre=te pentru Irina, este de fapt amorul unui intelectual, unui cerebral, mai exact, ros de propriile-i incertitudini logice, pentru o f[ptur[simpl[, poate, dar total anticerebral[,]ntr-un cuv`nt femeie. Or, un astfel de amor, cu filtrarea tuturor veninurilor, numai c`t cu o decantare mai sistematic[ne-a dat dl Camil Petrescu,]n amorul lui +tefan Gheorghidiu din *Ultima noapte de dragoste,]nt`ia noapte de r[zboi*. Romanul d-lui Anton Holban, cantonat, dealtminteri numai ]n regiunea aceasta de galerii soboliene, a dragostei, nemul\umit[ cu ea ]ns[=i, ]=i recunoa=te ascenden\a proustian[. +i lucrul e cu at`t mai adev[rat, =i cu at`t mai mult se cade s[ subliniem aceast[ cronologie, cu c`t *Romanul lui Mirel*, ap[rut cu c`\iva ani]nainte, este din aceea=i pl[mad[ca =i *O moarte care nu dovede=te nimic*.

Mai mult chiar: Sandu, intelectualul inchizitor din ultimul roman al dlui Anton Holban nu este altul dec`t Mirel, adolescentul, r[ut[cios, =icanator, dotat cu bogat spirit de observa\ie, avid de lectur[ =i peregrin[ri, nestatornic ]n afec\iunile lui =i de o cruzime, de at`tea ori, monstruoas[. Mirel este un mic monstru =i tot monstru este =i Sandu, numai c[de la o v`rst[la alta dl Anton Holban a adaos eroului s[u, unul =i de o fiin\[cu cel[lalt, dealtminteri (ceea ce dovede=te un pre\ios instinct de romancier) o mai accentuat[preocupare psihologic[, o mai uman[justificare. Aminti\i-v[, de pild[, de scena brutal[dintre Mirel =i Lilli =i de incon=tien\a cu care adolescentul Don Juan]=i reneag[pe mica Elvir[. Acelea=i cruzimi, numai c[intensificate, =i]n *O moarte care nu dovede=te nimic*.

Iubire f[r[gelozie, sau miere f[r[de venin se vede c[nu exist[=i eroul ultimului roman al dlui Anton Holban este nu numai victima acestei pasiuni dar mai cu seam[victima propriilor s[i vulturi. Romanul Sandu-Irina este mai la urma urmei romanul vechilor cupluri romantice, cu deosebirea c[ ]n locul predestin[rii =i beatific[rii vechilor aventuri, aci totul e tortur[, iad =i scr`=nire a sufletelor.

De=i construit pe portativul autobiografic (ca =i romanul dlui Camil Petrescu), din fragmente de jurnal =i redus, fa\[de vasta compozi\ie proustian[, la o simpl[sec\iune sau diagram[pasional[, este uimitor totu=i, c`t de prezen\i =i de umani, cu toat[perversiunea sau monstruozitatea unor suflete]nveninate de excesul de analiz[, sunt eroii dlui Anton Holban, fie Mirel, fie Sandu. F[r[s[mai amintim de puterea de creionare sugestiv[de care d-sa d[dovad[ ]n bogata figura\ie a ambelor romane =i f[r[s[mai revenim asupra lucidit[\ii acestor varia\iuni psihologice, dificite prin chiar excesul lor. Calit[\i ce]nscriu de pe acum chiar pe dl Anton Holban nu]ntre promisiunile dar]ntre reprezentan\ii autoriza\i ai romanului psihologic de la noi, al[turi de dna Hortensia Papadat-Bengescu, de Camil Petrescu, de F. Aderca ca =i de nuveli=tii H. Yvonne Stahl =i Ion Vinea."

PERPESSICIUS, *Men\iuni critice*, Editura Albatros, Bucure=ti, 1976, pag. 87-89.

"Tema romanelor sale izbutite — =i ne referim la *O moarte care nu dovede=te nimic, Ioana, Jocurile Daniei* — este de fiecare dat[un exerci\iu]n zona subiectivit[\ii. Personajul s[u, unul singur, invariabilul Sandu, descrie propriile tr[iri, c[ci el este totodat[romancierul care scrie. Introspec\ia este pasiunea lui Sandu, iar Holban nu face dec`t s[-l lase s[ se cufunde ]n labirintul st[rilor sale. }n *O moarte care nu dovede=te nimic* Sandu rememoreaz[ fragmente ale rela\iei sale cu Irina, ]ncerc`nd s[citeasc[ ]n ele gestul pe care,]n absen\a sa, femeia l-a f[cut. Irina l-a p[r[sit =i moare apoi]ntr-un mod ambiguu. }n *Ioana* Sandu este gelosul obsedat de trecutul iubitei — o aventur[a Ioanei]ntr-un moment de desp[r\ire a lor. Tr[irile lui Sandu]ndr[gostit f[r[prea multe speran\e de Dania, o fat[bogat[, sunt subiectul *Jocurilor Daniei*. In jurul acestor evenimente minimale Sandu construie=te]ntregul edificiu al complexit[\ii sale.

Referindu-se]n mai multe r`nduri la romanele *O moarte care nu dovede=te nimic* =i *Ioana*, Holban le-a diferen\iat ca modalitate =i valoare, pe primul consider`ndu-l dinamic, iar pe cel de-al doilea static (=i este de presupus c[acestuia din urm[i se al[tur[=i *Jocurile Daniei*). Construc\ia primului roman (este vorba de *O moarte care nu dovede=te nimic*) ar fi tipic dinamic[pentru c[na=te =i sus\ine curiozitatea lectorului, care cite=te interesat de ceea "ce se]nt`mpl[cu eroina?". }n *Ioana*,]n schimb, tema ("intriga") este cunoscut[de la]nceput, ceea

ce urmeaz[nu este dec`t varierea imaginii ini\iale, “jocul am[nuntului”. Nimic nu evolueaz[, inven\ia (identificat[cu evolu\ia) este inexistent[, iar subiectul este]nlocuit de pulsa\ia f[r[progres]n jurul unui “lucru”: “subiectul nu mai are nici o valoare, ci obiectul, lucrul pur =i simplu care permite varierea temei”.

...Efectul staticului, al model[rii aproape muzicale a temei nu este]n *Ioana* o semnifica\ie, ci, bine]n\eles, o sonoritate: “Voiam s[redau sunetul unei dezol[ri care plana pe]ntreaga carte ca]ntr-o tragedie greac[. Marea, gelozia, singur[tatea, o moarte posibil[formau cadrul cel mai vast posibil, cred”. +i Flaubert]=i dorise prin *Madame Bovary* un roman cafeniu, iar prin *Salammbô* unul purpuriu. Atrac\ia “lucrului” le este dealtfel comun[iar posibilitatea” varierii nuan\elor unei imagini]i fascineaz[ ]n egal[m[sur[.

Dar, revenind la romanul lui Anton Holban, substituirea cu *dinamicul* poate p[rea for\at[. Romanul ar fi a=adar compromis definitiv de importan\a evenimentului =i de preocuparea pentru lucruri exterioare, pentru “]nt`mpl[ri care se petrec]n salturi”.

Dac[ ]n *Ioana* Sandu nu vrea dec`t s[-=i satisfac[ o obsesiv[ sete de contemplare a unei imagini, dilat`ndu-o p`n[ la cele mai mici am[nunte, pe un fundal intrat la r`ndul s[u]n dilatare, iar romanul este indiscutabil static, este greu de]n\eles de ce *O moarte care nu dovede=te nimic*,]n care se “]nt`mpl[“ lucruri asem[n[toare, este un roman dinamic. Dinamicul romanului lui Holban devine o tr[s[tur[ paradoxal[ atunci c`nd scriitorul rom`n]l consider[pe Balzac exemplu de stabilitate static[.

“Staticul” romanului nu mai are, dup[aceast[al[turare, nevoie de nici o demonstra\ie: Sandu, ca =i cel[lalt Sandu din *Ioana*, repet[variind o unic[imagine, aici a Irinei. C[ci, dac[se urm[resc cu aten\ie tu=ele portretului Irinei, lucrurile sunt de la]nceput precise, iar “contradic\iile” despre care vorbe=te Sandu sunt palide =i neesen\iale;]n fa\a unor afirma\ii importante Sandu nu ezit[=i ulterior nu le contrazice. Acestea privesc inexisten\a ca personalitate a Irinei, capacitatea ei de a anexa]n func\ie de vecin[tate ceva din Personalitatea celuilalt, asemenea unui recipient care se umple =i apoi se gole=te. Reconstruc\ia chipului Irinei]n func\ie de momentele psihice ale lui Sandu, reproducerea =i interpretarea ne]ncetat[a gesturilor ei, destul de lipsite de ambiguitate dealtfel, nu creeaz[niciodat[*o alt[Irina*.

Chiar =i suspiciunile]n momentele de gelozie ale lui Sandu silit centrate de aceea=i imagine =i produc doar simple oscila\ii]n fixarea clarit[\ii ei. De asemeni, de o sinucidere, Sandu este avertizat dinainte =i o ia]n considera\ie ca un gest posibil al Irinei =i suntem preg[ti\i, ca =i Sandu dealtfel, s[accept[m la sf`r=itul

c[r\ii o astfel de solu\ie ca foarte probabil[. Dup[o ceart[, ea amenin\[cu sinuciderea =i lucrurile par destul de conving[toare pentru Sandu: “Niciodat[nu am v[zut-o a=a de hot[r`t[“. Nimic nu modific[chipul cunoscut al Irinei, nici o not[de ambiguitate nu se adaug[tr[s[turilor sale.

Astfel, *O moarte care nu dovede=te nimic* nu difer[structural de *Ioana*, romanul static. “Intriga”,]n m[sura]n care exist[, nu apar\ine exteriorului, ci subiectivit[\ii, succesiunii prelucr[rilor afective ale temei,]ncerc[rii “melodice” de cristalizare a lucrului. La portretul Irinei sinuciderea nu mai adaug[dec`t ultima not[ (“Ea care se ]ndoia sub hot[r`rile tuturora, a fost]n stare de un gest a=a de mare”), fix`nd-o ]ntr-un ultim gest m[re\. Gest totu=i nesigur, “poate a lunecat...”, astfel ]nc`t imaginea Irinei r[m`ne nu neclar[, ci nedes[v`r=it[. F[c`nd abstrac\ie de ambiguitatea mor\ii]n sine, situa\ia este simbolic[pentru lipsa de progres =i de limit[a staticului: cartea poate continua la infinit. Dac[nu este creat[o alt[Irina,]n schimb nici cea aparent creat[nu este concludent[. Pentru a fi astfel imaginea Irinei ar trebui s[cuprind[toate am[nuntele, decorurile, toate vibra\iile suflete=ti]n care ea apare. Sandu se pierde =i o pierde pe Irina prin “truda” sa “de a o explica]n]ntregime...”, adic[ ]n totalitatea extensiv[a tuturor apari\iilor ei. Cu toate c[este at`t de aproape, cu toate c[ repet[ practic acelea=i lucruri, nici o concluzie nu este posibil[. Irina nu mai exist[ nu doar pentru c[ a murit, ci pentru c[ exist[ un num[r nesf`r=it de imagini ale ei, pentru c[jocul am[nuntului, chiar =i]n jurul certitudinilor absolute, este infinit.

Posibilitatea unei lecturi care formuleaz[dinamicul, adic[o scriitur[condi\ionat[=i dependent[de evenimente exterioare,]ndrept`nd aten\ia lectorului de la interior c[tre exterior, este sus\inut[ ]n egal[ m[sur[ de text ca =i cea a unei lecturi care caut[ s[ ]nt`lneasc[staticul. +i]n aceast[ipostaz[a romanului lui Holban, Sandu]ncearc[s[ ]n\eleag[faptele =i chipul Irinei, bine]n\eles a=a cum apar date]n con=tiin\a sa atunci c`nd le rememoreaz[.

}ns[evenimentul]=i p[streaz[puterea =i autonomia chiar =i]n aceast[situa\ie: c[ci nu este cuprins]n rememor[ri univoce,]nchis]n comentarii]n genul celor proustiene. Nu este posedat prin atribuirea unei semnifica\ii certe, nu este un semn pentru un sens. Comentariul de tip balzacian omniprezent la Proust,]n contrast cu magia relativului =i fluidit[\ii, este absent sau]n mod demonstrativ ineficient Ia Holban. “

Mihai MANGIULEA, *Postfa\[* la vol. *A. Holban, O moarte care nu dovede=te nimic*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1987, pag. 260-263.

“}n esen\a tragediei intr[necesitatea absolut[a personajelor de “a se explica”]ntre ele, aceast[explica\ie lu`nd forma de lupt[ psihologic[, de acerb[ dialectic[ poetic[. Nu duc lips[ deci de explica\ie ]ntre d`nsele personajele lui Anton Holban, care se lupt[cu ve=nica veleitate de a]nvinge, cu suprema energie de a-=i satisface orgoliul, dar =i cu mai mult sau mai pu\in[inumanitate destructiv[; se lupt[c`nd se iubesc =i se ur[sc (mai mult sau mai pu\in con=tient) fiindc[ se lupt[. Naratorul se simte at`t de nenorocit]nc`t devine insensibil,]ns[luciditatea]l face s[se bucure de insensibilitatea lui — c[ci totul devine t[ios, dur, absolutizant. Dragostea =i ura se succed rapid =i fiecare moment difer[de cel[lalt. “Cum a= putea s[nu m[rturisesc totul?” spune Ioana, iar Naratorul: “nu voi ierta-o niciodat[, chinul va fi etern.” La teza de literatur[francez[, din nuvela *A l’ombre des jeunes filles en fleur*, elevele \in fire=te partea Hermionei =i una se opre=te la replica eroinei: “*Ah! fallait*-il croire une amante insensée...” […]

...Prev[zut cu cel mai ostentativ vocabular “tragic”, *Ioana* este un roman realist, mai precar]n “plan matematic”. Peisajul arid al Cavarnei ofer[un bun cadru pentru o tragedie modern[. Dar puritatea tematic[inten\ional[se pierde: apar pitore=ti personaje secundare (pitorescul nu e compatibil cu tragedia), evenimente din afara conflictului principal — toate valabile]n sine,]mpov[r[toare]ns[aici, “nematematice”.

Deplin echilibrate r[m`n *O moarte care nu dovede=te nimic* =i *Jocurile Daniei*. Desigur, acestea nu sunt opere dramatice, ci nara\iuni, cu epicul absorbit de psihologie, complexul racinian al autorului func\ion`nd]ns[din plin. O psihologie din tradi\ia doamnei de La Fayette =i a lui Benjamin Constant, adic[a unei literaturi cu solid[osatur[ra\ionalist[, pe m[sura ra\ionalismului lui Anton Holban. Chinurile]n care se contempl[Naratorul au poate =i ceva din mazochismul kierkegaardian; dar printr-o cumplit[dezordine a sensibilit[\ii triumf[estetic un spirit ra\iocinant. De unde, reduc\ia epic[la dou[personaje esen\iale — celelalte, adiacente, nu deranjeaz[unitatea dual[. }n simplitatea lui complicat[, durerosul monolog din *O moarte care nu dovede=te nimic* st[ ]n cump[n[cu dialogul suferitor din *Jocurile Daniei*, prin telefon. Tenebre nuan\at detectabile asigur[misterul nesf`r=it al primului din aceste dou[ romane; transparen\e ]n=el[toare se succed perfect armonic ]n cel de al doilea. Moderne =i f[r[ alt[ m[re\ie dec`t proiec\ia nelini=tilor Naratorului, Irina =i Dania poart[peplum bine drapat cu fin or`nduite cute. Irina e agasant de plat[=i jenant de uman[; Dania, str[lucitor de insesizabil[=i chinuitor de suav[. Remarcabil la Anton Holban este faptul c[, placentar]ntotdeauna realit[\ii tr[ite, ceea ce d[literaturii sale o foarte delicat[autenticitate, el =tie,]n artist superior, s[=i-o pl[smuiasc[. Nu prin evocare magic vis[toare,

ca Marcel Proust, ci prin cruzimea ve=nicului s[u prezent:]nc[o dovad[c`t de profund a]nv[\at lec\ia lui Racine;]n sensibilitatea lui proprie s-a operat un izbutit transplant galic. Descenden\a]ns[i-a fost asigurat[prin unii din tinerii no=tri scriitori de azi.”

Ion NEGOI|ESCU, *Analize =i sinteze*, Editura Albatros, Bucure=ti, 1976, pag. 240-241.

“Temperamental, Holban era un romantic: un romantic prin obsesia singur[t[\ii, a mor\ii, prin voca\ia nefericirii; ca romancier, este]ns[un modern, =i nu numai la nivelul scriiturii sau al compozi\iei, ci =i prin cultul autenticit[\ii sau prin tehnica analizei psihologice. El este un produs =i un exponent al unui moment anume din evolu\ia romanului rom`nesc, al unui anumit climat care a f[cut posibil[ apari\ia unor c[r\i precum *Ultima noapte de dragoste, ]nt`ia noapte de r[zboi, Ioana, }nt`mpl[ri]n irealitatea imediat[, Adela, Ambigen* etc. Zeii tutelari ai acestor opere sunt Proust, Gide, Hortensia Papadat-Bengescu; este o literatur[(inegal[ ]n realiz[ri, fire=te) a experien\elor asumate sau “provocate”, a marilor nelini=ti existen\iale, a tr[irilor febrile =i tragice, a intelectualilor chinui\i de]ntreb[ri fundamentale, a dramelor consumate]n decor citadin.

Personajul lui Holban este incapabil s[se abandoneze clipei prezente, s[se lase acaparat de un moment de euforie; cenzura lucidit[\ii, mania interpretativ[anuleaz[spontaneitatea =i puritatea oric[rei emo\ii. A analiza o situa\ie nu]nseamn[a o clarifica: dimpotriv[, complicarea este inevitabil[, c[ci e exclus s[mai descoperi adev[rul dintr-o multitudine de interpret[ri posibile. Eroul]=i comand[tr[irile =i atitudinile: autenticitatea sau sinceritatea se verific[aici prin faptul c[el este con=tient c[nu este autentic =i sincer. Obsesia sf`r=itului]l duce la o experimentare imaginativ[a propriei mor\i, pus[ ]n scen[cu o macabr[voluptate. }n *O moarte care nu dovede=te nimic* prima victim[a lucidit[\ii personajului (Sandu) este, bine]n\eles, Irina. Judec[\ile asupra Irinei sunt necru\[toare]n severitatea lor tran=ant[; comuniunea pe plan intelectual pare imposibil[; Sandu refuz[ideea c[s[toriei, declar[uneori c[vrea s[se debaraseze de partenera sa, dar o cheam[cu disperare ori de c`te ori sunt temporar desp[r\i\i. Rela\iile dintre ei devin rela\ii sado-masochiste, rela\ii dintre c[l[u =i victim[. Romanul tinde ]n permanen\[ c[tre ambiguitate. Sinceritatea jurnalului lui Sandu este cum nu se poate mai ]ndoielnic[, deoarece el ]l scrie cu g`ndul c[va fi citit =i de Irina. Finalul c[r\ii este esen\ialmente deschis, c[ci ra\iunea lui st[tocmai]n necesitatea de a nu se dezlega enigma: Irina s-a sinucis sau a fost un accident? Intervine =i orgoliul creatorului ce se consolideaz[cu g`ndul c[chinurile sale n-au fost inutile din moment ce au dat na=tere unei opere de art[; cu alte cuvinte, “opera scuz[

mijloacele”. *Ioana* este, ca =i *O moarte...* sau (mai cu seam[) *Jocurile Daniei*, un roman a c[rui textur[narativ[s-ar putea dilata la nesf`r=it. }n *Ioana* nici peisajul aspru-v`rtos al Cavarnei, nici perspectiva infinit schimb[toare a m[rii nu modific[imaginea unui spa\iu]nchis,]n care personajele s-au claustrat cu bun[=tiin\[,]ncerc`nd apoi, inutil, o evadare (de care sunt tot mai mult convin=i c[ nu este posibil[, ]nc`t definitorie pentru psihologia eroilor va fi nu voin\a de a evada, ci mimarea ei). Care este conflictul din *Ioana*? “Doi oameni care nu pot tr[i unul f[r[cel[lalt =i totu=i se chinuiesc”. Dar rela\ia poate ap[rea =i altfel: doi oameni care nu pot tr[i unul l`ng[ cel[lalt, =i totu=i nu se pot desp[r\i. A r[m`ne]nseamn[prelungirea chinului, a pleca]nseamn[recunoa=terea e=ecului, orgoliu]nfr`nt. Fiecare dintre personaje este temnicerul celuilalt; captivitatea este asumat[ ca o fatalitate. Mecanismul dublei lucidit[\i func\ioneaz[ =i aici irepro=abil. Eul care poveste=te ]l judec[ pe eul care a tr[it =i g`ndit]ntr-un anume fel: eul povestirii dubleaz[a=adar eul aventurii. Mai mult, con=tiin\a celor scrise dubleaz[adesea scriitura (naratorul reflecteaz[, aduce corecturi sau arunc[o umbr[asupra celor afirmate). Naratorul]=i multiplic[eurile, revel`ndu-ni-se din succesiunea =i ciocnirea lor. Chinurile provocate =i]ntre\inute de gelozia lui Sandu se consum[nu numai]n plan mental, ci =i]n acela al comunic[rii, al dialogului cu Ioana: exist[ ]n lungile lor conversa\ii o adev[rat[voluptate a torturii, o]ncle=tare cumplit[ ]ntre dou[inteligen\e reci =i speculative care nu vor cu nici un pre\ s[se lase]nfr`nte. Pentru personaj, confesiunea devine necesitate existen\ial[; cartea apare ca un document uman: “... e un \ip[t c[tre oameni ca s[m[consoleze =i s[m[vindece”. Dincolo de valoarea terapeutic[a confesiunii, este clar c[— Ioana i-o spune brutal — Sandu]=i exploateaz[tr[irile din ra\iuni artistice: suferin\a exist[pentru a]nc[pea]ntr-o carte.”

Al. C{LINESCU, *Scriitori rom`ni (mic dic\ionar)*, Editura =tiin\ific[=i enciclopedic[, Bucure=ti, 1978, pag. 262-263.

“Dup[Camil Petrescu =i Mircea Eliade, cel mai autentist, mai “gidian” dintre prozatorii rom`ni notorii din perioada interbelic[ este Anton Holban (1902-1937). Nu ]n *Romanul lui Mirel* (1919) =i *Parada dasc[lilor* (1932), dar ]n celelalte proze. Men\ion`nd,]n diferite contexte, pe unul sau altul dintre autorii prefera\i, Anton Holban nume=te frecvent,]n afar[de Proust, de Benjamin Constant, Eugène Fromentin, La Bruyère, Huxley, Thomas Hardy. V[dit (=i m[rturisit)]ndatorat este clasicilor francezi,]n special lui Racine — =i ru=ilor. Recurgerea]ns[la “documente” (fragmente de jurnal, scrisori), =i mai ales nevoia irepresibil[de a se confesa (fie =i sub un nume de]mprumut, Sandu)]l situeaz[tipologic =i]n descenden\a lui Gide. Asemenea lui André Gide, el e un autentist clasicizant. Cu

toate c[, neav`nd mi=care epic[ =i ]nc[lc`nd toate canoanele, scrierile sale: cele ample (*O moarte care nu dovede=te nimic*, 1931, *Ioana*, 1934, *Jocurile Daniei*, 1972) =i cele scurte, din *Halucina\ii* (1938) nu se]ncadreaz[precis]n nici o specie, ele sunt, indiscutabil, “literatur[“. Prozatorul acord[constant o maxim[aten\ie compozi\iei. }l subordoneaz[pe Proust lui Racine. Dest[inuindu-=i experien\ele celor trei iubiri, Sandu o face, de fiecare dat[, cu deplina con=tiin\[c[le “scrie”. De aici construc\ia de tip muzical (ca la Proust): tem[cu varia\iuni, contrapunct etc.; de aici simbolurile =i finalul deschis. “Autor”, naratorul holbanian e un romancier autentist care etaleaz[autenticitatea din calcul artistic. Literarul — evident — nu exclude sinceritatea. E (sau poate deveni) chiar expresia ei cea mai credibil[. C[ci =i sinceritatea]=i are codurile ei.

Oricare ar fi mijloacele “naratorului”, autenticitatea mi=c[rilor suflete=ti statornicite]n discurs este necontestabil[. Nimeni,]n afar[de Camil Petrescu, n-a surprins, p`n[ la apari\ia primului roman analitic al lui Anton Holban, procese suflete=ti ]n ]ns[=i derularea lor concret[. Niciunde ]n teritoriul prozei rom`ne=ti, incertitudinea, a=teptarea, anxietatea, sentimentul de umilin\[, amorul propriu r[nit nu ap[ruser[ca sim\[minte tr[ite direct, ca adev[rate realit[\i materiale. Chiar =i Hortensia Papadat-Bengescu relatase =i rezumase doar p`n[atunci evenimente din sfera psihicului, =i tot astfel avea s[procedeze =i]n viitoarea crea\ie.

C`t prive=te con\inutul, ]ntreaga literatur[ holbanian[, eseistica inclusiv, e proiec\ia unui spa\iu interior st[p`nit de geniul mor\ii. Vocabula “moarte” apare]n o seam[de titluri: *O moarte care nu dovede=te nimic, Conversa\ii cu o moart[, Obsesia unei moarte, Bunica se preg[te=te s[moar[. Via\a =i moartea]n opera d-nei H. Papadat-Bengescu*. }n romanele *O moarte care nu dovede=te nimic* =i *Ioana*, obsesia tanatic[e un laitmotiv la modul explicit. “}ntotdeauna — men\ioneaz[naratorul — i-am vorbit Ioanei despre moarte”, “Ideea mor\ii a devenit la mine un tic”. Pentru Sandu]ntreaga viziune a existen\ei e,]n termeni heideggerieni, un “Sein zum Tode”. Sadic, masochist ori sadomasochist, cum a fost caracterizat acest personaj — ca mai toate celelalte, de altfel — e un suflet b`ntuit de sentimentul mor\ii. Acest sentiment e liantul tuturor st[rilor de con=tiin\[ =i al comportamentelor sale. G`ndind =i sim\ind totul din perspectiva existen\ei, e normal ca personajul s[se comporte contradictoriu =i inconsecvent, ira\ional. E fatal, sim\indu-=i apropiatul sf`r=it, ca el s[se aga\e de viat[, =i]n special de manifestarea ei culminant[, dragostea, cu]nver=unare paroxistic[. Tot restul — “n’est que littérature”. Literatur[menit[tocmai s[transmit[sentimentul letal, obsesiv. Nu literatur[de dragul literaturii. }n aceasta const[autenticitatea, indiferent de mijloacele discursului prozaic: “literare”,]n]n\elesul tradi\ional, sau antiliterare, autentiste.”

Dumitru MICU, *Scurt[istorie a literaturii rom`ne*, vol. 2, Editura Iriana, Bucure=ti, 1995, pag. 199-200.